

**თელავის იაკობ გოგებაშვილის სახელობის
სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტი**

რ ო ი ნ ჟ ი კ ა კ ე

**წინადადების პარატექსული
კონსტრუქცია ქართულში**

**თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა
თბილისი 1995**

ნაშრომში განხილულია ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული და რთული: თანწყობილი წინადადებების სტრუქტურული ურთიერთმიმართების საკითხი ქართული ზმნა-შემასმენლის თავისებურებათა გათვალისწინებით. დადგენილია, რომ მათ აქვთ ერთი საერთო სინტაქსური საფუძველი — პარატაქსული კონსტრუქცია. მიზანშეწონილადაა მიჩნეული, გარკვეული კორექტივები იქნეს შეტანილი წინადადების აგებულების ტრადიციულ კლასიფიკაციაში, შემოთავაზებულია ახლებური თვალსაზრისი.

ნაშრომში წარმოდგენილია უხვი საილუსტრაციო მასალა პარატაქსულ კონსტრუქციაში ზმნა-შემასმენლების მწკრივთა თანმიმდევრობისა და სემანტიკურ ურთიერთმიმართებათა გამოსავლინებლად.

განკუთვნილია სპეციალისტთა და, საერთოდ, ქართული ენით დაინტერესებულ პირთათვის.

რედაქტორი

პროფ. ზურაბ სარჯველაძე

რეცენზენტები:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი ლეილა შალვაშვილი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი ივანე მუშიკაშვილი

Ⓒ თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1995

Ⓒ რ. ჭიკაძე, 1995

პ 4602000000
608(06)95

ISBN5-511-00654-8

წ ი ნ ა ს ი ტ ყ ვ ა ო ბ ა

ქართული წინადადების კვლევას საკმაოდ დიდი ხნის ისტორია აქვს; დაწყებული ანტონ პირველიდან, ინტენსიურად შეისწავლებოდა ქართული წინადადების თავისებურებანი. ქართული ენათმეცნიერული აზროვნების განვითარების კვალდაკვალ ფართოვდებოდა წინადადების სტრუქტურის სიღრმისეული ძიებანი.

ქართული წინადადების აგებულებისა და მექანიზმის ცალკეული პრობლემების შესწავლას მიეძღვნა კ.დონდუას, არნ.ჩიკობავას, გ.როგავას, შ.ძიძიგურის, ლ.კვაპაძის, ა.კიზირიას, ფ.ერთელიშვილის, აკ.დავრიანის, ლ.კვანტალიანის და სხვა მკვლევართა შრომები, სადაც საფუძვლიანადაა გაშუქებული როგორც მარტივი, ისე რთული წინადადების სტრუქტურისა და გენეზისის საკითხები. კვლევის შედეგად მიღებულია უაღრესად ფასეული დებულებები და დასკვნები, რომელთა გათვალისწინებით შევეცადეთ შეძლებისდაგვარად შეგვესწავლა პარატაქსულ კონსტრუქციათა ისეთი პრობლემური საკითხები, როგორიცაა: ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ და რთულ თანწყობილ წინადადებათა სტრუქტურული ურთიერთმიმართებანი, მწკრივთა თანმიმდევრობანი შერწყმულ და თანწყობილ წინადადებებში, მწკრივთა სემანტიკური ურთიერთმიმართება; ამასთანავე, ზოგიერთი ზმნური კატეგორიის (ასპექტი, ჯერობა) თავისებურებათა გამოსარკვევად მოვიმარჯვეთ კვლევის მეთოდი, რომელიც ითვალისწინებს მწკრივთა თანმიმდევრობებში გამოვლენილ შედეგებს. ამავე მეთოდის გამოყენებით გამოვიკვლიეთ მდგომარეობის გამოხატველი სტატიკური ზმნები ფორმისა და შინაარსის მიხედვით.

საანალიზო მასალად გამოვიყენეთ შვიდ ათეულამდე ქართული მწერლის თხზულებათა ტექსტები, აგრეთვე „კრიტიკის“, „მნათობის“ და „ცისკარის“ თითო ნომერი. ნიმუშებს ვიწერდით 50-55 გვერდის ფარგლებში, რამაც ასე ათასამდე ბარათი შე-

ადგინა. ამასთანავე ვისარგებლეთ ა.შანიძის, ლ.კვაჭაძის, ა.კი-
ზირიას, ალ.ღლონტის მიერ შედგენილ სახელმძღვანელოთა სა-
ილუსტრაციო მასალით.

წინამდებარე ნაშრომი პარატაქსულ კონსტრუქციათა მო-
ნოგრაფიული შესწავლის ცდაა. ბუნებრივია, იგი არ იქნება და-
ზღვეული ცალკეული ხარვეზისაგან. ყველა საქმიან შენიშვნას
მადლიერებით მივიღებთ და გავითვალისწინებთ შემდგომ მუ-
შაობაში.

მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელები პარატაქსულ კონსტრუქციაში

ნაშრომის ერთ-ერთ მთავარ ნაწილს წარმოადგენს პარატაქსულ კონსტრუქციაში მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელების შესწავლა. დიდძალი საილუსტრაციო მასალის მეცნიერულმა ანალიზმა უაღრესად საინტერესო შედეგები მოგვცა.

მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელები შევისწავლეთ ცალკე ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში და ცალკე — რთულ თანწყობილ წინადადებაში, შემდეგ კი ერთმანეთთან შევაჯერეთ შერწყმული და თანწყობილი წინადადების მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელები; გამოიჩინა, რომ ამ მხრივ პრინციპულ სხვაობას ადგილი არა აქვს. ჩვენ ქვემოთ წარმოვადგინეთ ჯერ შერწყმული წინადადების ანალიზი კავშირების გათვალისწინებით და შემდეგ თანწყობილისა.

ა) მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელები მრთვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში

ცნობილია, რომ ერთგვარი შემასმენლები ჩვეულებრივ ერთი და იმავე მწკრივის ფორმით გადმოიცემა, მაგრამ არცთუ იშვიათად შეგვხვდება სხვადასხვა მწკრივთა თანმიმდევრობა (3, 208, 235; 1, 242).

როგორც საანალიზო მასალამ გვიჩვენა, მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელები ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში საკმაოდ მრავალფეროვან სურათს იძლევა, რაც განპირობებულია აგრეთვე საკავშირებელ საშუალებათა სხვადასხვაობით.

უკავშირო შერწყმული წინადადება, ჩვენი მასალის მიხედვითაც, საკმაოდ რელიეფურადაა წარმოდგენილი ენაში. სიხშირის მიხედვით იგი არ ჩამოუვარდება და ა მაჯგუფებელუკავშირიან წინადადებას. როგორც ფიქრობენ, უკავშირო წინადადება ისტორიულად ძველისძველი ვითარების ამსახველია. მით უფრო საინტერესოა დაკვირვება ასეთი წინადადების მწკრივთა თანმიმდევრობაზე.

აწ—აწ

ბევრ რამეს იკლმბს, ბევრ რამეს ითმნს (ო.ჟილ., 470, 5);
 ვეწვევით, ბაქარ, ვეწვევით (ე.ყიფ., 209, 22);
 ვთხოვდები, ჩემო გამდელო, ვთხოვდები (მნათ., 90, 23-24);
 ეკლით დაკაწერას არ მერიდებ, ხალისით ტმხაპს (გ.ხორგ., 161, 8-9);
 ახალგაზრდა მუხასავეთ ჯიშური, ქარიშხალს თავს არ უხრის (თ.დონე., 626, 7);
 ცოცხალია... უნივერსიტეტში ასწავლის (კრიტ., 153, 12);
 ახსოვს, როგორ არ ახსოვს (კ.ლორთ., 252, 4);

აწ—უწ

ამიტომ არ მიუპარს ჭირითი, ამიტომაც ვუძახებანბდი (შ.დიდ., 496, 18);
 იმასაც ახსოვს, ხშირად ბატიშულობდა (ცისკ., 93, 56);

აწ—მწ

ორი კვირის შემდეგ მე თელავში საქმე მაპვს, უთუოდ ბამოგივლით (კ.გამს., 599, 1-2);
 ბელოდებიან, უშენოდ ხომ ვერ იმბახმებან (ლა.ავალ., 76, 9);
 ლამურები უკანასკნელ მარულას მართავენ აღბათ, სულ მალე ქეაკაცის წმ. გიორგის ტაძარს შემეხიზნებინ (კ.გამს., 522, 33);
 არ შემეძლია ამ ხალხის ყურება, ცოდვას დაჰვიდმხ ნამდვილად (კ.ამირ., 38, 27);
 რას ვაპეთებთ, დაბეზმარებით, შე კაი კაცო, ხომ არ მიბატოვებთ (ი.ჩადუნ., 85, 13-14);

აწ—ხოლ

ამასაც ახლა ფიქრობს თამადა, თორემ გუშინ ასე ვერ იტამადებდა (ო.ჩხ., 449, 19);
 რა შეილია, დაბლა დამხვდებოდ (გ.ფანჯ., 128, 5);
 უი,უი, მთლად სოველი ხარ, ხომ ბაცივდებოდ, შე საწყალო (რ.გვეტ., 123, 10-11);
 სოფელში გასასვლელად ველარ ვიცლი, აქ როგორ ჩამოვალწვედო (კ.კობ., 24, 6-7);

აწ—წჳ

ხომ დაღლილი ვარ, ხომ თორმეტი კილომეტრი ბამკივინარე რაიონიდან (გ.შატბ., 47, 12-13);

ცოტა უცნაური ძაღლია დედამისი, სულ სამი თვე იცხმვრბა კმართან (რ.ინან., 79, 26-27);

მოიცაო, მუშბნმბა, ჯიბიდან მოსაწვევი ამოიღო (ცისკ., 83, 15-16);

რა შორიდან კითხულმბ, ჩამოვმამ (თ.ბიბ., 201, 34);

ნუ იუშრმბი სადღაც იქით, აგერ მიუშრმ თვალმბში (ნ.დუმ., 198, 26-27);

• რაღას უდმბხართ, ბიკებო, შმუდმმით საქმეს (ს.მთვარ., 101, 25);

აწ—II კაპ

მაინც ჩენი ბიკები არიან, იქნებ კიდევ იზარჯვონ (დ.კვიც., 70, 29-30);

ჩვენ მომავალნი ვართ, უნდა გავუშკლავდეთ (ი.ლის., 164, 26-27);

მადლიანი ხალხი ხართ, იქნება უშველოთ რამე (რ.ჭაფ., 497, 7);

არსაღაც არ მივდივარ, აქ უნდა ვიყო (ცისკ. 100, 38);

არ მშონინი, წავიდეთ (მ.ჭავაძ., 148, 18);

რაკი ხარჯნი, ხარჯი იქოს (რ.ინან., 17, 26);

აწ—I ტურ

ყურის ნაცვლად თვალით ისმენს — იმ ხუთო კაკოია გაგნიძეს მისჩმრმბი პირში (გ.დოჩ., 364, 2-3);

საქმეებს აბმთმბს, ცუდი არაფერი ჩაუდმნინ (გ.გელ., 48, 20);

რა კარგი მესხიერება აბმთ, რა კარგად დაუსწავლნიან (ო.ჩხ., 447, 26-27);

მიღებაზე ხელს აწმრთ, შემოსავალში კი არ ბაბტიბრმბიანთ (ი.ჩადუნ., 132, 30);

ამათი სახელი ხომ მმც ვიცოდო... მმც მისწავლნი ბოტანიკა (მ.ჭავაძ., 180, 22-23);

ცოლი თავშალს ისწორმბს, კმარს მიშტმრმბი (კ.კობ., 92, 12);

მე ბევრად უფროსი ვარ თქვენზე, მეტი მინახავს (დ.კვიც., 39, 32-33);

აწმყოთი დაწყებული მწკრივთა მიმდევრობა ნაირგვარი აღმოჩნდა. კილოს მიხედვით მწკრივთა თანმიმდევრობის უმრავლესობა თხრობითია.

უწ—უწ

მისულები ფაფახიან თავებს უძნმცდნენ, თან ცარიელი საწოლების კიდებზე სხდმტოდნენ რიგრიგობით (ე.ჩეკ., 315, 9-10);

ხმას არ იღმბდნენ, ფირუზას უკან მორჩილად დასდმცდნენ (მნათ., 74, 42-43);

მისთვის ზრუნავდა, მას უშდმტოდნა გულში (მ.მრეელ., 28, 30-31);

კენესას კბილით იშმრდა, თითს არ ანჭმრმდა (თ.დონც., 36, 11-12);

თავს აძნმცდა, კისერს სძაბრავდა (მ.გელიოზ., 48, 20);

მეზობლის დაღუპვის ცნობა მის ნაზ გულს სდაღავდა, შრინდა, ჰპაპავდა (გ.ლენ., 140, 21-22);

მზეხა კოლმეურნეობის ძროხებს უძლიდა, აფემვდა, სწველაჲდა, ასუჴთაჲვამდა
(რ.ინან., 84, 3-4);

უფ—ხოლ

ეს ძროხები სათითაოდ მიდიოდნენ ამ ხბოსთან, ჯერ შებლაჲვლმდნენ, მერე
დაჲწოსავდნენ (ე.ზედგ., 421, 1);

ლევანიც გულდასმით უსმენდა იაშას, ხანდახან ყმაწვილებს ბადახმდაჲდა (დ.კეიც.,
44, 29-30);

ეშხით ამბობდა, მერე ახალ სადღეგრძელოს იტჲოდა (გ.დოჩ., 321, 29-30);

პელებს იჴმარდნენ, მოგირბენინებდნენ (ო.ჩხ., 486, 20);

ბარაბანის გრიალით მოდიოდნენ... შედგებოდნენ, ისროდნენ (ლ.გოთ., 423, 9-
10);

უფ—ჴუ

ახალ სახლს იშენებდა გიო, მთელი ზაფხული წელში ბაჴჴდა კაცი (კ.კობ., 5, 23-
24);

ისმენებდა, მერე ზლაზენით წამოდბა (გ.ნატ., 61, 45-46);

დაჴიანებულ ჩირადაც არ აბდებდა ვინმეს, მერე კი დაჴარბა ფარ-ხმალი (ს.დემ.,
108, 18-19);

კომიტობდა, მეც ამიჴოლია, ეს სასმისიც ბოლომდე ბამომაცლევინა (გ.ხორ.,
196, 19-20);

ჴერ აღტაცებული შემომცქეროდა, მერე ბაბება, მომიახლოვდა (ა.სულ., 600,
14);

უფ—I თურ

ხარივით მუშაობდა, ერთი წუთით არ დაჴსვენინა (გ.ფანჯ., 101, 4);

არაფს განკარგულებას მე არ ვასრულებდი, არაფინ უფროსი არ მჴოლია (პ.ლორ.,
727, 30-31);

ვირ ვბედავდი, ქუჩაში ბევრჯერ შემომჩენავინხართ (დ.კეიც., 77, 34);

უფ—II თურ

დოდოს რქის მთის ძირში უძრახელა მძლავრობდა, ზოგან საკმაოდ დიდი ფართობი
დაეჴარბა (ნ.კეცხ., 44, 28-29);

ისინი ისევ გამგელებით შემეჴცოდნენ ეახშამს, თეფშებზე კალმახის ნამჴსრევის
გორა დაეჴენებინათ (ს.ჴილ., 116, 7-9);

უხალისოდ მიბბიჯებდნენ სველ ტროტუარზე, აბუჴუღიჴვენ (გ.გელ., 163,
18-19);

განძრევისა ეშინოდდა, ვერც გადატყაულ ლაჴზე დაეხმდა (ო.ჴილ., 501, 2);

კოტე უტჴმროდა ლარტყებს, ხელები მუხლებზე დაეჴჴო (ს.დემ., 133, 7);

როგორც ჩანს, უწყვეტლის მომდევნო მჴკრივად არ გვხვდება არც ერთი
სახის კავშირებითი. მის თანამეჴყვილედ გამოვლინდა: უწყვეტელი, ხოლმეობითი;

წყვეტილი, I თურმეობითი, II თურმეობითი.

მჟ—აფ

მე წაპალ, რალაც საქმე მაძვს (რ.ჰეიშე., 55, 5);
ბაბიციწოზ, დრო კიდეე მაძვს დარჩენილი (ასულ., 578, 23);
მე ინგლისურში მოგაგზადებთ, შემძიქლია (ნ.წულ., 211, 31);
ჩემს შუგბანდს ჩაუშვლის, აქეთ არც კი იხეძებთ (თ.გოგ., 52-53, 36-1);
მოვალ ახლავე, მიჩაბრება (ე.ყიფ., 214, 6);
ქკუაზე შემოშლის ეს ხალხი, მუშაობა არ უნდათ, ხელფასზე კი სულ ბუზღუნებენ
(ი.ჩადუნ., 90, 29-30);

მჟ—მჟ

მე კი აქ დავრჩები... ბრძოლას, შენს გამარჯვებასა და კეთილად დაბრუნებას
დავუვლოდები (ლ.გოთ., 415, 22);
ერთ საათში კალიასავით მივხატები მატარებლის კიბეს, ავღუბღუბდები კონდოლში
(კ.კობ., 68, 19-20);
დამარხავს, იტირებს (მ.ჯავახ., 188, 9);
ცოტა ამოვიძაძანებ, მივიხედ-მოვიხედავ, შირაქში ჩავირბენ... (კ.კობ., 24,
23);
გაავსებენ, გაათიგთიგებენ ხეობებს, გადავ-გადმოვლენ კიდეებზე (რ.ინან.,
89, 3);
მოვლენ, წაიყვანენ, ბაიტაცებენ ჩემს სიცოცხლეს (ვ.ბარნ., 44, 15);

მჟ—წყ

ნუ დაგვზარდები, დალაგებულად მოგვიწვევი (ცისკ., 85, 42-243);
გემოფათ თქვენცა და მეცა, მოგზუნდით (რ.ინან., 58, 12-13);
მხოლოდ ჩამოყრის დროს ქვას ეზოში ნუ გადმოგდებ, წაიღე, შეიღო, წაიღე
(ლ.მრელ., 311, 30);

მჟ—II კავ

ბეერს კი არაფერს დავუშავებ, ებები უნდა მოვუნებრიო (კ.კობ., 29, 20-21);
მაგას კი ავიძვანთ, ამათ რა ვუქოთ? (თ.გოგოშ., 26-27);
რას იზამს... უნდა მისცან (კ.ლორთქ., 325, 30);
ვერ მივალ გათენებაჲდ მგლის მინდორზე, ახლავე უნდა ბავშიღე ციხიდან (გ.ჩიქ.,
11-12);
ნუ იძნება დღეს, ხელ იუღს (ს.მთვარ., 117, 5-6);
სამჯერ, ოთხჯერ წაბებ, მერე ერთხელ, იქნებ ორჯერაც მოიგო (კ.ამირ., 51, 9);
ეგ მე ვერაფერს დამბალებს, ფრთხილად იუღს (ს.შანშ., 269, 3-4);

მჟ—I თურ

ცხენის მაზიდს ლექსო პაპას კოხთან ბააჩარებზს, ამაზე უკვე უზრუნია (კ.კობ., 76, 28-29);

კლუბში შემუშავების, სოფლის ბოლოზე კი მარტოს ვიღარ ბაუპლია (რ.ბეძე, 241, 7-8).

მყოფადისა და ამა თუ იმ მწკრივის კომბინაცია არაიშვიათი აღმოჩნდა ჩვენს მასალაში: მყოფადი — აწმყო, მყოფადი — მყოფადი, მყოფადი — წყვეტილი, მყოფადი — II კავშირებითი, მყოფადი — I თურმეობითი. ამასთანავე, აშკარაა, რომ მყოფადი დასახელებულ ნიმუშთა უმრავლესობაში ისტორიული აწმყოს მნიშვნელობისაა.

ხოლ—ხოლ

ბეშვით დალევდნენ, მერე უსიტყვოდ წამოღებოდნენ, შემდგომდნენ ერთმანეთს (კ.კობ., 5, 15-17);

ცრემლიან თვალს მომავლობადა, ამოიოხრებდა (კ.კობ., 61, 12-13);

როგორც ჩანს, უკავშირო შერწყმულ წინადადებაში ხოლმეობითი მწკრივთა თანმიმდევრობის მრავალფეროვნებით არ გამოირჩევა.

წყ—წყ

წელს ზევით მთელი ტანით მიტრიალდა ჩონთისკენ, ბაუპინა (გ.ჩიქ., 190, 25-26);

აბიბო მტაბა, სახელოში ჩაბვლო ხელი (რ.ჩაჩ., 117, 29-30);

უკან ბამომეშურა, ახლა სხვა მხრიდან მოუშარა ყანას (ე.ხედ., 449, 21-22);

სახლს ბააჟურა, იჭაურობა მოსთვალნირა (ო.იოს., 458, 5);

შეზარბატდა ლოდი, ცოცხალივით შეტორბმანდა (გ.შატბ., 8, 21-22);

ხელი ჩაიძნის, შეზრუნდა (ნ.დუმბ., 181, 37);

უშეშა, დაუწყოღდა, დასწვდა ლაგამში ბატონიშვილის ცხენს (გ.ბარ., 15, 32);

შეშვსინენით, მივამბვრინეთ, დავფხვინეთ (კ.კობ., 68, 14);

ნათელია, რომ უკავშირო შერწყმულ წინადადებაში წყვეტილი არ შედის სხვადასხვა მწკრივთა კომბინაციაში. უაღრესად გავრცელებული მოდელია მხოლოდ წყვეტილი—წყვეტილი.

II კავ—II კავ

შრომისაგან თავისუფალ დროს სიყვარულით ბადაზპიონ ხელი ერთმანეთს, მისხდნენ მიყუდროებულში (რ.ინან., 76, 24-26);

იქნება როგორმე ბუძგურია ვახსენლო — იქნება ჟორჯი ხასიაის ან თვითონ პეტრე დოცენკოს მუშაობაზე ვილაპარაკო (ნ.წულ., 223, 21-22);

არ დაანებოთ, ბიჭებო, არ დაატალოთ (გ.ნატრ., 25, 20);

კაციც მე ვიზომვო, ოცდახუთიანიც მოგვამ (კ.ამირ., 59, 21-22);

ჟამოს, სვას (რ.კეიშ., 83, 23);

უარი არ ბამბგონო I ისედაც არ ჟამოგვამს ტყვილად, კირიმე! არ დამიღუპო ბარტყეზი (ლ.ქიჩ., 162, 19-20);

უკავშირო შერწყმული წინადადების მწკრივთა თანმიმდევრობაში II კავშირებითი, მსგავსად წყვეტილისა, არ ქმნის განსხვავებულ მწკრივთა მოდელს.

I თურ—I თურ

საიდან სად მოგვითხან, ორ-ორი კაცი მოვმცდარმართ, უღელს საქონელი ამ სიცივეში ბაბვიწვალმებია (ს.შანშ., 317, 27-28);

ირკვევა, I თურმეობითი განსხვავებულ მწკრივთა კომბინაციაში არ მონაწილეობს.

II თურ—II თურ

ეს რაინდობის დროიდან ჟამოსული ჩვევა მკვიდრად ბასჯდომოდ, მემკვიდრეობით ბადმოსცამოდ (ო.ჩხ., 479, 31-32);

ქალარა თმა და წვერ-ულვაში ბერსავით მომშვამ, მორწმუნე ბამბდარიჟო (ა.ქუთ., 248, 20-21);

ჩაფხუტი დაბარბოდა, ფარი ბაღამბოღო (გ.ჩიქ., 164, 28-29).

ანდუყაფარს ორივე ხელი მკლავთა საყრდენებისათვის ჩამვლო, შიშამდგარი თვალეზი დამიჟიბა (ა.სულ., 592, 11-12);

უკავშირო ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაზე დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ მწკრივთა თანმიმდევრობის მრავალფეროვნებით გამოირჩევა აწმყო, უწყვეტელი და მყოფადი. ხოლმეობითი, წყვეტილი, II კავშირებითი, I თურმეობითი და II თურმეობითი კი უმთავრესად შესაბამისი მწკრივების თანმიმდევრობითაა შეზღუდული.

§2. მავჯუფუმბელკავშირიანი შერწყმული წინადადება და მავჯუფუმბელკავშირიანი შერწყმული წინადადება

აწ — აწ

იქლანებამ გველივით ბუღარიხა და არ მიღის შინ (კ.ამირ., 39, 13-14);

თავულით ბირაქრული ქალები შოთებს აბრავან გავარეარებულ თონეში და ლაყაშებს აცხობენ (მ.მრეელ., 56, 27-28);

ნადელიანად იმნეშს თავს და კიშკარში უჩუმრად ბადის (ნ.შატ., 19, 14-15);

მის მწუხარებაზე წუხს და სიხარულზე იცინის (ა.თევზ., 84,10);
თეთრი სიღონია დაკარგულ ბატივით დაბოროტდება და უდარდელად
ღიღინებს (მ.ჭავჭავ., 177,11-12).

აწ — უწ

მუშნება ხმაჩაზღეჩილი თეთრი ღიზა და შეშინებული პირჯვარს იწმრდა (მნათ.,
73,28-29);

ოცდაექვსისა ვარ და ოცდაექვსევი მაინც მიწვარდა (მ.ჭავჭავ., 172,21-22).

აწ — გჷ

ღრმად სწამს შვილის უკვდავება და ფოსტალიონს მკაცრი კილოთი ეტყვის
(გ.ლონ., 75,24-25);

რძე უნდა მაგას ახლა და უცებ მოიკმეთებს (ნ.დუმბ., 216,27).

აწ — ხოლ

მწარე ხახვს აღარ მიჩერებენ და ტკბილ თაფლს ბამჩინებენ (კ.კობ., 78,6-7).

აწ — I თურ

ახლა თავს ვიტბუ და ვერ ამიხსნის (ე.ყიფ., 249,34);

ის ბიჭებზე უოჩალინ და არც არავინ დაუბეზღებინ (ლ.მრელ., 307,16);

აწმყოს თანმიმდევარი მწკრივები: აწმყო, უწყვეტელი, მყოფადი, ხოლ-
მეობითი, I თურმეობითი.

უწ — აწ

აქამდე სდუმდი და ახლაც არ იღებ ხმას... (დ.კეცი., 69,3-4);

გიგლას არაგვი ძალიან უშვარდა და დღესაც ძალიან უშვარს (რ. ინან.; 37,21);

ცხენი არა ჰქავდა და ჰქავს (გ. შატბ. 12, 30);

წელანაც ვბრძნობდი და ეხლაც ვბრძნობ (მ.ჭავჭავიშ.; 195, 12-13);

უწ — უწ

თეთრი ღიზა ქმარს წამლებსაც აწველებდა და ღმერთსაც აწმდრებდა (მნათ.,
75, 36-37);

მერე მარცხნივ უწვევდა და ერთხანს საქონლის ნათესავებით აჭიკუნო, თხელ
კაობში იპარბებოდა (ნ.შატ.; 61, 13-15);

თვალეხს იწწწმებდა და დამცინავად იღიმებოდა (კრიტ. 150,16);

ჩუბად უღმერებდა და გულს იმარებდა (მ.მრელ., 18, 22-23);

ლურჯ წრეებს ხაზავდა და ყოველ წამს ჰპარბავდა სიმაღლეს (რ.ბეც. 235,3);

ხალხთან ვრცხვებოდი და ვიტანჯებოდი, ვამიროდი (რ.ინან. 66, 26-27);

სული ამოსდიოდა, შორდებოდა და ისევ ჩადიოდა უკან (გ.რჩ. 139, 4);

უფ — ხოლ

ამ მდგმურს ძველებურად მითაპაზმობდა და ხანდახან პორტფელსაც აუბანდა კიბეზე (ს.კლდ., 94, 35-36);

ზოგი საპიპინებელს აფშვიტინებდა და მოსიერეთ მოაბრუნებდა იმ შემწვანილე დედაკაცებს (კ.გამს. 547, 9-10);

დიდხანს უძაპროდა და შერე ისევ წიგნს დაუბრუნდებოდა (გ.ნატრ. 20, 24);

უფ — I თურ

ლადო და შალვა კოხოძე ყოველთვის მსწრებოდნენ ამ წარმოდგენებს და არც ერთი კილაობა არ გამოუტოვებიათ (ნ.აგიაშ. 50-51, 32-1);

სადღაც ჩძარობდა და დროც აღარ დაუპარბავს (რ.კეიშ. 74, 28-29);

ვმუშაობდით და ჩვენი პატარა დაწესებულება არასოდეს შეგვირტყვენია (თ.გოგ., 57, 6-7);

იმევე ღამით უკან გაბრუნებას აპირებდა და სასტუმროში ოთახი აღარ დაუტავებია (რ.ჩაჩ., 131,14-15);

უფ — II თურ

ექვი კი ჰქონდა და ყურიც მომეკრა (გ.აბაშ. 131, 11);

ფიქრობდა და ვერ კი ბამხსენებინა (თ.ბიბ. 158, 1);

მღეროდნენ და იმ წამებში კვლავ უხორციელებდნენ ძველმღერებებს (გ.ხორგ., 190, 25);

გამოცდები კარზე მქონდა მომდგარი და ახლა ბინაზე სად უნდა მებრუნა (ს.დემ. 127, 23);

უფ — მშ

სამშობლოს სახელით ვიბრძოდით ფრონტზე და სამშობლოს სახელით ბავშვებით გუთანს (მ.მრეკლ. 31, 30-31);

მათი სახელით მუდამ ამბავობდა და იამაჟებს ქართველი ხალხი (ნ.აგიაშ. 8, 7);

მშ — აწ

იგი დაძლივს წუთიერ ცდუნებას და უარს ეუბნება მდიდარ ღონ სებასს (კრიტ., 123,32-33);

მარჯვენას ნაოჭებდასხმულ ტუჩებზე. აიფარებს და იმდუღრმებს მალულად (ნ.შატ., 19,36-37);

სიყვარულივით ჩამთმისებათ გულში და კეუას აპარბვინებს (ნ.ხორგ., 197,15-16);

მოხუშრავს განჯინის კარებს და ისევ წრიანებს ოთახში (შ.დად., 286,7).

მშ — მშ

წამოვალ და ამ გოგოებსაც თან წამოვიყვან (ციხკ. 92, 9-10)

ბადამოცინა და ბადამოცინაო (რ.ჩხ. 467, 26);

ბადანიბრებნს, ამოღუჲარება და დანიკარბება (ო.იოს. 445, 4-5);

მეც მალე ამოვალო, ბატონიშვილო, ამ საქმეს მოვითავებ და მაშოთივე ამოვალო (რ.ჯაფ. 505, 12-13);

ასწმეს, თავს მალა ატიბანს და ღონიერად დაბხმთქმბს ფილაქანზე (რ. ინან. 45, 7-8);

ამ ვაჟკაცს აღმართ-დაღმართებში უშვებლით, ჩალაუბანში ბადანიჲანთ და უკან დაბრუნდებრით (ს.მთვარ., 115, 8-9);

იმ გავთულსაც შეხსენს, ბაითრავს და ბაიმინდვრებს (კ.კობ., 76, 30);

ცოტას მე მოვიკლებ, ცოტას შენ და ამ უპატრონო ზამთარს ბავბატრებრით როგორმე (კ.კობ., 97, 21-22);

მჟ — წჳ

ხელს ნუ შემოიშლი და ცოტა ხანს დამტოვე თინასთან (ა.ქუთ., 202, 35-36);

ნუ ბამომბიბრით სათვალავში და მიმღიღით კოლექტივში (კ.ლორ. 328, 12);

მჟ — II კავ

საგანგებო კომისიას ახლავე ბამომჲვოფ და ერთ თვეში იქნებ ბინის გაცემაც მოვახერხო (ო.ჩაღუნ., 97, 5-7);

შემოვა და შემოვიღმეს (გ.ფანჯ., 115-21);

ჩამოჲჲრის და ჩამოჲჲაროსი (თ.ბიბ., 201, 10);

იტჲვის და თჲვასი (გ.გელ., 11, 9);

დავისჲვნებრთ პატარას და მერე ვიმჲსანიჲოთ კიდე (ჲ.ამირ. 91, 11-12);

მჟ. კავ — მჟ. კავ

სანამ ჩავიცვამდე და ბატონის ძღვენს მოჲვამჲზადებდე (ა.ბელ., 44, 25-26);

ნეტავი, მტკვარო, სასულიერო სასწავლებელში შემოხრებოდე და წალებავდე (ი.ღის., 173, 17-18);

სანამ გოშგოთი საკარცხულს მიჲხალვადებოდეს და მის სახელურს შემეხებოდეს (ლ.აეალ., 76, 18-19);

ხოლ — უჴ

ელგუჲა უიმედოდ ბაჲჲოლებდა შინ მიმავალ მასწავლებელს თვალს და თვითონაც სახლში მიდიოდა (რ.ქეიშ., 79, 17-18);

ხოლ — ხოლ

მიმოიხედავდა და შუა სცენაზე დადგმულ დიდ სკიერს მიჲუშრებდა (დ.გოჩ., 315, 10-11);

ჩაბრემოდა უსათუოდ და იმ გაფუჲებული ხალხის ცხოვრებაში ჩარევა საქმეს შორს წაიჲვანდა ძალიან (ჲ.ამირ., 38, 34-36);

ფეხიდან წაჲძრობდა ვინმე და ბადმოჲბდებდა (კ.კობ., 43, 15-16);

წახალისდა უფრო და ბანაბრდო (კამირ., 85, 18);

მეისევე გულგრილი გამომეტყველება მიიღო და საჩქაროდ ბაზორდა ფანჯარას (მნათ., 89, 22-24);

აქვირინე ბეზიამ თავი აუწვია და მკერდზე მიიხვეწა (ნ.დუმ., 210, 38-39);

ასწინს ნაჭახით გაჩორკნილი ზურაბას კუბო და უხმოდ წაიღეს (ი.ლის., 148, 24-25);

მეც იქ დავიგადა და ბავიზარდმე (რ.ჭაფ., 510, 31-32);

როგორც ჩანს, მყოფადის მწკრივი ხშირ შემთხვევაში აწმყოს მნიშვნელობისაა.

უტბად იზიშვლა რეგოლეფი და სარდიონს დაახალა, სხვებს შემუშვირა (ს.შანშ., 248, 36);

სანდრო რკინის საწოლზე ბაიშხლართა, ამოიხვეწა და დაიწყო (ა.ქუთ., 236, 23);

ქალი ვაყის ათრთოლებულ ხელს დასწვდა, აიღო და გულზე მიიღო (რ.ჭაფ., 534, 534, 13-15);

კაცი ზურგჩანთასთან მივიდა, ჯიბე ბაუხსნა და ბალახების ბლუჯები ამოუღო (რ.ინან., 65, 3-4);

მიჰურა, მიჰურა და მხრები აიჩეჩა (ცისკ., 102, 31);

II ძაბ — II ძაბ

ქერალაი-რიზამ შური უნდა იძიოს და სისხლი აიღოს (ს.შანშ., 292, 24-25);

გზაში არ ჩაპარდმე და ადგილზედაც არ ჩაპარდმე (გ.ციც., 94, 20-21);

იქნებ ჩამოვალწყო როგორმე და ჩამოვიწყოლო სული (გ.ხორგ., 175, 15-16);

ეხლა რო წავაწყდმე და ყბები მოვშნებრიო (კ.კობ., 26, 5-6);

თავდაც სული ღმერთს მიბაბაროს და ქსენონის ოთხ კედელშია გამომწყვდეული ავადმოფებსაც საშინელო სენი შემჰაროსო (რ.ჭაფ., 497, 12-15);

I თურ — აწ

ამ სოკრატეს დაუშვინა იმის ბიჭი და უშაუშნებს... (კ.კობ., 25, 2-5);

I თურ — I თურ

ბარტიულ სამუშაოზე მე არა ვმოფილვარ და საბასუხისმგებლო იდგილი მე არა მჰვინა (გ.ციც., 200, 25-26).

შემუშვი და ნაღვლის ბუშტივით უბრთავები გომბეშო (ო.ჟილ., 465, 9-10);

მერე ვინ? ვისაც ნემსში მახათი ბამოუშვანია, ვისაც ცხრა თოკში ბამოუშვლია და უკან არც მოუხდავს (კ.ლორთქ., 254, 1-2);

აგრემც იმ სითბოსაგით დაღუღულ და დაზრებტილ მავისი წამლების ოჯახიო (კ.კობ., 66, 7-9);

II თურმ — უწ

ოთარს ჭამარი ბასწჳმებრდა ღა გაფაციებით აპერებდა (რ.ბეჟ., 209, 27);
ერთ ნაწილს კი თავი ბამრმდო ღა დაუნაძლებელად დანელიას ბიქს უხმარდა
მხარს (ს.კილ., 112, 10-11);
კისერი წამბრმელმბინა ღა ფეხსაცმელს უწურებდა (კ.კობ., 45, 28-29);

II თურ — II თურ

თითქოს დავიწყებოდა სტუმარი ღა მარტოლმარტო დარჩენილქო თავის
მწუხარებასთან (ე.ყიფ., 232, 5-6);
დასძინებოდა ღა თვალეზი ლიად დარჩენოდა (ასულ., 10-11);
სისხლიანი ხელები მოძრუნჩხოდა ღა ორივე ფეზი გვერდზე მოღრმცოდა
(ცისკ., 96, 43-44);
ნაწნავეზი ოდნაე დაშლოდა ღა თმა აწიწვოდა (ე.ზედგ., 416, 10);
თვალეზი ბუღეში ჩასცვივნოდა ღა უბეზი ჩალამებოდა (ა.კუთ., 213, 25);
ღა ყველაზე ფართოდ გავრცელებული კავშირია შერწყმულ წინადადე-
ბაში; იგი აერთებს როგორც ერთგვარ, ისე განსხვავებულ მწკრივებს; ამ
უკანასკნელთაგან განსხვავებით ბუნებრივია თანმიმდევრობა: უწყვეტელი
— II თურმეობითი, II თურმეობითი — უწყვეტელი.

არც... არც

მაჯგუფებელკავშირინანი შერწყმული წინადადება

უწ — უწ

არც კითხულობდა, არც გასართობად მიუწებოდა სადმე (ი.ჩაღუნ., 122, 11-12);
არც სიზმარს ხედავდა, არც არავის უხმობდა (თ.ბიბ., 793, 22);

მწ — მწ

ალაფებული მინდორი არც მოიხვინის, არც დაითმსება (ს.მთვარ., 104, 21);
არც წასაღებად დაჰკეცავენ ქიარმანის შალებს, არც ქართულ კაბას ჩამაცმევენ
ყვარის საწერად (კრიტ. 152, 13);

წწ — წწ

არც დამარჩინა, არც სული დამალევინა (ნ.კეცხ., 42, 19);
არც მოგვლა, არც დამარჩინა (ნ.კეცხ., 42, 19);
ფირუზამ ცოლს არც ბახედა, არც ხმა ბასცა (მნათ., 70, 5-6);
არც თვალი მოარრიდა, არც ბაერიდა (ნ.გელ., 51, 1-2);
ერეკელმ არც აცვივა, არც აცხელა (ნ.კეცხ., 5, 9-10);

I ტურ — I ტურ

არც საფუძველი წაუღია, არც ამბავი უთქვამს რაიმე (ო.იოს., 450, 5-6);
კოცნით არც ცეცხლი შემოწმებია, არც ენებას შეუპყრია (ო.იოს., 34, 1, 34);

ალარც...ალარც

უფ — უფ

ახლო ალარც თავში უპარტყუნებდნენ, ალარც უწყრებოდნენ (ო.კელ., 470, 32-33);

ალარც ქვევით ჩადმოდა, ალარც ზევით ამოდმოდა (ო.ჩხ., 438, 38);

ჰ — ჰ

ალარც ბაზარზე წავალ, ალარც ჩონგურებს ბავთლი (თ.ბიბ., 188, 31-32);

ალარც... ალარც მაჭგუფებელი კავშირი მწყკრეთა თანმიმდევრობის მიხედვით იშვიათად იხმარება, მასთან მხოლოდ უწყვეტელი-უწყვეტელი და მყოფადი-მყოფადი მწყკრივების თანმიმდევრობა გამოვლინდა.

ვერც...ვერც

ჰ — ჰ

ვერც ადგება, ვერც ბიპასუხებთ (რ.ბეფ., 163, 21);

ვერც ოჯახისათვის მოიხმარს, ვერც სხვა რამისთვის გამოიყენებს (ე.ფიფ., 229, 18);

ვერც სწორი მიმართულებით წაიქვან და ვერც ღამის სათევად დაჰყრი (ს.მთვარ., 127, 18);

ვერც დანიბრუნებ და ვერც კიდევ დარდით უშველი (გ.აბაშ., 142, 22);

ვერც...ვერც მაჭგუფებელი კავშირები ჩვენ მიერ მოძიებულ მასალაში ძალიან ცოტა აღმოჩნდა, ისინი მხოლოდ მყოფადი-მყოფადი მწყკრივების თანმიმდევრობაში ვიპოვეთ.

წურც...წურც

ჰ — ჰ

წურც საფლავს ბავუთხრით, წურც სასაფლაოს მივცემთ (ე.ჩეკ., 303, 16);

წურც...წურც მაჭგუფებელი კავშირი ჩვენს მასალაში მხოლოდ ერთადერთია.

ასე რომ, არც...არც, ალარც...ალარც, ვერც...ვერც, წურც...წურც

საკმაოდ იშვიათია შერწყმულ წინადადებაში.

ფ3. მპაპირისპირებულკავშირისანი შერწყმული წინადადება

თუ

თუ უმთავრესად მაჯგუფებელი (4, 22) და მაცალკეებელი კავშირია (4, 36), მაგრამ მპაპირისპირებელი კავშირის ფუნქციაც არაა მისთვის უცხო.

უფ — უფ

არც არაფერი აპრობოდა თუ აფხიზლებდა (ო.ჩხ., 482, 23-24);
როგორღაც ზერელ-ზერელედ დადიოდა თუ „მიცვანცვალობდა“, როგორც იტყვიან იმერეთში (ნ.აგიაშვი., 161, 7-8);
ნაცნობები თუ უცნობები განუწყვეტლივ ნაკადად შედიოდნენ თუ გამოდიოდნენ (გ.ციც., 200, 30-31);

ჟ — აფ

ჩვენთან იძნებით თუ ნათესავეთან მიდიხარ (ნ.წულ., 188, 34);

ჟ — მჟ

ძალა თუ მოსკობს, თუ ბაპრობს (ო.ჩხ., 484, 31);
გასული კაცი ექიმთან მიხვალ თუ საავადმყოფოში დაწვები (გ.ამირ., 77, 12);
ბაპნებებს ბაკურიანში მეგობარს, თუ შეილის ავადმყოფობას მოიმჩიუნებს? (მ.ჭავჭავ., 159, 36);
ჩანგურს დაუტრავ, თუ ნამჭას ბადასწმევი (ს.შანშ., 310, 32);

ფუ — ფუ

ბუჩქს მოეშარა თუ ბაჩმარა (გ.შატბ., 48, 27);
იპიტიხა თუ როგორღაც შეუტანებლად ბაიშეიორა კაცმა (ო.ჩხ., 480, 23-24);
მათ თვალის დახამხამებაში ჩამიძროლეს თუ ბადამთელეს (ასულ., 614, 4);
ვილაც შინაური ბავიდა თუ შემოვლიდა ეზოში (მ.პრეკ., 17, 6-7);
ქოხში დაბიბდეს წერილი თუ ბუტიას დაბაბარეს? (კ.კობ., 75, 11);
უსაპართლოდ დაიკარგა, თუ დავიწყებას მიეცა სიტყვა „მსგეფსი“ (ვ.კელ., 196, 9-10);

II კავ — ჟ

მოგეშვებლოთ თუ მარტო თქვენ მიხედავთ? (კ.კობ., 82, 14);
დასაშვები ჩანს თუ კავშირის გამოყენება მპაპირისპირებლობითი ფუნქციითაც, თუმცა მისთვის ძირითადი მაინც მაცალკეებლობაა.

მაბრამ

უფ — უფ

მაწანწალასავეთ ლოთობდა, მაბრამ ბაირონის თავი და ღენდის გარეგნობა ჰქონდა (მნათ., 99, 34-35)

არ ჩანდა, მაბრამ იბრძნობოდა (ს.დგმ., 105, 17);

პუსართა ოფიცრებს თავის ლექს უკითხავდა, მაბრამ ოთახში მყოფთ ის თითქოს ვერ ხედავდა (გნატრ., 35, 29-30);

თანაუბრძნობდა მის მისწრაფებებს, მაბრამ თანაც ეზინოდა (ე.ბარ., 13, 8);

ფუფუნებაში არ ცხვრებოდა, მაგრამ არც ზიმშილობდა (ე.ურჯუმ., 157, 26);

უფ — ხოლ

სეულ მიწაზე ფეხის დადგმისაც აქ ეზინოდა, მაბრამ რამდენ მილიონ მამაცსა და სულელ გენერალს ასმსხმდა ჰქუას (კ.გამს., 512, 14-15);

გოგო ბრაზით სცდებოდა, მაბრამ რას იზამდა (თ.პილ., 122, 14);

უფ — ვუ

ერთი თვე ებრძოდა თავის თავს, მაბრამ ვერ დასძლია (მ.ჭავჭავ., 166, 4-5);
ბარნაბას სათქმელი კიდევ ჰქონდა, მაბრამ ერთბაშად ბაჩუმდა (კ.ლორთქ. 259, 27-28);

მისდევდა კბილის ექიმს ზურასა და თენგოს, მაბრამ ვერ დაეწინა (მ.ელიოზ., 53, 28);

უფ — I თურ

ეს იცოდა ბოჩი, მაბრამ საყვედური ერთხელაც არ უთქვამს (რ.გვეტ., 150, 29);

მძებდნენ, მაბრამ ვერ უკოვნიდა (ს.შთავარ., 122, 18);

ბაბუ ბრძნობდა კაცის მზერას, მაბრამ უკან არ მოუხმდა (ო.იოსელი., 338, 20);

თინას ცუდა სძულდა, მაბრამ არავისთან სიტყვა არ დასცდენია ამ სიძულვილზე (ო.პილ., 464, 30-31);

უფ — II თურ

ხალხი ფიქრობდა, მაბრამ ვერაფერი ბეზგო (თ.ბიზ., 156, 34);

რალაცის თქმა უნდოდა, მაბრამ ვერ კი ეთქვა (ო.პილ., 481, 25);

მხოლოდ ბიჭების ნათლობებს იხდიდნენ, მაბრამ ამასაც უნდა გადაჩვეულიყვნენ (მნათ., 65, 15-16);

სქელი გვარდიელი გაპარვასაც კი აპირებდა, მაბრამ რა მძნა ემირისათვის? (ს.შანშ., 280, 12);

ბოხინა მკედარი დადიოდა, მაბრამ რა მძნა, ვისთვის შეეჩივლი (ო.პილ., 462, 3);

რძლები ერთს ბახმდავდნენ, მბბრამ შინც არაფერს ამბობდნენ, (თბიბ., 205, 37);

ბ — ბ

კიდევ ავიღებ დიდი თეატრის ბილეთებს, მბბრამ ტონიას სკვერში კი აღარ დავმლოდები (თ.გოგ., 42, 16-17);

ისიც გადაისვამს ტუჩებზე ენასა, მბბრამ კრუტუნში შინც არ აპყვება უფროს დებსა (ო.ჩბ., 462, 7-8);

თვითონვე ბაბაღვიძებს, მბბრამ ისე უხეშად, ისე მკაცრად უმბაზვლრებს (მ.ჭაფიბ., 186, 24-25);

ფრენას კი ისწავლი, მბბრამ შორს ვერ წახვალ (რ.ბეე., 165, 21-22);

თავს ანაცვალებს შვილიშვილსაც და ქვეყანასაც, მბბრამ საშველს მირ მოუბანს (ლ.გოთ., 409, 29-30);

გ — გ

გიორგიმ ხელი მოიჩრდილა, მბბრამ ეს მალალი ქალაქელი ქალი ვერაფის ამსბავსა (გ.შატბ., 20, 22-23);

აკაციის კორომიც ბაპირამთ, ქარხალიც, წერილი, აბეჩხარი ვაზიც, მბბრამ ორიოდ მწყერს ძლიეს მოვუშარამთ თავი (კ.კობ., 86, 23-24);

ჰო, ჩაუშვებს, მბბრამ ვერ ჩაუშვებს (ო.ჩბ., 435, 4-5);

სკამის ზურგს უკან ბადაბაღლო, მბბრამ ვერა და ვერა დაბამბრბ (გ.გელ., 229, 25);

ათლიტრიანს წაბბან ხელი, მბბრამ მაშინვე მოიბუზა (გ.დოჩ., 348, 27-28);

ერთ-ერთმა რეისორმა ახალი ამერიკის აღმოჩენა მოინდომა, მბბრამ ძველიც დავიწოწა (ნ.აგიაშე., 48, 15-16);

ეწავებურნენ, მბბრამ ველარაფერი ათმმევიწნენ (თბიბ., 190, 22);

II თურ — წ

უნდოდა თავისი ლექსი „რუსთაველი“ წაეპითხა, მბბრამ უცბად ბადაიფიქრა (ს.კილ., 79-80, 36-1);

მბბრამ მაპირისპირებული კავშირი და მაჯგუფებული კავშირის შემდეგ, ჩენი მასალის მიხედვით, ყველაზე მეტად გავრცელებულია ახალ ქართულში, აღმოჩნდა მწყკრითა შემდეგი თანმიმდევრობანი: უწყვეტელი — უწყვეტელი, უწყვეტელი — ხოლმეობითი, უწყვეტელი — წვეტილი, უწყვეტელი — I თურმეობითი, უწყვეტელი — II თურმეობითი, მყოფადი — აწყყო, მყოფადი — მყოფადი, ხოლმეობითი — წვეტილი, წვეტილი — წვეტილი, II თურმეობითი — წვეტილი.

ოღონდ

უფ — უფ

მას ისევ ნაღვლიანი თვალები ჰქონდა, ოღონდ უხერხულად იღიმებოდა (ასულ., 590, 18-19);

კაეკასიელ მხედრებს დაბნეულობა აღარ ეტყუოდათ, ოღონდ მეტად ჩანდნენ დარცხენილნი (მნათ., 88, 17-20);

ჟ — ჟჟ

ყორისაჲს იზამს პირსა, ოღონდ ცერებზე ვერ აიწევს (რ.ჩხ., 466, 1-2);
დალოცვით დაბლმცავთ, ოღონდ ვერ დაუღევთ (ქკობ., 88, 11);

წუ — წუ

გმოიძუშა კოდვც, ოღონდ თავი ზეიპავა (გ.გელ., 55, 6-7);
წადით, ოღონდ ფრთხილად იჰაზით (გ.ჩეკ., 257, 1);
კოდევაც უაჰიმა, ოღონდ ნასამზრალს საიდუმლოდ ბანდმო თავის თავს (რ.გაბრ., 6, 5-6);
ოღონდ 3 წუთი კი აღარ ვიკმარე, ბარე თხუთმეტი წუთიც ვიდეძი (გ.პელ., 215, 11-12);

II ტურ — II ტურ

თოკის ყველა ნაკუწს პირველყოფილი ფერი დაეგრძნებინა, ოღონდ უფრო მოგოშვებულევო (ო.კილ., 496, 18);

ოღონდ მაპირისპირებელი კავშირი ახალ ქართულ სალიტერატურო ენაში, ჩვენი მასალის მიხედვით, იშვიათად იხმარება შერწყმულ წინადადებაში.

ოღონდ კავშირის მონაწილეობით უმთავრესად დასტურდება ერთგვარ მწკრივთა თანმიმდევრობანი: უწყვეტელი — უწყვეტელი, მყოფადი — მყოფადი, წყვეტილი — წყვეტილი, II ტურმეობითი — II ტურმეობითი. სხვა მწკრივთა თანმიმდევრობა არ შეგვხვედრია.

ხოლო

უფ — უფ

თავისი რაზმით ყველგან ზარსა და სიკვდილს თმსდა, ხოლო დაპყრობილ აულებში, სასტიკი და უღმრთელი, მთიელთა სახლებს ხანძრის აღში ხვევდა; (მნათ., 103, 18-21);

დღისით დედის საფლავზე მოთქვამდა ლილე, ხოლო ღამით ლუხუმის მკერდზე მიუყუდელი ტირიდა (გ.აბაშ., 121, 20-21);

ჟ — ჰ

გუშაგებს გამომცემი, ხოლო ხეალ თეთონ ბავშვძვები წყაროს სათაგის
საძებნელად (ლ.მრელ., 318, 19-20);

ბავა, ბაივლის, ხოლო დანარჩენს იქ მოიწაზრებს (მ.ჭავჭავ., 160, 1-2);

ჟ — ზ

აბრეშუმის პარკის ძაფსახვევი ქარხანა ააშენებინა, ხოლო მისი ფილიალი
სენაკში დააარსებინა (ს.კილ., 122, 23);

ერთი ხელსახოცი მუხლს ზემოთ მოუჭირა, ხოლო მეორეთი მაგრა შემუპრა
კრილობა (ა.ქუთ., 243, 10-11);

რიონქესმა მიანნიშა ქუთაისს სინათლე, ხოლო წაბრთვა მეორე თვალისჩინი
რიონი (ნ.აგიაშე., 60, 13-14);

დიდხანს კოცნა, ხოლო შემდეგ დირექტორთან ერთად კლასში შემუძვა
(გ.ციც., 190, 9-10);

სიტყვა რბილად უთხრა, ხოლო თვალეზით კი უფრო მტკიცედ ანიშნა (ლ.ქიარ.,
156, 20);

მწერალი დაიბადა 1908 წ. მინას-გერაისის შტატში, ხოლო ბარდნიცვალა
1968 წელს რიო-დე-ჟანეიროში (კრიტ., 140, 2-5);

ხოლო მაპირისპირებელი კავშირი საკმაოდ გავრცელებულია ახალ
ქართულში, თუმცა მისი ხმარება მწყკრეთა თანმიმდევრობის თვალსაზრი-
სით მრავალფეროვნებით არ გამოირჩევა.

§4. მატალკმეზებელკავშირინი შერწყმული წინადადება

ან

უფ — უფ

აშოლანურ სიმღერას ღიღინებდა, ან გაგუდულ-ჩახლეჩილი ხმით ხითხითებ-
და (მნათ., 76, 14-16);

იქვე, მის წინ ჰაერშივე წყდებოდა ან იფანტებოდა (ასულ., 591, 3-4);

უფ — ხოლ

დასდევდნენ პეპლებსა ყვაილიებით ნაირფერსა, მრავალფერსა, ფერადფერსა,
ან წაიჩოქებდნენ (ო.ჩხ., 482, 31-32);

პორპონტს უცძეროდა, ან უცებ ტყეში ბაუჩინარდებოდა (თ.ბიბ., 158, 24);

წუ — წუ

წამოიწია, ან წამოიწრა (ო.ჩხ., 478, 27);

ან...ან

გუ — გუ

გე ან ზნეობრივად ბაბუხრწინის, ან სრულიად ღვაწლმკაცრებს ზეგნს ქარხანას (მ.დად., 281, 4);

ან არხს ბაიუჰანს, ან წისქვილს აბაზებს (ს.შანშ., 280, 26);

ან თავის შესაფერ ცოლს შვირთაჲს, ან პეტერბურგში ბაიუტუშკებს (მნათ., 93, 4-6);

ფუ — ფუ

ან ღასწვი, ან ღაამსხვრიმ (მ.ჭავჭავ., 176, 36);

ან აიუბარმ ამ სოფლიდან, ან შენს ღვდაკაცს შავები შიშუამრმ (ქ.ლორთქ., 317, 1);

ან ვინმე მოწამლეთ, ან...მოკალით (რ.გაბრ., 33, 23);

ან...ან მაცალკეებელი კავშირი შეგვხვდა შემდეგ მწკრივთა დასაკავშირებლად: უწყვეტილი — უწყვეტილი, უწყვეტილი — ხოლმეობითი, მყოფადი — მყოფადი, წყვეტილი — წყვეტილი.

ანდა

უფ — უფ

ვახშობამდე მანანა მუღამ მხიარული ილიკო ორბელიანის მიერ დახატულ კარიკატურებს ათვალიერებდა, ანდა ტატო ბარათაშვილის გამკილაჲ კალამბურებს ისმენდა (მნათ., 99, 13-17);

საინტერესო სანახაობას უუშურობდნენ, ანდა მუსიკას ისმენდნენ (თ.გოგ., 20, 19-20);

ხოლ — ხოლ

რას ბამოძმრწავდა მისგან ღმერთი, ანდა ბამოძმრწავდა თუ არა რამეს საერთოდ (თ.ჭილ., 494, 21);

ფუ — ფუ

ყველამ დაისწავლა უკვე, ანდა ბადაიშვირს მაინც (ო.ჭილ., 485, 18);

ანდა მაცალკეებელი კავშირი უმთავრესად გამოიყენება ერთგვარ მწკრივთა დასაკავშირებლად: უწყვეტილი — უწყვეტილი, მყოფადი — მყოფადი, წყვეტილი — წყვეტილი, II თურმეობითი — II თურმეობითი.

აწ — აწ

ისაობიან, ანუ სახეს იცვლიან (ათეზ., 81, 34);

წუ — წუ

წუხელის უკვე კიდევ მოისმინეს, ანუ შენზე აღრე მოისმინეს (გ.გელ., 230, 6-7);

ეზომდე სულ უბრად იარამს, ანუ ერთმანეთისათვის აღარ უმძვამთ სიტყვა (გ.გელ., 22, 9-10).

ჩვენ მიერ მოხმობილ საილუსტრაციო მაგალითებში ანუ-ს. უმეტესად მაიგივებელი კავშირის ფუნქცია აქვს, თუმცა ზოგ შემთხვევაში გამორიცხული არაა მაცალკეებელი კავშირის როლში გვევლინებოდეს. მისი გამოყენება მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელში უაღრესად შეზღუდულია: აწმყო — აწმყო, წყვეტილი — I თურმეობითი.

ბინდ(ა)...ბინდ(ა)

ბუ — ბუ

მრავალის ღვაწლით და ჭირგადახლთ ქვეყანას ბინდ აღაწმენებ, ბინდ დააბცემ (ა.ბელ., 14, 7-8);

ბინდა ბააჟიფინებ კამეჩს, ბინდა — შეარჩენ (ლ.ქიან., 164, 24-25);

ბინდ(ა)...ბინდ(ა) მაცალკეებელი კავშირის ხმარება ახალ ქართულში, ჩვენი მასალის მიხედვით, მწირი აღმოჩნდა. იგი მხოლოდ მყოფადი-მყოფადი მწკრივში დავადასტურეთ.

თან...თან

უწ — უწ

თან უხაროდა, თან ეზინოდა (თ.დონე., 630, 7);

თან ჰაბრავდა ქალი, თან ნელის ხმით ღიღინებდა (გ.ბარნ., 11, 6-7);

მოხუცის შესაქცევად ხოსრო ნახევრად მხიარული კილოთი ლაბარაკობდა, თან გულში კესოზე ჯაპრობდა (რ.გვეტ., 125, 1-2);

თანაც

წუ — წუ

ქერ მისი შეტივება ბანისმან, თანაც დიდი ფერადოვნებით დახატა ტივებზე

მუშაობის საფრთხე (გ.ციც., 102, 7-9);

თან//თანაც კავშირიც მაქალაქებელია. მისი ხმარება ახალ ქართულში, როგორც ჩანს, იშვიათია.

ხან...ხან

უფ — უფ

ხან ტუშასვამ, ხან რჩევეს სთხოვდა (მ.მრეველ., 19, 15-16);

ხან თეთრ ლიწას ლანძღავდა, ხან გრიგოლს ელაპყნოდა (მნათ., 72, 22-23);

ხან განჯინაში იმეზდა რაღაცას, ხან კარადაში აჩხრიალებდა კურკელს (ლ.მრეველ., 284, 30-31);

უფ — ხოლ

ხან დედას უმსცემოდ, ხან კურდღელს ჩააშტერდებოდა (მ.ჭავჭავაძე., 151, 13);

უცნობი ღონიერი მკლავებით აპობდა მდინარის ზედაპირს, ხან ბაშჩინარდებოდა (რ.გვეტ., 133, 31-33);

ხან კედლებზე მოძვრებოდნენ, ხან აივანზე გადმოშდგარ თავთუხიან ქალებს ბაშჩროლებდნენ (ა.ბელ., 35, 5-6);

ფორტოგრაფი დიდი ხალსით ფატიფუშტობდა, ხან გაგიჟებულს ამოუშკიპავდა თვალსა (გ.ხორგ., 148, 1-2);

მე — მე

ხან ნახნავეში ჩამუშვებინან, ხან ისევ ცაში აფრინდებინან (თ.ბიბ., 185, 33-34);

ხან სამორიგეოში უმეგობრებოდა, ხან ისევ ბამონდებოდა (ცისკ., 95, 48-49);

ხან შენ დაბდრახხავენ, ხან მეც მიკბენენ (კ.ლორთქ., 327, 31);

ფუ — ფუ

ხან იარა, ხან თავი უმაფარა (გ.ბელ., 180, 10);

ხან საქანელას ეცა, ხან კარუსელს მივარდა (მნათ., 84, 40-41);

ხან პანჭური ამომტარა, ხან თავში მიიტანა (ცისკ., 87, 42);

ხან თანამდებობა ეცოტაჰა, ხანაც თავისთვის შეუფერებლად მიიჩინა (გ.ციც., 189, 10-11);

ხან...ხან მაქალაქებელი კავშირი საკმაოდ რელიეფურადაა წარმოდგენილი სხვა მაქალაქებელ კავშირებთან შედარებით, იგი გამოიყენება მწყერიანად შემდეგ თანამიმდევრობაში: უწყვეტილი — უწყვეტილი, უწყვეტილი — ხოლმეობითი, მყოფადი — მყოფადი, წყვეტილი — წყვეტილი.

წყ — წყ

— ხომ მოვიდა სანდრო შინ, ხომ შეურიბდა თინას (ს.დემ., 143, 29);

უფ — უფ

ხომ ვბრძნობდით ერთმანეთს, ხომ ვბრძნობდით (მნათ., 109, 38-39);

ხომ...ხომ მაღალკეცებული კავშირის ფუნქციის გამომხატველად გვევლინება; მისი ხმარება, ჩვენი მასალის მიხედვით, უადრესად შეზღუდულია.

§5. ვითარებით-გამორიცხვითი, პირობით-შედგომობითი
კავშირიანი უმრავლესი წინადადება

გამორიცხვითი კავშირები
თუშცა

უფ-უფ

თავისუფლად მიმოდიოდა, თუშცა როგორღაც დაძაბულად ჩანდა (ო. იოს., 330,25);

უფ-II თურ

უფრთხილდებოდნენ, თუშცა მერე მთელი ეს მიწა ზევიდან უნდა დაეშარათ (ო. ჩხ.,436, 37-38);

წყ-წყ

ერთბაშად ვერ ბაიხსნან იმ მხატვრის გვარი, თუშცა ახლა ამაზე ფიქრისათვის არ მცალბ (გ.ფანჯ., 116,11-12);

თვითონაც დაბნორდა, თუშცა ორიენი დაითრიბ (რ. ჭეიშე., 76, 25-26);

თუშცა ერთხელ კი მოუხმდა სალოცავის წინ თავშეყრილ ტოლებს, წამით შეეშინდა (დ.კვიც., 52, 2-3);

II თურ- უწყ

მოღუნულიყო ი საყვარელი დედიკო, თუშცა მოტეხილად არ ითქმოდნ (ო. ჩხ., 469, 34-35);

საინტერესო ჩვენებას იძლევა თუშცა(ა) გამორიცხვითი კავშირის გავრცელებულობა; მისი საშუალებით ერთმანეთს უკავშირდება: უწყვეტელი — უწყვეტელი, უწყვეტელი — II თურმეობითი, წყვეტილი — წყვეტილი, II

თურმეობითი — უწყვეტელი.

როგორც ენახეთ, ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში გვხვდება მწკრივთა თანმიმდევრობის გარკვეული მოდელუბი; ისმის კითხვა: რა არის საფუძველი ამ მოდელუბის ჩამოყალიბებისა? ჩანს, რომ მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელუბს უმთავრესად აერთიანებს დროისა და კილოს კატეგორიები. საანალიზო მასალამ გვიჩვენა, რომ ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში, მართალია, ერთგვარი შემასმენლუბი ერთი და იმავე მწკრივის ფორმითაა გადმოცემული უმთავრესად, მაგრამ არცთუ იშვიათად გვხვდება სხვადასხვა მწკრივის ფორმათა თანმიმდევრობაც.

ბ) მჟარკიშთა თანმიმდევრობის მოდელუბი რთულ თანწყობილ წინადადებაში

საენათმეცნიერო ლიტერატურაში სათანადოდ არაა შესწავლილი მწკრივთა თანმიმდევრობის საკითხი რთულ თანწყობილ წინადადებაში. აღნიშნულია მხოლოდ, რომ „თანწყობილი წინადადების ნაწილუბში ჩვეულებრივ ერთი და იმავე დროისა და კილოს ფორმეზია ნახმარი, საზოგადოდ, ერთი და იმავე მწკრივისა“ (1, 321).

რთული თანწყობილი წინადადების კომპონენტების განხილვისას ყურადღებას ამახვილებენ მათს აზრობრივ ურთიერთმიმართებაზე (2, 22-26), მწკრივების მიხედვით ურთიერთმიმართება კი ყურადღების გარეშე რჩება.

რთული თანწყობილი წინადადების კომპონენტთა საკავშირებელი საშუალებანი მონოგრაფიულადაა შესწავლილი აკად. შ. ძიძიგურის ნაშრომში — „კავშირები ჭართულ ენაში“ (4).

ჩვენი ნაშრომის ერთ-ერთი მთავარი მიზანია შეისწავლოს მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელუბი რთულ თანწყობილ წინადადებაში.

§6. უპავეშირო რთული თანწყობილი წინადადება

აწ-აწ

ასე აშვს ჰეროდოტეს მოხსენიებული, მეორე ბერძენი სტრაბონი არქეოპოლისის უწოდებასო (ს. კილ., 92, 18-19);

წინ ერთი მანქანა მიდის, მერე ჩვენ მივშვემით (თ. გოგ., 23, 23-24);

მართოდმართო ვარ, ბიკიცი სხვაბან არი, გოგოც (რ. ინან. 28, 25-26);

მარნიდან გოგიას მამა ბამოღის, ერთ ხელში სველი დოქი უჭირავს, მეორეში — თლილი ქიქა (კ. კობ. 32, 18-19);

სკოლა და სოფელი სხვაბა, დიდია, საამისოდ ნუ ბავჭირავთ (ცისკ., 88, 36-37);
რა ბრძანებაა, მიჩაბრებაო, შინ დანიდარდებანო (გ. ლეონ., 125, 27);

აწ-უწ

ახლა ამას აღარავეითარი ფასი არა აქვს, მაშინ კი, ამდენი წლის შერე მისი ნახვა ერთ სიცოცხლედ მიღირდა (დ. კეცი., 85, 17);

აი, მივამბიჯებ კამოს ქუჩაზე, აქ ხომ ყოველ დღე დადიოდან იგი — გენიალური პოეტი (კრიტ., 150, 18-19);

აწ-მწ

ქალის ტყე ნაპირს იცავს, აღიღებული მდინარე მას ვერ ბადმოლახავს (ნ. კეცხ., 19, 13-14);

ყველაფერი ეუცხმოება, შერე შეშინებული თვალეხს დახუჭავს (თ. ბიბ., 194, 12-13);

არ შემეძლია, ერთი წუთითაც ვერ დაედგები აქ! (ს. მთვარ. 84, 35);

აქ არა ვარ, მე დავრჩიბი (ცისკ., 97, 30);

ბრეგვაძეებს ქეფი ბვამპს-თქვა, მაჩაჩემი უშენოდ არ დაჯდება-თქვა (რ. გაბრ., 8, 16-17);

რას უშვადებს ბედი, რა დახვდება იქ (ს. ქილ., 84, 12);

ჯანდაბას ჩემი თავი, აეადმყოფი ბებია მცოდნება, ამისი დარდი ბადნიტანს (კ. კობ., 80, 27-28);

ბრეგვაძეი წერილ ინტრიგებს აწმობს, ამასობაში თვითონ მოკვდება (კრიტ., 141, 23-24);

აწ-ხოლ

გამოვრება მომღერლებსა თუ მოცეკვავეებსაც არ ბამოსდით ხოლმე სცენაზე, აქ როგორღა ბამოვიდოდან (ო. ჩხ. 436, 2-3);

შეშას ვინ დამეძებს, კუწყვის ამოტანაც ვერ მოხმარდებაოდან (კ. კობ., 4, 3-4);

შეცდომის ჩადენა მინატრება, რას არ მივცემდი ერთი აშკარა სულელური შეცდომისათვის (ე. ყიფ., 245, 2-3);

აწ-წწ

ორი შინ არის, ორიც ზღვაზე დაიდუბა (ე. ჟელ., 216, 20);

აქა ვართ, ჩვენც დაბვინახემო (ლ. ჭიაჩ., 191, 6);

დროებითა ბტოვებ, სულ ცოტა ხნითა, ჭერ ცოლ-შვილი მოისურვილემო (ო. ჩხ., 476, 31-32);

აუბრალეობანო, მშენებლებს ვერაფერი შევასმინემო (დ. კეცი., 70, 20);

ვინა ხარ, გოგო, რა დაბეშართა? (გ. ჩიქ., 181, 5);

და არის ჩემი, ექიმო, რა დაბეშართა? (ე. ჩეკ., 309, 18);

პური მზინან, მავამეთ მინც (ს.შანშ., 312, 3);

აწ - II კავშ.

ცხელა... მზემ არ ღაპტარს (მ.ჭავაძე, 175, 6);

ამ ფაბრიკაში შრომას არ აშასებენ, მე რაღა თავი შემეპაღა (ი.ჩაღუნ., 90, 23-24);

მეტი გზა არ არის, ესეც ნაქაღალდ უნდა ბამოცხადდეს (ნ.კეცხ., 28-24);

ტუვილია, არ დავიჟმრო (ლ.ქიან., 159, 7);

ხუმრობით ბეშენები, გოგო, არ ბეშენოს (გ.დოჩ., 363, 24);

ბებერი ტურა და მახეზღარა მოდის, სხვა რამეზე ვილაპარაკოთ (ა.ბელ., 10, 17-18);

სამარხეი არ გვინდა, სახსნილო წამიღოს (რ.გაბრა., 9, 2);

მეზარება რაღაც, შემრებს პატარაზე ჯერ (გ.დოჩ., 347, 35);

ფებს ნულარ ითრევი, ბარემ მოგაპარო მიწა (ი.ლიხ., 149, 7);

აწ — I თურ

ენაძილიკოზს ყველასათვის საყვარელი ალექსანდრე ქუთათელი, მის გვერდით მუხრან მაქავარიანი მოკალათებულა (ნ.აგიაშ., 44, 1-2);

რას გვმრჩინან, ვისთვის რა დავვიშავებია? (რ.ჭაფ., 533, 27);

შენ ბრალი არ გეძება ქალო, შენ შენი ვალი პირნათლად შემისრულებია (მ.ჭავაძე, 172, 1-2);

ერთიც ახლოვდება, მკვლელებიც ჩარაზმულან (გ.ნატრა., 25-27);

აწ.კავ — აწ.კავ

საკოცნელი მუზნებოდეს, საალერსოდ მიიწვიდეს (გ.ხორგ., 158, 22);

მკერდზე აბოზღდებოდეს, საკოცნელი მუზნებოდეს (გ.ხორგ., 158, 21-22);

მთავარმა ინჟინრებმა კი ყველაფერი უნდა იცოდნენ, — ამ უზარმაზარ ქარხანაში მისთვის უცნობი კუნჭული არ უნდა არსებობდეს (გ.ფანჯ., 125, 23-25);

გარეთ სულ ეგრე თოვდეს, შინ თბილად (თ. ბიბ., 194, 25);

აწ. კავ — აწ

მარჩენალმა ყველაფერი უნდა იცოდეს, არ შემოქლება ისე (ქ.ამირ., 81, 4-5);

ტიფი არ ჰქონდეს... ბიკს რას უშვრები (თ.გოგ., 7, 7);

ამაზე დიდი სიგიჟე რაღა უნდა გზირდეს, ერთმანეთს ვხმობდით... (გ.ხორგ., 174, 5);

როგორც ჩანს, აწმყოს კავშირებითის შესაძლებლობები მწყკრივთა თან-მიმდევრობაში მეტად შეზღუდულია; გვხვდება მხოლოდ აწმყოს კავშირებითი — აწმყოს კავშირებითი, აწმყოს კავშირებითი — აწმყო.

უფ — უფ

ირგვლივ ყველაფერი დუმდა, ისმოდნ მხოლოდ კამკამას ჩხრიალი (ე.ზედგ., 224, 4-5);

მიწას უმსუბუქებდა მასზე ფიქრი და ნატერა, მცნებობდა (გ.ხორგ., 180, 18);
კანეი მეორე კოხში რძეს დღვებავდა, ჩხობარნელას ხმა ბამოდმოდა (ე.ჩეკ., 260, 14-15);

თვა აიენის ბოლოში დავუშვუსებდა, უკან ძაღლი დასდევდა (ნ.წულ., 230, 12-13);

სხვა სითბო ჰქონდა დედასა, სხვანაირად უცემდა გული (ო.ჩხ., 470, 12-13);
მერე ქედის თავი ნელ-ნელა უფრო უპითლდებოდა, სიყვითლე ოქროს ფერში გადადიოდა (თ.ბიბ., 163, 31-32);

აჩქარებით სუნთქავდა, ბრაზი ემატებოდა (ს.კლდ., 108, 22);
ხბორები მოვდნენ, ახლომახლო მცხოვრებნი სარეცხსა ჰქონდნენ (გ.ციც., 205, 34-35);

სულ მემახდო, სულ შენი ხმა მესმოდა (დ.კეც., 80, 33);

უფუფუსებდნენ, ნათლობის ღრეობა იმართებოდა (გ.ლონ., 90, 20-21);

უფ — მუ

მის აივანზე აღარაიენ აბაბუქებდა, აღარაიენ ბამოაფხიზლებს ოდნავ წათელემის (ო.ჩხ., 446, 24);

როგორ უნდოდა თბილი და უქონელი მეზობლის შეველა, სადღა და რაშიდა ბამოდებდა მეფესთან დაახლოებული ღუზუმი დაჩაგრულ გლეხკაცს (გ.აბაშ., 113, 28-29);

მზე უნათებდა ბედის გზას, ამიტომაც მაგ ბაღლის მომავალი მზესავით ბრწყინვალე იძნებო (ე.ჩეკ., 240, 9-11);

მე ფრონტზე, ჭვარედინ ცეცხლქვეშ ვაპმთებდი ოპერაციებს, ჩემისთანას ასე იოლად ვირ ბაბუქებ (რ.ბეც., 171, 13-15);

უფ — ხოლ

მთელ დღეს ნამიან, სველ ბალახს სმოვდნენ, წყურვილი ვირ შეაფუსებდათ (ს.მთვარ., 94, 19-20);

შემდეგ პაპაჩემი უპლიდა მას, მაპაჩემიც ხშირად დახედავდა (ნ.კეც., 20, 18);
ჩვენგან არა ჯობდა გაგება, ჩვენზე კარგად ვინ ეტყუდოდა (თ.ბიბ., 190, 32);
მასში სინაზე სმარბობდა, ოცდაოთხი წლისა იძნებოდა (გ.გელ., 9, 16);
დაგვიანებასა და გაცდენას ვინა ჩიოდა, მთვრალი მოვიდოდა ხოლმე (ციც., 86, 40);

იქ, მშობლები ელოდებოდნენ, იქ, ვახტანგ პეტროვიჩი წამებარებოდა (გ.ციც., 188, 27-28);

უფ — წუ

აღარ შეიძლებოდა მოცდა, შეპაზმე დათამ ცხენები (კ.ამირ., 41, 19);

უფრო სახიფათო ხდებოდა გადაკრული პაექრობა — უფრო შემძიმდა გაბანგული პაერი (ლ.გოთ., 406, 31-32);

სულ შენი ხმა მისმოდს, შენმა ძალამ მაცოცხლა (დ.კეიცი., 80, 33-34);

ელენე კმრის გამომეტყველებას შეშფოთებული აპვირდებოდა, მთავარ ინცინერს სიბრაზისაგან სახე დაემღრიჯა (გ. ფანჯ., 126, 26-27);

სხვადასხვა განცდანი ერეოდა ერთმანეთში, შიშმაც ბაჰარს კლანკი (გ.ხორგ., 179, 7);

უფ — I თურ

ეს მუწულები გუშინ არ ჰქონდა, ყოველ შემთხვევაში, ლუკას არ შეუმჩნევინი (ა.სულ., 584, 5-6);

არაფინ ასწავლიდა, არაფინ მოსულა თქვენებრ აქ (ს.შანშ., 325, 5);

წუხელაც ცხელიოდა.... სულ არ მძინებია წუხელ (ა.სულ., 600, 35);

ბევრი ებრუოდნენ მაშინაც სასახლის კარზე, მხოლოდ შოთა ამ მიჯნურებს არ ბარებენ (შ.დალ., 498, 27-28);

ასეთი რამე მართლა არა ხდებოდა, კუბო არ ბარდვებულა (ო.ჩხ., 437, 5-6);

უფ — II თურ

ცოიოდა, ცივგომბორზე უკვე ჩამოემთოვა (ციკი., 81, 30-31);

კრიჭაშეკრული ციებიანიებით ცახცახებდა, ტუნები ბალურჯებოდა (ს.მთვარ., 117, 12-13);

ზნისამბდნენ ძაღლებიცა, პატრონები შემბმულიყვნენ (ო.ჩხ., 470, 36);

მიზანს სიტყვები კარგა ხანია დაბლაგულად ხვდებოდა ერთაოზს, აზრი დაჰატარებოდა (რ.გაბრ., 7-8, 29-1);

ყველანი მის ზურგს ვხედავდნით, მხოლოდ კედელს აკრული პარმენა მისჩნებოდა სახეში (გ.დორ., 352, 34-35);

ეკატერინე შეციებულევით ძაბაბებდა, კანკალს ამტანს (ს.კილი., 84, 1-2);

უკავშირო თანწყობილ წინადადებაში უწყვეტელთან გვაქვს თვითონ უწყვეტლის, მყოფადის, ზოლმეობითის, წყვეტილის, I თურმეობითის, II თურმეობითის მწყერიეთა მიმდევრობანი.

მუ — აფ

მაგისტანა კრელ წინდებს ბებია ბაბაღეც ვერ მომსმის, კრა-კერვაში ხომ ტოლი არაა ჰუბვსო (ნ.კეცხ., 8, 19-20);

დაწდებდა, იგერ, ჰე, ხედავთ? (ნ.დუმ., 195, 8);

ცუდ რამეს ნუ მძებნი, გული მაჰვს სუსტი (რ.გაბრ., 14, 2);

მუ — ხოლ

კმარიც ჩამოვამო, საშახური დაბბრკოლვებდო (ო.ჩხ., 19-20);

ენ მობასპენებს თორემა, ბარემ სიხარულით მოისვენებდი (ო.ჩხ., 457, 39-40);

შენ სხვა საქმე გიმძნება, ტყუილად არ მოხვიდოდნი (ე.ზედგ., 429, 33);
ხალხი რას იტყვის, თვითონ გიორგისაც ეძჳინებოდნ (მ.პრეელ., 19, 27);

მჟ — მჟ

ნუ შემწუხდები, მე დედასთან ბადავალ (ი.ჩადუნ., 131, 35);
ისევე ბალში ბახვალ სათამაშოდ, ჩემო ბიჭიკო... შენი კატუნი-ფხაკია და ცუგრა
ძალით გამომგვამებინ (მ.ჭავჭავ., 165, 1-3);
ჩვენ წავალთ, სხვა ღარჩმბარო (გ.ლეონ., 97, 32);
სად წავა, ვალში ჩავარდები? (რ.ინან., 25-26);
ღათას რა დაუშავდება, ამით, რას წაბამს-მეთქი (კ.ამირ., 37, 4);
ღავიცდი, ჩემი რიგით მოვა (გ.ფანჯ., 116, 30);
თავს მოვუშვლი, ჩვენგანით საფიქრალი არაფერი გიმძნებარო? (რ.ჭაფ., 524, 4-5);
გაიტატებენ ჩემს სიცოცხლეს, უმისოდ ხომ ვერ შემკლვებ ცხოვრებას (გ.ბარნ.,
44, 16);
გადარჩენის იმედი გაძრება, გამოჩნდება ცელშეშართული სიკვდილით (დ.კვიფ.,
82, 33-34);
ორი საათის შემდეგ აქვე მოხვალთ... ერთად წახვალთ (ს.კლდ., 91, 11-12);
ერთ კიქას ღამალევიწინებს, მერე ავღებნი (თ.ბიბ. 189, 5);
ცულს ნუ მიბაძრებ, ხმელს თვითონვე ჩამოიძრის (ო.ჩხ., 442, 7);

მჟ — წჳ

კარგი იძნება, სიამოვნებით ღატანხმდებინ (ი.ჩადუნ., 94, 25-26);
მოვალ, შენ ჳიქარი ბამილ (კ.კობ., 96, 8);
გაცნობას მერეც მოვესწრებით, ჳერ ბარგი ჩამომავოდით (ნ.კეცხ., 3, 16-17);
ვერ ბაბუღავს-მითქი, ჳირიზე, ღამიჯერ (ლ.ქიან., 159, 24);
მიწას მოიოთხოვს, მიეცით (ო.ჩხ., 438, 35);
მე ცუდად რა ბამხდის, ჩამოჯემი (ცისკ., 74, 13);
იგი სწორად მოათლის ყურს, შენ შემოსერ (გ.ბარნ., 41, 21);
მგონი ღაბვეტანხმება, ყოველ შემთხვევისათვის, შეპარჩიე მამაცი, უშიშარი ლე-
გიონერები (ე.ურჯუმ., 195, 31-32);
მე ღავიშიმ აღვიღს, შენ ეს მეშოკი ამიწიმი (რ.ინან., 23, 4);
არ ღავიკარბებით, შენ მხოლოდ მოინდომე (რ.ჭაფ., 524, 6);

მჟ — II კავ

უფრო ადვილად მივბნებ სენის მიზეზს, შენთან კი შეიძლება გული ჩაიკბნოს
(მ.ჭავჭავ., 154, 33-34);
საღამოთი მოვლენ, მანამდე იქნებ სხვა ვიღონოთ რამე (კ.კობ., 73, 1-2);
ტკბილი სიტყვით ვეძჳვი, ეგებ ღამიჯეროს (კ.ამირ., 39, 19-20);
რას იზამ, უნდა ბაუშირვოთ თავს (დ.კვიფ., 48, 3);
რა ეშველებს ნასყიდანთ ქარუმას, რით უნდა უშველოს ლუხუმმა? (გ.ბაშ.,
110, 17-18).

უკავშირო თანწყობილ წინადადებაში მყოფადის მწყკრევის ზმნა-შემას-
მენელს კომპონენტად ახლავს: მყოფადი, აწმყო, ხოლმეობითი, წყვეტილი, II
კავშირებითი.

ხოლ — ხოლ

მაშინ მასაც ახალი საზრუნავი ბაუჩნდებოდა, ხალისი მიეცემოდა (ე.ზედგ., 427,
19);

შაბათ-კვირაობით მესამე დაც ჩამოუშვიდოდათ, ისიც წაიხმარდა ხელსა (ო.ჩხ.,
456-457, 33-1);

დაკარგულ ცხვარს სხვებიც მოუშვიდნენ, მარტო ამ მიზეზით ქორწილს როგორ
ჩაუშლიდა (ს.მთვარ., 121, 23);

მისი ამოვარდნა სიკედილ-სიცოცხლის ამ ჯადოსნურ წრიდან მაინც დაეშტუმბოდა
ქვეყანას, მაინც შეშუმრხდებოდა რაღაცა (ო.ჰილ., 456, 19-20);

ხოლ — უფ

თვალის სიმშენიერე ელვასავით ბამოკრთებოდა, ღიმილი ხომ ცის გახსნას
უბავდა (ნ.კეცხ., 8, 16-17);

არტილერია ჩაჩუმდებოდა, ისინი სანგარში ბრუნდებოდნენ (ე.ურჯუმ., 166, 26);
ვერავითარ ირონიას ვერ იბრძნობდა ის დამწყები მწერალი, სათქმელი არაფერი
რჩებოდა (ე.კელ., 201, 33-34);

ვერც მათსას ბაიბრნებდი რამეს, ყველა ერთმანეთის გადასწორებას ცდილობ-
და (კ.ამირ., 82, 8-9);

ხოლ — II თურ

ყველა ადვილად ბამოირჩიოდა, ყველა ბანსხვამებულნი (ო.ჩხ., 454, 32);
ჩამოლამდებოდა, სინათლე ჯერ არ ანთოთო (გ.ნატრ., 20, 19);

მთელი ქვეყანა ნახავდა, იქნება ბუჭტურისაც მომპარ თვალი (ნ.წულ., 221, 37-
38);

ისიც სახელგანთქმულ მოღვაწესავით ამიერიდან სამშობლოზე იფიქრებდა, იქნება
უკეთესი აზრებიც მოსვლოდა (ნ.წულ., 220, 12-13);

ფუ — აფ

ჩვენს მასალაში აღმოჩნდა 45 ბარათი. დავიმოწმებთ ზოგიერთ მაგალითს.
თქვენც იტანით, აი აგერ ღბას (ო.ჩხ., 472, 18-19);

დაწუნარდი, ჩემი საკმისა მე ვიცი (გ.ფანჯ., 138, 7);

ამ საწყალ ქალს კმარი დაეშტა ომში, ისედაც ჯოჯოხეთურ პირობებში
ცხოვრობს (კ.გამს., 536, 23-24);

ბავშვები ატირდნენ, მამაკაცები უღვავებს ნერვიულად იბრახდნენ (რ.გვეტ., 148, 20-21);

ფესვებიანად მოგლეჩილ ხეებს ცეცხლი გაუჩნდა, ბუჩქები ბოლავდნენ (ე.ურჯუმა., 183, 17-18);

ნაფი ნელა აიჭრა სიერცეში, ნოდარის თვალწინ თამილა თანდათან მალღმებოდა (რ.ჩაჩ., 149, 16-17);

ალაფუნდა ტოტები, რუმბივით დაბერილი შავი ღრუბლები ტალღა-ტალღად მოჰძვრდა ზღვიდან (გ.ჩიქ., 195, 30-31);

ხოლმეობითანაა დაკავშირებული უწყვეტელი, ხოლმეობითი, II თურმეობითი.

შედეგმა გაქცევის დროს ქალაქი გადაწვეს, ფინეთის უბიდან წამოსული ზღუერი ცეცხლს უფრო აძლიერებდა (გ.ნატრ., 27. 20-21);

შავი ნაღვლით შეპყრობილს უძილობა დასჩამდა, ხმელ ჩალაზე წრილებდა (მნათ., 103, 28-30);

თვალები მილულა, ფეხის ძარღვები უფმთქავდა (რ.ინან., 5, 5-6);

შოთას მსახური ეახლა, მას გლეხები მოსდევდნენ ხონით ხელში (შ. დად., 506, 32);

მასში თითქოს ყველაფერმა იპივლა, მისი ყოველი იოგი იტხოვდა შევლას (კრიტ., 119, 16-18);

ბავშვინაბი, გული აჩქარებულად მიცემდა (თ.კილ., 351, 34);

წყ — მუ

ორი სოფელი ბავშვთაგანდით, ჩვენს სახანაგ-სათესს თვალს ვეღარ ბაწვდნენ (ე.ზედგ., 442, 14);

ყოველ შემთხვევისათვის მანქანა დამიტოვებთ, მე წამოვიყვან (თ.დონე., 620, 5-6);

არ შეეშალა, მამა აუცილებლად მოვა შინ (ე.ყიფ., 217, 2);

გზის მშენებლობა თბილისის მხრიდან უკვე დაიწყეს, ერთ კვირაში დუშეთიდან შეიკრებიან საქმეს (ცისკ., 68, 53-54);

წყ — ხოლ

ბაჩუმდა, კლასში ბუზის გაფრენას ბაიბრონებდით (ნ.დუმბ., 198, 39);

მაღე არც ჩვენმა კვამ და აგურმა დააბარა ხეირი იმ უჩილაგოთ... გამარჯვებაც ჩვენ დაბვრჩებოდა (ლ.ავალ., 106, 12-13);

დაკუნთული სხეული გულმოდგინედ, სიამოვნებით ბაბვარჯიშა, ახლა ტანსა და პირსახეს სწორედ ცივი წყლით გახალისებაც მოუხდებოდა (ე.გელ., 16, 1-3);

ჩიტი მახეში ბამბა, ტახტის შემკვიდრე ბატონიშვილი აწი ვეღარსად წაუშვიდოდით (რ.ჩაჩ., 534, 28-29);

შემდეგ კი მთლად წაერთვა ხმა, სიტყვის თქმის დროს რაღაც ხაეილია აღმოგდებოდა ხოლმე (ს.მთვარ., 128, 9-10);

წყ — წყ

პროფესორმა მოიხმდა, მასთან ერთად სამივე ქალმა ერთდროულად შემოხმდა კარლოს (თ.ქილ., 361, 11-12);

სიღონი კარებისკენ ბამოტრიულდა — სალომეაც ზურგი შეაქცია (მ.ჭავჭავ., 153, 24-25);

ხმელეთის გამჩენო, შენ დაქაბე ნადირის კბილი, შენ დაბრმავე ყორნის თვალი (გ.ლეონ., 120, 31-32);

ავტობუსი დანიდა, მალე ზღეც ბამოჩნდა (ო.იოს., 322, 29);

საფუძელიანად ბაეცნო მსოფლიო ლიტერატურას, საკუთარი აზრი ბამოუშუ-შავდა (ე.ქელ., 206, 28-29);

ცრემლების მსგავსი მოადბა თვალებზე, გრძნობამ სძლია წამით გონებას (გ. რჩ., 95,7);

ღმერთი არ ერიბ ამ სიყვდილში, ეს ისე მოხდა, უღეთოდ, უღმერთოდ (ე.ქელ., 209, 30-31);

წყ — I თურ

დაბატარავდა ჩვენი საყვარელი მანქანა, ისიც ჩაფიქრებინა გარდასულ დღეებს (კ.კობ., 62, 22-23);

ერთხელ, ორ დღეს არ მომიწია დაღევამ, წვეთი ღვინო და არაფერი ჩამსვლია პირში (გ. დოჩ., 361, 31-32);

აღე, ცხრა მთას იქით უკვდავების წყარო აღმოჩენილ (თ.ბიბ., 181, 5-6);

მიღი, ჩემო ვეფხე, ამაზე უარესიც ბვინაბაშს მე და შენი (ს.მთვარ., 89,20);

წყ — II თურ

ვილქელმ ჰოფმანი ბაცოფდა, თანამზრახველსაც ბაბრუმბულნიჰენინ მოულოდნელობისა და საოცრებისაგან (გ.ხორგ., 190, 35-36);

მდინარის ჩამუჭებულ ზედაპირზე რალაცამ ბაიფარტხალა, გვარიანად ჩამოგნელებულიყო (ნ.შატ., 62, 35-36);

გვანცამ შეჰკივლა, თურქს მეორედ უნდა დამარბ ტყეილისაგან შემდრკალი მუშნისათვის (გ.ჩიქ., 162, 23-24);

II კავ — აფ

ის მომცან, მეტს არ ვთხოვლობ (ი.ჩაღუნ., 90, 23);

მე რალას მივწმრო, იქნება სულაც არ მსაფიროებაო (თ.დონე., 654, 23-24);

წავიღმეთ, ხარები აღარ იცდინაო (ს.შანშ., 316, 38-39);

მეზობლებმა ცოტა მოიცადონ, არა უფირთ რაო (ო.ჩხ., 467, 39-40);

II კავ — აფ.კავ

ეს ღამე არასოდეს ბათენდა, გარეთ სულ ეგრე თოვდეს (თ.ბიბ., 194, 24-25);

საში სახარება შემბვწიოს, მეოთხე ზეილამ დაბვწრებდესო (გ.ლეონ., 109, 9-10);

მიმტანი უფრო ახალგაზრდა უნდა იყოს, თვალს უნდა უხაროდეს მისი დანახვა (დ.კეც., 37, 12—13);

როგორც საანალიზო მასალიდან ჩანს, უკავშირო თანწყობილ წინადადებაში წყვეტილთან მიმართებით მწყრივთა თანმიმდევრობა ასეთია: წყვეტილი — აწმყო, წყვეტილი — უწყვეტელი, წყვეტილი — მყოფადი, წყვეტილი — ხოლმეობითი, წყვეტილი — I თურმეობითი, წყვეტილი — II თურმეობითი.

II კავ — მჟ

ბავუშვანთ, ბუდეებს ბაიკეთებენ (მელიოზ., 42, 12);

ის ცხენი შენს ამხანაგებს ვაჩუშოთ, მე სხვას ბიჟიდი (ე.ზედგ., 447, 20);

თამროსთან არაფერი წამოგცდეს, თამროს აქ მოსვლას როგორ ავშარძალავ (ს.დუმბ., 128, 7-8);

მოვიდეს, მოვუვლი საცოდავს (თ.დონე, 638, 21);

ცოტა ხანს ასე ეძინოს, მერმე გადავიჰყვან საწოლში (ასულ., 583, 17);

არ წახვიდმე, ახლავე. სუეებს ავანთლიო (რ.კეიშე, 85, 35);

შემდეგ აგარაკზე უნდა გავაბზავნოთ, ერთ წელიწადში მთლად მორჩება (რ.ჩაჩ., 156, 27—28);

II კავ — ხოლ

აბაშენოს, ფეხით რა მოლევდა ამ ტიალ გზას (მ.მრეველ., 7, 12);

მერე ერთი გემოზე ბამაძლო, ქალზე უკეთეს რას ვინაბრებდი? (ე.ურჯუმ., 180, 13-14);

II კავ — II კავ.

არ აანთო, სიბნელეში ვიჟოთ (რ.ჩაჩ., 145, 25);

ეს არ უნდა მოხდეს, არ დაანებოთ (გ.ნატრ., 25; 20);

იქ უნდა დაგვრავნოთ ხალხი, აუცილებლად უნდა გაზავდეს (ი.ჩადუნ., 107, 14);

დღეგრძელობა ვუსურვოთ ომში წასულ ამათ მამებს, მაგარი გული მისცემთ (ე.ზედგ., 444, 28);

სიჯილდაო ქვის აწვევა ვაკმაროთ, არ გაბვილახოს მაგ ყიამყარლმა (გ.შატბ., 11, 7-8);

შენი ნაბიჯი ბედნიერი უოფილიჟოს, ღმერთმა ერთმანეთს შეგაბებოთ (რ.ჩაფ., 538, 32-33);

მუხლში შესულ ყანაში ვიბელოთ, ეგებ მწყერი წამოგვიფრინდეს (გ.ხორგ., 161, 36);

იქნება ბედმა ბაბილიმოს, გიორგიც დაბრუნდეს (მ.მრეველ., 37, 16);

მოსე, არ შეგცდეს, შეშმა არ აბიტანოს (კ.ამირ., 94, 14);

II კავ — I თურ

რბ ვძნა, ეს რანაირი გასართობი მოუშვნიანო უსაქმურებსაო (კ.კობ., 95, 1-2);
ვაიმე, ვაიმე, ჩემი თავი მოუშვძმეს, როგორ ბაბოროტმბულა (კ.კობ., 54, 1-2);
რა ვძნა, ასეთი უმოფილა ჩემი ბედი (ი.ჩაღუნ., 121, 32);

არაფინ ბაბელოს ხეალ აქ მოსელა, კირსაც წაუღინ ეს ფაბრიკა (გ.ნატრ., 54, 33-34);

II კავშირებითის თანამეწყვილეებად გვხვდება: — აწმყო, აწმყოს კავშირებითი, მყოფადი, ხოლმეობითი, I თურმეობითი და თვით II კავშირებითი.

I თურ — აწ

მისამართი არ შემშლია, ეელიაბოვზე არა ცხოვრობა? (თ.გოგ., 29, 8);

არ ბამტხნა, აგერ მაშვს ჯიბეში (გ.ფანჯ., 96, 33);

ლეკები ჯერ არ წასულან-გეთქი, არ გეშურება? (თ.დონე., 35-34);

გეჯაში წყალი ბამთბარა, ორთქლის სუნი ასდის (ნ.შატბ., 15, 38-39);

რა ბაბუკირვმბიანო, ბისმენო (ნ.წულ., 210, 38);

ჩემი დისშვილი უმოფილა, მე ჩემი და ბაღლობის დროინდელი სახით მახსოვს (ა.თევზ., 131, 28-29);

ჩემი ბებერი ძელები მე თვითონ მომძულეზბი, მტერს რა შავ ქვად უნდა? (ს.შანშ., 296, 226);

I თურ — უწ

ამის შემდეგ ორ დღესაც არ ბაუშვლია, მთელი სოფელი ლაპარაკობდა (ს.შანშ., 282, 13);

არ დამინახავს, ალბათ თან ჰქონდა (ე.ყიფ., 219, 29);

თავის ქურკი ჩემთვის დაუშური, ნეტავი ვინ ეხვეწებოდა (ე.ზედგ., 411, 3-4);

მას შემდეგ ცუდი არაფერი ჩაუდენი, უკეთესად ეპყრობოდნენ (ბ.ლორ., 749, 25-26);

„სამშობლოზე“ სიტყვა არ დაძრულა, მსახიობებზე მსჯელობდნენ (ნ.წულ., 216, 33);

მისდამი შური არ აღძვრია, პირიქით უხაროდა (დ.კეცი., 41, 5-6);

I თურ — მწ

კარგი საკმე გადაბიწვებია, ბაიხარმბენ ჩენი ქალები (ე.ზედგ., 445, 36);

წუხელ მთელი ღამე გივლია, პური გეშვიება (ს.მთვარ., 114, 20);

შენ სათარეშოდ მოსულხარ... ზენს ქვეყანას შენ ვინ დაბითმობს? (შ.დად., 528, 33-34);

ქისტების სასაფლაოზე კუბო არაფის უნახავს, არც ვინ მიბატანინებს (ე.ჩეკ., 320, 26);

ჩემი მოხუცი არ ბამიფრთხილებია, შემინდებ (რ.ჩაჩ., 135, 1);

I თურ — წყ

რას ჩაბნეობისარ მაგ წიგნს, დაბვიანდა სკოლაში (ლ.მრელ., 295, 23);

მაგაზე ჯერ არ მიფიქრია, რატომ მკითხე ეგ? (რ.ჩაჩ., 144, 5);

ბადაუბნებიათ, ალბათ, ერთ-ერთი ასეთი გადაკეთება თამარის დაემთხვა (ს.კილ., 102, 5-6);

„დამილცინიხართ, იგედნიერეთ“ (ი.ჩაღუნ., 109, 30);

ლუხუმი არც შემრხეულა, კომნენს ჰაერში გაწვდილი ღარჩა — ოქროთი საესე ქისა. (გ.აბაშ., 114, 6-7);

კიამიშიშვილს წარბიც არ შემუხრია, რალაცეები მიკიბ-მოკიბა (მნათ., 31, 6-7);

I თურ—II კავ

სამძიმარი კარგი ბცოდნია, სხვა რალა ბითხრა (მ.მრელ., 37, 21);

მართლაც ვაჟაკი უფილხარ, მარჯვენა ბიპურთხოს ღმერთმა (გ. შატბ., 10, 23-24);

I თურ — I თურ

დაბერებულა, შავი თვალეხი უფრო შავ ორმოში ჩასცვივნია (მ.ჯაფაძ., 151,34);

დაუწნეთულა, გამხდარი, წერილი, დიდუბრება, გვერდებზე ბეწვი რამდენიმე ადგილას თეთრად ბამოსჩენია (რ.ინან., 47,15-16);

ბატხილა, კალარა ბარევი თმაში (გ.შატბ., 22,4);

ერთი ექიმი ტფილისს ბაუბზაჰნიათ კონფერენციაზე, მეორე ავად უფილა (კ.გამს., 535,2-3);

კლდე ჩამონგრეულა, ეკლესია ნახევრად დაზარაულა (ნ. კეცხ., 39,13);

თურმე ტოტი მოხლენია, ორი საყენი სიმალიდან კისრით წამოსულა (ნ.დუმ.,)

I თურ — II თურ

იქიდან არაფერი ბადმოცვინილა, მხოლოდ რძლები ბადაფოფრილიუხვენ (ო.ჩხ., 437,6-7);

მერე ალარ მინახავს, მომკვდარიყო დაბრავებული, თვალეხი დარდისაგან შეეწყალამდგარი... (გ.ლეონ., 80, 16-18);

მაქსიმეს სახლი მეზობელ სოფელში დამწვარათ, მისი ცოლი და ორი შვილი დაღუპულნიხვენ (თ.დონე., 658, 13);

I თურმეობითთან მიმართებით მწყრივთა მიმდევრობამ უკავშირო თანწყობილ წინადადებაში ასეთი სურათი მოგვცა: I თურმეობითი — აწმყო, უწყვეტელი, მყოფადი, წყვეტილი, II კავშირებითი, I თურმეობითი, II თურმეობითი.

II თურ — უფ

ნახირო უნდა ბამრმანათ, ქარუბამ საბალახოები კარგად იცოდა (გ.აბაშ., 110,28);

თვალეები ატრამელეზომდა, პირს მალიმალ აღებდა (ე.ურჯუმ., 182,17);
 სადილი დამმტავრებინათ, საშურა ალაგებულ მაგიდაზე ქიქას
 დაბახინალებდა (გ.გელ., 227,1-2);
 მოკლე კაბა მალა ასწომდა, მუხლისთავეები მოუჩანდა (გ.ფანჯ., 149,19-20);
 ელიზბარს თავი მოღრმეცოდა, თვლებდა (ა.ქუთ., 206,24);
 ვერ ბადამხსნა, ალბათ თვითონ ყვავა არ ატლიდა ახსნას (ქაშირ., 73,36);
 დავითი უკვე ამდბარნიშო, ეკატერინეც ასადგომად ემზადებოდა (ს.კილ., 84,19-20);
 სამი გამურული ბიჭი იქვე ჩატუტულიშო, ერთი მამალივით ხორხოცოდა (კ.გამს., 547,1-2);
 ხმაც არ ბაჟლუნდა, ხმა მკვეთრი ჰქონდა (ო.ჩხ., 456,12);
 რაზე აწლოდათ ჯაგარი, ვის ბოსტანში ისროდნენ კენჭებს (თ.ბიბ., 189,26-27);

II თურ — წყ

სახე წამოსწოთლებოდა, დაწყებულმა საუბარმა ხასიათი ბაუფუფა (ი.ჩადუნ., 105,34);
 ქალი დარდს დანელებინა, იგი სკამზე ბასწორდა (ა.ქიტ., 228,35);
 გოცებისაგან ხმა ველარ დამეძრა, უნებურად ბამვილვა აზრმა (ს.დუმ., 128,12);

II თურ — II თურ

ბაღში მოსიერენი სადღაც ბამძრალიწვენ, ქუჩაშიც შეთხელებულიშო
 ხალხი (ე.ყიფ., 218,3-4);
 აბუშულიწვენ, ლაბადის საყელოებში კისერი ჩაჰმოკლებოდათ (გ.გელ., 169,19-20);
 ზოგს მუნდირი ბამელა, ზოგს ჩაფხუტი გვერდზე მოძეოდა (ე.ურჯუმ., 181,11-12);
 ქილოს შარვლის სველი ჩაგრძელებული ტოტები ტალახში ამოძვარდნოდა, ცალი
 ფესაქმელი წყლით ბავსებოდა (ნ.აგიაშ., 110,1-2);
 იქნებ ბადაჰწროდა დარდი, მოზრუნებულიშო ცოტა (მ.მრევლ., 49,2-3);
 მერე ოშში ჟოფილიშო, იქ რაღაც საქმისათვის დახვერტა მინსაჰათ (თ.კილ., 115,24-25);
 ჩაფხუტი დაპარბოდა, ფარი ბადამბდოთ (გ.ჩიქ., 164,28-29);
 იქნებ უკეთესი აზრებიც მოსვლოდა, უკეთესი დასკვნებიც ბამოვბანა (ნ.წულ., 220,13-14);

II თურმეობითთან დაკავშირებული მწკრივთა მიმდევრობა ჩვენი
 მასალის მიხედვით ასეთ სურათს გვაძლევს: II თურმეობითი — უწყვეტელი;
 წყვეტილი; II თურმეობითი.

როგორც საკმაოდ უხვი საილუსტრაციო მასალიდან ჩანს, უკავშირო

თანწყობილ წინადადებაში რელიეფურად ჩნდება სხვადასხვა შესრულებითა
თანმიმდევრობანი.

§7. მაჯგუფებელკავშირიანი რთული თანწყობილი წინადადება და კავშირიანი

აწ — აწ

ბლომად უზნევეს ყველას საყვებს და ყველა თავისებურის მადლობით იღებს
უხვის ხელიდან „პურსა არსობისას“ (შ.დად., 520, 10-11);
უცნაურად აცვიან და უცნაურად იმცვიან (გ.ნატ., 17, 21-22);
სახე უღაუღაშებს და ყურებით აწითლებული აქვს (ცისკ., 85, 12-13);
მამათემებს მთვარე და სადღაც წყლის პირზე თეთრი ქალი დააბიჯებს
ჩამოშლილი თმებით (ო.ი.ი., 442, 24);
ზის და კალარა თავი ურაცრაცებს (ნ.შატ., 19, 42);
ოლივერა სულმოკლეობას იჩენს და მეგობრები ზურგს აქცევს (კრიტ., 136,
19-20);

აწ — მწ

ვუშვარვარ და თვით ბამიკაშუმს გზას ცხოვრებისას (გ.ბარ., 23, 27-28);
კეთილი ბიჭი ჩანხარ და აბისრულზე მაგ ნატერასი (გ.ხორგ., 143, 20);

აწ — ხოლ

კაცს სამი ზახრაბრუსტის მეღალი ბამეს და მაგაში ბაბცვლიდო (რ.გაბრ.,
47, 6-7);

აწ — წყ

სახლი უპატრონოდ რჩება და ამოდიო (კ.კობ., 68, 23);
იმ ქაქს ლუკა ჰმვინ და სელიმამ წასელის წინ დათა დაშაბა? (კ.ამირ., 50, 24-
25);
დილას აქეთია ამ თქვენს ტყეებში ვნებთალმბ და თვითონ იანბარინმთ
(გ.გელ., 6, 10-11);
მშინა ახლა მე და მამამით რამე (ნ.დუმ., 202, 26);
სულ სხვები ეხმარებიან და ვალებში ჩაიფლო (რ.ინან., 42, 33-34);
შვილს ნუ მითამამებო და აკი სწორი ბამოდბა (ი.ჩადუნ., 117, 4);
თქვენი მოახლე ბახლავთ ცოტა ავად და იმისთვის ბეახმელნი (შ.დად.,
522, 11);

აწ — II კავ

დიდ საქმეს ილწვი და ღმერთმა კეთილად წარბმართოს (გ.აბაშ., 133, 21);

ახ: ; მუშა დილით საუზმეზე არ ბეპაპრება ღა დღეიდან აპას ბოლო მოქმედი (გ.გელ., 64,12-13);

მის ყრმათა შესახედრად მივძივარ ღა იენება მიბრძანოს რამე (ე.ბარ., 45,16-17);

მასპინძელი მი ვარ ღა ჩემი მანქანით უნდა წავძიქმეთო (ნ.კეცხ., 138,26);

აწ — I თურ

მერე სერძება ღა ისიც მეზობელს მისჩერებია (კ.კობ., 91,35);

ვერა-ვერს ხედავ ღა იქიდან კი, იცოცხლე, მრავლად მოზჩერებია უკან ჩამოტოვებული, მძიმედ ჩაცურებული ამაზრზენი თვალეში... (გ.დორ., 358,24-25);

მოქიან ღა დედის გული ბაჰშენიანი თიანდაზადა (ო.ჩხ., 445,33);

მე საკუთარი განცდებისადმი ძალმომრეობა ვერ ბამომდის ღა ნაოქებიც იმითმ დამჩენივია (გ.გელ., 31,8-9);

მთელი სიცოცხლე თამაღოზს ღა ასეთი უკაცრალი ღა უჭერო არავის უბადრებია (გ.ლონ. 110, 34-35);

ეინ არინა ღა რა ბასჭირვებიათ? (კ.გამს., 534,23);

გული მტკივა ღა გამოსავალი ვერ მიკომენია (დ.კეცი., 48,5-6);

ერთი ცეცხლი ზწვავთ ღა ერთი უბრალე სიტყვის თქმა ვერ ბაბიბედნიათ (ს.კლდ., 77,27-28);

ჩვენ ხალხი ბეზზავნის ღა სათხოვნად მოვსულვართ (ს.შანშ., 290,32);

ნოიეც არ იძვრის ღა სოფელიც ბასშსულა (ნ.შატ., 19,22);

აწ — II თურ

დრო ყოველთვის, ყველგან ბადის ღა ჩენი ჰარალეთი გამონაკლისი რად უნდა უმოქილეთო (გ.დორ., 324,31-32);

ღა მაჭუფებელკავშირიან თანწყობილ წინადადებაში აწმყოსთან მიმართებით გვხვდება: მეოფადი, ხოლმეობითი, წყვეტილი, II კავშირებითი, I თურმეობითი, II თურმეობითი.

უწ — აწ

ფეხს ხშირ-ხშირად ვინაცვლებდით ღა ნისწავლ კაცს რა სჯობს? (გ.დორ., 342,15-16);

კაკალნარი ახსოვდათ ღა კაკალნარი აღარ არის (ო.ჩხ., 483,17-18);

უწ — უწ

მერი შალა ამოქჰავდათ ღა მის სხვა ენაცვლებდოდა (გ.ფანჯ., 130,6-7);

რალაც მიზიდავდა ღა რალაც მაპავებდა (რ.ინან., 60,18-19);

ქეთევანს უმზერდა ღა ჭიჭთახანუში აბონდებდოდა (ლ.გოთ., 448,11);

ჩასძახოდა უცნობი ხმა ღა უშანგიც გარინდებული ყურს უბდებდა (ი.ჩად., 119,21-22);

არიდამბდნენ და მაინც იქით მიიწვივდა ნიჩაბი (ო.ჩხ., 436,36);
ძელი თითქმის იმალებოდა და ნაფი წყალს ქვევით მიჰქონდა (ნ.კეცხ., 128,21);
ენა ღრძილებიდან უშვარდებოდა და ყვავის ბახალის ხმაზე ლაპარაკობდა
(კ.ამირ., 87,21-22);

მიდრიოდნენ და ძალებიც ყვეთი მისდებდნენ (თ.ბიბ., 171,3);
ვიზოლმებოდი და მიწირდა თავის შეკაეება (ასულ., 623,7-8);
მაშინ ვილაცას მარხავდნენ გგონი და ასე ბალომდნენ მოლოზნები (მ.მრეელ.,
25,23-25);

მეათეჯერ ეპითხებოდა ქალუკა და თინაც მეათეჯერ პასუხობდა (ო.ქილ.,
461,3);

შინ პირმოხეილი ქერის პური აბონდებოდათ და სუფრისა ეხატებოდათ
(გ.ლონ., 96,34-35);

გული კიდევ უფრო გაბალებით უძებრდა და მთელ მის არსებას მოუთმენლობა
ეუფლებოდა (რ.ჯაფ., 513,18-19);

უფ — წყ

ხალისიანად ბამოიუშრებოდა და ისეთივე შნოიანი და ლამაზი მიჩვენა
(ნ.აგაიშ., 58,16);

არ ატმევდა დათა ყურადღებას და ამაზე მთლად ბადირინი ქალი (კ.ამირ.,
36,34);

იმედი არ მქონდა და აქაც კარგად წამივიდა საქმე (ი.ჩადუნ., 131,21-22);
ბევრად უკეთ გამოჩენა უნდოდა და ისე დანება ფეხი (ო.ჩხ., 469,37-38);
უბრძვებდა ნემსებს და ერთი კვირის თავზე ჩემმა რუსმა თვალი ბაახილა (ნ.
დუმ., 216,17-18);

უფ — I თურ

აი, ამ მთებს გადაღმა ბუბუნებდა ბრძოლა და წარბი არ შემგვიხრია მაინც
(მ.მრეელ., 31,23-24);

ყველგან ბრძნობდა ყურადღებას დავითი და ეს ყურადღება მის გარეგნობას
დღემდე არ მოკლებია (ს.დუმ., 108, 21-22);

დაბეძებდა და შენ კი სად უმოვილხარ (ს.შანშ., 276,26);
ცხადლივ ხომ ერთად ელოდათ წუთისოფელი და ძილშიც ბევრჯერ შეხუპოლინ
ჯონგას სახება გიგლო ბიქსა (გ.ხორგ., 142, 3-4);

მაშის სიკედელი არ ახსოვდა და, ალბათ, არც უბძირი (გ.შატბ., 27, 9-10);
ქალაღს ხელახლა არიბებდნენ და მისთვის ყურადღება აღარავის მიუძღვინი
(ო.იოს., 327, 10-11);

უფ — II თურ

ლოტოს თამაზობდნენ და ერთს მარჯვენი ლოყა ასწითლებოდა (გ.დოჩ., 344;
1);

ახლოვდებოდა კრფის დრო და ფოთლის მისაღებად ყველაფერი მზად უნდა

ახლოვდებოდა კრების დრო და ფოთლის მისაღებად ყველაფერი მზად უნდა გეჟონოდა (ს. კლდ., 73, 1-2);

უკვე ცხელია და ხალხი პაპანაქების შიშით აღრიანად ბამოსულნიჲო საკმეზე (ცისკ., 99, 36-37);

შაეი ღრუბლები ხშირდებოდა მის სახეზე და მოახლოებულნიჲო წუთი მგზისტებისა (ე.ბარნ., 41, 13-14);

მტერი კი ბევრი გვჰაჰდა მაშინაც, ბაბაიებო და კი უნდა მოეპალა ორთ-სამი მაინც (ლ.ქიაჩ., 197, 10-11);

მოიწვედნენ და კიდევ უნდა მითჰვა რამე (კ.ამირ., 96, 20);

დილით ისევე გულმოდგინედ წვიმდა და ბინდი და ნისლი ხეირიანად არც ბაჰანტულიჲო (გ.გელ., 186, 14-15);

სულ ორი კვირის უნახავი მჰაჰდა და ამ ორიოდე კვირის მანძილზე უფრო ბამშვანიერებულნიჲო (ასულ., 610, 14-15);

უწყვეტლის მწყრივის შემცველ ზმნა-შემასმენლიან თანწყობილ წინა-დადებაში შეგვხვდა უწყვეტელი — აწყყო, უწყვეტელი — უწყვეტელი, უწყვეტელი — ხოლმეობითი, უწყვეტელი — წყვეტელი, უწყვეტელი — I თურმეობითი, უწყვეტელი — II თურმეობითის მწყრივთა თანმიმდევრობა-ნი.

აწ კავ — აწ კავ

ვინ იცის, ეგებ მიქელასას ვებულუმოდე გოდერძის და იქ მიბზავნიდესო წერილებს (კ.გამს., 518, 9-10);

მე ქორწილს ვიხდიდემ და ხალხის ქონება კი ილუბებოდესო (ს.მთვარ., 85, 4-5); ყველაზე ზრუნავდემ და ყველა ჩვენგანს ესმოდეს შენი გულისთქმა (ე.ზედგ., 417, 27-28);

საალერსოდ მიიწვედეს და მშობელიც უსრულმბდეს გულის წადილს (გ.ბორგ., 158, 22-23);

აწ კავ — II კავ

გვადი მჰაჰდეს ცოცხალი და გოჩას, გგონი, გგორე ოდაც კი აჰაბებინო (ლ.ქიაჩ., 145, 34-35);

ნათელია, რომ აწყყოს კავშირებითთან არ არის ხშირი სხვა მწყრივთა დაკავშირება.

ბჰ — აწ

ვილა-ვილაყეები შექანიკურ თოჯინასავით დაბჰჰმობაჰენ და ამის შემდეგ ანგარიშშიუცემლად მივდივართ (კ.გამს., 513, 8-10);

კარგს ვბტჰვი და არც ეს სჯერათ (ნ.კეცხ., 9, 4);

მიშა აქ მოვა და ნულარ დაქმბ (ი.ლის., 176, 17);

რა ეშველმება და ეგება ნანაობს უშენოდათა (ო.ჩხ., 487, 3);

აი, ამ ხევეს ავშაშვბით და ნუშაინი იშვია (ნ.კეცხ., 25, 9);
შმისვამს პატარას და არის დიდი ჟიროთი (ნ.დუმბ., 205, 19-20);
ღრუბლები წამოშვლის და ისევ ისუღრმება ტატნობი (ცისკ., 85, 24-25);
სადაცაა საბრძოლო პოზიციას დაშვიკაშვბით და ღვინის დასალევედ აშვთ
საქმეო? (ვ.ურჯუმ., 152, 25-26);

მუ — მუ

ბაატოკებს და იგრევე ბამოსშვრმება ცხენი (კ.კობ., 81, 15);
ცხელ კეცს დაბადებ და ბაბივლის (რ.გვეტ., 17, 21);
დამარბებენ და ოჯახი დამელუშებამო (ლ.ქიაჩ., 197, 12-13);
მას თქვენ დანანებით და თქვენ მასზე დაბწუდებათ გული (გ.გელ., 57, 15-16);
მიიხედავ და ბაძრმება (რ.ბეე., 246, 28);
ეგ აქ შემოგვშეპარება და რამეს დაშვარბავთ (ს.შანშ., 311, 6-7);
ადამიანსაც რობოტი შემცვლის და მოვსისვენებთ (ნ.წულ., 217, 30);

მუ — წუ

გამარჯობას გეტუვით და იცანით (ო.ჩხ., 472, 19);
მაგი ამაღამ იგოდებს, ქეთოს შემოგვშვლემ და აგი წამალი დააღვები (ნ.დუმ.,
212, 32-33);
ბოღმით ბაბბერავს და თქვი შენც ხანდახან ორიოდ სიტყვა (გ.დორ., 363, 7);
დაადებს თავს და სდომ მერე (რ.გაბრ., 13, 28-29);
ჩავიცმევთ და მერე მობრძანდით (ვ.ამირ., 79, 18-19);
უთუოდ შემიგნენსო და ბამხიარულდა (ლ.ქიაჩ., 196, 4-5);
მერე საქმეში ბილაღატებს და უშარბ კაკალი (კ.კობ., 25, 8-9);
დაბაბტიშებენ და მორჩა (ა.სულ., 599, 1);
ეს ჩამითრმესო და განრიღება არჩიბ (შ.დად., 513, 12-13);

მუ — II კავ

ექვსზე მოვალ და უჩემოდ ფეხი არ მოიცვალოსო (ცისკ., 99, 22);
მოვა ზამთარი და ვნახოთ (ნ.დუმბ., 193, 30);
არ გაუბებენ და რა ვუყოთ მერე (ო.ჩხ., 470, 9);
ეს მათი უკანასკნელი და სამარცხენო სურათი იძნება და სამახსოვოდ უნდა
შეგვუნახოთ მომდევნო თაობებს (ა.ქუთ., 207, 28-29);
ერთ ხანს ვიძნებო კიდე ტყეში და მერე ვნახოთ (ნ.დუმბ., 202, 20);
ვერასოდეს დავშვებო ცხოვრებას და, ამრიგად, შეუცნობელი უნდა დარჩეს ის
საიდუმლო (ს.კლდ., 62, 17-18);
დღეს თუ ხეალ შეტევის დიწუშებენ და ჩვენც აქედან, ზუგდიდიდან უნდა
შეგუბიოთ მტერს (ს.ქილ., 215, 12-14);
მოკვდები და კაცის ცოდვა არ მინდა დავიღოო (ვ. ამირ., 72, 12);

მე — I თურ

მოგიწევთ ცხარე ბრძოლა და თქვენს ხმლებს არ უწმინათ დასვენება გამარჯვებამდე.. (ლ.გოთ., 416, 7-8);

იგი ცივი იძნება და სიცივე და სიყვარული ვის გაუზონია (ს. კილ., 72, 13-14);

შეზინდლება და სოფლის ბოლოზე მარტოს ვეღარ გაუვლია (რ.ბეჟ., 240, 12);

მყოფადის მეწყვილე მწყრივები: აწყყო, მყოფადი, წყვეტილი, II კავშირებითი, I თურმეობითი.

ხოლ — აფ

ანდა სულაც ჩენით შეზამჩნევდით და სხვა რაღა რჩება, დარდი გვაქვს რაღაცა გულში (გ.დოჩ., 322, 23-24);

ხოლ — უფ

ბაივლიდა ორი-სამი დღე და მომდევნო თოხნამდე დილის ძილს ვიტკბოვდით (კ.კობ., 67, 18-19);

ბოლოსდაბოლოს აუსრულებდა და უფრო ტბილდებოდა დანაპირები (ო.ჩხ., 468, 14-15);

სამძიმო რამ ჰაზრი დაახრეპინებდა თავს და ესა ჩრდილავდა სიმხიარულებს (გ.ბარ., 51, 26-27);

ფანჯარასთან დამაუენებდნენ ნათესაები და საწოლთან მიუწრებდა სულ (გ.დოჩ., 350, 14-15);

მოატოცხლებდნენ და მათი მყუდრო სამყოფელი შეუღებაე წალკოტადეე რჩებოდა (გ.გელ., 29, 26-27);

ბოლოს იღლიაში შეუღიტინებდა და სიცილით გადაფიინებული ბავშვი დიდხანს ბორავდა მიწაზე (რ.გვეტ., 146, 20-21);

საღიენეს მოიუშდებდა და ღეინო ლიკლიით ჩადიოდა გამომშრალ ყელში (გ.შატბ., 38, 25-26);

კაშკაში ალი ავარდებოდა და შემდუღებლები მაშინლა არჩევდნენ ლითონის ჩამუქებულ კონტურებს (გ.ფანჯ., 130, 1-2);

ხოლ — ხოლ

ხანდახან ეელარ შეიკავებდა თავს და ამოაუივლებდა ცრემლი და ქეითინი (ლ.გოთ., 426, 11-12);

დავუბრაბუნებდი ფეხს და გაუქდებოდნენ ადგილზე (რ.ინან., 30, 36-37);

დღეს ამ ლოდს ბილიკიდან ხეში გადააბორებდა და ამდენი ხნის ჯაფა დამთავრებული იძნებოდა (გ.შატბ., 231, 1-2);

ამოაძნეპინებდა უშედეგოდ და უფრო მომერმოდა სიბრაზე ხარსა (გ.ხორგ., 154, 15);

ერთსაც და მეორესაც სულში სწორედ ფიქრის კია შეუძვრებოდა და მართლა დაფიქრდებოდნენ სამშობლოზე (ნ.წულ., 223, 34-35);

ხანდახან ჩამოსტოვდა და ხან ცივი ქარი დაუბერავდა (ს. შანშ., 317, 12);

ბირველად უზიაროსთან მოსაპითხავდნენ და თინაც აუცილებლად იქ დახვდებოდნენ (ო.კილ., 459, 8);

ხოლ — წყ

იმას რა გამართავდა და ბაიშართა წელში (კ.ამირ., 79, 9);

ყველა ჰარალეთელს ერთად ბალახავდა და ყველამ მასხარად აიბდო არდალიონ ქედია (გ.დუმ., 319, 18-19);

მთვარე მართლა საცაა ჩავიდოდნ და ბიჭი მაშინვე მოტრიალდა (თ.ბიბ., 170, 29-30);

შაჰის შიკრიკებს აბა ვინ ენდობოდნ და სხვა ვინმეს ბაზზავნა კი სულ ერთიანად აღკვეთა (ლ.გოთ., 409, 32-33);

როგორ ანეტებოდნ თვალები და ანას უცხად სირცხვილის აღმურმა აუტბიკა ლოყები (ა.ბელ., 19, 20-21);

ხოლ — II თურ

მომხიარულო იერი ბადაჰკარავდა და ხარბი თვალები გამომეჟიბა (ლ.ქიან., 155, 25-26);

უცხო აღამიანივით შემომხედავდა და ჩვენ თავიდან უნდა გვეშენებინა მამაშვილური სიყვარული (ე.ყიფ., 240, 16-17);

უეჭველად მოუსმენდნენ და იქნებ ცოტათი მაინც შემერბილებინა იმ ბიჭს უზომო სირცხვილი (ლ.მრელ., 309, 30-31);

მალე აქ კიდაობა ბაიშართებოდნ და საყურებლად მოსულიყმო (გ.შატ., 7, 11-12);

მარტოკა ბავუშვებდნი და ემოვნა დილაშდე (თ.ბიბ., 162, 13);

ხოლმეობითთან დავადასტურეთ აწმყო, უწყვეტელი, ხოლმეობითი, წყვეტილი, II თურმეობითის მწყრივთა თანმიმდევრობანი.

წყ — აწ

თქვენ შემბაჟულს ჩემი თავი და ახლა საშინი და საესებით შეცვლილი ბეჩვენებდა (ა.ქუთ., 232, 18);

წავაბე ნიძლავი და ეგ არის (კრიტ., 163, 26);

იქნება უკვე იმომს გერიტი და ახლა ეს უზრუნველად წამს თავის დედასთან? (ე.ზედგ., 414, 34-35);

მე თავივით ხაფანგში. გამომამწყვდინეს მათ და გოგოს შემჰაურები (გ.ჩიქ., 181, 33);

...მეჩაბის ნაყოფიერ ველზე დამეშა და არაბული ცხენები ჰინდის წყალს სვამენ (ლ.მრელ., 319, 5-6);

გულის სწორი მომბატნეს უკუნ ლამეში და ასავალ-დასავალი არ ვიცი (გ.ხორგ., 142, 13-14);

თავ-ბირი ჩამიმტვრინეს და თქვენ ნიშნს მიგებთ? (ს.შანშ., 278, 1-2);

ოლონდ ჩქარა დანიძნენ და შემთხვევას ვილა ჩივის (გ.ნატრ., 31, 31-32);

კიკნაველიძემაც ბევრი ბიოტხრა და თვითონაც გაგებული ადამიანი ხარ (მნათ., 32, 30-31);

ბაჰიღე და ნახევარი ზმინა (გ.ციც., 93, 25);

ზურგზე წამოიკიდა და ერშილე მამალაძესთან ძეგვრებს გურიასი (პ.ლორ., 21-22);

ჩვენებური ხოხობი ბირველად რიონის ხეობაში ნახეს და ამიტომ მას ფახისური ანუ კოლხური ხოხობი ეწოდებდა (ნ.კეც., 22, 3-4);

დავრბი სახლის წინ ერთი ძირი კარალიოკი და ახლა აღარც ქათამი მჭირდებდა (ნ.დუმბ., 226, 7-8);

შენი სიყვდილისთვის მაჰურებინე და მეც არ ბიტირებ (რ.ანან., 88, 2-3);

დაბითაჰისმს ნიცშე, შოპენჰაუერი და თვალდაფულ მკითხველს სჯმარა ყოველივე (გ.ლეონ., 150, 27-28);

...გვერდში რამდენიმე ათასსანთლიანი პროექტორი დაუდგეს და ახლა ეს დაჰ-ჰურებს ამწეანებული სუროთი დაფარული ტაძრის დაგლეჯილ სხეულს (ნ.აგიაშვ., 104, 9-11);

ფჲ — უფ

დაბავიწუდა მამის სიტყვები და სიყვარულით შმსცჰმროდა კჰარს (ი.ჩაღუნ., 119, 30-31);

მორავი თხეშე ჭილასავით აჰდათ და ოფოფებსა ჰბავდნენ (ა.ქუთ., 206, 30-31);

შენ შემოსავალი დაჰარბი და სად და როგორ დაშხებმოდით ორივე ძმები მშეირ-მწყურელები (ჰ.ამირ., 64, 24-25);

ღმობრი ლოგინად ჩაჰარდა და ოჰახს მამაკაცი პატრონი აღარ ჰჰავდა (ა.ბელ., 18, 5-6);

ამის გაგონებაზე ზურასა და თენგოს ფხაკუნი აუტჰდათ და კარგა ხანს იფხრიწებოდნენ სიცილით (მ.ელიოზ., 53, 7-8);

მეც ბამიტაბა ღვინო და ჰიჰას ზედიზედ ვცლიდი მწყურეალივით (ა.სულ., 619, 10-12);

ამან უფრო ბანანბტიც საშთაეროს მიწების უძირატესობა და გლეხებიც სიამოვნებით მიდრიოდნენ მის ასაღებად (ს.ჰილ., 122, 19-20);

გიფურ საქციელად ჩაუთვალმს და ეს უჰლავდა გულს (ს.მთვარ., 112, 34).

შირაჰში ელვასავით ბაჰარდა ეს ამბავი და ახლაც მთელი ხალხი ისე ელოდა მათ შეხვედრას (გ.ნატრ., 44, 25-26);

ბაუტხმოველდა ეხლა ქალს თავისი ბირველი სიყვარული და ბედს უწუარებოდა განაზებული (ე.ბარნ., 29, 13-14);

შინ ცარიელი ჩალა მიიტანეს ურწყავი მიწის პატრონებმა და ახლა ზოგი დღიურ სამუშაოს დაემება (კ.ლორთქ., 250, 8-9);

ფჲ — აჲ ჰაჲ

ადამ და ბახსოვდეს დავითის სიტყვა (ა.ბელ., 16, 7);

ამას წინათ ლუკათა ფოცხიშვილის ბიჭი შმიცხადეს და კი არ უნდა ვმღეროდე ახლა მე (ნ.დუშბ., 216, 10-11);

სხვა ბეგარა ამოგნიკვეთმეთ და არა სხვა ჩვენი სათხოვარი აღარა ბეთხოვებოდეს რა (გ.აბაშ., 105, 21-22);

წყ — მჟ

ბანი მითხარი კირიმე და აბიშვებო (ლ.ქიან., 147, 20);

თადარიგი ღანიში და ლობეს ჩვენ ბავშაქმეთმეთ (ნ.ეცხ., 7, 7);

ურჯულო მთიდან ბამოშირეპმეთ და მე აქ დავხვდებო (რ.ჯაფ., 1-2);

მოდო და იქ ბმტჰვი (ცისკ., 101, 8);

ერთი წყვილი მოსაქელი და ვერც დიდდებაშენი ბაიბმბს რამეს (მ.ელიოზ., 6, 1);

თქვი და გულს მოგმეშვებ (გ.დოჩ., 323, 12);

ამბავი უკვე ღანიშუო და, ახლა, ქანდარაზე გამოფენილ მაყურებლებს ველარაფერი ღაშლის (თ.ბიბ., 200, 10-11);

გებბ სუსქია უარესად ბახდა და მეც თან ბავშვებო ნიკოს (კ.გამს., 537, 36-37);

ვერცხლის წყალივით მკერივი ბავშბანმ და ეხლა ხელში აიშვან ყმაწვილივითა (რ.ინან., 68, 33-34);

წყ — ხოლ

კიდევ დიდხანს მოუწია დოკუმენტს არიერგარდში ყოფნა და მას მხოლოდ აუცილებელი შემთხვევის გამო ბაიხმოგდნენ ხოლმე ავტორები (კრიტი., 97, 6-7);

იგი ერთობ გაუცინარი აღმოჩნდა და არათუ გაცივებულს, გაღიმებულსაც კი იშვიათად ნახავდა კაცი (გ.ციც., 200, 7-8);

წყ — წყ

ქენახშირმა ლუმელი ბაახურა და ზამთრის მუგე მთელ დერეფანში შიანათა (გ.არჩ., 137, 7-8); დაუბრიალდა თავში და თავისუფალი ხელი მუცელში ჰპარა (გ.არჩ., 65, 22);

შემდეგ ბირი მარჯენი იბრუნეს და ახლა შავი ზღვის სანაპიროები ბამოჩნდა (ს.ქილ., 100, 31-32);

ამ დროს კარი ბაილო და რაფაში შაოსანი მანდილოსანი ბამოჩნდა (ლ.გოთ., 434, 14-15);

მატარებლის მოძრაობამ წონასწორობა დაუბრუნა და კაცი კარს მოაწუდა (ო.იოს., 319, 24-25);

მხარგრძელის თვალეში მეფის მიჯნურმა რალაც საშინელი ამოიპოტხა და შეყვარებულის წინათგარძნობამ ერთიანად აბჟორინაშა (გ.აბაშ., 139, 24-25);

ძვლებმა ტკაცანი ბაილო და ტკივილისაგან გამწარებულმა თვალი წამით მალლა მიაპყრო ლაშამ (გ.აბაშ., 140, 15-16);

ამოუჯდა გული და ღანიშუო ტირილი (გ.ნატრ., 57, 9);

მხოლოდ ამის შემდეგ ახმა მალხაზმა ქალს და მისმა სილამაზემ ბაბოცა (გ.ციც., 207, 11-12);

ამავე წუთს ტოტები ბადნიწი და ბუჩქებსა და ბუჩქებს შორის ტანწერწერა, შავთვალწარბა ქალიშვილი ბამოქვრა (გ.ციც., 209, 11-12);

დაღონდა ქალი მეფის გვერდზე და გული ჩამთხრო (გ.ბარ., 54, 31);

დღიურები შმაპსსს და ამასობაში საღამოც წამოშობარბო (ნ.კეცხ., 42, 16);

ვითქვი ეს და იღრილა ყველა ერთად (ქ.ამირ., 96, 35);

ბადიდდა ფორმატი და საგარძობლად ბაიზარდა ტირაგი (ნ.აგიაშე., 24, 20);

მოულოდნელად ბაილო კარი და სოფროში ქუჩაში ბამოქვიდა (ი.ლის., 166, 32);

მთელი დღის მუშაობით დაღლილს უცებ წამოგდგომა და შინ წასვლა დაუზარა და ლობეს მიეპრდნო (გ.შატბ., 45, 12-13);

ჯანელიძეს ზურგსუკან ფეხის ხმა მოესმა და სწრაფად ბუჩქებში მიიმალა (ე.ურჯუბ., 187, 1-2);

მაშინვე მოუშვანს გაღია-გამზრდელმა და მეც მაშინვე წამოქვიშვანე (მ.ჯავახ., 171, 37-38);

ქაში ჩაპარდა ყელთამდე და უბე თოვლით ამოქვსო (გ.ლონ., 121, 30-31);

თვალი მიუშტმრა გიგლომ იმ შეილდურად მოხრილ ტყის გაღაენისას და სახეზე ტბილმა სიჩქერემ ბადაუბრინა (შ.დალ., 319, 36-37);

მახლობლად მყოფ მეზობლებამდეც მიუღწია ამ კივილმა და ისინიც ბამოქვრნენ მათი უბედურების შესატყობად (ს.შოგარ., 116, 32-33);

წყვდიადმა მოიციტა მინდორი და ამ წყვდიადიდან მუშნის მოაშურა ციხის კარმა (გ.ჩიქ., 183, 1-2);

სუნთქვა შეიპარა და დადუმდა (ს.კლდ., 54, 19);

სალომეს თვალი მოსტატა ბეჭედმა და ჩემთან ახლოს მოიწია (ე.ზედგ., 431, 11);

ბაუპკირდა და ამავე დროს საშინელმა ეჭვმაც ბაბაწრა მისი გული (პ.ლორ., 761, 18);

საკუთარი პირით ნათქვამი რჩევა მოაბრუნდა და შემდრკა (რ.გვეტ., 119, 79);

ვერცხლისფერი ლითონის კერი ორთქლის ოხშეიარით დაიშვრა და ზემოდან წამოქვიდა კოკისპირული, ნელთბილი წვიმა (ე.ყიფ., 257, 21);

ოთხი წელი ბაპიდა და გუდურების ზიდვით გადათქლემილი ზხრებიც მომრეშუდა (კ.კობ., 62, 8-9);

წიგნაკი თითქმის მიუბღო თინას და ისიც და სხვა ქალებიც დახლებს ქვემოთ დაუშვანენ (რ.ინან., 25, 13-14);

ძალი ბაჩირდა და ბიჭიც შედგა (მ.ელიოზ., 11, 12);

შეიბნენ და უმაღლე ბაჩუმდა ზურნა (ე.ჩეკ., 289, 17);

როლი მისცეს და პრემიერაზე დაბვპატრიშა (გ.ფანქ., 146, 33-34);

ნამორაქემ თამილას ზელკავი ბაუპმთა და ისინი წინ წაპვიდნენ (რ.ჩაჩ., 150, 12);

მამამისმა სამსონმა მოუღიბინა ილიაში და ტერეზა ძირს ბაბოქრდა (გ.დოჩ., 326, 25-26);

მერე ბაძრა შიშიანობა და ბაჩნდა ლობე (ნ.შატბ., 56, 33-34);

ქიშკართან ოფიცრების ფაეტონი ჩამოვდებ და ჩიტოლია ბადმოვბრძანდა (გ.გაბრ., 26, 16);

განთქმულმა მონადირემ სპირიდონმა ფრიალო კლდეს ააუქოლ თვალი და სუნთქვა გაუშპავდა (რ.კეიშ., 102, 22-23);

სარდაფის კედლები კირით შემფეთქეს და ისე გაემონათდა იქაურობა (თ.გოგ., 4, 21-22);

კონდახი ახლა უფრო გამეტებით მოუბაბუნეს მკერდზე და უგრძნობლად დამცა მიწაზე (გ.ხორგ., 193, 35-36);

ლოყაწითელ თონეს მარილწყალი აუბამს და თონემაც ქუფრი გადნიკრა (თ.ბიბ., 205, 6-7);

თეატრს მონატრებულნი საზოგადოება ადვილად ანიჟოლინ და როლებიც სწრაფად ბანაწილდა (მნათ., 99, 27-28);

წმ — II კავ

ღმერთმა ჯანმრთელი გაბაჩინა და იმ უბედურებაში არ დააპაღმყოფდა (გ.ფანჯ., 138, 8-9);

ხუთი მანეთი შემოვრთვეთ და მერე ვილაპარაკოთ-მეთქი (ქ.ამირ., 34, 20-21);

ვაითუ მეც უკვე მომერიბ წყეული სენი და შეილები დავლუპო (რ.ჯაფ., 501, 502, 36-1);

თქვენ მოგიპყდეთ, და თქვენ სინდისსაც თქვენვე უნდა მისცეთ პასუხი (მ.ჯავახ., 153, 3);

აბა, ახლა დაბრძანდით და ვისადილოთ (რ.ჩაჩ., 135, 24-25);

დანიბანე და მერე ვილაპარაკოთ (ნ.წულ., 190, 32);

წმ — I ტურ

სიმწარემ ცრემლები გაუშრო და მშობელთათვისაც აღარ გადმოვარდნია ცრემლი (ო.ჩხ., 469, 33);

ცხენი ისევ ბაჩმრდა და ბიჭიც არ ბასწმრომია (თ.ბიბ., 168, 13-14);

იმკვირია ბალო მივუშვანე და კაპიკი არ აუღია (ცისკ., 98, 25-26);

უბრად გვერდი ამოვცინი ქუჩაში და მეც აღარ გავდევნებოვარ (გ.გეგ., 158, 4-5);

ციცინომ უარის ნიშნად თავი ბაიქნია და კოტეს არ გაჰპვირვენია (დ.კეც., 77, 4-5);

ბახლისტად და კურო არ მოკლვები მას მერე (ქ.ამირ., 38, 2);

წმ — II ტურმ.

ამით მოწმეების დაკითხვა დამთავრდა და დღეისთვის მხარეების კამათი უნდა დაწყებულიყო (პ. ლორ., 768, 9—10);

წყვეტილთან მიმართებით აღმოჩნდა — აწმყო, უწყვეტელი, აწმყოს

კავშირებითი, მყოფადი, ხოლმეობითი, წყვეტილი, II კავშირებითი, I თურმეობითი, II თურმეობითის მწყრივთა თანმიმდევრობანი.

II კავ — აფ

მეფის ღალატი არაჲინ ზმბვჴამოსო და ჴენ პირში ეერაჲინ ბეშბნება (რ. ჴაფ., 539, 34—35);

ჴენზე არ ვთჴვა და, ვალიკო კი მბჴპირჴმებს (ს. კლდ., 77, 28);

აი ამ საბრალო ტყვეს ყური უნდა მოსჴრან და მე არ მინდა (ე. ბარნ., 51, 16);

კარგი იჴოს და არც მავის მინისტრობა მინდა (გ. ციც., 19);

ზმიძლება დღეს დაბრუნდეს გამარჴეებული და ჴორწილს რა უნდა?! (ს. მთვარ., 125, 24—25);

II კავ — გჴ

იჴნება მოგვცემს და იჴიდან ორევეს ბამოგვძივა (ლ. მრელ., 288, 30—31).

უნდა დაბაუბონ და მაგ არემაჴზე მალე დიდი წყალსაცავი იჴნებაო (ნ. შატ., 18, 8—10);

დავიწყოთ თავიდან და ყველაფერი ბაირჴმება. (რ. ჴეიშე., 80, 14);

ზეით დაშაბათ და ეერაფერს მიხვდება (მელიოზ., 39, 3);

უნდა მოვუაროთ ახალ ნამყენს თვალისჩინივით და მაშინ ნაკვეთი ვერ აჴოგმებს ნინიასეულს (მ. მრეე., 47, 11—12);

ბჴპირცხოთ და ლაბარაიკე მორჩება (ციც., 88, 4);

ჩვენს შორის შეჴიბრება უნდა მოხდეს და უჴან არ ჩამოგრჩებითო (ლ. ჴიან., 167, 21—22);

აბა, ერთიც ვცადოთ და მერმე სულ დჴპარი ფარ-ხმალს (ლ. გოთ., 407);

II კავ — ჴჴ

ჴჴვიდეთ ახლა და დაბჴაბანინი ხელ-პირი (ჴ. ამირ., 81, 24);

...ჩვენი გულისათვის მასწავლებელი არ დასაჴონ-თჴო და უჴან ბაზბრუნდი (ი. ლის., 187, 30—31);

ჴერ ბიამგო და მერე ამოურჩიე სახელი (მელიოზ., 13, 23—24);

ღმერთმა ჴმუნდოს და, იმან დამაჴენს ფრილოს წინ (გ. შატბ., 44, 10);

II კავ — II კავ

არსად არ ბადაბრუნონ და არ ბადმოჴვარდეთ (ლ. მრელ., 293, 24);

მიზგითელი ნაიბების შთამომავალმა სამჴერ უნდა დანიტვალოს და ბაჴაჴნოთ (გ. ჩეკ., 276, 24);

ღმერთმა ბანანთლოს და იჴნებ იჴ მაინც ბაუხსნათ ერთმანეთს უჴრაბი პირი (გ. შატბ., 25, 16—17);

ბიჴი უმაღლესში უნდა მოეჴჴოს წელს და თოხი ვაბაჴუნებოთ ყანაში?

(ნ.დუმბ., 181, 5—6);

ერთი ცნახმით და ნედლეული დროზე არ მოგვამოდონ (ი.ჩადუნ., 113, 19—20);

ადრე თუ გვიან, ვაითუ მომპირთხონ და რა პასუხი გავცემო (კ. ლორთქ., 286, 22—23);

იქნებ შეუშთანხმდეს და დასასვენებელი სახლიდან მოგვან სადილები (კრიტ., 146, 15);

გება მწყერი წამოგვიფრინდეს და დავადევნოთ კომბლები (გ. ხორგ., 161, 36);

ადრეც დაბრმავდეს და პირი შავი მიწით ამოეპყოს მგელიკას (რ.ბეც., 221, 22);

შეშა არ აბიტანოს და არ დაიდგა ბოგშვის ცოდვა (კ. ამირ., 94, 14—15);

ლოთი არ ვებონო ამ ხალხს და ფასი არ დამეპარბოს (გ. დონ., 322, 2—3);

II კავ — I თურ

გველშიაც კი უნდა შენიშნოთ სილამაზე, და ამ უსაზღვრო, უკიდევანო, ამ სასწაულებრივ სილამაზეში, შენ, შაშია კუტუბიძე, დაბნილმარნი თავი (გ. დონ., 354, 13—15);

თვალი არ გეცემს და საკეთილად გამოცვლილხარ (გ.ხორგ., 194, 23);

ვალი გადინახდონ და რა თავში მიხლნი სხვისა მანქანაო (კ.კობ., 57, 11);

როგორც ზემოთყვანილი მასალა ცხადყოფს, ახალ ქართულში და კავ-შირი აერთებს პირველ ადგილზე მყოფ II კავშირებითის მქონე მარტივ წინადადებას, რომელსაც შეიძლება მოსდევდეს აწმყო, მყოფადი, წყვეტილი, II კავშირებითი და I თურმეობითიანი მარტივი წინადადება.

I თურ — აწ

შენ შენი თავისთვის ვერ მოგვივლია და აქ სხვის ძროხებს წველიყი (ე.ზედგ., 418, 26);

თვალი სინათლე დაჰკლებინ და სქელშეშინი სათვალე უბედი (თ.გოგ., 44, 12—13);

დიდი, ნოღა ცხვირი შემსწითლმინი და ჭიქაში აღმაცერად იცმირება (ნ.შატ., 17, 22—24);

ცხენიდან არ ჩამოსულა და, მაღლობა ღმერთს, თოფიც მხარზე ჰკიდია (გ. ნატრ., 51, 5—6);

აბრილი კაბუკად გამოსულა და ხელთ ღორი უბარია (შ. დად., 500, 4);

მიწა გამომარულა და სიმინდის მარცვლებს ყვავები ჰპრემუნ (კ.ლორთქ., 255, 14—15);

გარბული წვერები გაუბედიბინ და ისე პატივისცემით ეპარობიან (პ.ლორ., 765, 29—30);

I ტურ — უწ

გიჟი უმოვილა და აქამდე არ ვიცოდით (ლ.ავალ., 71, 8—9);

ბევრჯერ მივიძირი ამის გამო და ის მაღარდებდა (ა. ქუთ., 133, 18);

კაცია დადიანისათვის გვირგვინისანი დის უდროოდ გარდაცვალება არავის შეუტყობინებია და ოდიშიც დუმდა (რ.ჯავ., 531, 16—18);

კაცს თოფიც არ ჩამოუხსნია მხრიდან და დიდი ხნის მერეც კი თავის მარცხზე ბრაზი მოსდმოდა (თ.ბიბ., 158, 5—7);

I ტურ — მწ

ჩემი ყისმათი ეგა უმოვილა და ვერსად ბავშვმცემით (ა.შატბ., 56, 17—18);

დიდი ხანია ერთმანეთი არ ბვინახავს და ჩვენს შეხვედრას მარილის მოყრა მოუხდებდა (ა. ქუთ., 239, 3—4);

ჩვენს წინაპრებს ამ შეგნებით უცხოვრიათ და აბა, ჩვენ როგორ ბადავუდებდით ჩვენს რაჯულსა და ტრადიციას (ს.პოლ., 96, 10—11);

მაგოდენა ცაცხვი ბაზრდოდა და ნამყენი ვერ იხარბებო (ლ.მრგლ., 304, 10—11);

ორი მშვენიერი ყირაფი ჩამოუშვანიათ და მათი ნახვა უდიდეს სიამოვნებას მოგვბერის-მეთქი (ა.სულ., 610, 23—24);

რამდნი რამ საერთოდ არ მიხსენებია და ახლა იმასაც ნუ დავუშვებთ (გ.დოჩ., 356, 14—15);

სწავლა არ დამთავრებულა და ვინ გამოგეგებთო (ნ.კეცხ., 5, 6—7);

I ტურ—წწ

თავის დღეში მაყრად არა ვმოვილვარ და ამ სიბერეში ამასაც მომასწარ (ს.მთვარ., 124, 23—24);

ლექტორი ალარ შემუშუბებით და ლექციაც დამთავრდა (რ. ქეიშ. 90, 4);

ალბათ დაბადების დღე ბადაუხდიათ და მე ნასუფრალს მოვუსწარი (ნ.წულ., 213, 15);

ქალს საწინააღმდეგო არაფერი უთქვამს და საღარბაზო კარისაკენ წავიდნენ (ო.იოს., 336, 33);

რაიონში სახელგანთქმული თავმჯდომარე უმოვილა ეანა და ფრონტზე არ გაუშვამს (გ.შატბ., 59, 38—39);

ეს არ ბამოპარვია ცოტა მოშორებით მდგარ საქანელათა მეთვალყურეს და იმანაც შექანიკურად დაამუხრუშა (რ.ჩაჩ., 149, 26—28);

ადგილიდან არსად დაძრულა და ეს სიცრუე ბაბრცმელის ბოროტმოქმედება (ს.კლდ., 99, 10—11);

I ტურ — II პაპ

ეს ერთი მიპატიმბია და მეორედ ალარ ბაბემო (მ.ელიოზ., 341, 23);

ხე და ბალახი წლის მოსავლად ბვიძმვია და ვინზე უკეთურმა არ დარეოს ხელი (კ. კობ., 68, 29—31);

- ქერი თავზე დამძვნილია და მე აქ რაღას ბავშვმარდში (რ.ჭაფ., 520, 24—25); ასეთი პირობა არაფისათვის მიუძღვის და ბავშვმარდში ჩემი ერთგულებისა (ს. კილ., 73, 4—5);
ჯერ ომი არ დაწყებულა, კაცო... და ახლავე ცხვირები ხომ არ უნდა დაგვპრან, პა (ლ.გოთ., 418, 17—18);

I თურ — I თურ

მერე საწვავი ზემოლმეპია და წიფლის ჩრდილში ბაჰუჩმბულა (კ.კობ., 17, 1—2);

ურმები იმ საცოდავებსაც ტალახში ჩაფლობიათ და ველარც წინ წასულან (რ.ჭაფ., 513, 25—26);

ბაჰლიმია და, მას შემდეგ ბეჰანა მოწყენილი აღარავის უნახავს (ნ.დუმბ., 204, 22—23);

კუბო არ ბარღვეულა და იქიდან არაფერი ბადმოცვნილა (ო.ჩხ., 437, 6);
ამ ხუმრობაზე მასაც ღიმილი მოსვლია და წინ წამოწეულა (გ.შატბ., 7, 5—6);
არაფის უპირობას და საყვედურიც არავის უთმავს (ს.კლდ., 106, 32—33);
ბელი აქვე ბუღლია და ჩვენ კი გვიან მივმხვდარვართ (თ. ბიბ., 182, 20);
პარტიულ სამუშაოზე მე არა ვმოწოდვარ და საპასუხისმგებლო ადგილი მე არა მხმრია (გ.ციც., 200, 25—26);

როგორც ზემომოყვანილი მაგალითები ცხადყოფს, თანწყობილ წინადადებაში და კავშირი I თურმეობითთან აერთებს აწმყოს, უწყვეტელს, მყოფადს, წყვეტილს, II კავშირებითს და თვით I თურმეობითს.

II თურ — უშ

ამათ უკვე ბამვლოთ და მთელი სოფელი ფირანის ეაქაცობაზე ლაპარაკობდა (ს.შეჟარ., 113, 25—26);

ლაშე ბატრეპილიუო და ცაზე ვარსკვლავები ცახცახებდნენ (გ.აბაშ., 142, 8—9);

ბირით მზესუმზირას ჩენჩო დაბეღუჟა და სადღაც მიჰქონდა (ნ.შატ., 14, 38—39);

მანდილი ჩამოჭმვებოდა და მისი ფონი ფრიალებდა ჰაერში (გ.ბარნ., 51, 8);
მთვარე მიმალულნიუო და უკვე ბნელოდა (ე. ზედგ., 433, 36—37);

სახეზე ღინღლი წამოზრდოდა და ახლა გულმოდგინედ იფხიმად ლოყებს (რ.ბეგ., 210, 1—3);

თავი მალა ანუნი და დახვეული თმა კისერს უზარავდა (ს.დემ., 94, 13);
რუს წყალი მომბამბოდა და ამიტომ მხოლოდ გამბედავები თუ ახერხებდნენ გადმოხტომას (ლ.მრელ., 308, 8—9);

აკეინი აუპავებულნიუო და თავზე ჩიტები დაჰივძინებდნენ (ო.კილ., 484, 30—31);

იფანებული გლეხები ბამრეპათ და ახლა ეს ხალხი სამმართველოსკენ მოდიოდა (ს.შანშ., 280, 1);

II თურ — ხოლ

სინათლე ჯერ არ ანნთოთ და ასობიც აღარ ბანჩემოდნენ (გ. ნატრ., 20, 19—20);

ბირსფერი წინდები მკიდროდ შემოწმოდან წვივებზე და კაცი ვერ ბარჩევდა (ს.დემ., 105, 4—5);

მართლა არ უნდა მითქვა და განჯანა ვერაფერს მიხვდებოდა (ე.ყფ., 203, 5);

ბოროტი უნდა ვყოფილიყავი და მაშინ ყველაფერი ადვილად ამწყობოდა (კრიტ., 147, 22—23);

ყველა განსხვავებულიყო და ხმის გაგონებისთანავე თვალწინ წარმოუდგებოდა იმ ხმის პატრონი (ო.ჩხ., 464, 32—33);

რომელიმე ჩვენთაგანისათვის დამსტუმრებინათ და ჩვენ მოვასვენებდითო (გ.გელ., 12, 12—13);

შამხარაში ბამცვრალიყო და მდინარეც ბამოჩნდებოდა (ნ.შატ., 61, 41—42);

II თურ — წუ

თვალი აღარ მომეპარა და ეხლა გუნება ბამიფუფდა (ცისკ., 92, 53—54);

მზე დასაელეთით ბადაწვირილიყო და ძალიან შორს შემეჩნია ზღვის ანარეკლი (ს.დემ., 94, 23—24);

თითქოს ჩემს გვერდით ვინმე მჯდარიყო და იმას წავჩურჩულე (ო.იოს., 457, 20—21);

მოსკოვში წასვლის ამბავი მიწოდდა მითქვა და მე კი საიდან სად ბავისწვირივი (გ.ნატრ., 72, 13);

II თურ — II თურ

თურმე საქონლის ბორცი დანახა და იმაზე დაჰპარბოდა ფერი (კ.კობ., 12, 7—8);

ნეტავი ენა ბამხმობოდა და ეს არ მითქვა (რ.ჭაფ., 514, 12);

მწყემსი შორს, ჭიჭინის მთის საძოვარზე მოეპლათ და ამხანაგებს ხურჩინებით ჩამოიტანათ აკუწული (გ.ლეონ., 81, 34—36);

ნეტავი მაშინ მიწა ბასკდომოდა და შიგ ჩავარდნილიყო (ა.ბელ., 5, 21);

ნეტა მიწა ბამხეთყოდა და ამბერკის მამა არ ჩამოსულიყო (ცისკ., 99, 52—53);

შესცინოდა და საულვაშე სიგარტზე ჩამოსველვებოდა (რ.ინან., 87, 14—15);

სახეზე ფერი წართმეოდა და წინანდელთან შედარებით კიდევ ბამხდარიყო (ი.ჩადუ., 95, 25—26);

იგება თქვენი და ბარჯილიყო და ენახა ავადმყოფი. (შ.დად., 522, 12);

ზემომოყვანილი ნიმუშები ცხადყოფს, რომ II თურმეობითიან წინადადებას და კავშირით უკავშირდება უწყვეტლოს, ხოლმეობითის, წყვეტილის და თვით II თურმეობითის შემცველი წინადადებები.

მაგრამ

ბე რ
361
75

აწ — აწ

ვახის მსხმოიარობას ხელს უშლის, მაგრამ ამისთვის მსხლის ხეს მოსაპყრელად ვერაფერ იმეტებს (დ.კეიძ., 61, 22);

ალარაფერს ამბობენ, მაგრამ მშვენიერად იცის (ვ. ურჯუმ., 119, 5—6);

მიხო კაციკაშია დევის მეშვიდე ზღაპარს გვიჩვენებს, მაგრამ უამისოდაც არ გვიპარება ძილი (კ.კობ., 77, 31—32);

ამოვიდობს მეუღლი ცოლს, მაგრამ ფატის გულის დამშვიდება შეძლებს? (პ.ლორ., 746, 11);

ფრენა კარგი ვიცი, მაგრამ ჰაერი ვერ მიძლავს (ლ.გოთ., 406, 34—35);

აწ — უწ

განა პლატონ მოგველაძე ათას ქალთან არ ცხმოვრობს, მაგრამ თქვენზე ორჯერ უფრო ხნიერი ის კაცი თქვენს მშობლებს თქვენთვის სასურველ საქმროდ მიაჩნდათ (ა.კეიძ., 234, 19—21);

აწ — მწ

დიდ რისკსაც ვწმვთ, მაგრამ ეს სასურველ ნაყოფს არ მოგვიტანს (ვ. ურჯუმ., 152, 15);

დიდი საძმე ბაბარიათ, მაგრამ ერთი საათი რაღა დააძმევს ქვეყანას (დ.კეიძ., 47, 6—7);

აწ — წწ

მე იმის ლაპარაკს ყურადღებას არ ვაძმევ, მაგრამ შენც მიფრთხილდი (ს.შანშ., 274, 4—5);

აწ — II კაპ

შენ კი მმოცოდები, მაგრამ რა ვძნა? (ლ.ქიბ., 159, 18—19);

გული მმოთანაღრება, მაგრამ რა ვძნა? (რ.ბეძ., 221, 31);

შენ, შვილო ჩემო, ბევრი რამ მმოხილნიან... მაგრამ ჯერ დავასრულო ამბავი (შ.დად., 504, 4—5);

ვათა-ფშველასებური წვერის დაყენება ყოველ მეხაშეს მმოძლია, მაგრამ აბა ეინმეგ სცადოს მისი პოემების ბადაღის შექმნა? (კ.გამს., 530, 33—35);

ვიცი, მაგრამ ზოგჯერ მეც უნდა გამოწიოთ ანგარიში... (კ.კობ., 28, 23);

აწ — I თურ

ატლიათ საკმელ-სასმელი, ტანი და ფეხი, მიწა და წყალი, მაგრამ სინდის-ნამუსი არასოდეს არ მოძლავიათ (პ.ლორ., 776, 27);

ბ. ით უშვარს, მამბრამ ლევან მეფესაც მოსწონებდა ქალა (გ.ბარ., 28, 17);
ჯერ. ათი, გალიმებას ვინ მიშლის, მამბრამ ღმერთი, რჯული, არ გაშლიმებინა
(კირიტი., 3, 19—20);

ჩამოსლილი თმებით დაფარული აძვს ზურგიც და მკერდიც, მამბრამ მკერდზე
ძუძუს თავებს ბაშრლვევინა თმის ტვერი (ო.იოს., 442, 15—17);

ღლე და ღამე ჭამენ, მამბრამ მათი ბედი ბიძინას თავის ღლეში არ შემხარბებინა
(გ.ნატ., 1⁰, 3—4);

ეჭიმებზე მუშაობას მიშლიან, მამბრამ ცოტაოდენი ჯანი კიდევ შემომრჩენინა
(კ.გამს., 533, 15—16);

გერმანელების ფორმა გვაცვინა, მამბრამ ქართველობა როდი დაბვიპარბავს
(გ.ურჯუმაძე-164, 7—8);

ამრიგად, აწმყოს მწკრივიან თანწყობილ წინადადებაში პირველ კომ-
პონენტს მოსდევს: აწმყო, უწყვეტელი, მყოფადი, წყვეტილი, II კავშირები-
თი, I თურმეობითი.

უწ — აწ

არაჩვეულებრივ მოტეხილობასთან გვმონდა საქმე, მამბრამ ყოჩალი ბიჭი ჩანს.
(ცისკ., 98, 18—19);

ცუდ საქმეებს ლაპარაკობენ დათასას, მამბრამ არ გჯერა ისინი (კ.ამირ., 41,
35—36);

უწ — უწ

არაფინ ამას არ იმჩნევდა, მამბრამ ყველას ყურადღებას იპყრობდა სუსქიას მამა
— ლუკა (კ.გამს., 552, 17—18);

უნდოდა, მამბრამ ჯერჯერობით ლევან კახიანი არ ჩანდა (დ.კეცი., 76, 15);

თეფი არ მოდიოდა, მამბრამ მაინც სიამოვნებდა აქ ჯდომა (გ.შატბ., 64,
41—42);

უნდოდა, მამბრამ ძალი გზას არ უთმობდა (მელიოზ., 11, 10);

სიგარეტი აღრჩობდა, მამბრამ თავს ვერ ანებებდა (რ.ჭეიშ., 97, 30—31);

სულ ახლოს დაძრწოდნენ მძარცველები, მამბრამ არ ერიდებოდნენ მათ (გ.ჩიქ.,
169, 11—12);

მუხლებზე ეხვიოდა, მამბრამ იგი მაინც ჩადიოდა (გ.ჩეკ., 312, 4—5);

დილით აღარ ბრუხუნებდა, მამბრამ წვიმდა (ო.იოს., 339, 11);

ვტიროდრი, მამბრამ ჩემი ცრემლები წყალში არ ჩანდა (თ.კილ., 144, 24);

ლუკმაპურს აძალეზდა, მამბრამ ის სულ ჩემზე ფიქრობდა (თ. გოგ., 9, 4);

მზრუნველობით ეპყრობოდნენ, მამბრამ ვალში არც გოო რჩებოდა (ს.დუმ., 137,
1);

უწ — ხოლ

ცვრიანი ტოტის ხელის შეხება ახალისებდა, მამბრამ ხანდახან თვალი

ბაუშტირდებოდა (რ.ჰეიშე., 69, 15—16);

ვიფლობოდი თოვლში, მებრამ რა შეზავაჩრებდა (ე.ზედგ., 436, 17);

უსულო გეაში არ მირდებოდა, მებრამ ახლა ქალი ბაჰიშტირდებოდა (ო.ჰილ., 497, 221—222);

მართლა ციოდა, მებრამ რა შეაცვივებდათ სამშობლოში ძლივს დაბრუნებულთ (ლ.გოთ., 451, 4—5);

უფ — I თურ

ცხენი ღონიერად სუნთქავდა, მებრამ ბიჰს არც შიში შემუტავია (თ.ბიბ., 167, 31);

შეშას ზოგავდა, დედაჩემივით, მებრამ ქანის დაზოგვაზე არასოდეს უფიქრია (კ.კობ., 59, 24—25);

ხმა ოდნავ მისუსტებული ჰქონდა სიბერისა თუ მარხულობისაგან, მებრამ ბზარი არასოდეს გასჩენია ხმაში (ე.კელ., 208, 25—27);

კაჯაია ბულავა კიდევ რაღაცას ლაპარაკობდა, მებრამ დათას მისთვის ყური აღარ დაუბღია (ჰ.ამირ., 71, 24—25);

უფ — II თურ

თვალები კი უღიმოდა, მებრამ ლოყები თოვლივით გასთქმევებოდა (გ.შატბ., 10, 35—36);

ახლა თვითონ ეხვეწებოდნენ ღვინოსმულები ღვინჯუას, მებრამ თამადა ისევ ბაჩუმბულნიშო (გ.ლეონ., 112, 29—30);

ბიჰები კი მიიწვევდნენ წიბრუას გარეთ გასაყვანად, მებრამ წიბრუა სუფრის ქვეშ შემძვრალიშო (გ.ლეონ., 98—99, 36—2);

გული მრგოლად სტუმრებთან საპაექროდ, მებრამ რა ეძნა? (ლ.ჰიან., 180, 25—26);

გოშგოთს ატცებდა შინაურების ეს ფერისცვალება, მებრამ ჯერ თვითონაც გონს ვერ მოსულნიშო (ლ.ავალ., 79, 7—8);

ოფიციატი საკმაოდ ახალგაზრდა კაცი ჩანდა, მებრამ სიშსუქნეს საოცრად დამუშნებინა (რ.ჩაჩ., 150, 20—21);

აღარ მოვდა, მებრამ ცა ღრუბლებით ჩაშავებულნიშო (ს.შანშ., 316, 32);

ბატონიშვილის ამაღა თავს იჭირდა ჯერ, მებრამ მაინც ბევრი აღარავინ დარჩენილნიშო მის გარშემო (ე.ბარნ., 15, 22—23);

უფ — ვუ

მეგლუდას მე არაფერს ვერჩოდი, მებრამ ხასან-აღამ დაასმინა (პ.ლორ., 744, 15);

განქორწინებაზე ხომ სიტყვას ვერაფერს ეშვნებოდა, მებრამ „ანგელოსმა“ ფრთები აიძნია (ე.ყიფ., 200, 33—34);

მემწელობდა, მებრამ სამაგიეროდ რძემ მართლა იმბატა (ე.ზედგ., 411, 18—19);

დღეები დღეებს ენაცვლებოდა, მებრამ ეს სიმშვიდე მილიციის კაპიტნის ოჯახში დაირღვა (ს.დუმ., 137, 33—34);

ვიცოდნი, მებრამ ლექტორმა ნიშანი დამაპლომ (რ.კეიშ., 47, 11—12);

რკინიგზის გვერდზე წერილი ბილიკი მიუშვებოდა, მებრამ ბიკმა შუა რკინიგზა აირჩია (ლ.პრელ., 47, 24—25);

გრიგოლ ზანდაროვი სხვების გაკვირვებას ფიქრობდა, მებრამ თვითონ ღარჩა ბაოცებულნი (მნათ., 65, 28—29);

გიჟორის სიკედილი არ მინდოდა, მებრამ ჩემდა უნებურად შემომავადო (ს.შანშ., 287, 22);

უწყვეტლის თანმიმდევარი მწყრივები აღმოჩნდა აწყყო, უწყვეტელი, ხოლმეობითი, I თურმეობითი, II თურმეობითი, წყვეტილი.

მუ—აწ

აბა რა იქნება, მებრამ ავი დუნია პატარა ნუ გბონიანთ (ნ.დუმ., 194, 39);

დაწვება, მებრამ ძილი არ მოდის (ო.ჩხ., 448, 7);

გული მოგიპყდება, მებრამ ეს მაინც არ არის მთავარი (დ.კეიშ., 83, 9—10);

მაგათ დღეს თუ ხელ დავიწვირ, მებრამ რად ბინდა მერე? (ა.კუთ., 240, 38);

მის მხრებზე საწყაროს მთელი უბედურება გადაივლის, მებრამ ის მაინც არ ტყდება (კრიტ., 139, 10—12);

სახლში დაბრუნებულ გმირს ყველანი სიხარულით შემხვდებიან, მებრამ ის მაინც ერთგვარ შიშს განიცდის (ა.თევზ., 21, 10—11);

ვირ ბეტჰვი, მებრამ თვითონ წუხს ნამეტანს (თ.დონე., 639, 25—26);

გუ — გუ

ლიონსაც დაიწყებს, მებრამ ჩონგური მაინც არაფის ენდომება (თ.ბიბ., 26—27);

გაბრაზებული, მხოლოდ წიხლს ჩააწმულს ფერდში, მებრამ ვითომცდა არაფერიაო, ღორი კუდს ბაბსმარტალმებს (ნ.აგაშ., 30, 19—20);

სახეზე სიწითლე შემერება, მებრამ შემდეგ ჯერ უეცრადვე დაღუშდება (ს.კლდ., 78, 10—11);

მომეწიწინება უშენოდ... მებრამ რა გაეწიწება (ს.კლდ., 81, 1—2);

ველარ მოგივალთო, მებრამ სახელი ხომ ღარჩებამო (გ.ლეონ., 78, 23—24);

მანქანას კი დამიწვირავს, მებრამ რა ბარაქა ექნება (კ.კობ., 3, 5—6);

ღროთა განმავლობაში ამ ხაზზე მარგანეცი ბათავდება, მებრამ მალარო მაინც ღარჩება (რ.ჩაჩ., 107, 4—5);

წლები ბავშვს, მებრამ საუკუნეთა ნალექებში არასოდეს არ უბანინებდა პოეზიის მონარარე ხმა (კრიტ., 148, 9—10);

ბადავიკარებში, მებრამ განა გული მოისვენებს? (ს.შანშ., 306, 24—25);

ბიჭებიც დავბიბრუნდებიან, მებრამ რა პირით შემხვდებით მათ (მ.პრეკ., 41, 22—23);

მე ბამოვუცვლიო, მებრამ მეულუმე ყური არ ათხოვს (გ.ფანჯ., 138, 32);

მე შენს კარგ გულს ვადღებრძელმე, ირაკლი, მებრამ ამდენი ტლიენიცი ამოვიდა ყელში (დ.კეიცი., 41, 14—15);

ნუ იბირებთო, მებრამ საწყალ დედაჩენის იმ კაცის კეთილმა გულმა და გამხნეებამ ვერ უშვებლა (კ.ამირ., 46, 19—21);

დამბაჩიანი კაცი ყოველთვის მომრეშა ხლიანს, მებრამ ამასაც დაუპვირდი (გ.დოჩ., 328, 7—8);

რამე შარს მოვდებო, მებრამ თავი ვერ შემოკაპა (ო.პელ., 467, 11—12);

მეფესთან დაბიწვირ შემსუბუქების თხოვნასო, მებრამ მეველდმა უარი თქვა (პ.ლორ., 1—2);

მე — II კაბ

თუჯი ორ საათს კიდევ არ იძნება, მებრამ მოვაცდინოთ სამი ღუმელი? (გ.ფანჯ., 135, 10—11);

ჩემი რას შემგებამე, მებრამ ერთი რამე კი უნდა ბითხრა მაინც (ლ.ქიჩ., 160, 22—23);

დედაც ბაუბებს, მებრამ დედას მაინც უნდა მიუტანოს რამე (ო.ჩხ., 468, 16—17);

ბუნება მართლაც მერმისვე და კელავაც დიბრუნებს დაკარგულ სილამაზეს, მაგრამ რაღა ჰქნას აღამიანმა (გ.გელ., 31—32, 27—1);

ბამოჩნდებაც ცელშეშართული სიკედლიც, მებრამ სულის ამოსვლისას ვილაც უნდა ბაჩნდეს (დ.კეიცი., 82, 33—35);

ვამოგუშვებო, მებრამ პირობა არ დავიწყო (მ. ჯავახ., 179, 21—22);

მყოფადის თანმიმდევარი მწკრივები აღმოჩნდა: აწმყო, მყოფადი, წყვეტილი, II კავშირებითი. ასე რომ, „მებრამ“ კავშირიან თანწყობილ წინადადებაში მყოფადი საკმაოდ ღარიბია თანმიმდევარი მწკრივებით.

ხოლ — უფ

ხიდაშელთან პირველი შეტაკება აქამდე ცხრაჯერ დაავიწყდებოდა, მებრამ ახალი ცვლის უფროსი მაინც არ მოსდროდა თვალში (გ.ფანჯ., 196, 8—10);

გალიმებულსაც კი იშვიათად ნახავდა კაცო, მებრამ ამას დირექტორის თვდაქერლობას აწერდნენ (გ.ციცი., 200, 8—9);

უგემურ ამინდს რამდენადმე რაიმე საკითხი ბადაპვიწყდებდა, მებრამ მას საამისო არაფერი მოეპოვებოდა (გ.გელ., 178, 7—8);

ხანდახან ისინიც წამტანებოდნენ ხოლმე ცულს, მებრამ გიგლიო წერებოდა (რ. ინან., 38, 18—19);

ოლბათ, ათასჯერაც ბაეცლებოდა ხალხის ამ ზედახორას, მებრამ დედის მტკიცე ხელი ჭიუტად და დაეინებოთ სწავდა წინ, მეფისკენ (გ.აბაშ., 7, 16—18);

ბოლ — გჟ

ყაიდაში ბაიჭრებოდნი, მამბრამ ვის არბებს შენი ლეში (მ.პრევ., 41, 12—13);
ყურძენს მე თვითონ მომბარტმევდი, მამბრამ შენი ხელით მოწყვეტილი უფრო
ბესიამოვნება (ე.ზელდ., 434, 36—37);

ბოლ — ბოლ

ჯონგაც ღონიერად გამომუშენვდა, მამბრამ ფინია ბადახტებოდა (გ.ბორგ., 154, 13—14);

ზოგჯერ შიშტავდნენ ხოლმე მემამულესა, მამბრამ მეფე აჯანყებულ გლეხკაცობას
მიშენვდა ჯარსა (ი.ლის., 141, 16—17);

ჩემი ნახელავი სულ ასეთი არ იქნებოდა, მამბრამ უდიასახლისობის კვალობაზე
არც ის დანიშნებოდა (გ.გელ., 226, 17—18);

სრულიად უდანაშაულო ხალხსაც დააპყრინებდა, მამბრამ დაზარალებულებს
ზარალს არაფერ უზღავდა (გ.აბაშ., 127, 16—17);

ის კი ამბოდ მოითხმევდა შველას, მამბრამ გარშემო მშველელი არაფერ
იქნებოდა (თ.ბიბ., 159, 30);

ბოლ — წჳ

კიდევ ცოტა და ციხის უფროსს ალი აუპარდებოდა გულის ბუხარში, მამბრამ
იატაკიდან ერთოზის სუსტი კენესა მოისმა (რ.გაბრ., 47, 20—22);

მალე, ალბათ, ღენერლის ჩინსაც მიიღებდა, მამბრამ ერეკლე ბატონის ბართი
მიუშვიდა (ა.ბელ., 5, 29—30);

პროცესზე ფეხს რა დამადგმევინებდა, მამბრამ სხეებისაგან ბავშიმე ყველაფერი
(კ.ამირ., 74, 29—30);

ხოლმეობითიც ღარიბი ჩანს თანამეწყვილე მწყრივებით; ესენია: უწყვე-
ტელი, მყოფადი, თვითონ ხოლმეობითი და წყვეტილი.

წჳ — აწ

სიმხნე და გმირობა კი შემბრჩა ძველთაგან, მამბრამ იმას კი აღარ ვუძიებოდა
(ა.ბელ., 10, 11—12);

მე ბევრს რამეზე აზრი გამომეცვალა, მამბრამ ყველას და ყველაფერს როდი
დავცინი (ა.ქუჩ., 232, 9—10);

ოში ბატავდა, მართალია, მამბრამ, როგორც მიტინგზე ვთქვე, პური და ღოვლათი
მაინც სჭირდება ჩვენს ქვეყანას (მ.პრევ., 41, 21—22);

ალბათ სხვაც ბევრი რამ დააძვია უსამართლობამ, მამბრამ ეს მეუღლდმა არ
იცის (ბ.ლორ., 776, 21—22);

მართალია, ჩემი შვილი დაიღუპა, მამბრამ ჩემს ნაღვლიან სიბერეს ის
ასულდგმულებს... (ა.თევზ., 117, 5—6);

წყ — უფ

ისინი მიმდებლენ კუბატს და კალმასს, მამბრამ სინათლე ძველებშრად ურტყამდათ თვლებში (გ.დოჩ., 334, 17);

ხელის აქნევით სტადბ აბეზარი ფიქრის მოშორება, მამბრამ ფიქრი არ ეშვებოდა (გ.მატბ., 44, 2—3);

ტატოს თელავს გამწესება ყველას ბაშხარდა, მამბრამ ამ გრძნობის ლალად გამოხატვას მაინც ვერაინ ბეძმამ (ლ.ავალ., 96, 6—7);

ამოგვიტრიალა სანათესაო და დედულეთო ავადმყოფმა, მამბრამ ჩვენ არ ვუშვებდით (ნ.დუმბ., 214, 21—22);

სამშანეთიანის ნაშალი უკვე ხელში მიჰიბრა, მამბრამ ვიდექი და იმ ფულებს შვებტყეროდო (კ.ამირ., 48, 14—15);

შემიტირდა მწიგნობართა რიცხვით, მამბრამ ცხოვრება მაინც თავისას ატყებდა (ნ.კეტბ., 47, 34—35);

ფუ — მუ

მომალი, ბატონო, მამბრამ გაშვებით ვერ ბაბიშვებ (ა.კუთ., 199, 8);

რით ვერ მოიშორა მაქალაქუნა ხარატაანთ აღათებისა, მამბრამ ვის შემაშუბა ნინია ხარატელის მოდგმა (მ.მრეულ., 25, 11—12);

ბამბრახზად ჩონთი, მამბრამ კიშკრამდე არ მიჰვებდა ბრაზი (გ. ჩიქ., 188, 9—10);

ახლა სასულიერო სკოლას მიაღბნენ ჩვენი მტრები, მამბრამ არც ეს მოხდებდა (ს.კილ., 95, 19—20);

ამ მხრივ იგი სწორად მოიძტა, მამბრამ მისი ბრძოლის მეთოდი, მისი საქციელი მკითხველის სიმბათიას ვერასოდეს დაიმსახურებდა (ა.თევზ., 32, 35—36);

ჩვენ სამარადისოდ დაგვიძინებთ, მამბრამ ჩვენი სულის ნაწილი დაისადგურებდა ვილაყაში სიკვდილის შემდეგ (კირიტ., 148, 16—18);

ფუ — ფუ

გუნება ეტვალა, მამბრამ მოულოდნელად დალი ზევით წავიდა (რ.კეიშ., 95, 3);

დასასკნა როინმა, მამბრამ იმავე ღროს მეორე გულმა დასწია (რ.გვეტ., 118, 11—12);

რომელ განტყულ ხელოსანს არ ბასინვსა, მამბრამ მთელი ორი წლის განმავლობაში ძლივს ბაშბის სატყივარი (კ.კობ., 62, 31—32);

ახალგაზრდამ ჭერ იუზარა, მამბრამ დედაბერმა კიდევ მიუშარჰვს მას დოქი (გ.გელ., 824, 24—25);

დაბპირა კიდევაც, მამბრამ ძალღმაც მისკენ ბასწია ყურების პარტყუნით (მ.ელიოზ., 10, 25);

მოიშორა ხელით, მამბრამ გააფთრებული თუთიყუში ახლა მეორეს წვივში სწვდა (ს.კლდ., 108, 19—20);

სკოლაზე ზრუნვასა და მისი საქმეების დევნაში მთელმა წელიწადმა შეუმჩნევლად ბაირბინა, მამბრამ მალხაზს უკვე დამტყო დალლა (გ.ციც., 199, 29—31);

ფირალმა დაყვირება სცადა, მაგრამ ხავილი აღმოხდა (ს.მთვარ., 130, 20—21);

წყ — I თურ

მე სწრაფად ღავემევი კიბეზე, მებრამ არავენი ბამომღმენები (გ.რჩ., 111, 5—6);

ღაუშვირამ ზურამ, მებრამ ცუგა არ ბანძრეულა (მ.ელიოზ., 10, 28);

მორიდებით მოსახსნან გვერდით გაჩერებულმა მდივანმა, მებრამ ოქროპირი არც კი შერხეულა (რ.გვეტ., 138, 4—6);

წყ — II თურ

მზევრაგები მზადებას შეუდგნენ, მაგრამ ცუგმაიერისაგან დაკბენილ ხირჩლას ინფექცია ჩასვლოდა კრილობაში (კ.გამს., 499, 24—25);

შუამთაში კოხსალამურა შეიპბზავნის, მაგრამ ზოსიმე ბერდიდი გრემში წასულიყო (ლ.გოთ., 451, 7—8);

მეფეების ამაღლასთან ერთად ბაჰძრენ, მებრამ ჯერისაგან ისეც გონდაკარგულ წინამძღერისათვის ამბის მოხსენება ვერ გაემგნა (გ.აბაშ., 107, 5—6);

წყ — II პავშ

ჩვენ ღაპბრუნდით, მებრამ თქვენ უნდა აღსდგეთ (ე.ურჯუმ., 158, 6—7);

მე უკეთესს შეგპირდით, მებრამ... ისევ ეს იქნოს (პ.ლორ., 746, 28);

წყ — III პავშ

ძლივს ამოთქვა მან, მებრამ კოტეს თითქოს არც გაემგნოს ლევანის ხმა (დ.კეც., 34,7-8);

დადასტურდა: წყვეტილი — აწმყო, წყვეტილი — უწყვეტელი, წყვეტილი — მყოფადი, წყვეტილი — წყვეტილი, წყვეტილი — II კავშირებითი, წყვეტილი — I თურმეობითი, წყვეტილი — II თურმეობითი, წყვეტილი — III კავშირებითი.

I თურ — აწ

გუთანს ჩასხიდებია, მებრამ ეს ტიალი გუთანი აღარ ემოჩნდებოდა (გ.ნატრ., 505);

ეგ არ მითქვამს, მებრამ უგულო და უაზრო კებას, ისევ კევიანურს და საპართლიანი გაიცემა მირჩპვინან (გ.ციც., 226, 2-3);

დაღონებულა კი, მებრამ ამ დაღონებას დიდი ბოლო არა აქვს (თ.ბიბ., 180, 7-8);

I თურ — უწ

სოხუმში შენი გამგზავრების დღეს ქარიშხალი არ ემოვილა ზღვაზე, მებრამ ციოდ (კრიტ., 147, 7-8);

გაყრილები კი შოშილან, მბრამ ეზოებს თურმე ღობე არ შოშილანთ ადრე (6. შატ., 56, 29);

რამდენჯერ მიტყუებდა შინ, მბრამ თინა ყველაფერს უსიტყვოდ იტყუებდა (ო.პილ., 466, 1-2);

მე ბევრჯერ მიფიცებდა მიტოვებულ მალაროებზე, მბრამ ტრანსპორტის საკითხი მაჩმერებდა (რ.ჩაჩ., 133, 25-26);

I თურ — შუ

აღარ უნახავთ ეტრატსა თუ ფოლიანტზე თავჩახრილი, მოღვაწე და მეფსალმუნე ქართველი ბერი, მბრამ ღმრთა ქართული ღვაწლის ღრმა კვალი (კრიტ., 155, 37-41);

ქმარიც არ მოსულა, მბრამ სახელი მოვიდა მისი (ო.ჩხ., 475, 21-22);

არ შერბენიდა მისდამი სიბრალული, მბრამ ახლა თვითონვე მოცა კაბუქს (ლაველ., 97, 23-24);

სიტყვა არ დასცდენიდა, მბრამ გიორგის რაღაც ავად შემოჰკვენიდა გულმა (გ.შატ., 33, 10-11);

ეს რა ძალა ჰქონდა ამ „ხრიკიტარისა“ ხელეშო, მბრამ მაინც დაეწინა (ა.ქუთ., 199, 6);

ეს გასათხოვარი ქალი უწინაც შოშილან ორიოდჯერ ორსულად, მბრამ ძალის ყაჩაღიანა მძებმა ამჯერად განსაკუთრებულად ბამოიღმის თავი (გ.ციც., 188, 33-34);

კურო არ მოჰქვამდა მას მერე, მბრამ ბუდარამ არ მან არაფრის დიდებით (პ.ამირ., 38, 2-3);

I თურ — I თურ

სხვის მწუხარებას ხშირად აუტყუებდა ის, მბრამ ცრემლთა ფრქვევის დროსაც სახეზე ღიმი იშვიათად მოჰქვამდა (რ.გვეტ., 146, 29-30);

ბევრს უთხოვდა ჩემთვის მასთან შეამავლობა, მბრამ ასეთი პირობა არავესათვის მიმცია (ს.პილ., 73, 3-4);

ჩვენ არაერთხელ გვიჩხუბდა, დედაჩემო, მბრამ საკმე ისევ მორიგებით დამთავრებულა (ა.ქუთ., 214, 20-21);

ბაბითებულა, მბრამ შემუტყუებდა (6.შატ., 60, 11-12);

ხასან-ალას ოსმალეთში გადაბარვა ბანშურახაბს, მბრამ ეს შემუტყუებდა (პ.ლორ., 744, 10-11);

მრავალ ომს შემსწრებში, მბრამ უიარაღო ხალხის დარბევა არასოდეს მსმენია (ს.შანშ., 293, 1-2);

წინ დაუღეველი გზები გადაფიცულან, მბრამ, დახეთ, რა ფრთა ჰქონდა სიხარულს (გ.ნატ., 32, 2-3);

I თურმეობითს თანამეწყვილედ შეიძლება ჰქონდეს: აწყყო, უწყვეტელი, წყვეტილი, I თურმეობითი.

II ტურ — აწ

გვრე არ უნდა მითქვას, მებრამ რაღაც გატეხილი მშავინები... (გ.ხორგ., 195, 3);

ოგოც, თეიმურაზიც, უნდა წამეშვანა, მაგრამ მას და მის დას მეტად შორს, ჭანდაბის ქვეყანაში უწევით წასვლა (ლ.გოთ., 416, 10-11);

უნდა მომთხოვას შელახული ღირსების აღდგენა, მებრამ ჩვენში ასეთი რამ შეუძლებელია (პ.ლორ., 772, 8-9);

II ტურ — უწ

ლოყები ჩამეთეთქვას, მებრამ ოდნავ გააბზილი ბაგე კელავ ბროწეულის ყვავილს უბავდა (რ.გვეტ., 130, 9-10);

გმირის საგვარეულო მთლიანად ამოწმებულიყო, მებრამ უპირისუფლო გმირთა საფლავებს სოფელურად ტირილდნენ (გ.ლორ., 82, 24-25);

არ უნდოდა ენერვიულა, მებრამ „შამილის მარში“ არ აძლევდა საშველს (ე.ჩეკ., 287, 3-4);

ბაჰპრობოდან დედამიწაც, მზეც, სიცოცხლაც, სიკვდილიც, თვით სიმღერაც კი, მებრამ მაინც ბამოსდიოდან სიმღერა (გ.ხორგ., 190, 26-27);

რომანი უნდა უოფილიყო დიალოგის პირველი ნაწილი, მებრამ მწერალი მომდევნო წლებში ღრმა კრიზისს განიცდიდა (კრიტ., 138, 5-8);

მოსიპულიყო ქვაფენილი, მებრამ ისინი არაფერს ეპუებოდნენ (თ.გოგ., 10, 6-7);

II ტურ — წწ

წინგაქცეულ მოწაფეს მისჩმრებოდა, მებრამ მოწაფე თვალს მიეშვარა (ი.ლის., 189, 31-32);

უნდა უოფილიყო კიდევ ბედნიერი კაცი ამ ქვეყანაზე, მებრამ სიკვდილმა აღარ დაატალა შემოქმედების გზაზე დაეცა (ნ.აგიაშვ., 9, 4-6);

მოხუცსაც ლოყები შეწითლებოდა, მებრამ თავი მაინც მხნედ ეფირა (დ.კეიცი., 47, 34-35);

ბადახსნილიყო, მებრამ მალე მოუპარეს პირი (ო.ჩხ., 440, 22-23);

II ტურ — II ტურ

გედმანისიცი უხორცოდ ქცეულიყო, მებრამ ხორციელის გონიერება და განცდა არ დაჰპარებოდა (გ. ხორგ., 191, 9-10);

თვალები ორ პატარა ორმოდ ქცეოდა, მაგრამ ეშხი და მიშხიდევლობა კელავ შერჩენოდა (რ.გვეტ., 150, 24-25);

ქართლი ურუმს დამეტალა, მებრამ მას ახლა ყიზილბაში დაჰატრონებოდა (გ.ნატრ., 28, 28-29);

ახლა დროებით მასთან უნდა დამედო ბინა სასტუმროში, მებრამ მას უკვე ბაბისწრო რედაქციაში (ნ.აგიაშვ., 23, 13-14);

II თურმეობითს შეიძლება მოსდევდეს: აწმყო, უწყვეტელი, წყვეტილი,
II თურმეობითი.

ფ9. მაცალკევებელკავშირებიანი რთული თანწყობილი წინადადება ან

აფ — აფ

ესე იგი, კაცის ბედი მოითხოვს, ან რაიმე დიდი ამოცანა თუ სასიცოცხლო
მიზანი მოითხოვს (გ.ციც., 227, 26-27);

ბლუჯს მის კბოდეს, ან აღიდებული ალაზანი ბუყბუყით მხმთქმება ფლატეებს
(ნ.კეცხ., 20, 1-2);

ვინსია, ბიჭო, ან შენ რა იცი მაგ საქმისა? (ნ.კეცხ., 7, 29);

ახლა ვინა ხართ, ან რა ბჰვინატი? (თ.გოგ., 34, 6-7);

ან თვალის დახუჭვა რად უნდა, ან გარდასული რა მოსატანი (ო.ჩხ., 472, 4-
5);

ან ვეშლები, ან მბბითურბებს თავის კეუითო (რ.კეიშ., 50, 1-2);

უფ — უფ

ან რა მნაღვლებოდა, რა დარდი ჰქონდა (ე.ზედგ., 410, 17);

რა აღელვებდათ, ან რა აჩხუბებდათ (ო.ჩხ., 464, 29);

ალარაფერი ბამბებოდათ, ან სხვას რა ბამბებოდა? (ო.ჩხ., 439, 1);

უფ — ხოლ

ბერძიკის გაგონებაც არ უნდოდა, ან კი როგორ ბაუშვებდა ქალს იმ გზაზე
(გ.ჩიქ., 157, 30-31);

მგელი ბასტაცებს ბატკანს, ან ნიაღვარი გზას ჩაუპატავს (რ.ბეძ., 241, 19,
20);

ან შენ შემბანსლავინ, ან შენ შემსანსლავ (კრიტ., 128, 21);

თავს შემავარდნით სადმე, ან განმარტოებული ბერყენა შემვინუშუშებს
(გ.ხორგ., 16, 26);

მოვშსწრობთ, ქალბატონო, ან ქეიშეთის ბაქანთან დავეწვევით, ან ხაშურში
(მ.ჭავჭავ., 153, 17-18);

ან საფლავს იბოენის, ან თვითონ მიეწვევა იმ მიცვალეზულს (კ.ლორთქ., 254,
19-20);

ხოლ — ხოლ

მისი კეუის ამბავს ვინ დანიჯერებდა, ან მის ბრძნულ განაჩენს ვინ ბაუწვევდა
მიინცდამაინც ანგარიშს (ლ.ქიაჩ., 186, 7-8);

ლუკმა ყელზე დაბვადებოდაო, ან ლორები უშენოდ დანიკვლებოდაო?
(თ.ბიბ., 199, 15-16);

წყ — წყ

რატომ მაშინვე ქალაქში არ წაიქცანენით? ან ეხლა მაინც რატომ არ ბამოიქცანენ ეს პაეშვი სადგურზე (მ.ჯავახ., 161, 11-13);

იქნებ იპივლა ან ელდანაცემს ძალაც არ მუშო ამოძახებისა (გ.შატბ., 49, 25);

უთუოდ ვერ მოსასწრეს შეტყობინება, ან თვით ვერ მოსასწრო ამ სამწყუხარო სტრიქონების გაზეთიდან ამოკითხვა (შ.დად., 299, 17-19);

მოლოცველიც კარგი მიღება ბახლდამთ, ან სანუგეშო სხვა რაღა ბაბანდა ვედრების მეტი (ო.ჩხ., 479, 18-19);

ან ბამეჰარი, ან არაღა, ხასად ბანიხადე (ა.ქუთ., 221, 1-2);

ან მოკლეს, ან თვით ბარდნიცვალა (ნ.კეცხ., 3-4);

აგრე რამ შეაწუხა მასწავლებელი, ან რა კვალის დაწენაზე ოცნებობს? (ი.ლის., 190, 27-28);

წყ — I თურ

ხომ არ ბამოჩნდა ჩემი ფამილიაო, ან კიდეც თავეს ხომ არ მოუხსპი დაეთარშო რომელიმე ფარდაო... (რ.გაბრ., 16, 12-13);

წყ — II თურ

ისევ ბაჟნიქდა, ან ეგებ სამარე ბაშტნაურებულნიშო (ო.ჩხ., 435, 16);

წყ — უყ

მან, თითქოს არც კი შემიმჩნევიო, ზედაც არ შემომხმება, ან რა მნალვლებოდ (ე.ზედგ., 410, 16-17);

ან ღონე საიდან აღმონაჩნდა ამდენი, ან ხერხი სად იცოდნა ამდენი (ლ.ქიაჩ., 149, 15-16);

ან გერმანელებმა შეესება მიიღეს, ან მტერი ახალი შეტევისათვის ემზადებოდ (ე.ურჯუმ., 179, 29-30);

II კავ — II კავ

ან შენ უნდა ჩაქდე გალიაში, ან ის ჩასვამო (ლ.გოთ., 406, 8-9);

II თურ — II თურ

ნეტა გადაგვებდო, ან უჩვენოდ წასულიშავითი (მ.მრევლ., 22, 26-27);

წასულიშვენინ, ან თითო-ოროლანილა ბადარჩინილიშვენინ (ო.ჩხ., 453, 11-12);

ან მეხი უნდა ბავარდნილიშო, ან ცისარტყელა ბადაპკპროდა მოქურუხებულ ცას... (ლ.გოთ., 448, 16-7);

ან ძმებს უნდა ჩამოეშვანათ, ან აეტობუსს ამოჰქოლოდა (თ.ბიბ., 198, 11-12);

ანდა

აწ — წყ

დასასვენებლად სულაც არ ვაპირებ წასვლას, ანდა ოთხი ცალი ვინ ბთხოვამო (ი.ჩადუნ., 95, 4-5);

ხოლ — ხოლ

მაინც ბავშუმხელდი ვინმეს, ანდა სულაც ჩვენით შემბაჟნევდით (ა.სულ., 44; 31);

უწ — უწ

ვითომ თავბატიეს ვიღებდი, ანდა უბრალოდ წასვლა შეზარებოდა (ა.სულ., 601, 24-25);

უწ — ხოლ

თითქოს მშველელს უხმობდა, ანდა თითქოს მისი კაცი ბაიბებდა (ო.კილ., 495, 8-9);

უწ — II. თურ

თითქოს ვილაცას მისდევდა მოსაველელად, ანდა თითქოს წვიმას მის ბოსტანზე ნიაღვარი მიმბდო (ო.კილ., 454, 2-3);

მე — მე

იქიდან ავტობუსს ბაჰვმებით, ანდა სარეისო ტაქსი შემხვდებართო (ა.სულ., 603, 1-2);

I თურ — ხოლ

რუკას ძახილი არავის ბაშბონის, ანდა ვინ ბაიბონებდა (ა.სულ., 592, 35);

I თურ — I თურ

სად ბაბონილა, ანდა ვის უნახავს მწუხარების საწყაო? (თ.დონე., 678, 1);

II თურ — II თურ

თითქოს თვალეზე ლიბრი ბადაჰკვროდა, ანდა დასძინებოდა (ა. სულ., 583, 10);

თითქოს გვამიც შემპუმებოდა ბედს, ანდა მობეზრებოდა ეს უაზრო ქუქუმალაობა (ო.კილ., 50, 15-16);

ან კავშირი რთულ თანწყობილ წინადადებაში აერთებს შემდეგ მწყრივებს: აწმყო — აწმყო, ხოლმეობითი — ხოლმეობითი, წყვეტილი — წყვეტილი, უწყვეტელი — უწყვეტელი, მყოფადი — მყოფადი, II

კავშირებითი — II კავშირებითი, II თურმეობითი — II თურმეობითი.
სხვადასხვა მწკრივებს კი უმთავრესად იგუებს წყვეტილი, რომელსაც
მოსდევს აწმყო, I თურმეობითი, II თურმეობითი, უწყვეტელი.

ანდა კავშირი შედარებით მოკრძალებულ შესაძლებლობებს ამჟღავ-
ნებს.

ხან...ხან

აწ — აწ

ზოგჯერ მე ბავრბივარ, ხანაც ისინი დამატრევენ (კ.გამს., 545, 5);

ხან მძინავს, ხან ლევანი ბამომივლის (ე.ჩეკ., 268, 14);

უწ — უწ

გულს უწყალებდა ეს კაბა, ხან უკან ისწორებდა (ნ.წულ., 220, 33-34);

კეფაზე მიმხმარი სისხლი უმოწყალოდ უწიწანდა თმას, ხან არაფერს
ბრძნობდა (თ.დონე., 28, 20-21);

ხან ზურა ბარბოდა წინ, ხან თენგო უსწრებდა ზურას (მ.ელიოზ., 41, 6);

ხან ეცინებოდა, ხანაც უცნობი, ჭერ განუცდელი სიხარული თბილად
ელვრებოდა გულზე (გ.ნატრ., 20, 26);

მგზავრებს მთვარე ხან წინ უძღოდათ, ხან თანამგზავრებით გვერდიგვერდ
მიჰყვებოდნენ (რ.გვეტ., 123, 30-31);

განსჯის სურვილი ეუფლებოდა, ხან ეთანხმებოდა ორატორს, და ხან
ეპაბთებოდა (ნ.წულ., 225, 36-37);

უწ — წყ

ხან ქარი ძროდა, ხან გამომიღარა (ს.მთვარ., 109, 27);

უწ — ხოლ

ხან წვიმა ცრიდა, ხან ქარი წამოუბერავდა (ო.იოს., 339, 19-20);

ხან...ხან მაცალკევებელი კავშირი თანწყობილ წინადადებაში
მწკრივთა თანამიმდევრობის მრავალფეროვნებით არ გამოირჩევა.

§10. ვითარებით-გამორიცხვითი და პირობით-შედეგობითი
კავშირიანი რთული თანწყობილი წინადადება
გამორიცხვითი კავშირი თ უ მ ც ა

თუმცა

აწ — აწ

ეს უარი მრავლისმეტყველია, თუმცა იგი კიდევ ერთი ტრაგიკული ფურცელია ივანე მაჩაბლის ცხოვრებაში (კრიტ., 101, 20-21);

თავისას არ იზღლის, თუმცა თანდათან უფირს მოკამათებთან გამკლავება (დ.კეიცი., 72, 13);

მე მიუპარს ეს ლექსი, თუმცა ჰიპოკონას ეპილოგის ეპიგრაფად მაინც და მაინც არაა მოხდენილი (რ.გვეტ., 151, 26-27);

დარბაზში წაბით კელავ დუმილი, სუფიშვს, თუმცა საკმლის სიახლოვე და ლოდინი უფრო მეტად უღიზიანებს მადას სამუშაოდან დაბრუნებულ მამაკაცებს (ლ.აფალ., 76, 27-29);

ბითანაბრძნობ, თუმცა ეგ მე არ მემიტიხება (გ.გელ., 26, 32);

აწ — მე

ეგ კი მამუშვებს... თუმცა თქვენ უკეთ მოღმესენებათი (ლ.გოთ., 404, 11);

აწ — II კავ

სახნავს რა სჯობია, თუმცა ბერყენასაც უნდა ბაუფრთხილდეს (ნ.კეცხ., 27, 12-13);

უწ — წყ

უახლოესი ნათესავეების ასე უაზრო დაღუპვამ, თუმცა მოშურნეობისა და მტრობის მეტი მათგან არაფერი ახსომება, გული დასწვბა (რ.ჭაფ., 253, 4-6);

თუმცა ახლა მასზე არ მომქმედებდა, ერთხელ კიდევ, უკანასკნელად სულმოუთქმელად დალია (ლ.აფალ., 121, 7-8);

უწ — უწ

კაცი ბეჯითად სწმარდა, თუმცა კუზიანობის ნიშანი წინიდან უფრო ემჩნეოდა (გ.გელ., 39, 16-17);

გული ანკესზე წამოგებული თევზივით უფარტძალეობდა, თუმცა შიშს არ ბრძნობდა (რ.გვეტ., 120, 19-20);

მის გონებაში აზროვნების ახალ სიშვებს ეხებოდა სოფრომის სიტყვები, თუმცა იმ სიშვების ნამდვილ ატლერებას ერიდებოდა (ი.ლის., 168, 32-33);

ჭერჭერობით დედას უმაღლავდნენ შალისას სიკედელს, თუმცა შეშვადარებულ ფირანას ტირილი ცაში ადიოდა (გ.ლეონ., 79, 1-2);

ამ შუა ზაფხულში ეს ცეცხლის ბრიალი სრულ უაზრობად მიჩვენებოდა, თუმცა შორიდან ყურება მაინც მსიამოვნებდა (ასულ., 617, 8-10);

მართლდებოდა მაგლოს სახელი, თუმცა ქმრის სახელი ჰო დიდდებოდა (ო.ჩხ., 476, 10-11);

არც არავითარი გამოცდილება არ ბაანდა, თუმცა უცხო ენა ბევრმა არ იცოდა მასავეთ (რ.კეიშე., 69, 26-27);

წყალი არსად ჩანდა, თუმცა შეიძლება სადმე, ხევის ძირებში, ქეიშეში ფშანაქადული მოწანწარებდა (ნ.კეცხ., 46, 22-23);

უფ — I თურ

სამივენი თვალდათვალ ზომავდნენ ერთმანეთს, თუმცა ერთს მეორესათვის თვალში არ შეუხედავს (რ.კეიშე., 79, 32-33);

ნათლობაზე მობრძანებას სთხოვდა, თუმცა ბეწვნა და კიმილი არავის დასჭირებია (გ.ლენ., 93, 29-30);

მჟ — მჟ

ასეთ წამოწყებას მივსალმები, თუმცა ამ გაწამაწია მშენებლობის დროს მუშახელის შოენა ბაბინდელდებათ (ი.ჩადუნ., 101, 7-8);

მჟ — I თურ

მას მეორედ ვერავითარი ძალა ვერ შესცვლის, თუმცა, თქვენ, როგორც ამბობენ, სხეთაც უოფილხართ გატაცებულნი (ს.კილ., 72, 29-31);

ხოლ - ხოლ

უხელადი გემონებოდა, თუმცა მის გამჭრიახ თვალს არა ბამოპარებოდა რა (გ.ლენ., 93, 13-20);

წყ — აწყ

რალა მაინცდამაინც ჰარალეთში მოჰნდათ ჩხუბი და დავიდარაბა, თუმცა ზოგი ცოლ-ქმარი ყოველ ნაბიჯზე კინკლაობს (გ.დორ., 318, 5-7);

წყ — უწყ

იმ ლამეს დიდხანს ვისხედით, თუმცა ხანდახან თვალები გვეპარებოდა (ს.კილ., 70, 29-30);

ისინი დიდხანს დარჩნენ წისკილში, თუმცა ბოჩის იქ გული ალარ უდებოდა (რ.გვეტ., 156, 23-23);

ვერადერთ ვერ ბადაჩვია წირვის დროს რუსეთის მეფის ხსენებას, თუმცა ახალი მთავრობის ბრძანებით ეს აბრძალული ჰქონდათ (რ.გვეტ., 137, 7-8);

ლევანს მანაც შეამჩნია მღელვარება, თუმცა კაბუკი ნათიასკენ არ იხედებოდა (გ.ფანჯ., 116-117, 35-1);

ასეთ დასკენამდე მივიდა ბოლოს, თუმცა ღმერთის უსამართლობა არა

სჯეროდ (ილის., 179, 10-11);

მეუდროებაში განმარტებულმა გოლგოთმა მეტი შეება იბრძნო, თუმცა მარიამის სიახლოვე არას უშპვბდ (ლ.აეაღ., 94, 9-10);

ფუ — ფუ

ისევ ახლობლის ჩასიძება ირჩინ, თუმცა ეს არჩევეანი შემდეგ ძალიან ძვირად დაუჯდ (ა.ბელ., 24, 7-8);

მეუღლის ამ სიტყვაზე დარბაზში ტაში ბანისმა, თუმცა მოსამართლის ზარის წკრიალმა და მრისხანე გადმოხედვამ სწრაფად შმსწყვპიტა იგი (პ.ლორ., 768);

ძალიან დამტვრა, თუმცა დანარჩენები უფრო ბატინალდნენ (რ.კეიშ., 74, 20-21);

არც ლადომ ისურვბ მოსაწყენი მეუდროების დარღვევა, თუმცა ბაპპპირპა მამა-შვილის ამგვარმა შეკამათებამ (ილის., 151, 16-17);

და მან ბეერის თქმა მოსსწრო, თუმცა, რალა თქმა უნდა, უფრო მეტი შაინც უთქმელი დარჩბ (ე.კელ., 206, 2-4);

ფუ — I თურ

შპიტპო მართლმავლობა სწორი ვარაუდით, თუმცა ბეგიბეგ უვლიბ გზის ასწერიე (გ.ლონ., 123, 2-3);

ომის შემდეგ ყოფილი ბაღის მთელი ტერიტორია ადგილობრივ საბაეშეო ბაღს ბადასცმს, თუმცა არც ამის შემდეგ ბასჩნინბ მზრუნველი (გ.ციც., 205, 31-32);

მაყურებელს გული ბაუტპდა, თუმცა ახლაც შემმოჩინილან „გამოუსწორებელი“ ობტიმისტები (დ.კეიცი., 72, 7-8);

მონადირის გასაგონად წარმოტპბ პატარძალმა, თუმცა მონადირეს არ ბაუბონინ (გ. ლონ., 105, 29-30);

თუმცა გამორიცხვითკავშირიან თანწყობილ წინადადებაში გვხვდება ზმნა-შემასმენელთა მწყერივების მრავალგვარი თანმიმდევრობანი.

ვითომ

აფ — ფუ

ვითომ არაფერი მენაღვლბბბო, ვითომ ვერც დავინახმ (თ.ბიბ., 185, 12-13);

ვითომ მოწოლილ სეედას ეელარ ვუძლბბ, ვითომ საშინლად დამჩბბრბ ამ მგზავრობამ (ე.ყიფ., 434, 29-30);

თითქოს

აფ — I თურ

კითხულობს დედა ნეტარსახიანი, თითქოს ხალიჩაზე მოუპმცინია,

უფ — უფ

ლექსო ყოველთვის ცალკე დგებოდა, თითქმის რაღაც სევედა აწუხებდა (გ.ფანჯ., 101, 6-7);

დღეაქციების ცრემლიანი ზრინვა გაზაფხულის დილის ნიავს მიჰქონდა მწვანე, ხახხასა-თაენაკარა ჭეჭილებსა და კვირტგამოსულ ვენახებში, თითქმის ამ სევედის ბოლონა იხსნებოდნენ ვაზისა თუ ხეხილის კვირტები (გ.ლეონ., 82, 10-14);

ალარ ახსენდებოდნენ, თითქმის არც არსებობდა (ასულ., 623, 16);

უფ — წყ

რამდენიმე ხანს ხმას ვერ იღებდა, თითქმის ენა ჩაუშვარდა (ს.შანშ., 279, 4-5);

უფ — I თურ

მოცემცემე ცისფერი თვლები ხალისით წაეწე ჰქონდა, თითქმის გარტო ერთი ეს დარჩენილა მთელ ქვეყანაზე უზრუნველი და უდარდელიო (გ.ნატრ., 58, 25-26);

უფ — II თურ

სუფრაზე ჯდომის არაქათი აღარა ჰქონდა, თითქმის გაქვავებულიყო (გ.ლეონ., 93, 18-19);

პო, უშირდა, ახლა, თითქმის წელში გამართულიყო (ო.ჩხ., 449, 22);

ახლა ვიწრო ბილიკი მთის ზურგზე მიდიოდა, თითქმის მთელი საქართველოს მთები მის ფეხქვეშ ბაწოლილიყო (ს.ქილ., 85, 13-14);

ხოლ — I თურ

ხან კლდოვან ლირლადიდან ფეხს ვეღარ ამოიღებდა, თითქმის მუხლსა და ფეხში ათასი ალქაჯი ჩასჭიდებდნენ (გ.ლეონ., 122, 7-8);

წყ — უფ

სულ აირია ზემოეთი, ქვემოეთი, თითქმის ცისა და ქვეყნის შუა დაბორილობდა გადაქაჯული ღვინჯუა ქასქანჯიელითი (გ.ლეონ., 121, 9-11);

ტატოს ახლა შინაურთაგან გარტო მელიტონი გაახსენდა ამ სივალალო სანახაობაზე, თითქმის მისგან ელოდა პასუხს (ლ.ავალ., 97, 20-21);

ცაში შემოწალიკდნენ წერონი, თითქმის გმირთა სულები დედამიწიდან ცაში მიემგზავრებოდნენ (გ.ლეონ., 85, 2-3);

ასლანის უკანასკნელ სიტყვას წინანდელი გაბედულება აქლდა, თითქმის თავისივე ნათქვამს გულში არ ეთანხმებოდა (ქ. ლორთქ., 308, 8-9);

წყ — II თურ

მოწყვეტილი შემოვლიდა, თითქმის ფერიც დაჰკარგვოდა (გ.ფანჯ., 124, 4);

ლევანი ისევ იმ ჩაყენებულ რკინის ღობეს მიეშუბა, თითქმის ენა ჩაჰარდნოდა (დ.კეც., 34, 1-2);

წყ — წყ

ისიც კი მომღანდა, თითქმის მონადირემ ვედრებით შემსძახა პატარძალს (გ.ლეონ., 107, 5-6);

ქალიშვილის გახსენებაზე ნემსის ჩხვლეტა იბრძნო, თითქმის პერანგის ქვეშ სველი და ცივი ბაყაყი ჩაუშვარდათ (მ.ჭავჭავაძე, 168, 11-12);

ჯუანშერის ხელ-ფეხი ბაუშცივდა, თითქმის დამბლამ შემოიპარო (მ.ჭავჭავაძე, 165, 32);

თითქმის დაღამდა, თითქმის ქვეყანა ორად გაიშალ (ნ.დუმბ., 186, 1-2);

არ მოეწონა ეს სიცილი ხარატელს, თითქმის გული შენგინაშა ღურსმანმა გაუშვარა (მ.მრეკ., 53, 25-26);

იგი თითქმის გამოფხიზლდა, თითქმის დამძიმებული გული დაუმჩატდა (ს.მთვარ., 88, 21-22);

I თურ — II კავ

დეიდა მაიკო კი ჩაბატილთ თავის გუნებაში, თითქმის მისთვის უხილავი იქნოს სხივნარა სამზეო (გ.ლეონ., 140, 13-14);

II თურ — წყ

ქალიშვილს მონუსხულივით მისჩამებოდა, თითქმის გულიც აუჩქარდა (გ.ფანჯ., 116, 12-13);

ყოველმხრივ ბედნიერი ეკატერინე სევდას შეეპარო, თითქმის ახლა მოეზოგონ (ს.პილ., 84, 5);

თითქმის ვითარებით-შედარებითი კავშირი მწყკრივთა თანმიმდევრულობის მხრივ თანწყობილ წინადადებაში ფართოდაა წარმოდგენილი.

პირობით-შემდგომობითი კავშირი

თორემ

აწ — აწ

თავს ნუ იპატუნებ, თორემ მაგის წამალიც ვიცი (კ.კობ., 82, 29);

მე ამათვის ვიტანჯებ, თორემ ნეტავ რა მრჯისნი (გ.ლეონ., 111, 35);

აწ — მწ

ქირში უნდა, გვადი მეზობელი, ქირში, თორემ ღვინში ყველა კი გემეზობლება (ლ.ქიქაძე, 164, 14-18);

ბოლ — ბოლ

მოხეტიალე მონადირე ვერ დაინახავდა ლეინჯოს, თორემ ყელქედანა დათვო ებონებოდა (გ.ლენ., 122, 15-16);

II კავ — აწ

დავბრუნდეთ, ბიძი, თორემ ჭუანი ავად არის (მ.ჭავჭავ., 189, 1-2);

II კავ — მუ

მახარეს ყურამდე არ მივუშვიათ, თორემ არ აპატიებს (კ.კობ., 101, 16-17);
მუხლი და მკლავი მიფრიდეს, თორემ რალა თავში ვიხლი ძუძუებს (რ.ინან., 8, 20);

მივიდეთ, თორემ დახოცავენ ერთმანეთს, ხომ არ მოვაპვლევინებთ იმ კაცს? (ლ.მრელ., 291, 31-32);

წუ — II თურ

მაგან მაძვია ქვად და რკინად, თორემ აქამდე ასევე უნდა მოვმკვდარიყავი (გ.ხორგ., 175, 10);

წუ — ხოლ

სულზე მივუსწარი, თორემ უეჭველად დაიხრჩობოდა ბავში (კ.გამს., 538, 21-22);

როგორც ჩანს, პირობით-შედგობითი კავშირი თორემ მწკრივთა თანმიმდევრობის მხრივ თანწყობილ წინადადებაში არაიშვიათად იხმარება. გვაქვს აწმყო — აწმყო, აწმყო — მყოფადი, ხოლმეობითი — ხოლმეობითი, წყვეტილი — ხოლმეობითი, წყვეტილი — II თურმეობითი, II კავშირებითი — მყოფადი მწკრივთა მიმდევრობანი.

ლიტერატურა

1. ლ.კვაჭაძე, თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსი, თბ., 1988;
2. ა.პიჭირია, შერწყმული წინადადება ქართულში, იკე, IV, თბ., 1952;
3. ა.პიჭირია, რთული წინადადების შედგენილობა ძველ ქართულში, თბ., 1969;
4. შ.ძიგბუაძე, კავშირები ქართულ ენაში, თბ., 1973.

მწკრივთა სემანტიკური ურთიერთმომართების საკითხი პარატაქსულ კონსტრუქციაში

ჯერჯერობით „სემანტიკურ სტრუქტურათა კვლევის საფუძვლებიც კი არ არის ყოველმხრივ დამუშავებული“ (8, 355), მაგრამ ქართული ზმნის ფორმისა და სემანტიკურ მნიშვნელობათა დადგენის საკითხი იმთავითვე იპყრობდა მკვლევართა ყურადღებას. პარატაქსულ კონსტრუქციაში მწკრივთა თანმიმდევრობებზე დაკვირვებისას წამოიჭრა მწკრივთა სემანტიკური ურთიერთმომართების საკითხი; „ეს იმიტომ, რომ მხოლოდ ურთიერთმომართებებში ვლინდება ენობრივ მოვლენათა დინამიკა, ენის შემოქმედებითი ნიშატი“ (8, 356). ამ მხრივ უაღრესად საინტერესო აღმოჩნდა სტატიკურ ზმნათა ნამყო წყვეტილის სემანტიკა.

11. სტატიკურ ზმნათა სემანტიკური ბუნებისათვის

ცნობილია, რომ სტატიკური ზმნები ასახავენ ენის ისტორიის ძველის-ძველ ვითარებას. ამ ზმნებმა გაუძლეს ენის გრამატიკულ წყობაში მომხდარ ძირეულ ცვლილებებს, შემოინახეს უძველესი სისტემის კვალი და უღვლოლების ახალ სისტემაშიც შეინარჩუნეს სტატიკური შინაარსი.

სტატიკურ ზმნათა ერთი ჯგუფი ნამყოს გამოსახატავად იყენებს სათანადო ფუძის ვნებითისაგან ნასესხებ წყვეტილის ფორმას, რაც შეუთავსებელია სტატიკურ ზმნათა შინაარსთან. სამაგიეროდ, ნამყო უწყვეტელი გადმოგვცემს წარსულში მომხდარ ფაქტს დაუსრულებელი, შეუწყვეტელი, განგრძობადი შინაარსით, რითაც რამდენადმე უახლოვდება სტატიკურ ზმნათა სემანტიკას.

სტატიკური ზმნები უმთავრესად მდგომარეობას აღნიშნავენ ამჟამად, რაც ენის განვითარების უძველეს საფეხურზე კიდევ უფრო ნიშანდობლივი იყო აღნიშნული ზმნებისათვის. როგორც სამეცნიერო ლიტერატურაშია გარკვეული, ზმნა მდგომარეობას აღნიშნავდა და ეს მდგომარეობა თვისების მსგავსად უცვლელი იყო დროში (7, 051), უღვლოლება ასპექტების (და არა დროების) ცვლით გამოიხატებოდა (6, 92); ამ პერიოდში ენა ცდილობ-

და, ეჩვენებინა არა იმდენად დრო, რამდენადაც განგრძობითობა. ენას აინტერესებდა არა მოქმედების დროის მომენტი, არამედ ის, თუ როგორ განიხილება ეს მოქმედება: მის განგრძობითობასა თუ მყისთანადობაში, იყო მოქმედების საწყისი თუ შედეგი, სრულდებოდა იგი ერთხელ, თუ მეორედებოდა რამდენჯერმე (3,13).

სერიებისა და მწკრივების მიხედვით უღლების სისტემის ჩამოყალიბების შემდეგ სტატიკური ზმნის ფორმები აწმყოს მწკრივში ჩადგა (5,236). ესაა მიზეზი, რომ ყველა სტატიკურ ზმნას აქვს საკუთარი აწმყო, მაგრამ ნამყოს წარმოებისას თავს იჩენს სხვადასხვაობა, რის გამოც ეს ზმნები ორ ჯგუფად იყოფა. ერთს აკლია ნამყო წყვეტილი, სამაგიეროდ მოეპოვება ნამყო უწყვეტელი (4,485).

ამჯერად ყურადღებას შევაჩერებთ პირველი ჯგუფის ზმნებზე. „ამჟამად ფაქტია, რომ ამ ზმნებს აქვთ აწმყო და ნასესხები ნამყო, თანაც ისეთი ნამყო, რომელიც თავისი ხასიათით განუსაზღვრელია. სწორედ ამ ნამყო-სათვის არის შესაფერისი სახელწოდება აორისტი“. (3, 22). ეს ზმნები ფორმით „ნამყო წყვეტილიცაა და უწყვეტლის ფუნქციაც შეუძლია იტვირთოს“ (3,22).

ფორმა ნამყო წყვეტილისა, ფუნქცია უწყვეტლისა — აი, ძირითადი ნიშანი, რაც დამახასიათებელია სტატიკურ ზმნათა ნამყოსათვის.

სტატიკურ ზმნებს „არ გააჩნიათ ნამყო წყვეტლის ჯგუფი იმიტომ, რომ მათი სემანტიკა ამას ვერ იგუებს და არ მოითხოვს“ (3, 91).

ჩვენ მიერ მოპოვებული მასალების მიხედვით ირკვევა, რომ ნამყო წყვეტილის ფორმის მქონე სტატიკური ზმნა უმთავრესად გვხვდება დინამიკურ ზმნათა ნამყო უწყვეტლის მწკრივთა თანამიმდევრობაში, წყვეტილთან კი იშვიათად, რაც იმაზე მიგვითითებს, რომ სტატიკური ზმნები შედარებით უკეთესად იგუებენ უწყვეტლის მწკრივს, ვიდრე წყვეტილს.

**ა) სტატიკურ ზმნათა ნამყო წყვეტილის სემანტიკა
ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში**

ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში, რომელშიც ერთ-ერთ კომპონენტად გვხვდება სათანადო ფუძის ვნებითისგან ნასესხები ნამ-

ყო წყვეტილის ფორმის სტატიკური ზმნა-შემასმენელი, ერთი შეხედვით, სხვადასხვა მწკრივთა თანმიმდევრობა გვაქვს, ვინაიდან ასეთ შემთხვევათა თითქმის აბსოლუტურ უმრავლესობაში სტატიკური ზმნა-შემასმენლის ნამყო წყვეტილის მოსდევს დინამიკურ ზმნათა ნამყო უწყვეტელი. ასე რომ, ნასესხები ნამყო წყვეტილის ფორმის მქონე სტატიკური ზმნა სისტემატურად მონაწილეობს ნამყო უწყვეტილის მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელში, რაც ერთხელ კიდევ ცხადყოფს იმ დებულების კემმარიტებას, რომ სტატიკურ ზმნათა ნამყო ფორმით წყვეტილია, ხოლო შინაარსით — უწყვეტელი. ფაქტობრივად გვაქვს მწკრივთა მიხედვით განსხვავებული, მაგრამ სემანტიკური ბუნებით იდენტური თანმიმდევრობა.

ყოველივე ეს შესანიშნავად დასტურდება ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში, როდესაც ერთგვარ შემასმენელთა დასაკავშირებლად გამოყენებულია მაჯგუფებელი კავშირი და.

იღბა — ზმნა-შემასმენელი:

დედოფალი დიდხანს იღბა და ბაჰჰურიმდა ზღაპრულ სანახებს (ს.კილ., 101, 13).

ის სულ ოთახის შუაში იღბა და თავის ვეება ხელებს ზურგს უკან მაღაზდა (რ. ინან., 79, 16—17);

მწვანე კოსტუმიანი მამაკაცი ფეხზე იღბა და ღვინით მოპირულ ოქროსფერ თასს ჩამქრალი, ჩანაღვლული თვალებით ჩასცმეროდა (ა.სულ., 606, 15—17);

ჩამქრალი მწვანე ისევე ფეხზე იღბა და ყვითელ პლიტონის ადამბრძელმდა (ა.სულ., 618, 17—18);

თამილა უკვე სიშინდის ძნებს შორის იღბა და თმას ისწორმდა (რ.ჩაჩ., 120, 18—19);

ქილი იღბა გაოგნებული და ფოლადივით შექავშნულ ურჩხულს შემსცმეროდა (გ. ნატრ., 61, 8—9);

შერე გიო თინასთან ერთად აივანზე იღბა და ახალ გაზეთებს ატმალნიმდა (ს.დემ., 139, 16);

ყურდაცქვეტილი იღბა და ბიჭის ნაბიჯების ჩქამს უსმენდა (თ.ბიბ., 164, 18);

ტუხო იღბა და მარტო უშურმდა (თ.ბიბ., 178, 23—24);

ტუხო იღბა და ჩონგურს აჩხაპუნმდა (თ.ბიბ., 178, 34);

ისევე ის ბიჭი იღბა მის წინ და მორცხვად იღნიმდა (გ.შატბ., 39, 28—29);

ლადო იღბა და მდიდრულად ჩაცმულ მანდილოსანს აპპირმდა (ი.ლის., 166, 17);

იღბა იგო და გვიღნიმდა (ნ.აგოიშ., 53, 21—22);

ჩემს უკან იღბა და მიტოვებული (ცისკ., 87, 41);
 თამილა ფანჯარასთან იღბა და კარისაკენ იქურდობდა (რ.ჩან., 159, 19—20);
 გონებადაკარგული იღბა და კანკალეზდა (ა.ქუთ., 220, 10);
 გურამი იღბა და ხმას არ იღებდა (გ. რჩ., 93, 9);
 გაკვირვებული ზურა იღბა ბაქანზე და მძიმე-მძიმედ დაძრულ მატარებელს
 შესცამეროდა (მელიოზ., 25, 11—12);
 ერთაოზი ერთხანს იღბა და მიცვალებულს დასცამეროდა ჩაფიქრებული (რ.
 გაბრ., 41, 5—6);
 ქალი კი იღბა კრელ გზაზე და იძენდა გამოწვდილ ხელის ოთხ თითს (ო.იოს.,
 446, 14);
 კარგა ხანს იღბნენ ბიჭები და ერთმანეთს ათვალნიერებდნენ (მელიოზ., 52,
 27);
 ლელიკა და ბერდო კი ისევ დერეფანში იღბნენ და ახლა გაბრწყინებული
 თვალებით მინათებდნენ გზას (რ.ინან., 30, 3);
 იღბნენ თავდახრილები და წრეში შესვლას ვერ ბედავდნენ (მელიოზ., 51, 21);
 შემდეგ ის და პელო ბებო იღბნენ შუა კარებთან და უსმენდნენ ცოლ-ქმრის
 ჩხუბს (ს.დემ., 138, 17—18);
 მხედრები სტარტთან იღბნენ და ზარის ჩამოკერასლა უცდიდნენ (მნათ., 88,
 37—38);
 მე ისევ ფეხზე ვიდმედი და ნანის შემცამეროდი (ასულ., 612, 13);
 მე მგზავრთა შორის ვიდმედი და მოთმინებით ველოდებოდი ჩემს რიგს
 (ასულ., 603, 13—14);
 კინოთეატრ „დამკერვლის“ წინ ვიდმედი და აფიშას ვათვალნიერებდით
 (ნ.აგიაშ., 53, 7);
 ვიდმედი და ბებიჩემზე ვფიქრობდი (ცისკ., 80, 55);
 ვიდმედი და იმ ფულებს შემცამეროდი (ქ.ამირ., 48, 14);
 მე დაბნეული ვიდმედი და ვუჭურებდი (გ.რჩ., 115, 12);
 ვიდმედი იალონოს ერთ ეელობში, მარტო, მარტოობით შემკრთალი და
 ვხედავდი (რ. ინან., 60, 29—30);

იჯდა — ზმნა-შემგასმენელი

შალვა ბაღში ძელსკამზე იჯდა და ქალებს ესაუბრებოდა (ო.იოს., 349, 10);
 საჯარძელში იჯდა მოაჯირის ცალის მკლავით დაყრდნობილი და ყალიონს
 შემეტყუოდა (ე.ბარ., 6, 19—20);
 იგი მშვიდად იჯდა და ილიმებოდა (ნ.დუმ., 229, 20);
 მზეხა პირმოკუმული იჯდა და თვალბგავტერებული დაჰქურდებდა (რ.ინან.,
 87, 36);
 მიხა აიფანზე იჯდა და რიონის ეელს და კავკასიონის ქედებს ბასცამეროდა
 (ა.ქუთ., 201, 6—7);

ამბერკო თავჩაღუნული იჯდა და ქვეშ-ქვეშ იპურებოდა (ცისკ., 88, 54—55);
 მხოლოდ ბებო იჯდა ჩემთან და ცრემლნარევი ხმით მიუხვებოდა
 „ადიხანჯალას“ (გ.რჩ., 113, 13—14);
 გოგოცა იჯდა მიწაზე და ჩუმად უშუშნებდა (ე.ყიფ., 220, 10);
 საათობით აივანზე იჯდა და გოდერძივით შორეთს ბასცმეროდა (გ.ციც., 184,
 6—7);
 იმ საღამოს შინ ვიჯექი და გამოცდისათვის ვიმზადებოდი (ცისკ., 87, 56);
 ვიჯექი და ვაბოლებდი (ცისკ., 95, 5);
 შე ვიჯექი ბანის კიდეში და ლუდის სიმთვრალეს არყით ვპრჩენდი (გ. რჩ., 89,
 4—5);
 ვიჯექი მანქანაში და თვალდახუკული ვფიქრობდი (ნ.აგიაშვ., 156, 8—9);
 ვისხადით და უხმოდ ვზამდით (ცისკ., 85, 41);
 ვისხადით და ერთმანეთს ვუშურებდით (ცისკ., 95, 36);
 თითქოს მთელი საუკუნე მუნჯად ისხდნენ ცხრაკლიტულში და ახლა ამ
 მუსაფით ცდილობდნენ დაკარგული დროის ანაზღაურებასაც (გ.ციც., 222,
 34—36);
 ხმაგაქმენდილი ისხდნენ და უთვალთვალებდნენ ნასაყდრალის დაკეტილ
 კარს (კ.გაშ., 507, 2—3);
 კაცები ქეებზე ისხდნენ და სიგარეტებით ანათებდნენ (რ.ინან., 16, 34);

იწვა — ზმნა-შემასმენელი

იწვა და უცდიდა (კ.ლორთ., 317, 23);
 იწვა თოვლში და სულ კბილს კბილზე აწყაბუნებდა (მ.ელიოზ., 14, 10);
 მიშეო ცალკე იწვა და ლექსს იზეპირებდა (დ.კეცი., 55, 33);
 ლეფარსი უკვე იწვა და ჰერს ზმსცმეროდა (ცისკ., 101, 16);
 უფრო ხშირად კი მოწყენილი იწვა და თვალეზი ჰერში უაზროდ ჰქონდა
 მიუპრობილი (რ.ჩაჩ., 157, 20—21);
 ჩემს საწოლზე იწვა და სულს ღაფავდა (ნ.დუმბ., 212, 10);
 იწვა წყალზე და მიცურავდა (გ.რჩ., 65, 31—32);
 მამა ბალახზე იწვა და უცინოდა (მ.ელიოზ., 19, 23);
 ზესნაზე გუნიაძეების მოხატულ აბაჯანაში ნებეირად იწვა და ოცნებით ენგურის
 პირას გუნიაძის სასახლის მსგავს სასახლეს აშენებდა (ნ.წულ., 207, 31—33);
 გულალმა ვიწვედი და ცირაზე ვფიქრობდი (ცისკ., 83, 36—37);
 ლახენათვეი თეკლა და ვახტანგი თავშეკეცულად იწვნენ შეზღონებზე და
 ხვრინავდნენ (კ.გაშ., 541, 28—29);

ეზღო — ზმნა-შემასმენელი

ჭუინი კი უგონოდ ეზღო და ხრილებდა (მ.ჭავჭავ., 164, 11—12);

იმის საილუსტრაციოდ, თუ რაოდენ ბუნებრივი თანმიმდევრობაა სტატეიკური ზმნის ნამყო წყვეტილი — დინამიკური ზმნის ნამყო უწყვეტელი, სათანადო ნიმუშებს დავიმოწმებთ განსაზღვრული ტექსტებიდან უგამონაკლისოდ, ყოველგვარი შერჩევის გარეშე.

ამ შემთხვევაში საანალიზოდ გამოვიყენეთ შემდეგ ქართულ მწერალთა პირობაული ნაწარმოებები:

1. ილია ქავჭავაძე, თხზულებანი, თხზულებათა კრებულის შემდგენელი და რედაქტორი პავლე ინგოროყვა, თბილისი, 1957 წ.

2. აკაკი წერეთელი, ბაში-აჩუკი, ქართული ლიტერატურის კრესტომათია, თბილისი, 1971 წ.

3. ვაჟა-ფშაველა, თხზულებათა სრული კრებული, ტ. V, თბილისი, 1964 წ.

4. მიხეილ ჭავჭავაძე, რჩეული თხზულებანი, ტ. I, თბილისი, 1958 წ.

5. გიორგი შატერაშვილი, თხზულებანი, ტ. II, თბილისი, 1972 წ.

6. გიორგი ლეონიძე, ნატვრის ხე, თბილისი, 1964 წ.

შემდეგების ნათელსაყოფად ჯერთავთ დამუშავებული მასალის სტატისტიკური მონაცემების ცხრილს.

იღბა...

იღბა და მკითხველბა

1. (გიორგი) შეილის საფლავის თავით იღბა და უხმოდ მკითხველბა. (შატბ., II, 28).

2. იღბა ხალხი და გულამოძღარი მკითხველბა (ლეონ., 169).

იღბა და ისმენდა

3. იღბა ფორე და ნიშარქელის ჩანჩქერის სამეფოიროლო ხმას ისმენდა. (ლეონ., 188).

იღბა და ამგომბა

4. ჰალარა ოსტატი ფეხზე იღბა და რალაცას ამგომბა (შატბ., II, 287).

იღბა და ბუტბუტბა

5. „ტარასტა“ მიკუნჭული იღბა კარებში და დასწავლილს სიტყვებს ბუტბუტბა (ვაჟა, V, 82).

იღბა და ლაღაღბა

6. იღბა კლდის რქაზე და მუდამ პირდაცული ფორე ახლა მტკიცე გონებით ლაღაღბა (ლეონ., 187).

იღბა და კპილავდა

7. (შეთე) გაბორილი იღბა და კპილავდა (ლეონ., 165).

იღბა და ჰფიძრობდა

8. ვირო ეზოში იღბა თავდაკიდებული და ჰფიძრობდა თავის ყოფაზე (ვაჟა, V, 219).

9. შუნჯი ჩანჩურა იქვე იღბა და ჰფიძრობდა (ჯავ., I.).

10. კაცი იღბა და ჰფიძრობდა (შატბ., II, 207).

11. იღბა ფუფალა და ფიძრობდა (ლეონ., 28).

იღბა და აწორებდა

12. გიგა გამშრალი იღბა და მის ფეხითი წაქცეულ მოკიდავეს თვალს არ აწორებდა (შატბ., II, 239).

იღბა და აწოლებდა

13. დიაკვანი ელეფთერი საღამო ხანს სოფლის მოედანზე იღბა და გლეხებში საუბარს ბუღს აწოლებდა. (ლეონ., 9).

იღბა და უშურებდა

14. ნუცა თავის ოთახში იღბა და მოლაპარაკეთ ჭუჭრუტანიდან უშურებდა (ჯავ., I, 39).

15. (ხიზამბარელი) იღბა და სეირს უშურებდა (შატბ., II, 93).

16. ჩემს პირდაპირ, სარკმელში, დედაჩემი იღბა და მიუშურებდა (ჯავ., I, 60).

იღბა და შვიჭურებდა

17. მოხუცი გაუნძრევლად იღბა და პირქუშად შვიჭურებდა (შატბ., II, 385).

18. ქუცანა უკანბერიძე იღბა და უფროს ძმას შვიჭურებდა (შატბ., II, 534).

19. მაღალი მსროლელი იღბა... და გაფითრებული შვიჭურებდა მეფეს (შატბ., II, 498).

იღბა და ბაჰურებდა

20. ბაბა პეტრე იფიანზე იღბა და ღიმილით ბაჰურებდა ბავშვებს (შატბ., II, 411).

იღბა და დაჰურებდა

21. იქვე ტახტთან პაელე იღბა და მას დაჰურებდა (ჯავ., I, 46).

22. ის შუა ქუჩაში იღბა და ზიზლით დაჰურებდა ჭაბუკს (შატბ., II, 218).

23. მამა მაღლა იღბა და ისე დაჰურებდა ჭაბუკს (შატბ., II, 70).

24. ფიქრია გაფითრებული იღბა და განწირულ ჭაბუკს შეფოთებით დაჰურებდა (შატბ., II, 523).

იღბა და უთვალთვალებდა

25. ...ბუჩქნარში ხიზამბარელი იღბა და თავის პეტროქეს უთვალთვალებდა (შატბ., II, 87).

იღბა და მიმზერდა

26. კარებში მოახლე იღბა და მიმზერდა (ჯავ., I, 491).

იღბა და ვერ ბედავდა

27. ბეგი თავჩალუნული იღბა და ზეახედუას ვერ ბედავდა (შატბ., II, 520).

იღბა და აღმვინებდა

28. კურკა ისევ დოინჯშემოყრილი იღბა და გამელულ-გამომელულ ქალებს გაფაციცებით აღმვინებდა თვალყურს (ჯავ., I, 82).

29. ნუცა კი მთელი საათი იღბა ერთ ადგილას და ბატონის ყოველ მოძრაობის გაფაციცებით თვალყურს აღმვინებდა (ჯავ., I, 39).

30. ქალი კიბის თავზე იღბა და თვალს აღმვინებდა ფრთხილად მომავალ უცნობს (შატბ., II, 204).

31. თენგო იქვე იღბა და თვალყურს აღმვინებდა (შატბ., II, 68).

32. სიკო ისევ გაუნძრევლად იღბა და ცნობისმოყვარეობით აღმვინებდა თვალს ამ მუშტის მოძრაობას (შატბ., II, 454).

იღბა და უოჰმანობდა

33. შიო დაფიქრებული იღბა და უოჰმანობდა (შატბ., II, 456).

34. თომა ვაგონის საფეხურზე იღბა და უოჰმანობდა (ჯავ., I, 243).

35. კაცო თავჩაქინდრული იღბა და უოჰმანობდა (შატბ., II, 205).

იღბა და მიხმობდა

36. ჩემი ძველი სახლის კიშკართან შამალხანი იღბა და მიხმობდა (შატბ., II, 173).

იღბა და იპვნიბდა

37. გიორგიც იქვე ჩუმად იღბა და ტუჩებს იპვნიბდა (შატბ., II, 26).

38. (თენგო) გაწბილებული იღბა და ტუჩებს იპვნიბდა (შატბ., II, 76).

იღბა და იწვევდა

39. გამომწვევი, კეთილი ღიმილით იღბა მის წინ და შეჯიბრში გულლიად იწვევდა (შატბ., II, 73).

იღბა და თოხნიდა

40. თენგო სიმიდში იღბა და თოხნიდა (შატბ., II, 62).

იღბა და სცემდა

41. ბიჭი კარებში იღბა, გაოგნებული იღბა და ზურგს უკან მიუხედავად სცემდა წიხლს კანკებზე შემოტორღილებულ ძაღლს (შატბ., II, 33).

იღბა და მაძლევდა

42. სანდრო გახევებული იღბა და ალერსზე პასუხს არ მაძლევდა (ჯავ., I, 480).

იღბა და აბრინალებდა

43. დათა კო ციე უარზე იღბა და ჩვეულებრივ თვალს აბრინალებდა (ჯავ., I, 102).

44. კეტომარჯვებული მუსუსი ძეგლივით იღბა და მომწვანო თვალს აბრინალებდა (ჯავ., I, 392).

იღბა და სუნავდა

45. დიდხანს იღბა ღობის ძირში და მშიერი მგელივით სუნავდა პაერს (ჯავ., I, 380).

იღბა და ეძებდა

46. ... დორბლიანი მოხუცი დღედილამ შარაზე იღბა და ნხუბის საბაბს ეძებდა (ჯავ., I, 379).

იღბა და უზნავენიდა

47. ... მთაზე იღბა და ქვეყანას ქარს უზნავენიდა (ჯავ., I, 336).

იღბა და ათვისებდა

48. თოშა წინა ბაქანზე იღბა და ყოველ ქალს ათვისებდა (ჯავ., I, 253).

იღბა და ანიხნებდა

49. ვაჟი იღბა და თავის დედას ჩემსკენ ანიხნებდა (ჯავ., I, 264).

იღბა და იძრავდა

50. კარებთან კარგახანს იღბა და ახალუხის ღიღებს იძრავდა (ჯავ., I, 24).

იღბა და სჭამდა

51. ბებერი ყასაბი დარჩო დახლთან იღბა და პურსა სჭამდა (ჯავ., I, 3).

იღბა და გვიგდებდა

52. სოფო გამტკნარებული იღბა და ყურს გვიგდებდა (ვაჟა, I, 212).

იღბა და დაგორავდა

53. ეს ამოდენი დედაკაცი ... დილიდამ შუადღემდინ ფეხზე იღბა და

გორგალსავით ღაბღრაპდა (ილია, 258).

ვიღმეჩი და ვუუშრებდი

54. მე კარებთან ვიღმეჩი და ვუუშრებდი (ჯავ., I, 427).

იღბა და ელაპარაკებოდა

55. იმის შორიახლოს თოხის ტარზედ დაბჯენილი იღბა ჰეპია და თაჰროს ელაპარაკებოდა (ილია, 232).

56. დიდი ცაცხვის ქვეშ ქუცანა იღბა და მეცხოენეებს ელაპარაკებოდა (შატბ., II, 539).

იღბა და მღეროდა

57. ბარამი დაჩოქილი იღბა და მღეროდა (შატბ., II, 523).

იღბა და ეწეოდა

58. ილია შუბლშეკრული იღბა ფანჯარასთან და პაპიროსს ეწეოდა (შატბ., II, 476).

იღბა და იმზირებოდა

59. ტრაბახა მამალი ისევ გაჯავრებული იღბა და ისევ ექვიანად იმზირებოდა ბუნქებისაკენ (შატბ., II, 336).

იღბა და იხედებოდა

60. ...მაშო იღბა და იმღერეული თვალეზით აქეთ-იქით იხედებოდა (ჯავ., I, 94).

იღბა და იუშრებოდა

61. მაღალი კაბუჯი მოედანზე იღბა და აქეთ-იქით იუშრებოდა (შატბ., II, 205).

იღბა და ბასტმეროდა

62. ...ხიზამბარელი იღბა და მშვიდი ღიმილით ბასტმეროდა ანაზდულ მეტოქეს (შატბ., II, 81).

63. კომბაინერი ისევ შარაზე იღბა და მას ბასტმეროდა (შატბ., II, 233).

64. მოანგარიშე ... დარცხენილი იღბა და უაზრო თვალეზით ბასტმეროდა მოედანს (შატბ., II, 238).

65. იქვე მის მახლობლად იღბა და მხიარული სტვენით ბასტმეროდა მოედანს (შატბ., II, 237).

იღბა და ბამოსტმეროდა

66. ...ფეფელო საბძელთან იღბა და მუსუსს გვერდულად ბამოსტმეროდა (ჯავ., I, 386).

იღბა და შესცაჲროდა

67. ორი კაცი იღბა ჩუმი და ერთმანეთს შესცაჲროდა (შატბ., II, 217).

იღბა და დასცაჲროდა

68. შუა ეზოში იღბა ბოძით და ხელებს დასცაჲროდა (ჯავ., I, 348).

იღბა და ელოდა

69. იღბა და ელოდა (შატბ., II, 204).

იღბა და მოელოდა

70. დარე დაფიქრებული იღბა და მთელი არსებით ვილაცას თუ რალაცას მოელოდა (შატბ., II, 237).

იღბა და ელოდებოდა

71. მხოლოდ რამდენიმე ბერიაკაც იღბა იქვე ბილიკის თაეში და გიორგის დაძვრას ელოდებოდა (შატბ., II, 28).

72. გაბრუებული თომა კი ისევ გახვეებული იღბა და ისევ ჭადოსნურ შანთას ელოდებოდა (ჯავ., I, 240).

იღბა და შორდებოდა

73. ეს ჩრდილი თუ კაცი ერთთავად იქ იღბა და იმ ადგილს არ შორდებოდა (შატბ., II, 133).

იღბა და შრებოდა

74. ძველი საღვინე ისევ შავ დათუას საფლავის ქვაზე იღბა და მზეზე შრებოდა (შატბ., II, 109).

იღბა და ილიმებოდა

75. (თენგო) თვალმგაშტერებული იღბა და ისევ ილიმებოდა (შატბ., II, 84).

76. შავდათუა გაქვავებული იღბა და ოდნავ, სულ შეუმჩნევლად, გესლიანად ილიმებოდა (შატბ., II, 70).

77. ისევ ის ბიჭი იღბა მის წინ და რატომღაც მორცხვად ილიმებოდა (შატბ., II, 44).

78. გაფითრებული ხიზამბარელი სიზმარში ნახულივით იღბა და უცნაურად ილიმებოდა (შატბ., II, 12).

იღბა და იუმორებოდა

79. ლანდივით იღბა ტიტველი თინა წყლის ნაპირზე და საამურად იუმორებოდა (ჯავ., I, 318).

80. ის კი მშვილად იღბა და შავი წარბების ჩრდილქვეშ შეფარებულ დიდრონი თვალებით ელვის ისრებს ხან მე მისროდა, ხან დედაჩემს (ჯავ., I, 52).

იღბა და შემოდომოდა

81. იქ უსაქმოდ იღბა და სიცოცხისაგან გაფითრებული უკანვე შემოდომოდა (ჯავ., I, 44).

იღბა და ინძრემოდა

82. თვითონ კი ერთ ალაგას იღბა და არ ინძრემოდა (აკაკი, 357).

იღბა და მსმომდა

83. ლუარსაბი გაშტერებული იღბა და სულ არ მსმომდა (ილია, 284).

იღბა და იცოხნებოდა

84. სიცოცხლითა და სიმშენიერით აღსაესე დედაჩემი წიფლის გვერდზედ იღბა და გემრიელად იცოხნებოდა (ვაჟა, V, 15).

იღბა და მისჩერებოდა

85. დიდხანს იღბა ჩაფიქრებული, მიყუჩებული და კელავ ზედაზნის ველს მისჩერებოდა (ჯავ., I, 74).

ვიდემი და შვიცჳმეროდო

86. მე მოკრძალებით ვიდემი და შვიცჳმეროდო ბერიძეს (ვაჟა, V, 168).

ვიდემი და ბავცჳმეროდო

87. მე ვიდემი და... უაზროდ გაღმა მხარეს ბავცჳმეროდო (ჯავ., I, 58).

იღბნენ და ლაპარაკობდნენ

88. ზოგნი სახლების კარებთან იღბნენ და ლაპარაკობდნენ (ჯავ., I, 70).

იღბნენ და ბაჰჳრებდნენ

89. ბავშვები დაფიქრებულნი იღბნენ და მომავალ მეწისქვილს მდუმარედ ბაჰჳრებდნენ (შატბ., II, 373).

იღბნენ და იფშვნებდნენ

90. ახალციხელი პენსიონერი და მისი მეუღლეც იქვე იღბნენ და დილის სუსხით შემზრალ ხელებს იფშვნებდნენ (შატბ., II, 316).

იღბნენ და დუშმდნენ

91. თენგოს ზურგს უკან გაფითრებული ბიჭები იღბნენ და კირველად დუშმდნენ (შატბ., II, 70).

იღბნენ და ასხამდნენ

92. მარტო ორიოდ ბიჭი, კალთებ-აწეულნი, იღბნენ გუბის პირას და ხის

ჯამებით ასხაშდნენ წყალს ბირდალებულს, დასიცხულს კამერებს (ილია, 322).

იღბნენ და ჟურს უბდებდნენ

93. ისინიც გაუნძრევლად იღბნენ და, სულგანაბლნი, ჟურს უბდებდნენ დილის არაკს (ჯავ., I, 55).

იღბნენ და ფეხს არ იცვლიდნენ

94. ხარებიც გაუნძრევლად იღბნენ და ფეხს არ იცვლიდნენ (შატბ., II, 540).

იღბ(ნ)ენ და ხმას ვეღარ იღებდნენ

95. ერისთავები გაქვავებულსავეთ იღბნენ... და ხმას ვეღარ იღებდნენ (აკაკი, 359).

იღბნენ და ჰაჰანი გაჰქონდათ

96. ბევრგან ჭგუფ-ჭგუფად იღბნენ და ძრიაშული და ჰაჰანი გაჰქონდათ (ილია, 326).

იღბნენ და შესცამეროდნენ

97. ერთ წაშს ისინი გარინდებულნი იღბნენ და ერთმანეთს შესცამეროდნენ (შატბ., II, 440).

იღბნენ და მისჩერებოდნენ

98. (ბავშვები) უძრავად იღბნენ და გამოქვავბულის კარს უსიტყვოდ მისჩერებოდნენ (შატბ., II, 422).

იღბნენ და შესჩერებოდნენ

99. მოურავე და ერისთავი კი იღბნენ და შესჩერებოდნენ (აკაკი, 355).

იღბნენ და ჩასცამეროდნენ

100. ბიჭები ჩუმად... იღბნენ და მიწას ჩასცამეროდნენ (შატბ., II, 101).

იღბნენ და ელოდნენ

101. ბიჭები თაედახრილები იღბნენ და მორჩილად ელოდნენ ... განათებას (შატბ., II, 446).

102. იღბნენ და ელოდნენ (ვაჟა, V, 307).

იღბნენ და თავს მევლებოდნენ

103. მამიჩემის მეტი ყველანი ფეხზე იღბნენ და თავს მევლებოდნენ (ვაჟა, V, 66).

იღმერთი და უშურებდით

104. თქვენ იღმერთი და სეირს უშურებდით (ილია, 333).

იჯდა

იჯდა და აბოლუმბა

1. ...ცეცხლა პირს იჯდა და ყალიონს აბოლუმბა (ვაჟა, V, 331).
2. (თაღრი) მთელი დღეები გარინდებულო იჯდა დერეფანში და განუყრელ ჩიბუხს აბოლუმბა (ლეონ., 19).

იჯდა და უფირდა

3. ჩიკოტელა გაბუყული იჯდა და მოხატრებით ხელს უფირდა წელზე ნამტერალს (ლეონ., 60).

იჯდა და აზუშუნებდა

4. მალე თაღრი კეერზე იჯდა და თან ოროველას აზუშუნებდა (ლეონ., 20).

იჯდა და უსმენდა

5. (შიო) ჩუმად იჯდა და თავის გულს უსმენდა (შატბ., II, 549).

იჯდა და უშურებდა

6. დიდხანს იჯდა გაუნძრევლად და იატაკზე ერთ წერტილს ჩაიციბით და უზროდ უშურებდა (ჯავ., I, 20).

იჯდა და უმპაშურებდა

7. (ქეთევანი) იქვე სამეფხა სკამზე იჯდა და გაოცებით უმპაშურებდა უცნაურ სურათს (შატბ., II, 518).

იჯდა და დაჰპურებდა

8. ნუცა ისევ კუნძზე იჯდა და შეიღს დაჰპურებდა (ჯავ., I, 48).
9. ბიჭი ისევ ღობეზე იჯდა და კვლავ მორევს დაჰპურებდა (შატბ., II, 387).

იჯდა და ბადმოჰპურებდა

10. (კაცი) იჯდა დაფიქრებული და ბადმოჰპურებდა პეპელის გუნდსა (ვაჟა, V, 27).

იჯდა და უპარობდა

11. იჯდა ცეცხლთან ხმაგაქმენდილი და ლამაზს, სანთელივით ანთებულს თვალეხს უპარობდა მოგუზგუზე ცეცხლსა (ვაჟა, V, 215).

იჯდა და ათვალნიერებდა

12. ერთ დღეს ერთ გორაზე იჯდა დაყუნთებული მელია-კუდიგრიელია და ათვალნიერებდა ქვეყნიერებას (ვაჟა, V, 186).

იჯდა და უთვალთვალეზდა

13. (მწყემსი ბიჭი) ლოღზე იჯდა და ქალაში გაშლილ ცხერის ფარას უთვალთვალეზდა (შატბ., II, 384).

იჯდა და ჩორკნიდა

14. ძია შიო გამუღმეზით საჩეხში იჯდა და გულმოდგინედ რალაცას ჩორკნიდა აღესილი წალდით (შატბ., II, 451).

იჯდა და არიზმზდა

15. შამალხინე სუფრის თავეში იჯდა და ძილგამეტყდარ მასპინძლებსა და უკვე საკმალდ შეთამაშებულ სტუმრებს არიზმზდა (შატბ., II, 194).

იჯდა და თვალს არ აწორმზდა

16. მოწყენით იჯდა და ქაბუკს თვალს არ აწორმზდა (შატბ., II, 200).

იჯდა და ძვითინეზდა

17. (ავეგიორგი) აქვე ბუჩქნარში იჯდა და გულამოსკენილი ჩუმად ძვითინეზდა (შატბ., II, 114).

18. ნინო კბოდზე თაეჩაქინდრული იჯდა და ხმადაბლა ძვითინეზდა (შატბ., II, 108).

იჯდა და კითხულმზდა

19. თენგო ოთახში იჯდა და წიგნს კითხულმზდა (შატბ., II, 73).

იჯდა და მხრავდა

20. (შავდათუა) თაეჩაქინდრული იჯდა და ერთთაედ მხრავდა (შატბ., II, 32).

იჯდა და გვინამზდა

21. ჩემს პირდაპირ იჯდა თაეისი შამის გვერდით და იმ დღის ნანახსა და გაგონილს გვინამზდა (ჩაე., I, 412).

იჯდა და ზელავდა

22. შიყრუებული საკნის კუთხეში იჯდა და გულმოდგინედ ზელავდა წითელ ცოშს (ჩაე., I, 343).

იჯდა და ახამხამზდა

23. კურკა გაშეშებული იჯდა და თვალებს ახამხამზდა (ჩაე., I, 95).

იჯდა და ხარშავდა

24. ბაეღე გაჩაღებული ბუხრის წინ იჯდა და საკმელს თეითონ ხარშავდა (ჩაე., I, 44).

იჯღა და (ს)თვლიდა

25. დიღბანს იჯღა გაუნძრეულად და თავის გათხოვებიდან თვეებს სთვლიდა (ჯავ., I, 43).

იჯღა და (პ)მსოვდა

26. იქ, სადმე კაკლის ქვეშ ან ვაზებშუა მოკეცილი იჯღა და მთელ დღეს კნენინას მოჭამაგირეებისათვის წინდებსა და პაჭიკებს ჰმსოვდა (ჯავ., I, 30).

იჯღა და არჩევდა

27. ცუდ დარში მთელი დღე შინ იჯღა და დილიდან საღამომდის ბუმბულს არჩევდა (ჯავ., I, 31).

იჯღა და სვამდა

28. მთელი საათობით კუნჭულში იჯღა უსიტყუოდ და დროს გასატარებლად ლენოს სვამდა (ჯავ., I, 26).

იჯღა და ათამაშებდა

29. აიენის თავში ტახტზე იჯღა ფეხმორთხმით დარბაისელი მოხუცი, ზაალ ერისთავი და კრიალოსანს ათამაშებდა (აკაკი, 347).

იჯღა და (ს)თლიდა

30. ...დერეფანში იჯღა და ტაბიკსა სთლიდა (ვაჟა, V, 198).

იჯღა და შმაძცევდა

31. ბატონი გადაშლეპილისა და გადატლეპილის თავით სტუმრების თავით იჯღა და შმაძცევდა (ვაჟა, V, 105).

იჯღა და ურევდა

32. კერის პირას დარეჯანის ორი წლის ვაგი გამახარე უჯღა და ნაცარს ურევდა ჯოხით (ვაჟა, V, 48).

ვიჯამ და ვხედავდი

33. ვიჯამ მათ შორის და ფიქრით ვხედავდი ჩემს შეილიშვილებს (შატბ., II, 168).

ვიჯამ და ვაპეთებდი

34. წყლის პირას ვიჯამ და დივის სტვირს ვაპეთებდი (ვაჟა, V, 33).

ვიჯამი და ვცხმოვრობდი

35. უჭირისუფლოდ და უჩენშიწოდ ვიჯამი და მამაჩემს ნატყრილთა ვცხმოვრობდი (ჯავ., I, 409).

იჯდა და მსაუბრებოდა

36. ცეცხლისპირას მოხუცი, თეთრწყერა კაცი იჯდა და რაღაცის მსაუბრებოდა ბანაკის ხელმძღვანელსა და ბავშვებს (შატბ., II, 371).

იჯდა და ელაპარაკებოდა

37. მეორე დღეს დილით ბატონი ეტლში იჯდა და მღვდელს და აკოფის ელაპარაკებოდა (ქავ., I, 39).

იჯდა და მიღიმოდა

38. იჯდა თეთრბერანგა და ვაჟაკურად მიღიმოდა (შატბ., II, 292).

იჯდა და ჩასტმეროდა

39. ნუცა კი თითქმის რიყრამდენ იჯდა ბუხრის წინ და მიმქრალ ცეცხლს ჩასტმეროდა (ქავ., I, 44).

40. მთელის საათობით ბნელ სახლში ბუხრის წინ იჯდა და ცეცხლს ჩასტმეროდა (ქავ., I, 43).

41. დილიდან საღამომდის პატარა ფიცრულში იჯდა და განუწყვეტლევ დაგლეწილ და ქუჩყიან ჩუსტებს ჩასტმეროდა (ქავ., I, 92).

42. იაკობი თავჩაღუნული იჯდა და მაგიდას ჩასტმეროდა (შატბ., II, 484).

იჯდა და ბასტმეროდა

43. სიკო უძრავად იჯდა და სინანულით ბასტმეროდა ბარზე დაყრდნობილ ვახტანგს (შატბ., II, 469).

44. დიდბანს იჯდა ასე სულგანაბული და მოჭადროებულივით ბასტმეროდა უსაზღვრო მინდორ-ველს (შატბ., II, 235).

45. დარე გაფითრებული იჯდა და გაჩუმებულ გიგლას ბასტმეროდა (შატბ., II, 226).

იჯდა და ბადასტმეროდა

46. ნუცა სიმზარეულოში აღუღებული საშოვრის წინ იჯდა და ღია ფანჯრიდან ეგნას ბადასტმეროდა (ქავ., I, 34).

იჯდა და შესტმეროდა

47. ისიც ტახტზე იჯდა და თინას შესტმეროდა (ქავ., I 338).

იჯდა და მიერეკებოდა

48. კოფოზე ახალგაზრდა ქერიეი იჯდა და დაუშობავად მიერეკებოდა მოზერებს (შატბ., II, 31).

იჯდა და (კ)შველოდა

49. მისი დედაც იქვე იჯდა და შეილს კშველოდა (ქავ., I, 492).

იჯდა და ელოდებოდა

50. კურკა კი მთელი საათობით მარტოდმარტო იჯდა ბნელ ოთახში და მაშის გამოსვლას ელოდებოდა (ჯავ., I, 92).

51. კარგა ხანს იჯდა ხის ტოტზე და ფეფელოს გამოჩენას ელოდებოდა (ჯავ., I, 377).

იჯდა და ელოდა

52. სადილობისას პავლე...ბუხიართან იჯდა და ლობიოს ელოდა (ჯავ., I, 45).

53. მხოლოდ ნუცა სამზარეულოში ჩაშქრალ სამოყართან იჯდა და ბატონის ბრძანებას ელოდებოდა (ჯავ., I, 36).

იჯდა და იხედებოდა

54. მისი დედა ფანჯარასთან იჯდა და გარეთ იხედებოდა (ჯავ., I, 278).

იჯდა და იუჟრებოდა

55. ხანუშა ჩეულებრივ ტახტზე იჯდა და გაშტერებული დარბაზისაგან იუჟრებოდა (ჯავ., I, 27).

იჯდა და ეალერსებოდა

56. დიდხანს იჯდა თუთის ჩრდილში და უგულოდ ეალერსებოდა ნანუას (ჯავ., I, 316).

იჯდა და ბაჰკიროდა

57. ერთი მოხუცი დედაკაცო... იქვე ღირესთან იჯდა და ბაჰკიროდა (ჯავ., I, 102).

იჯდა და ტიროდა

58. მხოლოდ ერთი წიფლისჩიტი იჯდა პატარა წიფლის შიმელაზე დაღონებული... და სტიროდა (ვაჟა, V, 152-153).

იჯდა და თბებოდა

59. მაშალი... საცოდავად იჯდა ცეცხლთან და თბებოდა (ვაჟა, V, 150).

იჯდა და უმეცტეოდა

60. გორის პირზე ზევით მხრივ იჯდა ნაბაღწამოხვეული მეცხვარე და უმეცტეოდა სალამურს (ვაჟა, V, 18).

ვიჯემი და ვტიროდი

61. დიდხანს ვიჯემი მარტოდ და ვტიროდი დაკარგულ იმედს (ჯავ., I, 495).

ვიჯემი და ვუცტეროდი

62. მე ბუხარში ვიჯემი და იქილამ ვუცტეროდი ამ საშინელებას (ვაჟა, V, 68).

უჯღა და უსვამდა

1. გუგული კალთაში უჯღა თავის პაპას და მოუთმენლად ფეხებს უსვამდა დაბლა კერის პირზე (V, 183).

ი ს ხ ღ ნ ე ნ

ისხღნენ და მუსაიფობღნენ

1. საღამოზე ის მუშა, თომა და თინა გრძელ სკამზე ისხღნენ და მუსაიფობღნენ (ჯავ., I, 319).

ისხღნენ და (ს)ღუშმღნენ

2. ორიენი შორი-შორს ისხღნენ და სღუშმღნენ (ჯავ., I, 42).

ისხღნენ და ახელუბღნენ

3. გოგო-ბიჭები კარგა ხანია კვერზე ისხღნენ და ზარმაც მამას ჩუმად ახელუბღნენ (ლეონ., 20).

ისხღნენ და ისვენებღნენ

4. ჩაფიქრებული ისხღნენ და უხმოდ ისვენებღნენ (შატბ., II, 432).

ისხღნენ და უთვალთვალუბღნენ

5. ღობის გადღმა სოფლის ბიჭები ისხღნენ და მალულად უთვალთვალუბღნენ მდინარეზე მობანავე ბერიკაცს (შატბ., II, 15).

6. სულ ერთნაირად ისხღნენ და გზაზე გამეღილ-გამომეღელს გზირებივით უთვალთვალუბღნენ (შატბ., II, 329).

ისხღნენ და კენფაობღნენ

7. საფლავის ქვეზე ისხღნენ და კენფაობღნენ (შატბ., II, 21).

ისხღნენ და სცხრილავღნენ

8. ასურელები და ქურთები თავთავიანთ სოფლებში ისხღნენ და ერთმანეთის დასაშინებლად ცასა და კლდეებს სცხრილავღნენ (ჯავ., I, 184).

ისხღნენ და ძეიფობღნენ

9. იქვე, იმის გვერდით ვიღაც ჩოხიანები ისხღნენ და ძეიფობღნენ (ჯავ., I, 85).

ისხღნენ და აუზიფინებღნენ

10. ...გამოქებაულში ისხღნენ ახალგაზრდა ბიჭები ცეცხლის წინ და მწვადებს აუზიფინებღნენ (აკაკი, 390).

ვისხედით და ვუცმერდით

11. ჩვენ ისევ ყურადღებით ვისხედით და მღუპარედ ვუცმერდით დაკრილ ლეიტენანტს (შატბ., II, 306).

ვისხედით და ვაწუგობდით

12. მე და ჩემი ამხანაგები დაბლა მიწაზე ვისხედით და ჩურჩულით ვაწუგობდით (ეაფა, V, 169).

ისხდნენ და ბასცმეროდნენ

13. სიკო და ვახტანგი დიდი კაკლის ხის ქვეშ გზის პირას ისხდნენ და გზაჯვარედინს ბასცმეროდნენ (შატბ., II, 473).

ისხდნენ და ჩასცმეროდნენ

14. ...ბუხრის წინ საათობით ისხდნენ და უსიტყვოდ ცეცხლს ჩასცმეროდნენ (ჯავ., I, 42).

ისხდნენ და მთხოვებოდნენ

15. ორი დღის შემდეგ ქალბატონები ეტლში ისხდნენ და ბატონს მთხოვებოდნენ (ჯავ., I, 34).

ისხდნენ და შეეძებოდნენ

16. და-ძმანი ძირს ეხოში ისხდნენ დიდ ფურცელ-ქვეშ და დილის ჩაის შეეძებოდნენ (ილია, 357).

უ ს ხ დ ნ ე ნ —

უსხდნენ და ლხინობდნენ

1. სუფრას გარშემო უსხდნენ და ლხინობდნენ (შატბ., II, 291).

უსხდნენ და შეეძებოდნენ

2. ყველანი ლამაზს, მდიდრულად მორთულს სუფრას უსხდნენ და ვახშამს შეეძებოდნენ (ეაფა, V, 319).

ი წ ვ ა ...

იწვა და (კ)ფირობდა

1. სალამომდე გულალმა იწვა ტახტზე და კფირობდა (ჯავ., I, 27).

იწვა და სწნთჰავდა

2. შიო ამ წყალზე გულალმა იწვა და წყნარად სწნთჰავდა (შატბ., II, 551).

იწვას და ძმინაჲდა

3. /კანკა ხიჳი/ ნათიბში იწვას და დაღლილი ძმინაჲდა (შატბ., II, 76).

იწვას და ფშვინაჲდა

4. /შიო/ გულაღმა იწვას და შშვიდად ფშვინაჲდა (შატბ., II, 551).

იწვას და ალარ ხვრინაჲდა

5. გაუნძრეველად იწვას ტახტზე და აღარ ხვრინაჲდა (შატბ., II, 159).

იწვას და შმაჳურებადა

6. ვაჟა ისევ გულაღმა იწვას და ვარსკვლავიან ცას შმაჳურებადა (შატბ., II, 489).

იწვას და თვაღს ადმეჲნებადა

7. /ნოკა/... ამ დროს ჩადილში იწვას და პაელეს თვაღს ადმეჲნებადა (ჯავ., I, 131).

იწვას და შმსცჳეროდა

10. ბიარაღმა იწვას ფეხებ-გაშოტილი და კაკლის მალალ შტოებს შმსცჳეროდა (ილია, 353).

11. შიშო გულაღმა იწვას ტახტზე და კერს შმსცჳეროდა (ჯავ., I, 95).

12. მაშალხინე გულაღმა იწვას და თავისი დარბაზის კერს შმსცჳეროდა (შატბ., II, 190).

იწვას და ელოდა

13. ისევ გულაღმა იწვას და თითქოს რაღაცას ელოდა (შატბ., II, 59).

იწვას და მთავაშმებოდა

14. იშეჳამდ ის გოლიათი, მართლაც, აკენში იწვას და თოთო ხელებით აკენის კამიარზე ჩამოკიდებულ ღინჭილებს მთავაშმებოდა (შატბ., II, 14).

იწვას და მჩურჩულებოდა

15. ...გოგია იწვას და სიბნელეში გაუგებარს და არეულ-დარეულს მჩურჩულებოდა (ჯავ., 131).

იწვას და აღარ ინძრეოდა

16. გულაღმა იწვას და აღარ ინძრეოდა (ჯავ., I, 67).

იწვას და კვნესოდა

17. იწვას და ჩუმ-ჩუმად კვნესოდა (ვაჟა, V, 238).

იწვენი და შეჰქურებდნი

18. ისინი ახლა გულალმა, ერთმანეთს მკიდროდ მიკრულნი იწვენი და ეარსკვლევიან ცას შეჰქურებდნი (შატბ., II, 61).

ი ჟ ო —

იჟო და უჟურებდა

1. /ხიზამბარელი/ მის წინ მდგარ ხალხზე მთელი თავით მაღალი იჟო და სეირობას შორიდანაც კარგად უჟურებდა (შატბ., II, 87).

იჟო და (ჰ)ხარჯავდა

2. სადილობიდან დილაშდუ შინც მოცილილი იჟო და თავისუფალ დროს კელავ თავისებურად ჰხარჯავდა (ჯავ., I, 277).

იჟო და წუწუნებდა

3. მართა მარტოხელა იჟო და ნიადაგ წუწუნებდა (ჯავ., I, 238).

იჟო და ანათებდა

4. მთვარე ჩასაეალს იჟო და იქაურობას მკრთალად ანათებდა (ჯავ., I, 118).

იჟო და ნადირობდა

5. მგელი კარგად იჟო დაეგშილი და ფრთხილად ნადირობდა (ჯავ., I, 101).

იჟო და დუღდუღებდა

6. ბუხარი რცხილის კუნძებით იჟო გამოტენილი და სააპურად დუღდუღებდა (ვაჟა, V, 66).

იჟო და წმინდობდა

7. /ის/ ბევისბერი იჟო და წმინდობდა (ვაჟა, V, 169).

იჟო და (ჰ)ფიქრობდა

8. სრული სამი წელიწადი იჟო სალდათად და შინაურებზე, მშობლებზე და სოფელზე იშვიათად ჰფიქრობდა (ჯავ., I, 68-69).

იჟო და სჟამავდა

9. ბერიძე ქეიფიანად იჟო და თავისებურად სჟამავდა (ვაჟა, V, 180).

იჟო და უსომდა

10. გიგუცა ჩუმად იჟო და გულიანად უსომდა ღუმას ჩახმასს (ვაჟა, V, 116).

იჲო და აშჷვიდებდა

11. პირველ დღეებში... მხნედ იჲო და გიორგის აშჷვიდებდა (შატბ., II, 32).

იჲო და მუშაობდა

12. დილით ბანაობის შემდეგ მთელ დღეს მხნედ იჲო და კარგად მუშაობდა, (შატბ., II, 15).

ვიჲავ და ვუჲურებდი

13. მე გარინდებული ვიჲავ და ისე უგულოდ ვუჲურებდი თითო-თითოდ გამოძვალს ტუსაღებსა (ილია, 239).

იჲო და დადიოდა

14. მაშინ თენგო პატარა იჲო და სკოლაში დადიოდა (შატბ., II, 56).

იჲო და ზემოდოდა

15. /შალვა/ შეჩვეული იჲო და შინაურულად ზემოდოდა ჩემს ოთახში (ჯავ., I, 463).

იჲო და იტჷრებოდა

16. /თომა/ გაბრუებული და თავგადაგდებული იჲო და კელაე ზევით იტჷრებოდა (ჯავ., I, 236).

იჲო და იზრდებოდა

17. /გოგია/ თავისი მამის შვილი იჲო და დათვის ბელებთან იზრდებოდა (ჯავ., I, 119).

იჲო და ეთანხმებოდა

18. ერთი მათგანი, ახოვანი მოხუცებული, გაჩუვებული იჲო და თავისქნევით ეთანხმებოდა ახალგაზრდა კაცს (აკაკი, 357).

იჲო და ეხვეწებოდა

19. თედე გულჩილი, სათნოიანი კაცი იჲო და ეხვეწებოდა ხალხს (ვაჟა, V, 110).

იჲო და აღარ მშოროდებოდა

20. ჟანი ჩემთვის მაინც ცოცხალი იჲო და თვალიდან აღარ მშოროდებოდა (ჯავ., V, 479). ~

იჲო და ელოდებოდა

21. ...მიხა გულმშვიდად იჲო და ბედის წყალობას იმედით და მოთმინებით ელოდებოდა (ჯავ., I, 387).

22. გიორგი და შავედათა ტოლები იშვანე და ერთი ძალით ეწოდნენ ულელს (შატბ., II, 31).

ე ბ ღ ო

ეზღო და მათხოვრობდა

1. /ქანი/ ეზღო და მათხოვრობდა (ჯაფ., V, 493).

ეზღო და ხვრინავდა

2. პირშექცეული კედლისკენ ეზღო უძრავად და ხვრინავდა (აკაკი, 380).

ეზღო და ველარ (კ)ბედავდა

3. თომა მართლა კუნძოვით ეზღო აივნის ბოლოში და ხმის ამოღებას ველარ კბედავდა (ჯაფ., I, 234).

ეზღო და აღარ ანძრევდა

4. ყვითელი კუნძოვით ეზღო და ერთ კუნთსაც აღარ ანძრევდა (ჯაფ., I, 211).

ვებდე და ვნატრულობდი

5. ვებდე გარინდული, ლეშად ქცეული და სიკედილსა ვნატრულობდი (ჯაფ., I, 427).

ეზღო და შესტყეროდა

6. საფეთქელგაჩეხილი მათე გულალმა ეზღო და გახელილი და გაყინული თვლებით ცას შესტყეროდა (ჯაფ., I, 351).

ეზღო და /ს/ტიროდა

7. უსულო, უგულო და შერცხვენილი ქალი ათიოდე წუთის შემდეგ ნამიან ბალახზე პირქვე ეზღო და ჩუმად სტიროდა (ჯაფ., I, 58).

ეზღო და ასდმოდა

8. თითო-ორიოლა გატუხული ბოძილა ეზღო და ბოლო ასდმოდა (ვაჟა, V, 236-237).

ეზღო და ელოდა

9. მუცელი გულალმა ეზღო გაშლართული და ელოდა ანგელოზების მოსვლას (ვაჟა, V, 331).

ვებდე და ვ(ს)ტიროდი

10. პირქვე ვებდე თვლებზე ხელებშიფარებული და ბავშვითა ვსტიროდი (ვაჟა, V, 298).

მუარნენ და მერფობდნენ

1. დილიდან საღამომდე დუქნებში მუარნენ და მერფობდნენ (ჯავ., I, 101).

მუარნენ და იცონებოდნენ

2. საცოდავი პირუტყვები იქვე ურმის თვალთან მუარნენ და ზარმაცად იცონებოდნენ უილაჭობით (ილია, 346).

მკიდა და (ჰ)ბოლავდა

1. კუნძ ცალ გვერდზედ ცეცხლი მკიდა და უგემურად ჰბოლავდა (ილია, 385).

მ კ ი დ ა

მკიდა და ბაუტავდა

1. ...მაღალ ბოძზე შუშებგამურული ფინარი მკიდა და ულიმლამოდ ბაუტავდა (შატბ., II, 295).

ზოგჯერ ზემოაღნიშნული სტატიკური ზმნები, გარდა უწყვეტლისა, მონაწილეობენ აგრეთვე წარსულდროიან სხვა მწყკრევთა მოდელუბშიც, კერძოდ, ხოლმეობითის, წყვეტილის, I და II თურმეობითის თანმიმდევრობაში.

სტატიკურ ზმნათა ნამყო წყვეტილი და ხოლმეობითი

იღბა და ბადმოჰრიდა

1. სასანთლის ქვემოდ მალღობზე პაპანეში იღბა და ბადმოჰრიდა ბაღღების სანუგეშოდა კვერებს (ვაჟა, V, 181).

იჯდა და ბახმადავდა

1. იაკობ მანსეცაშვილი თავჩაქინდრული იჯდა თავის მაგიდასთან და ბანდახან ქვეშ-ქვეშ თუ ბახმადავდა კარს (შატბ., II, 475).

იჯდა და შმატჰერდებოდა ხოლმე

1. ის მაჯლაქუნა სოფოს იჯდა პირდაპირ და კატასავით მსუნაგის, კრიანტელისფერი თვალებით შმატჰერდებოდა ხოლმე (ვაჟა, V, 82).

იჟო და ჩამომიბდებდა

1. საწყალი მამანეში ოთხმოცდაათი წლის კაცი იჟო და მაშინვე ლაპარაკს ნადირობაზე ჩამომიბდებდა (ვაჟა, V, 72).

იუო და წამოიკვენიშება

2. იგი ვაქაცობის მიმდევარი იუო და წამოიკვენიშება ბოლმე ცხენებზე ჯდომას, თოფის სროლას (ვაქა, V, 105).

იუო და მწრებოდა

3. ფეიქარ-ხანი მოყვარული იუო ფალაენობის და ხშირად მწრებოდა ბოლმე კილაობაზე (აკაი, 373).

სტატიკური ზმნათა ნამყო წყვეტილი და წყვეტილი

იღბა და შმაჟმთა

1. ...ყველაზე წინ იღბა და უგეშურად შმაჟმთა დამფრთხალი თვალეზი (შატბ., II, 546).

იღბა და არ წამთერი

2. მუსუსი თავის ბალში იღბა და არ წამთერი (ქავ., I, 371).

იღბა და ვერ მობრუნდა

3. ...რეში იღბა და ვერ მობრუნდა (ქავ., I, 263).

იუო და შმხვდა

1. უშიშა ხუთი-ექვსი გაზაფხულით აღრე იუო დაბადებული და მორბედას სრულიად პაწაწინას შმხვდა (შატბ., 366).

იუო და დილალა

2. სიხარულს გადაჩეული იუო და აღრე დილალა (ქავ., I, 556).

იუო და ისწავლა

3. ერთ დროს კურკა გორში ხარაზთან შეგირდად იუო და ჩუსტების დაკერება ისწავლა (ქავ., I, 77).

იუო და არ ბასცა

4. ლუიისაბი ქერ კიდე სიზმრის ამბავში იუო და ხმა არ ბასცა (ილია, 307).

ვიჟავი და ჩავიღინე

5. იმ ჟამს მხეცი ვიჟავი და მხეცობა ჩავიღინე (ქავ., I, 58).

ვიჟავი და ბავიგე

6. ექიმი ვიჟავი და ყაშას სენი მალე ბავიგე (ქავ., I, 212).

ვიჟაჰი და ღაჴჴჴჴჴ

7. დაღღღღღ-დაქანცუღღღ ვიჴჴჴჴჴ და აღღღ ღაჴჴჴჴჴ (ქაჴ., I, 54).

იღბა და ჩამეინღღღ

1. გიორგი განიღღღღ გაღაჴღღღ იღბა შუა ჰთახში და თაღი ჩამეინღღღ (შატბ., II, 33).

იჴღა და გონს ვერ მოსულღღღ

1. კარგა ხანს იჴღა და გონს ვერ მოსულღღღ (შატბ., II, 403).

იჴჴა და ჴაჴჴჴ

1. /ძაღღღ/ შორიახღღღ იჴჴა და ჴაჴჴჴ ცხეიღი მიწაში (იღღღ, 268).

იჴჴა და მისჩერებღღღ

2. მაღღღს ყიღღღღღღ გაუღღღღღღღ იჴჴა და დაღღღღღღ ბნელ კუთხეს მისჩერებღღღ (ქაჴ., I, 24).

იჴღ და ჴემოჴჴჴჴჴ

1. მაშღი ჴასანი ღრთი ყუღღღ იმ ხეზე იჴღ მიღღღღღღღღ და ცალი მკღღღღ ჴეს ჴემოჴჴჴჴჴ (ქაჴ., I, 168).

ყოვეღღღ ჴემოთჴჴჴღღს შესაჴამებღღღ და ნათელსაყოფად წარმოღღღ-გენთ ცხრიღღს, 'სადაც' ჴელშესახებად მოჩანს ნამყო წყვეტიღღღს ფორმის მჴონე სტატიკური ჴმნა-შემასმენღღს სემანტიკური სტრუქტურა ღრთ-გვარშემასმენღღღნი შერწყმული წინადაღღღის მწკრიღღთა თანმიმღღღღღღ-ბაში; იგი უწყვეტიღღს ბუნებრივი თანამეწყვიღღღა.

**სტატისტიკური ზმნათა ნამყოფი წყვეტილი პერტეგარი შემასმენელუბის
მწარივთა თანმიმდევრობაში**

და მაჯგუზებელკავშირიანი შერწყმული წინადადების მიხედვით

№	სტატისტიკური ზმნები	დინამიკური ზმნები				საერთო რაოდენობა
		უწყვეტელი	ხოლმეობითი	წყვეტ.	IIთურ.	
1.	იდგა	104	1	3	1	109
2.	იჭდა	62	1	—	1	64
3.	ეჭდა	1	1	—	—	2
4.	უჭდა	1	—	—	—	1
5.	ისხდნენ	16	—	—	—	16
6.	უსხდნენ	2	—	—	—	2
7.	იწვა	18	—	—	2	20
8.	იყო	22	3	7	1	33
9.	ეყარნენ	2	—	—	—	2
10.	ეგდო	10	—	—	—	10
11.	ეკიდა	1	—	—	—	1
	საერთო რაოდენობა	239	6	10	5	260
	პროცენტულად:	92%	2%	4%	2%	100%

გაანალიზებული მასალიდან ნათლად ჩანს, რომ კომპონენტ ზმნა-შემასმენელთა თანმიმდევრობა მტკიცედაა განსაზღვრული: ჭერ სტატისტიკურია, შემდეგ ჩვეულებრივი ზმნა-შემასმენელი. ვფიქრობთ, ამას განაპირობებს სტატისტიკური ზმნათა სემანტიკა; ჭერ გადმოცემულია პიროვნების, საგნის, მოვლენის ესა თუ ის მდგომარეობა, შემდეგ კი დასახელებულ მდგომარეობაში მიმდინარე მოქმედება; ასეთი თანმიმდევრობა ლოგიკურად საცხებით ბუნებრივი და გამართლებულია.

შედარებით იშვიათად კომპონენტ ზმნა-შემასმენელთა თანმიმდევრობა იცვლება: ჭერ მოქმედების გამოხატველი დინამიკური ზმნა-შემასმენელია, შემდეგ კი მდგომარეობისა (სტატისტიკური). ასეთ შემთხვევაში ნამყოფი წყვეტილის ფორმის მქონე სტატისტიკური ზმნა-შემასმენელს წინ უძღვის დინამიკური ზმნით გადმოცემული უწყვეტლის, წყვეტილისა და II

თურმეობითის მწკრივები.

დაეშვა და იწვა

1. ნუცა წამობტა, მეორე კარებიდან აივანზე გავიდა, საჩქაროდ კიბეზე დაეშვა და სილამოდის ვაზებზე ბალახებში იწვა (ჯავ., I, 34).

ბამოვოცოდით და ვიწმით

2. ტყის პირას ბამოვოცოდით და მედრებივით ვიწმით ბუჩქნარში კარგა შელაგებამდის (შატბ., II, 295).

დავსუსტდი და ვიწმით

3. დამცხა, დავსუსტდი და ფეხზე ძლივსლა ვიწმითი (ჯავ., I, 60).

II თურმეობითი და სტატიკური

დაეპრიფა და იღბა

1. ძელმსხვილი, დაკუნთული მკლავები გულზე დაეპრიფა და ისე იღბა (შატბ., II, 69).

ბამოხიზნულნიჰვნენ და ისხდნენ

2. უმრევლოდ შეწუხებულნი, დაღონებულნი ჩვენი მღვდელ-ღიაკვანიც თავის ცოლ-შვილით, თავიანთი ტარასტით ბამოხიზნულნიჰვნენ და თამარ მეფის დროინდელ, დანგრეულს ეკლესიის ძირებზე ისხდნენ (ვაჟა, V, 207).

ამგვარად, ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების მწკრივთა თანმიმდევრობაზე დაკვირვებისას გამოირკვა, რომ ნამყო წყვეტილის ფორმის მქონე სტატიკური ზმნა-შემასმენელი მონაწილეობს წარსულ-დროიან მწკრივთა მოდელურში; ამათგან უმრავლეს შემთხვევაში ასეთი სტატიკური ზმნის კომპონენტია დინამიკურ ზმნათა უწყვეტელი, იშვიათად კი — ხოლმეობითი და წყვეტილი; შედარებით ბუნებრივად ჯდება იგი II თურმეობითის მწკრივთა თანმიმდევრობაში.

ბ) სტატიკურ ზმნათა ნამყო წყვეტილის სემანტიკა რთულ თანწყობილ წინადადებაში

განვიხილავთ რთულ თანწყობილ წინადადებებს, რომელთა პირველ შემადგენელ კომპონენტში გვაქვს სტატიკური ზმნა-შემასმენელი ნამყო წყვეტილში, ხოლო მეორეში დინამიკური ზმნა-შემასმენელი უწყვეტელში:

ენიდან სტატიკური ზმნის ნამყო წყვეტილის სემანტიკა განვიხილეთ და მაჯგუფებელკავშირიანი შერწყმული წინადადების მწკრივთა თანმიმდევრობის საფუძველზე, შედარებითი ანალიზისათვის უმთავრესად მოვიხმობთ და მაჯგუფებელკავშირიანი რთული თანწყობილი წინადადების ნიმუშებს.

იღბა — ზმნა-შემასხმენელი

ნესტის სუნი იღბა და ახალშესულთათვის ბნელმოდა (ვ. ჩეკ., 300, 22-23); ირგელიე ნაძვის ფისის დამათრობელი სუნი იღბა და ბრილოდა (რ. ჩაჩ., 157, 9-10);

მშენიერი მზიანი დღე იღბა და მთის მწვერეალები უღრუბლო ცის ტატნობზე დახიტულიეთ ჩანდნენ (ა.კუთ., 201, 8);

თანაც კაკალი კინალამ ღელის პირზე იღბა და ნიაფიც ყოველთვის უბმარვდა (კ.კობ., 39, 34-35);

ყოველ კოშკში ტყვიამფრქვევი იღბა და მათ ლაგერის მთავარი კორპუსისაყენ მიშერალი ჰმონდოთ ღულა (კ. გაშ., 544, 16-18);

ერთხანს გულზე ხელეზდაკრფილი იღბა და სახეზე ღიმილი დასთამაშებდა (ბ. ციცი., 215, 30);

ქობის წინ ბატარა ბიჭი იღბა და ღაბაღუბით ჩამოსდომოდა ცრემლი (კ.კობ., 17, 26-27);

ღარბაზში ისევ სიმღერის გუგუნი იღბა და მოლხენას ბოლო აღარ უჩანდა. (ს.კილა., 1,34);

მაგიდაზე ძველებური მრგვალმუცელა წვრილყელიანი თიხის დოჭი იღბა და ზედ მკრთალად ემჩნეოდა რალაც წარწერა (ს. ღემ., 97, 28-30);

იჟო — ზმნა-შემასხმენელი

აკვანი მაინც აკვანი იჟო და ყველას თავისი აკვანი ახარებდა (ო. ჩხ., 452, 4-5);

ეს ბედნიერი წუთი ახლა უკვე იჟო და ელჩები თავს იპატუნებდნენ (რ. ჭაფ., 543, 32-33);

ასანთი ნესტიანი იჟო და არ ეპიდებოდა (გ., ჩჩ., 67, 20);

ქუჩაში კაცის ჭაქანება არ იჟო და დაუბრკოლებლად ვრწყავდა იჭაურობას (ა. სულ., 600, 8-9);

მზე უკვე კარგა ხნის ჩასული იჟო და მთვარე დაჰტამატებდა ქვეყანას (ა. თევზ., 59, 32-33);

უთუოდ იჟო ვინმე მშენიერი და ამის გამო ხშირად ვამბობდით ძველებურს საფათროვას ლექსსა (ს. კილა., 73, 25-26);

მკვეთრი დაქანება იჟო და ძალაუფლებურად უჩქარებდნენ ნაბიჯს (კ. კობ., 7, 5-6);

ფანჯარაზე ფარდები იქმნა ჩამოშლილი და ოთახში ბნელდგება (ს. დემ., 126, 28);

იქით ნისლი იქმნა და აღარა ჩანდნენ (გ. რ., 99, 25);

შუაგული ზაფხული იქმნა და სიცხის ბული ბრიალდგება (ცისკ., 92, 45);

ოჯახის ამბავი იქმნა და ასე საქვეყნოდ თავის გაბიაბურებად არ უნდოდნა (ი. ჩაღენ., 107, 28-29);

ზღვა მუქი იქმნა და თეთრი ტალღები კარგად ჩანდა (ო.იოს., 322, 30);

ასეთივე სურათი გვაქვს მაპირისპირებელკავშირიან რთულ თანწყობილ წინადადებაში:

ხე ღობის იქით იდგა, მებრამ მისი ნახევარი გიორგის ვენახს დაჰქურდებდა (გ. შატ., 45, 26-28);

მართალია, დარბაზში იჯდა, მებრამ სხვაგან ჰქროდა მისი გონება (ნ. წულ., 229, 34-35);

იწვამ, მებრამ ძილი არ მპარებოდნა (ი. ლის., 183, 21);

ყველაფერი საზეიმოდ იქმნა მორთულნი, მებრამ სადღაც, გულის სიღრმეში, დავით დადიანს მაინც ჰქონდა შიში (ს.კილ., 82, 4-5);

ზამთრობით არ იქმნა, მებრამ არც გვინდოდნა (გ.დო., 313, 23);

ეს იქმნა ნანი კედია ..., მებრამ მე არ მჯეროდნა (ასულ., 607, 25);

მთვარეზე ეხლახან კაცი იქმნა, მებრამ მთვარე ამით არც იღუმალებას ატარებდა (თ. ბიბ., 164, 5-6);

ეს იქმნა ერთი წუთით, ან სულ რამდენიმე წამს, მებრამ ლადო მერე ხშირად იბრუნებდა ორივეს (ნ. აგიაშ., 33, 819);

ტყე დიბალი იქმნა, ნარევი, ხშირი, თითქმის გაუვალნი, მებრამ გვანცა ქარტხილივით მიიკვლევდა გზას (გ.ჩიქ., 2-3);

მატარებელი უკვე ჩაგლილი იქმნა, მებრამ წვერგაუპარსავი ნახშირით შავი რკინიგზელი არ ჩქარობდა შლაგბაუმის გახსნას (ე. ყიფ., 209, 33-34);

ფანჯარა ღია იქმნა, მებრამ ოთახში მაინც ტხელდგება (თ. კილ., 142,1);

შუადღე იქმნა მზიანი, მებრამ სამყოფელში საკმაოდ ბნელდგება (შ. დიდ., 294, 8-9);

მართალია, ნინიასეული ხოდაბუნები და ზერები უკვე კოლექტივისა იქმნა, მებრამ პირად სარგებლობაში დარჩენილ მამულსაც ხომ მოვლა უნდოდნა (მ.მრველ., 14, 11-13);

რაჭიდ-ბეგი უკვე მკედარი იქმნა, მებრამ ქერბალის მისგან შთაგონებული ღრმად ძვალ-რბილში ჰქონდა გამჯდარი (ს.შანშ., 298, 29-30);

ხსნა ისევ თხილამურებში იქმნა, მებრამ ბიჭებს მთელ სოფელში მხოლოდ ორი წყვილი თხილამური ებუღებოდნათ (ლ. მრელ., 298, 26-27);

თავითთ დიდნი, ანთებული კელაბტარი, ამბიონი და დიაკვანი ერთშერწყმულად იდგა... ხოლო სახარების დაუცადელი კითხვა, როგორღაც ცალკე და როყოოდ ბამოინდოდნა... (ლ. გოთ., 425, 18-21);

ისინი ორ მჭკრეოდ იდგნენ, ხოლო მათ შორის დინჯად მოდოდნა

ყვითელკოსტუმიანი, ჩაუპრატებული მამაკაცი (ასულ., 614, 17- 18);

გზაზე სამი საგუშაგო იქნა დანიშნული, ხოლო მთავარი მსაჯე ზუგდიდში შთავალმევალეზდა მხედრების დაბრუნებას (ს.კილ., 111, 31-33);

რთული თანწყობილი წინადადების კომპონენტთა ზმნა-შემასმენლების მწკრივთა თანმიმდევრობაში თავს იჩენს სტატიკურ ზმნათა ბუნება, რაც შემდეგში მდგომარეობს: ნამყო დროის სტატიკური ზმნები უმთავრესად მონაწილეობენ დინამიკურ ზმნათა უწყვეტლის მწკრივის მოდელში. ეს კი იმის მაჩვენებელია, რომ ნამყო დროის სტატიკური ზმნები ფორმით წყვეტილია, ხოლო შინაარსით უწყვეტელი.

როგორც ერთგვარშემასმენლიანი, ისე რთული თანწყობილი წინადადებები, რომლებშიც ერთ-ერთ ზმნა-შემასმენლად გვაქვს ნამყო წყვეტილის სტატიკური ზმნა, საინტერესოა არა მხოლოდ სინტაქსური თვალსაზრისით, არამედ მორფოლოგიურადაც; კერძოდ, ასეთ სტატიკურ ზმნათა სემანტიკური სტრუქტურა უტოლდება უწყვეტლისას. ფაქტობრივად სტატიკურ ზმნათა ნამყო ფორმით წყვეტილია, ხოლო შინაარსით უწყვეტელი.

§12. უწყვეტლისა და II თურმეობითის სემანტიკური

შრთიერთმიგართმვისათვის

„უწყვეტელიცა და II თურმეობითიც, ორივე, ფაქტობრივად ნამყო... მსგავსება პირვანდელი ჩანს, განსხვავება, ფუნქციური დაცილება (დიფერენცირება)—მეორეული, სხვაობის საფუძველი არა მხოლოდ სინტაქსურ, არამედ სემანტიკურ ურთიერთმიმართებებშიც უნდა ვეძიოთ“ (მ., 171).

უწყვეტლისა და II თურმეობითის სემანტიკური სიახლოვე განსაკუთრებით ნათლად ვლინდება პარატაქსულ კონსტრუქციებში. ასეთი წინადადების ზმნა-შემასმენლების მწკრივთა თანმიმდევრობაზე დაკვირვებისას აღმოჩნდა, რომ ერთმანეთის გვერდით საეხებით ბუნებრივად დგას უწყვეტელი და II თურმეობითი, მათთვის უცხო არაა შებრუნებული თანმიმდევრობაც: II თურმეობითი—უწყვეტელი.

ამასთანავე, დასახელებული კომპონენტები შედარებით ინტენსიურად გვხვდება უკავშირო, მაგვუფებელკავშირთან და მაპირისპირებელკავშირთან პარატაქსულ კონსტრუქციებში.

უწყვეტელი — II თურმეობითი

მთის ძირში უძრავი მძლავრობა, ზოგან საკმაოდ დიდი ფართობი დაეშარა (ნ.კეც., 44);

ისინი ისევ გამგელებით შემქმნომდნენ ეახშამს, თეფშებზე კალმასის ნამუსრევის გორა დაქმნენბინათ (ო.ჰილ., 116);

უხალისოდ მიბიჯებდნენ სველ ტროტუარზე, აბუზულიყვნენ (გ.გელ., 163);

განძრევისა ეშინოდ, ვერც გადატყაულ ლაჭზე დაეხმდა (ო.ჰილ., 501);

კოტე უძმაროდა ლარტყებს, ხელები მუხლებზე დაეყუო (ს.დემ., 133);

ცინოდა, ცივგომბორზე უკვე ჩამომეთოვა (ცისკ., 81);

კრიჭაშეკრული ციებთანით ცაცაცებდა, ტუჩები ბალურჯებოდა (ს.შეთარ., 117);

ბნისებდნენ ძალებიცა, პატრონები შემგულიყვნენ (ო.ჩხ., 472);

ეკატერინე შეციებულოვით ძაბაბებდა, კანკალს ამბანა (ს.ჰილ., 84);

II თურმეობითი — უწყვეტელი

თვლები ატრემლებოდა, პირს მალიმალ აღებდა (ე.ურჯუმ., 182);

მოკლე კაბი მალა ასწომდა, მუხლისთავები მოუჩანდა (გ.ფანჯ., 149);

ელისბარს თავი მოღრმცოდა, თვლებდა (ა.კურ., 206);

ნახიო უნდა ბებრეპნათ, ქარუმამ საბალახოები კარგად იცოდა (გ.აბაშ., 110);

დავით უკვე ამდბარეყო, ეკატერინეც ასადგომად ემზადებოდა (ს.ჰილ., 84);

რაზე აზლოდათ ჯაგარი, ვის ბოსტანში ისროდნენ კენკებს (თ.ბიზ., 189);

უფრო შორს ცისკიდური შემოთლმებულიყო, ეს ხაშურის ლამპიონები აიფოდადნენ (ლ.გოთ., 417);

სანდრო წელს ზევით ბაშირვლებულიყო, ვალიყო სურით წყალს უხხამდა (რ.ინან., 28);

გაჯგუფებელკავშირინი

უწყვეტელი — II თურმეობითი

ფიპრობდა და ვერ კი ბახსენებინა (თ.ბიზ., 158);

ეკვი კი ჰმონდა და ყურიც მომარა (გ.აბაშ., 131);

მღეროდნენ და იმ წამებში კვლავ უბორცოებად ძმულიყვნენ (გ.ბორგ., 190);

უკვე ცხელოდა და ხალხი პაპანაქების შიშით აღრიანად ბამოსულიყო საკმეზე (ცისკ., 99);

შავი ღრუბლები ხშირდებოდა მის სახეზე და მოახლოებულიყო წუთი მებისტებისა (ე. ბარნ., 41);

დილით ისევე გულმოდგინედ წვიმდა და ნისლი ხეირიანად არც გაფანტულიყო (გ.გელ., 186);

II თურმეობითი — უწყვეტელი

ოთარს ქამარი გასწვებოდა და გაფაციცებით აპირებდა (რ.ბეჟ., 209);
კისერი წამებრძელებინა და ფეხსაცმელს უშურებდა (კ.კობ., 45);
ღამე ბატრეტილიყო და ცაზე ვარსკვლავები ტახტახმდნენ (გ.აბაშ., 242);
მთვარე მიმალულიყო და უკვე ბნელოდა (ე.ზედგ., 433);
აქვანი აუვავებულებო და თავზე ჩიტები დაუპიპვივებდნენ (ო.პილ., 484);

მაკირისკირებულკავშირიანი

უწყვეტელი — II თურმეობითი

ხალხი ფიქრობდა, მაგრამ ვერაფერი ბამბო (თ.ბიბ., 156);
რალაცის თქმა უნდოდა, მაგრამ კი ვერ ეთმვა (ო.პილ., 481);
მხოლოდ ბიჭების ნათლობებს იხდიდნენ, მაგრამ იმასაც უნდა
ბადაჩვეულიყვნენ (მნათ., 65);
ბრობინა მკედარი დადიოდა, მაგრამ რა ექნა, ვისთვის შეეჩივლა (ო.პილ.,
462);
თვალეები კი უღიმოდა, მაგრამ ლოყები თოვლივით ბასთმთრებოდა (გ.შატბ.,
10);
ბიჭები კი მიიწვდნენ წიპრუას გარეთ გასაყვანად, მაგრამ წიპრუა სუფრის
ქვეშ შემძვრალიყო (გ.ლეონ., 98);
იღარ თოვდა, მაგრამ ცა ღრუბლებით ჩაშავებულიყო (ს.შანშ., 316);

II თურმეობითი — უწყვეტელი

კიდევ ბევრი რამ დარჩენილათ სათქმელი, მაგრამ ზედმეტი გულახდილობისა
მრიდებოდა (ნ.წულ., 198);
ლოყები ჩათმთქმოდა, მაგრამ ოდნავ გაპოხილი ბაგე კვლავ ბროწეულის
ყვავილს უბავდა (რ.გვეტ., 130);
გმირის საგვიარეულო მთლიანად ამოწვებტილიყო, მაგრამ უკირისუფლო
გმირთა საფლავებს სოფლურად ბიროდნენ (გ.ლეონ., 82);
რომანი უნდა ყოფილიყო დილაოგის პირველი ნაწილი, მაგრამ მწერალი
მომდევნო წლებში ღრმა კრიზისს განიცდიდა (კრიტ., 138);
მოსიკაულიყო ქვაფენილი, მაგრამ ისინი არაფერს მაშებოდნენ (თ.გოგ., 10);
უწყვეტლისა და II თურმეობითის სემანტიკური სიახლოვე განსაჯუთ-
რებით კარგად ჩანს მათი მონაწილეობისას სტატიკურ ზმნათა ნაშყო წყვე-
ტილის ფორმის მქონე ზმნა-შემასმენლიან პარატაქსულ კონსტრუქციებ-
ში.

ნაშყო წყვეტილი გვიჩვენებს დასრულებულ, შეწყვეტილ მოქმედებას,
რაც შეუთავსებელია სტატიკურ ზმნათა შინაარსთან. ნაშყო უწყვეტელი
კი გადმოგვცემს წარსულში მომხდარ ფაქტს დასრულებული, შეუწყვეტ-

ლი, განგრძობადი შინაარსით, რითაც რამდენადმე უახლოვდება სტატიკურ ზმნათა სემანტიკას. სტატიკურ ზმნათა ერთი ნაწილი ნამყოს გამოსახატავად იყენებს ნამყო წყვეტილის ფორმას, რომელსაც შინაარსი ნამყო უწყვეტილისა აქვს.

ნამყო წყვეტილის ფორმის მქონე სტატიკური ზმნის შემცველ პარატაქსულ კონსტრუქციებში მწკრივთა თანმიმდევრობაზე დაკვირვებისას აღმოჩნდა, რომ ასეთ წინადადებაში სტატიკური ზმნა-შემასმენლის ნამყო წყვეტილს, როგორც წესი, მოსდევს „წესიერ“ ზმნათა ნამყო უწყვეტელი ანდა II თურმობითი.

სტატიკურ ზმნათა ნამყო წყვეტილი — დინამიკურ ზმნათა ნამყო უწყვეტელი.

იდგა და... ქვითინებდა, ისმენდა, ამბობდა, ბუტბუტებდა, ლაღადებდა, ჰილაგდა, ფიქრობდა, უყურებდა, უთვალთვალებდა, უმზერდა, უხმობდა, იწვევდა, თოხნიდა, სცემდა, ათვალთვალებდა, კამდა, მღეროდა, გასცქეროდა, ელოდებოდა, ელიმებოდა, იზმორებოდა, იცინოდა...

იდგა და... ჰხელდა, არჩევდა, აბზრიალებდა, კამდა.

იჭდა და აბოლებდა, უსმენდა, უყურებდა, ათვალთვალებდა, უთვალთვალებდა, ჩორჩნიდა, არიგებდა, ქვითინებდა, კითხულობდა, ოხრაგდა, გვიამბობდა, ზელდა, ახამხამებდა, ხარშავდა, თვლემდა, ქსოვდა, არჩევდა, სვამდა, ათამაშებდა, თვლიდა, ესაუბრებოდა, ელაპარაკებოდა, გასცქეროდა, ელოდებოდა, ტიროდა, თბილოდა.

იწვა და... ფიქრობდა, სუნთქავდა, ქშინავდა, ფშვინავდა, ხერინავდა, უსტვენდა, ელოდა, ეჩურჩხლებოდა, ევნესოდა.

იყო და... უყურებდა, წუწუნებდა, ანათებდა, ნადირობდა, ლოცულობდა, ფიქრობდა, ამშვიდებდა, იზრდებოდა, ეთანხმებოდა, ეხვეწებოდა, ელოდებოდა.

ეგდო და... მათხოვრობდა, ხერინავდა, შესცქეროდა, ტიროდა, ელოდა.

ეკირა და... უერთებდა, ბურტყუნებდა, უხსნიდა, დაჰყურებდა, გორაობდა, ქვითინებდა, ჰლაშობდა, ასხამდა, შეეკცეოდა, მიჰყვებოდა, ილოცებოდა...

სტატიკურ ზმნათა ნამყო წყვეტილი — დინამიკურ ზმნათა

II თურმობითი

გიორგი განიერად გალაჭული იდბა შუა ოთახში და თავი ჩამკინდრბ (გ. შატბ., II, 33);

კარგა ხანს იჯდბ და გონს ვერ მოსულნიშ (შატბ., II, 403);

(ძაღლი) შორიახლო იწვბ და წამულო ცხვირი მიწაში (ილია, 268);

მამლის ყოვილამდე გაუნძრევლად იწვბ და დაღვრემით ერთ კუთხეს

მისჩამბოლად (ჯავ., I, 24);

მაშტი ჰასანი ერთი ყურით იმ ხეზე იწმ მილურსმული და ცალი მკლავით ხეს
შამოჰხვეოდა (ჯავ., I, 168);

იშვითად იცვლება კომპონენტთა თანმიმდევრობა, ჩვეულებრივ, ზმნა-
შემასმენელს მოსდევს წყვეტილის ფორმის სტატიკური:

იგი ქუნაზე და კინქუხებზე ხელის კიდებით მიმბლამბოდა და ხელში შე-
სალტული თოკი მშირა (ვაჟა, V, 29);

კურკა არაფერს იმჩნევდა და მაგრა მშირა მაშოს ფეხები (ჯავ., I, 96);

ასეთი თანმიმდევრობით შედარებით ხშირად გვხვდება დასახელებული
ტიპის ზმნათა II თურმეობითი — სტატიკური:

ძელმსხვილი, დაკუნთული მკლავები გულზე დამპარია და ისე იდბა (ნ.შატ.,
II, 69);

თავიანთ ტარასით ბამოხიზნულიწვენი და თამარ მეფის დროინდელ დან-
გრულის ეკლესიის გვერდზე ისხდნენ (ვაჟა, V, 207);

შეცვივნი ხელები გულზე ბადამჟკარმინებინათ და უბეებში მწყობო
(ილია, 386);

მიწოლილიყო ჩადილში და მძინა (ილია, 331);

(ძალს) ცხვირი კუდის ბოლოში წამყო და მძინა (ილია, 385);

ბიჭებს ძონძი-კონკი დამუხარათ და ზედ იწვა სიცხით გათანგული პატარა,
ქუქუიანი მაწანწალა (თ.გოგ., 6);

საანალიზო მასალა საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ:

აშკარაა უწყვეტლისა და II თურმეობითის სემანტიკური სიახლოვე. სე-
მანტიკურად მათივე მსგავსია ისეთი ჯგუფის სტატიკური ზმნები, რომლებ-
საც აქვთ საკუთარი აწმყო და ნასესხები ნამყო წყვეტილი (იდგა, იჭდა, იწ-
ვა, იყო...). ასეთ სტატიკურ ზმნებს ფორმა ნამყო წყვეტილისა აქვთ, ხოლო
შინაარსი უწყვეტლისა. ამიტომაცაა, რომ ისინი პარატაქსული კონსტრუქ-
ციების მწყკრივთა თანმიმდევრობაში უწყვეტლისა თუ II თურმეობითის
ბუნებრივი კომპონენტები არიან.

§13. კვაზიმრბატიული კონსტრუქცია და ზმნა-შემასმენლის სამბანტიპა

ვარლამ თოფურიაშ სინტაქსური ანალოგიის კანონით ახსნა გარდაუ-
ვალ ზმნებთან ქვემდებარის მოთხრობით ბრუნვაში შეწყობის ფაქტი და
დაადგინა, რომ ესაა საერთო ქართვლური მოვლენა (1).

გარდაუვალ ზმნებთან ქვემდებარის ერგატიული კონსტრუქცია უმთავ-

რესად ქართული ენის დასავლური დიალექტებისთვისაა (აქარული, გურული, იმერული, ლეჩხუმური, რაჭული) ნიშანდობლივი (2., 569). ეს მოვლენა შემჩნეულია აღმოსავლურ დიალექტებშიც (1, იქვე), აგრეთვე ძველ ქართულში.

ქართულში გვხვდება ორშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების თავისებური მოდელი: ადგა და წავიდა, ადგა და უთხრა, ადგა და შეჰამა... ირკვევა, რომ ამ მოდელის გავრცელების სფეროა ძველი, საშუალო, ახალი და თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენა; აგრეთვე: ქართველური ენები, დიალექტები, სასაუბრო ქართული; ასე რომ, იგი მართლაც საერთო ენობრივი ფაქტია. ამასთან, ყურადღებას იქცევს ისიც, რომ ისეთ სიტყვათგანლაგებაში, სადაც „ადგა და“...-ს მოსდევს გარდამავალი ზმნა-შემასმენელი, ქვემდებარე უმეტესწილად მოთხრობით ბრუნვაში დგას, თუმცა კი „ადგა“ ზმნა-შემასმენელი მას წესისამებრ სახელობითში მოითხოვს; ფაქტობრივად აქ გვაქვს კვაზიერგატორული კონსტრუქცია, ვინაიდან ქვემდებარე აზრობრივად და სინტაქსურად უკავშირდება მომდევნო ჩვეულებრივ ზმნა-შემასმენელს: ადგა კაცმა და მოკლა დათვი.

აღნიშნული ტიპის წინადადებაში ზმნა-შემასმენელთა განლაგება მყარია: როგორც წესი, წინადადებას იწყებს „ადგა“ ზმნა-შემასმენელი, კავშირად კი გამოყენებულია მაჯგუფებელი „და“.

„ადგა და“...-ს შემცველ წინადადებაში კვაზიერგატორული კონსტრუქციის ჩამოყალიბებას, ჩვენი აზრით, ხელი შეუწყო იმანაც, რომ ეს ზმნა დიკალა ძირითადი სემანტიკური მნიშვნელობისაგან. იგი ხშირად ისეთ ზმნა-შემასმენელთა თანამეწყვილეა, რომელთა მიხედვითაც წინადადებაში მოქმედების ლოგიკური განვითარება სრულიადაც არ მოითხოვს „ადგომას“; ადგა ამ კაცმა და უთხრა, ადგა და შააჰამა, ადგა და დალოცა...

როგორც ჩანს, ასეთ კონსტრუქციაში სემანტიკურად და სინტაქსურად შეუდარებლად ძლიერია მომდევნო ზმნა-შემასმენელი, რომელიც ფაქტობრივად განაგებს წინადადების კონსტრუქციას.

1. ვ. თოფურია, სინტაქსური ანალოგიის ერთი შემთხვევა ქართულში დი-
ლექტების მიხედვით, ჩვენი მეცნიერება, I, ტფ., 1923.
2. ზ. სარჯველაძე, ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის შესავალი, თბ.,
1984.
3. ივ. ქავთარაძე, ზმნის ძირითადი კატეგორიების ისტორიისათვის ძველ ქარ-
თულში, თბ., 1954.
4. აკ. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, თბ., 1973.
5. მ. შინჯიაშვილი, იქმო ზმნის სტატიკურობის საკითხისათვის, იკე, XV, თბ.,
1966.
6. არნ. ჩიქობავა, პერმანსივის („ბოლმეობითი“) ისტორიული ადგილისათვის
ქართული ზმნის უღვლილების სისტემაში, საქ., მეცნ.აკად. მოამბე, IV, თბ., 1943.
7. არნ. ჩიქობავა, ქართული ენის ზოგადი დახასიათება, ქეგლ, ტ. I, თბ., 1950.
8. ბ. ჯორბენაძე, ქართული ზმნის ფორმობრივი და ფუნქციური ანალიზის
პრინციპები, თბ., 1980.

ზოგი ზმნური კატეგორიის გამოხატვისათვის პარატაქსულ კონსტრუქციაში

§ 14. ასპექტის გამოხატვის საკითხი მჟკრივთა თანმიმდევრობაში

აღიარებულია, რომ ასპექტი ზმნის უძველესი კატეგორიაა, „რომელიც ზმნის მიერ აღნიშნულ მოქმედებას წარმოგვიდგენს ან ისე, რომ მას ბოლო არ უჩანს, ან ისე, რომ მას ბოლო უჩანს. პირველ შემთხვევაში გვაქვს დაუსრულებელი მოქმედება, მეორეში — დასრულებული. ამის მიხედვით გვაქვს ორი ასპექტი (ანუ ორი სახე): დაუსრულებელი და დასრულებული, ანუ უსრული და სრული. მაგალითები: ვწერე და დავწერე, ვხატე და დავხატე, ვაღე და გავაღე, ვღებე და შევღებე, ვაცხვე და გამოვაცხვე, ვნაყე და დავნაყე, ვაგდე და ჩამოვაგდე“ (15, 262).

ასევე ცნობილია, რომ „ასპექტის საწარმოებლად თანამედროვე ქართულ ენას მართო ერთი საშუალება მოეპოვება. ეს არის ზმნისწინის დართვა. თუ ზმნა, ასპექტიანია, უზმნისწინოდ ის უსრული სახისაა (იმპერფექტულია), ხოლო თუ ზმნისწინი დაერთო — სრული სახისა იქნება (პერფექტული შეიქმნება)“ (15, 262). ზმნისწინის ეს უნარი პირველად აღნიშნული აქვთ ქართველ გრამატიკოსებს: პიოსელიანს, დ. ყიფიანს და პ. კეცელიძეს (იხ. 21, 22).

დღესაც ქართულ საენათმეცნიერო ლიტერატურაში საყოველთაოდაა გაზიარებული დებულება, რომ ასპექტის გამოხატვა ახალ ქართულში ზმნისწინს ემყარება (21, 22), ზმნისწინიანი ფორმები სრულია, უზმნისწინო — უსრული (6, 118).

სპეციალურ ლიტერატურაში არის ცდა, ასპექტი დახასიათდეს როგორც „ზმნის უნარი — ერთი ლექსემის შიგნით, ერთი ლექსიკური მნიშვნელობის ფარგლებში გამოხატოს დაპირისპირება სუბიექტის მოქმედების გრძლიობის ხარისხებს შორის“ (20, 234). გ. მაჭავარიანმა კი გრძლიობა მიიჩნია ახალ ზმნურ კატეგორიად (7, 531-532).

ასპექტი ძველ ქართულშიც გამოიხატებოდა, მაგრამ ის სულ სხვა პრინციპზე იყო დაფუძნებული; ასპექტური გარჩევა ემყარებოდა I და II

სფერიის ფორმათა შეპირისპირებას: I სერიის ფორმები უსრულ ასპექტს გამოხატავდა, II სერიისა კი — სრულს. ზმნისწინს ამ საკითხში არავითარი ძალა არ ჰქონდა (15, 266); ძველ ქართულში მთავარი იყო დაპირისპირება წყვეტილ (ერთბაშ, მომენტობრივ) და უწყვეტელ (განგრძობით, დურატიული) ასპექტებს შორის (17, 76-78; 11, 13), თუმცა კი ძველ ქართულშივე კანტიკუნტად მოიპოვება ახალი სისტემის ნიმუშები (15, 269). ასპექტის ახალი სისტემის გამოხატვა რომ მკიდროდ დაუკავშირდა მომავალი დროის თხრობითი კილოს ფორმების აღნიშვნას და რომ ზმნისწინმა ძველ ქართულშივე თანდათანობით შეიძინა მაპერფექტივებული უნარი, ამის მაგალითები დამოწმებული აქვს აგრეთვე ნ. ნათაძესა (8, 47) და ი. იმნაიშვილს (4, 136); ეს მოვლენა კიდევ უფრო ცხადყო ზ. სარჯველაძემ, რომელმაც თავის ნაშრომში (9, 490-506) ათეულობით ახალი მაგალითით ნათელი მოჰყენა ასპექტის გამოხატვის ახალი სისტემის ინტენსიურ განვითარებას IX საუკუნიდან.

სისტემის შეცვლის პროცესი დამთავრებულია ახალ ქართულში, თუმცა მაგალითები ძველი სისტემის მოვლენებისა დღევანდელ ქართულშიც არის ნაშთის სახით შემორჩენილი (15, 272). ასპექტის გამოხატვის ახალ სისტემაზე გადასვლის შემდეგ მთლიანად მაინც არ გამქრალა ძველი ქართული სათვის დამახასიათებელი სისტემა ასპექტების სერიათა მიხედვით გარჩევისა და ძველი სისტემის ნაშთები დღემდე განაგრძობენ არსებობას (21, 348). ეს დებულება დადასტურდა ჩვენ მიერ მოძიებული მასალის მიხედვითაც: ერთგვარ მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელები გამოავლენენ ასპექტურ წყვილთა შესაბამის თანმიმდევრობას, საიდანაც ჩანს, რომ არათუ „მთლიანად მაინც არ გამქრალა“, არამედ გარკვეული ჯგუფის ზმნებთან ჯერ კიდევ ძალაშია ძველი ქართულისათვის დამახასიათებელი სისტემა ასპექტების სერიათა მიხედვით გარჩევისა.

უსრული ასპექტის გამომხატვა

როგორც ცნობილია, პირველ სერიაში უსრული ასპექტის გადმოსაცემად გამოიყენება აწმყოს წრის მწკრივები: უმთავრესად აწმყო და უწყვეტელი; აწმყოს კავშირებითიც უსრული ასპექტის გაგებას შეიცავს, მაგრამ

იგი მეტად იშვიათად გვხვდება.

ერთგვარ მწყრივთა თანმიმდევრობაში ასპექტის ერთგვარ სახეთა თან-
მიმდევრობაა უმთავრესად. ამიტომაც, რაკი აწმყოს მწყრივი უსრულ ას-
პექტს გამოხატავს, აწმყო — აწმყოს თანმიმდევრობაში გვაქვს ასპექტის
უსრული — უსრული თანმიმდევრობა:

მერე წარამარა ჩირღმბა ტრამეი და აჟა-იჟ არიბმებს აღამიანებს (ს.დემ., 112).
ვსუნთძავ და ვტაბბი (ე.ზედგ., 431). ღაფითი მატამთიბა მათ და ფიძრობს
(კრიტ., 114). მიზეზებს იმებს და ქუთით ბვატაშუმბ (მ.მრეველ., 49). ვბრძნობ ამას
და ვპასუხობ (გ.ნადირ., 68) და სხვა მრავალი.

როდესაც ზმნისწინიანი ფორმები კვლავ აწმყოს გაგებას შეიცავს, ას-
პექტიც უსრულია; ესენია არა უასპექტო (15, 266), არამედ ასპექტნაკლო
ზმნები (21, 347), რომელთაც აქვთ უსრული ასპექტი და აკლიათ სრული.

ბევრნაირი აღამიანი შედის და ბამოდის ამ წყეულ რკინის ქიშკარში (პ.ლორ.,
741). მიკისკისებს და მიიშოლმებს ირაკლი ჟორჯანელის გულსა (გ.ხორგ., 163);
ბაიძახნიან და ხალხს ცხვრებივით მიმრეპებნიან (პ.ლორ., 741).

ეს ზმნისწინიანი, მაგრამ უსრული ასპექტის მქონე ზმნები, ბუნებრივად
უდგანან გვერდში ჩვეულებრივ უსრულასპექტიან ზმნა-შემასმენლებს,
რომლებსაც აწმყოში ზმნისწინი არა აქვთ:

შეჯიბრებაზე მივდივარ და წინას ვიცავ (რ.კეიშ., 60). ლიტერატურული
კრიტიკა მიდის იოლი გზით... და თავს ვერ აღწევს სულიერ მორჩილებას (კრიტ.,
161). მიდის მთავრობის ნებადაურთველად, ქურდულად და ანადგურებებს იმ
ნაწილს (ს.შანშ., 322). დადინ და დარიგებებს აძლევან (პ.ლორ., 740). თავს
უძნევს თენგო და ზურასკენ ბამოდის (მ.ელიოზ., 37). პატიმარი ყველაფერს
იპიწებს და ბარბის თავისი ცოლ-შვილის სანახავად (პ.ლორ., 741). იბრუნებს
ეგნატე ერთ დროს სადღაც ძველ ხელნაწერში წაკითხულ ფრაზას და ბანაბრობს
(შ.დად., 528). დავტყდარი და ვფიქრობ (ე.ზედგ., 446).

ასპექტური ომონიმია (21, 348) გვაქვს ისეთ ზმნისწინიან ფორმებთან,
რომლებსაც ერთ შემთხვევაში შეიძლება ჰქონდეთ უსრული ასპექტის გა-
გება (აწმყოს წრეში), მეორე შემთხვევაში კი გამოხატავენ სრულ ასპექტს
(მყოფადის წრეში): ამგვარად ჩვენ საქმე გვაქვს პირველ შემთხვევასთან.

მორწმუნე კრისტიანი საბოლოოდ ქვეყნის. გასაგონად მძლავრად
ამოიხვეწებებს და იმდენი შიშნულობითა და კრძალვით შეღონებულ საკუთარ
თავს მამაცურად შემსძახებს (კრიტ., 116). ჩახმდავს და მთელ საწყაროს
დაინახავს (გ.სურგ., 164). მხურვალე ბაგეზე ოდნავ შეახებს ათრთოლებულ
ტუჩებს და მიმცემინ თაფლივწყებას (გ.ხორგ., 164); ხანდახან ცხვირ-პირში
ამოირტყამს და მოულოდნელი ტკივილისაგან ატირდებდა ხოლმე (ე.ზედგ., 446).

როდესაც ვამბობთ, მყოფადის მწკრივი გამოხატავს ახლანდელ დროსო, საანალიზო ფორმაში მეტწილად ე.წ. ზოგად აწმყოს ვგულისხმობთ, თუმცა კი კონკრეტული აწმყოს მნიშვნელობაა გამორიცხული (1, 74); ამასთან, ასეთი მყოფადი, ჩვეულებრივ, რეგულარულად განმეორებულ მოქმედებას გამოხატავს (1, 73).

როგორც გამაჰვარიანი შენიშნავს, „ე.წ. საშუალო გვარის (სტატიკური) ზმნები პრევერბებს ან სულ არ დაირთავენ, ან დაირთავენ მხოლოდ მიმართულების გადმოსაცემად. სრული ასპექტი პრინციპში შეუთავსებელია სტატიკურ ზმნათა ბუნებასთან“ (6, 122). აღნიშნულ ზმნებს უსრული ასპექტის გაგება აქვთ და მონაწილეობენ უსრულ ასპექტიან ზმნაშემასმენელთა თანმიმდევრობაში:

მუშა კაცი ვარ და კამაც მიჰპარს (თ.ჟილ., 146). შენ ცოცხალი ხარ და იტანჯვები (ს.შანშ., 301). ახლა პაპა დიმიტრი დილა-საღამოს სახლის წინ ზის და ჩიბუხს აბოღმებს (შ.დად., 525). ნაკლი აძვთ და ვერ ამჩნევს (ე.ყიფ., 203). საქმე მთლად დაწყობილი არა აძვს და ახლა საქართველოს დასალაშქრად არა სცხმლათ (გ.ჩიქ., 196). არ მინდა და მაინც ვჰმძრობ (ე.ყიფ., 203). ცხარე ცრემლითა ტირის და უფალს შემპლავის (ნ.ნატრ., 49).

უწყვეტლის მწკრივიც უსრული ასპექტის გამოხატველია და, ბუნებრივია, ამ მწკრივთა შემცველი ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადება უსრულ ასპექტიან ზმნათა თანმიმდევრობას გვიჩვენებს:

გრძელი ქუჩა წერეთლის პროსპექტს კვამლად და მტკვართან თავდებოდა (ნ.დუმბ., 112); წყნარად მრთდებოდნენ და ისევ სცილდებოდნენ ერთმანეთს მავთულები (ს.დემ., 107). ჭანაშუარის ჯამებს ხშირ-ხშირად ავსებდნენ ღვინით და უმაღლე სცლიდნენ (ნ.ნატრ., 38). წიგნებს უფანტავდა და სამელნეს უმსხვრევდა (თ.ჟილ., 124). ზურგი ჩხვლელად და ტახტავდა (გ.ჩიქ., 205). ყმაწვილებივით იბუზბოდნენ და მაინც არ ეთმობოდნენ ერთმანეთს (კ.ლორთქ., 299). უკრავდა და თან ხმასაც აუღლებდა (რ.ჩაჩ., 105). სწრაფად იღებდა ნამტვრევებს და ჰრიდა (ე.ყიფ., 201); სახელურს მთელი მონდომებით ატრიალებდა და არლანს აფჰვტინებდა (ნ.შატბ., 58). იგი ასთმას უჩიროდა და სიმაღლეს ვერ იტანდა (რ.ჟიფ., 65). ლმვასავდა და ხატავდა პლაკატებს (ა.თევზ., 7).

ასეთსავე ვითარებას გვიჩვენებენ ე.წ. საშუალო გვარის ზმნები, რომლებიც ზმნისწინს ან არ საჭიროებენ, ან თუ დაირთავენ, კვლავ უწყვეტლის მწკრივში რჩებიან, ანდა უზმნისწინოდ არ იხმარებიან. ასეთ ზმნათა უსრული ასპექტი კარგად გამოიკვეთება ისეთ ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში, სადაც მონაწილეობს უსრულასპექტიანი

„წესიერი“ ზმნა-შემასმენელი. ვნახოთ მაგალითები:

ძირს ვიცატრებოდი და ვხედავდი (ე.ზედგ., 403). ვასილმა კარგად იცოდა დროის ფასი და ვანოს თითოეულ წუთს თვალისჩინებით უფრთხილდებოდა (კრიტ., 101). ცხოვრობდა და მოქმედებდა (კრიტ., 103). ძირძობადნენ გლეხები და მექის მზაკერულად თანაუბრდნობდნენ (კლორტ., 304). დილიდან საღამომდე ბრძალვება ერთ ადგილას და მის მდგომარეობაში მყოფთ ეცნობოდა (პლორ., 173). ამბობდა გულში და შიშით თვალს ვერ აშორებდა (გ.ჩიქ., 202). ტუჩს ვარდის წყლით უსველებდა და ჩონთზე ფიქრობდა (გ.ჩიქ., 201). ხტოდა და ღრილობდა (მელიოზ., 341). ჩაცუცქული ქმუი და ერვანდას გულს შუა აპობდა (ს.შანშ., 298). ცახცახებდა და უღონოდ ღმუიდა (გ.ხორგ., 166). ფიქრობდა ზესნახე და გულში უხარობდა (ნ.წულ., 216). იღიმებოდა და მორბოდა (ე.ყფ., 205). ორატორები ბამოდიოდნენ და თავიანთ მუშაობაზე მოუთხრობდნენ შეკრების მონაწილეებს (ნ.წულ., 298). მათთან ერთად დადიოდა მიხა და სამართლის დამყარებასა ცდილობდა (გ.ნატრ., 41). თეფზი დაჰქონდა გასაყიდად და ამით ირჩინდა თავს (გ.ჩიქ., 210). აჰქონდა და ჩამოჰქონდა ხომალდებზე ათასი ჯურის საქონელი (გ.ჩიქ., 210). ბასტამრობდა გზას და ელოდა (გ.ჩიქ., 203). ის სკოლიდან მორბოდა და მოაფრიალებდა გაშლილ ფურცელს (ე.ზედგ., 447). მოწმენდილი ცა დაჰქურბდა და დანატოდა (ე.ჩიქ., 262). განრისხებული ელია ზედ ქოხების თავზე დიბუდებდა და ბოტოძრობდა (ე.ჩიქ., 26). აბროვებდა და ყანაში ბაჰქონდა (კლორტ., 306).

მაშასადამე, როდესაც ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში გვაქვს მწკრივთა თანმიმდევრობა: აწმყო—აწმყო ან უწყვეტელი—უწყვეტელი, როგორც მოსალოდნელია, ასპექტური თანმიმდევრობაც შესაბამისია: უსრული—უსრული.

აქვე უნდა განვიხილოთ ასპექტის სახეთა თანმიმდევრობის საკითხი ისეთ ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში, რომელშიც ჩვეულებრივი ზმნის უწყვეტელს გვერდით უდგას ნამყო დროის სტატიკური ზმნა. ეს უკანასკნელი ფორმით წყვეტილია, ხოლო შინაარსით უწყვეტელი. ნამყო დროის სტატიკური ზმნა ფაქტობრივად უწყვეტლის ფუნქციას ასრულებს (11, 22), რაც ერთხელ კიდევ დასტურდება ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების ზმნა-შემასმენლების მწკრივთა თანმიმდევრობაზე დაკვირვებით (19, 349-364).

სტატიკური ზმნები უწყვეტელს ვერ აწარმოებენ და სათანადო შემთხვევაში წყვეტილს მიმართავენ (ადღია-ეგდო, ჰყრია-ეყარა, სწერია-ეწერა და ა.შ.). მწკრივთა სხვადასხვაობის მიუხედავად, ასპექტი ორიგვეან უსრულია და ამ მხრივ ებდო, ექარა, ეწერა და მათი მსგავსი ფორმები:

არ განსხვავდებიან ბინადრობდა, შიშობდა, ცახცახებდა და სხვა ასეთი ფორმებისაგან (21, 354).

ვინაიდან „სრული ასპექტი პრინციპში შეუთავსებელია სტატეკურ ზმნათა ბუნებასთან“ (6, 122), ამიტომაც, ბუნებრივია, ეს ზმნები უსრული ასპექტისაა და სისტემატურად მონაწილეობენ უსრული ასპექტის გამოხატველ მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელებში. ნამყოში კი ასეთი მწკრივია უწყვეტელი, რომელიც გადმოგვცემს წარსულში მომხდარ ფაქტს დაუსრულებელი, შეუწყვეტელი, განგრძობადი შინაარსით, რითაც რამდენადმე უახლოვდება სტატეკურ ზმნათა სემანტიკას. „ამჟამად ფაქტია, რომ ამ ზმნებს აქვთ აწყო და ნასესხები ნამყო, თანაც ისეთი ნამყო, რომელიც თავისი ხასიათით განუსაზღვრელია“ (11, 22). ამიტომაცაა, რომ ერთგვარ-შემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში ნამყო დროის სტატეკურ ზმნებს, როგორც წესი, გვერდით უდგას ჩვეულებრივი ზმნის უწყვეტელი და ასპექტის მიხედვით ორივე უსრულია. ენახოთ სათანადო ნიმუშები:

ვიღეკი და ვიყურებოდი: მე გაოგნებული ვიღმეკი და აქეთ-იქით ვიპჟრებოდი (ე.ყიფ., 202);

ვიღეკი და შევეცქეროდი: კარგა ხანს ვიღმეკი და შემვცმეროდი ფერმის სიმაყეს (ე.ზედ., 431).

ვიღეკით და ვუქნევდი: ერთი წუთის შემდეგ შუა გზაზე ვიღმეკით და ჩვენსკენ მომავალ მანქანებს შორიდანვე ხელებს ვშანვმვძით (ე.ყიფ., 203);

იღგა და მიაცილებდა: იგი იღბა და გულდაწყვეტილი მიაცილებდა მატარებელს (ს.დემ., 111);

იღგა და იკვრიტებოდა: მამა გაშტერებული იღბა და სიბნელისაკენ იფვრიტებოდა (ე.ყიფ., 225);

იღგა და აქნევდა: იღბა მოედნის შუაგულში და ხორთუმს აძნევდა (თ.კილ., 152);

იღგა და ეწეოდა: გურამი ერთხანს იღბა და სიგარეტს ეწეოდა (ნ.შატ., 60);

იღგა და აფახულებდა: ზაქი კი იღბა და გრძელ წამწამებს აფახულებდა (ნ.შატ., 59);

იღგენ და ვერა ხედავდნენ: ბიჭები ურმის იქითა მხარეს იღბნენ და ვანოს ვერა ხედავდნენ (გ.ანატ., 48);

იღგენ და მოუწოდებდნენ: ლექსები მეგრძოლ მეგობრებად ეღბნენ გვერდში ჩვენს გმირ მეომრებს და მოუწოდებდნენ სამშობლოს მტრების წინააღმდეგ შეუბოვარ ბრძოლას (ა.თევზ., 10);

იჯეკი და წერდი: იჯემკი მიწურში და წერდი (თ.კელ., 149);

იჯდა და ფიქრობდა: ზესნახე მარტო იჯდა და ფიქრობდა (ნ.წულ., 227);

იქდა და იყურებოდა: მშვიდად იჯდა და დარბაისლურად იძურებოდა აქეთ (ნ.წულ., 214);

იქდა და ჰგლეჯდა: ის ახლა მასპინძელთან ერთად ფეხმორთხმით იჯდა გაშლილ ნაბადზე და გაქონილი თითებით მგელივით ჰბლწვდა ძროხის ხაშლამას (გ.ნატრ., 38);

იქდა და შესცქეროდა: იჯდა გულხელდაკრეფილი და ქმარს თვალებში შემსტამროდა (თ.ჰილ., 127).

იქდა და სინჯავდა: იჯდა და ყველაფერს აუქციონზე გამოტანილი ნივთებივით სინჯავდა (თ.ჰილ., 127);

იქდა და ელოდებოდა: დაძაბული იჯდა და ქმრის ბრძანებას ელოდებოდა (თ.ჰილ., 127);

იქდა და გასცქეროდა: სინთუ კვლავ უძრავად იჯდა და გზას ბასტამროდა (გ.ჩიქ., 206);

იქდა და გაჰყურებდა: მთელი დღეები ბებერი თხმელის ქვეშ იჯდა და გზას ბაჰჰურებდა (გ.ჩიქ., 203);

იქდა და ქსოვდა: დედა ნავთქურასთან იჯდა და წინდასა ქსოვდა (თ.ჰილ., 134);

იქდა და აკეთებდა: დიდდა კიდევ კარგა ხანს იჯდა ზურას ლოგინზე და რაღაცას აკმთებდა (მ.ელიოზ., 36);

იქდა და კითხულობდა: სულ სახლში იჯდა და წიგნებს კითხულობდა (თ.ჰილ., 149);

ისხდნენ და ბაასობდნენ: კაკლის ქვეშ ჩამწყრივებულ სკამებზე სტუმრები ისხდნენ და დინჯად ბაასობდნენ (ნ.შატ., 58);

ისხდნენ და ლაბარაკობდნენ: სხვა მგზავრებიც ისხდნენ და ლაბარაკობდნენ (რ.კეიშ., 63);

იწვა და იცოხნებოდა: კამეჩი იწვა და ზარმაცად იცოხნებოდა (ნ.შატ., 58);

იწვა და იცოხნიდა: უზრუნველი იწვა და იცოხნიდა (ე.ზედგ., 430);

იყო და ართმევდა: იქნებ ხარბიც იქო და სხვას ართმევდა (ს.შანშ., 301);

იყვნენ და ათვალიერებდნენ: ჯარისკაცები ერთ ხანს ჩუმად იყვნენ და ფარულად ათვალიერებდნენ ჯაყმოსანის უჩვეულო სტუმარს (გ.ნატრ., 64);

როგორც საანალიზო მასალაც ნათელყოფს, ბუნებრივი ჩანს თანმიმდევრობა: პირველი კომპონენტი სტატისტიკური ზმნაა, ხოლო მომდევნო დინამიკური ზმნის უწყვეტელი, რაც განპირობებულია ლოგიკური აუცილებლობით: კერძოდ, ჯერ გადმოცემულია „მდგომარეობა“ და შემდეგ „მოქმედება“ (მოქმედების პროცესი), რითაც ირკვევა, რა მდგომარეობაში იმყოფებოდა მოქმედებას სუბიექტი, რა მდგომარეობაში მოქმედებდა სუბიექტი.

შედარებით იშვიათად, მაგრამ მაინც გვხვდება შებრუნებული თანმიმ-

დღევრობა: ჯერ დინამიკური ზმნის უწყვეტელი და შემდეგ სტატიკური ზმნის წინამყო:

ვერ დგებოდა და ეგდო: ფეხზე მერ დგებოდა და მუხლებჩაჩოქილი ებღმო (ე.ზედგ., 401);

იხოცებოდნენ და იწვნენ: ჩვეულებრივ მოკედავთა მსგავსად იხმცებოდნენ და სასაფლაოზე მათ გვერდით იწვნენ (თ.კილ., 129);

ასეთი თანმიმდევრობისას სტატიკურ ზმნებში შედარებით შესუსტებული ჩანს უსრულობის შინაარსი. ამ შემთხვევაში სტატიკური ზმნები უფრო „მყარ მდგომარეობაში“ ყოფნას გვიჩვენებენ, თუმცა ასპექტის მიხედვით ორივე კომპონენტი უსრულია.

ამრიგად, აწმყოს წრეში გვხვდება მხოლოდ ერთგვარი თანმიმდევრობა ასპექტური წყვილებისა: უსრული—უსრული. ამასთანავე, უსრულ ასპექტს გამოხატავენ ე.წ. „უასპექტო“ ზმნებიც, რომლებსაც ლექსემის ფარგლებში არ გააჩნიათ დაბირისპირებული წევრი, თუმცა, როგორც ვნახეთ, ისინი ბუნებრივად უდგანან გვერდით „წესიერ“ ზმნათა უსრულასპექტიან ფორმებს. საუბარია ისეთ სტატიკურ ზმნებზე, რომელთაც ფორმა წყვეტილისა აქვთ, ხოლო შინაარსი უწყვეტლისა (იწვა, იჭდა, ეგდო...).

სრული ასპექტის გამოხატვა

დადგენილია, რომ ზმნის პრევერბიანი ფორმები სრული ასპექტისაა, (15, 162; 6, 118; 21, 344 და სხვ.), რისთვისაც გამოიყენება შემდეგი მწკრივები: მყოფადი, ხოლმეობითი, მყოფადის კავშირებითი, წყვეტილი, II კავშირებითი, I თურმეობითი, II თურმეობითი, III კავშირებითი. იქვე მითითებულია, რომ მყოფადის წრის მწკრივები მხოლოდ სრულ ასპექტს გვიჩვენებენ, ხოლო II და III სერიის უპრევერბო ზმნები უსრული ასპექტისაა.

როგორც ქვევით დავინახავთ, სრულასპექტიანია არა მხოლოდ მყოფადის წრის მწკრივები, არამედ II და III სერიის მწკრივებიც — პრევერბიანცა და, რაც ყველაზე საყურადღებოა, არცთუ იშვიათად — უპრევერბოც. ამასთანავე, ვყარდნობით დებულებას, რომ „ზმნის ყოველი ნაკვეთი... აუცილებლად რომელსამე ასპექტსაც გამოხატავს“ (6, 118).

მყოფადის მწკრივი, ჩვეულებრივ, გამოხატავს მომავალ დროს და, როგორც წესი, სრული ასპექტისაა. ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში ამ მწკრივთა წყვილებს: მყოფადი—მყოფადი, როგორც მოსალოდნელია, შეესაბამება ასპექტური წყვილები: სრული—სრული; ეს თანმიმდევრობა დაცულია იმ შემთხვევაშიც, როცა ერთ-ერთი კომპონენტი ე.წ. „უასპექტო“ ზმნაა:

წავალ და მართლაც შემინხმდავ მის ოჯახში (ე.ზედგ., 443). დარწმუნდება და წავა (ე.ყიფ., 225). მივალ და ფრთხილად ბამომვალაპარაპები (ე.ზედგ., 430). თქვენი მშობლებიც მალე მოვლენ და წაბიწვანენ (ე.ზედგ., 447).

მყოფადის მწკრივი რომ მხოლოდ სრულ ასპექტს გამოხატავს, ეს კარგად ჩანს „წესიერ“ ზმნათა მაგალითზე:

ჩემს ნაოფლარ სიშინდს ძირფესვიანად მოვთხრი და შინ მოვითან (კ.ლორთქ., 301). ცისფრად შემოგანათებს და გულს ბაბიხსნის (ე.ზედგ., 428). შაპსებენ და ბაამრავალშეროვნებენ (კრიტ., 99). ზურგს შემაპტებენ და ბაბიტლებინ (პ.ლორთქ., 741). აღიდდება' მდინარე და წალქაპსს ყანებს (ე.ყიფ., 204). ატყდება ქარიშხალი და დანბრმვს ყველაფერს (ე.ყიფ., 204). დანბრმვს სახლი და ქვეშ მოვითანს (ე.ყიფ., '25). დაჯდება ვანო შინ და გარეთ აღარ ბამოიხმდავს (გ.ნატრ., 45). სიცილ-კისკისით წაიპტებინ და მოურიდელოდ მიჰქალ-მოჰქალაპენ (გ.ხორგ., 163). მაშინ შენს ერთგულებაში დარწმუნდება და ვაჟს ერთის მაგიერ ხუთს ბიბოქმებს (ე.ჩეკ., 263). დანბრმვინ და ფესვებს ქვესენელში ჩაუშვებენ (კ.ლორთქ., 301).

ზოგი ზმნა მყოფადს ზმნისწინის გარეშე აწარმოებს: იშოვის, უშველის, ეტყვის..., რომლებიც ამავე დროს სრულ ასპექტს გამოხატავენ.

წავალ და სადმე ვიშოვნიო (თ.გოგ., 39). მოაჯდება ცხენს და თავს უშველისო (გ.ჩიქ., 164). შიშილი ძიად არ ბამოღებება და ნანას არ ბიტაქისო (კ.ლორთქ., 304).

ზოგჯერ საქმე გვაქვს ასპექტურ ომონიმიასთან (21, 348), კერძოდ, ზოგიერთი ზმნა ახლანდელი დროის გაგებით აწყოა და, ცხადია, უსრული ასპექტისაა, ხოლო მომავალი დროის მნიშვნელობით მყოფადია და, ამასთანავე, ასპექტის მიხედვით სრულია, თუმცა ზმნისწინი არ ახლავს: უამბობს, ასახელებს, აქცევს... ამ ზმნათა ეს თვისება განსაკუთრებით კარგად ჩანს ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში, სადაც პირველი კომპონენტი მყოფადის პრევერბიანი სრულასპექტიანი ზმნა-შემასმენელია და გვაქვს ასპექტური თანმიმდევრობა: სრული—სრული.

ქვეყანას შემკრავ და ვუამბოზ საზარელ ამბავს (ს.შანშ., 298). დანიზრდებიან და ასახელებენ პაპას (ა.თეფ., 20). დანანრმვს კელღებს და მტერად აძმვს ნინიასეულ ოჯახს (მ.მრეელ., 50). საცაა ბასაღმბა და არაფრად იმცმვა (ნ.წულ., 226).

ხოლმეობითი სრული ასპექტის გამომხატველი მწკრივია და, ბუნებრივია, ამ მწკრივის ფორმათა თანმიმდევრობა იგივეა, რაც სრული ასპექტის მქონე ზმნა-შემასმენელთა თანმიმდევრობა:

ცხენს შმაჩმრამბლა ზოლმე და მაშინლა მიხვამბოლა (გ.ნატრ., 46). დაშმაბამბა ქარუმ შენენაური და უროს ღსაცხმბლა (ს.შანშ., 323). თხრიღებს ბაიშვანდა და მდინარეს მიუშვამბლა (კ. ლორთქ., 306). ბაუშუმბლა ტაბაკს და მერე თხმელის ძირას მიაპოთხავდა (გ.ჩიქ., 205). ჩამოშუმვლიდი ბავშვებს და ღაშხამდავდი (ე.ზედა., 446). თოკში შებმული ბეჟანი წარამარა მიხამდავდა ციგაზე ყვენივით შემჭდარ პაპას და მსხილ კბილებს ღანანხმამბლა (ლ. მრელ., 294). ასეთ რამეს მიუხვამბოლა და ეშმაკობას ბაშმამბლა (პ.ლორთქ., 731).

განსაკუთრებით საინტერესოა ასპექტური თანმიმდევრობის ისეთი შემთხვევები, როდესაც ერთ-ერთი კომპონენტი სრული ასპექტის მქონე უპრევერბო ზმნაა:

ხელაღას მაგიდაზე დაღბამდა და იბამლა (თ.კელ., 146). ახმდავდა კერზე ჩამოკიდებულ ელნათურას და იბამლა (ე.ზედა., 430). იბამლა იგი და ბრაზუნა ჩექმებს ჩაიძვამდა (კ. ლორთქ., 396). გამგე აღარაფერს მბამლა და ბამობრუნდამბოლა (თ.კელ., 126). შმაჩმრამბლა და მბამლა (გ.ჩიქ., 204). მოლაყ რაჭიბდგს კეერს დაშარამბლა და მბამლა (ს.შანშ., 298).

იტყოდა, ეტყოდა...ზმნები თავისი ასპექტური შინაარსით სრულია, რაც იჭიდანაც ჩანს, რომ ისინი ჩვეულებრივად მონაწილეობენ „წესიერ“ ზმნათა სრულასპექტიან ფორმათა თანმიმდევრობაში.

ასამატის გამოხატვა II სერიის მჟარისმგზო

წყვეტილის მწკრივის ფორმები უმთავრესად ზმნისწინიანია და, ამდენად, სრული ასპექტისაა; ამავე მწკრივის უზმნისწინო ფორმები კი უსრული ასპექტისადაა მიჩნეული: ვწერე და დავწერე, ვხატე და დავხატე, ვაღე და გავაღე, ვღებე და შევღებე, ვაცხე და გამოვაცხე, ვნაყე და დავნაყე, ვაგდე და ჩამოვაგდე (15, 262), მაგრამ წყვეტილი არ უდრის სრულს. ქართ. ვწერე წყვეტილია, მაგრამ სრული არ არის (6, 126). ნ. ძირითადის ფუნქცია ნაწყვეტ-ნაწყვეტი, წერტილებრივი, ერთბაში, მომენტობრივი მოქმედების გამოხატვაა (17, 77-80). აცთა, ხატა, იზარდა-მოქმედება შეწყვე-

ტილია, მაგრამ ბოლომდე არაა მიყვანილი (6, 119), მათ მრავალგზისობის მნიშვნელობა აქვთ. მოუხედავად ამისა, ეს უკანასკნელნი თავიანთი მნიშვნელობით მაინც სრულ ასპექტს გამოხატავენ, რაც იქიდანაც ჩანს, რომ ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში მათი ასპექტური თანამეწყვილეა სრული ასპექტის მქონე ზმნა-შემასმენელი:

ბურღლიამ წაღმა-უქულმა ბევრი ატრიალს და ბოლოს უბრი თქვა ბავშვის ყიდვაზე (გ. ჩიქ., 211). ბოლოს ერთი ღიბიანი მელუქნე შემეშაშრა და სამი მანეთის მეტი არ აძლია. (ს. შანშ., 317). ეშუდარნენ, ისევე ზედ დატოვეს (ლ. მარელ., 293). ყველა თავისის საფიცარში აშვიტეს და, როგორც იყო, დაითანხმეს (ლ. მარელ., 293). თომამაც რაღაც ცუდი იბრძნო და ალერსს უმატა (გ. ნატრ., 42).

უნდა აღინიშნოს, რომ „უზმნისწინო ფორმები: „ბრძანა“, „თქვა“, „უთხრა“, „ჰკითხა“, „სთხოვა“, „ქნა“, რომლებიც წყვეტილში დგანან, ყველა სრულასპექტიანია, როგორც ძველადაც იყო“ (15, 272), რასაც ადასტურებს აგრეთვე ის, რომ აღნიშნული ზმნების ასპექტური წყვილის ცალი სრული ასპექტის მქონე ჩვეულებრივი პრევერბიანი ზმნაა:

ვანომ ხელი ჩაიძინა და უბრძანა (გ. ნატრ., 48). მიხა კი თავის თანამებრძოლებს მიუბრუნდა და უბრძანა (გ. ნატრ., 42). ყველას თვალი ბადაბაშლმ და ხმაბაღლა თქვა (ე. ზედგ., 405). მიწა დაბრუნდა და თქვა (ს. დემ., 116). თქვა და ფარდას თვალი არ მოაშორა (თ. გოგ., 39). თქვა და საშარეულოში ბაშიდა (რ. ჩაჩ., 129). ძალა მოიპოვდა და თქვა (ს. შანშ., 325). ალერსით ვუთხარი და დაბრუნდნამ კიდევ (ე. ზედგ., 447). ბაშხედი ქალები და ვუთხარი (გ. ნატრ., 54). შემომანათა თავისი ლამაზი თვალები და მიტხრა (გ. ნატრ., 66). ბოლოს გამომიბრძნა და მიტხრა (გ. ნატრ., 204). შემოტრიალდა და კისკისით მიტხრა (თ. გოგ., 34). მიტხრა დედამ და საწოლ ოთახში ბამიშვანა (ე. ზედგ., 406). უთხრა თვამ და წინ ბაშდვა (ნ. წულ., 230). ლოყაზე ხელი მოუშობთუნა და უთხრა (გ. ნატრ., 55). გოგის მხარზე დააღო და უთხრა (თ. კილ., 125). უთხრა და ყურებამდე ბაიღიმა (გ. ჩიქ., 197). უთხრა მარიამმა და მაგიდას ერთხელ კიდევ ჩამოუარა (რ. ჩაჩ., 125). უთხრა ძია სოსანამ და ხელი ბაუშვირა (მ. ელიზბ., 341). დიდად ბაივინა და უთხრა (შ. დად., 527). მან ფუთა ბამოგლიჯა მოძალადეს და უთხრა (გ. ნატრ., 67). მაშინვე მექის დაუძახა და უთხრა (კ. ლორთქ., 303). ბერიკაცებმა მაჰამა დამბრძოხელეს და უთხრეს (ე. ჩიქ., 263).

ვუბახსნე მორიდებით და ჯიბეში ხელი ჩაიშვა (ე. ზედგ., 428). ვუბახსნე და მიხვდი (ე. ყიფ., 199). მიუბახსნა და გზა ბანაბრდო (ე. ყიფ., 201). უბახსნა ალმომ და ბაშორდა (მ. მარელ., 49). უბახსნა სტუმარმა და მერე დაუმატა (გ. ნატრ., 38).

მკითხე სალომეს და შემხედი (ე. ზედგ., 430). მკითხა დედამ და განცვიფრებული მომჩინდა (ე. ზედგ., 405). მერე გოგის მიუბრუნდა და ჰკითხა (თ. კილ., 153). იმ დღესვე მოლას მიეშრა და ჰკითხა (ს. შანშ., 301). სთხოვა

ზურამ დიდელას და შარვალს ხელი წაბტანა (მ.ელიოზ., 32). შემდეგ მველულს მიუბრუნდა და სთხოვა (ბ.ლარ., 734).

ქული ღაღმა და სამართალი ჰქმნიო (ს.შანშ., 326). ვერ იტნა და ვერ დაბრუნა შინ (გ.ჩიქ., 204).

ამათ რიგშია აგრეთვე ისეთი ზმნები, რომლებიც მომენტობრივ მოქმედებას გადმოგვცემენ და თავიანთი შინაარსით ვერ იგუებენ ხანგრძლივი პროცესის გაგებას; ასეთ ზმნებს ზ. ჭუმბურიძემ იჩაძითურნი უწოდა (21, 354). ასეთებადაა მიჩნეული შემდეგი ზმნები: აძგერა, ესროლა, სტყორცნა, სტაცა, სთხლიშა, ჰკრა და სხვ. „ხსენებული ზმნები სრული ასპექტის შინაარსის გამოხატვას უზმნისწინოდაც კარგად ახერხებენ“ (21, 355), რაც ნათლად მელაენდება ასპექტურ სახეთა თანმიმდევრობაზე დაკვირვებისას; ისინი სრულასპექტიან ზმნათა ბუნებრივი თანამეწყვილენი არიან:

პატარა ხელებით მომიწიდა და ულვაშებთან მაპოვა (ე.ყიფ., 203). მერე კიდევ აპოვა დიდდამ ხელზე ზურას და შინ წაიწვანა (მ.ელიოზ., 36). პატარა წაძვთვლიშვი და გლაზა სიზმარი ვნახე (გ.ნატრ., 66). ნახა დახოცილი მშობლები და თვალთ დაუბნელდა (ს.შანშ., 298). მიიხედა-მოიხედა და ნახა (მ.ელიოზ., 33). ფიცხლავ მოტრიალდა და თავის მოვერცხლილ მათარას სტატა ხელი (გ.ნატრ., 40). ქერბელიამ კალთაში სტატა ხელი და შეუშვირა (ს.შანშ., 302). ისევ სტატეს ხელი და ბაბაპაშეს (გ. ნატრ., 66). ზედამხედველმა ხელი ჰპარა და დახვავა მოაბდო (გ. ნატრ., 54). უზანგი ჰპარა და განზე ბაბაშენა (შ. დად., 527). უცნობმა უკითხავად დახედა ოქროს საათს და ფატის აცნობა (ბ. ლორ., 742). სპეციალობას მალე უღალატა და სამეურნეო დარგის მუშაჲს ბახდა (ს.კილ., 65). უცებ ბადმოიხარა და გოგის ყურში უჩურჩულა (თ.კილ., 136). ამოიღო ჭიბიდან მძივი და მოლას უჩვენა (ს.შანშ., 301). ოთახში შემოიხედა და ეშვარს საათი უჩვენა (ნ.წულ., 214). ხნულისაკენ ცერად დაჰანდნენ და ფარდები უჩვენეს ცას (გ. ნატრ., 50). გარედან თბილი ქარი მცა და თმა აუშალა (რ. კეიშე., 62). მერე ერთი დამიბარა და მცა ქადაგიძეს (გ. ნატრ., 40). მკვთამ მილიციელი ბაქირს და ცალი თვალი გურგენასკენ ბაბაპარა (ე.ყიფ., 223).

ასეთივეა ორპირიანი მოქმედებითი გვარის ზმნები, რომლებიც II სერი-აში სათავისო ქცევის უპრევერბო ფორმებით გადმოიცემა და სრულასპექტიან ზმნათა პრევერბიანი ფორმების თანმიმდევრობაშია:

ვინატრე მე მაშინ და თავი ბაბაშენი (ე.ზედგ., 434). გახეთი იწიდა და მერე ის ფანჯარა მონახა (ს.დემ., 110). იპოხა ერთმა და ბარ-წერაჲვი ფრთხილად დაუშვა მიწაზე (ლ. მრელ., 298). თარხანმა სხვადასხვა იარაღი იხმარა და დიდი ვაჟკაცობაც ბამოიჩინა (შ. დად., 527). შეუბმარა და პირში იტაპა (მ. ელიოზ., 34). მწიფე ხენდრო ბამოკრიფა და პირში იტაპა (მ. ელიოზ., 34). წამოღება და

შეიღო ველარ იცნო (გ.ნატრ., 46). კიდევ ერთხელ ბახმად და კაცზე ადრე ცხენი იცნო (გ.ნატრ., 37). იძრო მახვილი და ბანშურა წინ (გ. ჩიქ., 199). ჩალის ფასად იბღო ხელთ მიწის ნაკვეთი და აბრეშუმსახვევი ქარანა ააშენა (გ.ნატრ., 53). გულის სიღრმეში რაღაც ჩხელუბა იბრძნო და კანკალი ღაიფუმი (გ.ნატრ., 48). იბრძნო ეს და უცხად ალაპარაკდა (ე.ყიფ., 199). მან იბრძნო და ღაინახა ახალი თაობა (კრიტ., 107).

ასეთივე „ჩიტიური“ შინაარსისაა მედიოაქტიურ ზმნათა წყვეტილი, რომელიც, როგორც წესი, უპრევერბოდაა ნაწარმოები მოქმედებითი გვარის სათავისო ქცევის ფორმებისაგან და სრული ასპექტის მნიშვნელობა აქვს, რასაც მისი თანამეწევილ ზმნა-შემასმენელიც გვიჩვენებს:

ცოტა ხანი იბრიალ ბაზრის წინ და ავტობუსში ჩაჯდა (რ.კეიფ., 65). იმდენი იცინა და იხარხარა (ნ.წულ., 216). მერტოშიც ჩაპიღნენ და იხმტიალეს (ნ. წულ., 215). წუხელ ბევრი ვიფიძრე და ადგილიც შევიბოღლე (ლ.მრელ., 297). ბიჭებმა იუზარეს და ციგიდან თხილამურების მოხსნა ღაიფუმს (ლ. მრელ., 294). იღრმვა მან და მალლა სხენიდან ხეზე ბაღავიდა (ს.შანშ., 297). ნუთუ სიკვდილმა ასე საოცრად იმომქმდა და ადამიანური თვისებები ღაშბრუნა (ე. ყიფ., 199). იშვირა გეგელიამ და ცხენი ნერგებს მოატალა (კ. ლორთქ., 297). იშვირა მცველმა და გარეთ ბამფიშარდა (პ. ლორ., 732). ცოტა ხანს იუშა და შემდეგ ღაშბატა (ბ.ლორ., 735). უცებ იფიქრა და ცაში ბაიშატა (თ. კელ., 126).

გ.მაჭავარიანის თვალსაზრისით, „სხვაგვარია ზემოთ ჩამოთვლილ ზმნათა ასპექტური შინაარსი: თქვა, ჰკითხა, ჰკრა, ეძგერა... ზმნები არსებითად სრულ ასპექტს არ გამოხატავენ, არც უსრულს, რასაკვირველია, ამ ზმნებისათვის დამახასიათებელია ერთბაში, მომენტური, წყვეტილი, ამასთანავე ერთგზისი შინაარსი (სრულობა-უსრულობის აღუნიშნავად (6, 126). იქვე მითითებულია, რომ „აღნიშნულმა ზმნებმა დღემდე შეინარჩუნეს ის გრამატიკული მნიშვნელობა, რაც ძველად ქართული აორისტისათვის უნდა ყოფილიყო დამახასიათებელი საერთოდ“ (6, 127).

ასეა თუ ისე, დასახელებული ზმნები თავისი შინაარსით უახლოვდებიან სრულ ასპექტს, რაც ერთხელ კიდევ დადასტურა ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების სრულასპექტიან ზმნათა თანმიმდევრობაში მათმა მონაწილეობამ.

II კავშირებითის ფორმები უმთავრესად ზმნისწინიანია და, ცხადია, სრულ ასპექტს გამოხატავენ:

მწერლობამ ხალხს უნდა შთაუწეროს და ბანშუბაიცოს პატრიოტიზმი (ა. თევზ., 21). ეინ რა უნდა მომპაროს და წამართვას (რ. კეიფ., 62). სულ უნდა

მიჯნობის ყველაფერს და პატიოსან შრომას მოჰპოვოს ხელი (პ. ლორ., 737). შეიძლება დამატებით კიდევ და თოფი მომცენ (ლ.პრელ., 297). დარბოს და ბაჰმენოს ერთი დესერტია ტყე (ს.შანშ., 325). ბავშვარდით და ბავშვარდით ზენი სოფლის სინაისის წყარო (ე.ზედგ., 440). დაბრუნებით ცარიელ-ტარიელი და დაბრუნდ.: (კლორთქ., 301). მკითხველმა თავის წარმოსახვაში დაასრულოს, ახალი ბავშვით და შინაგანს წაიკითხული მასალა (კრიტ., 105).

ასპექტური წყვილების თანმიმდევრობა მაშინაც სრულია, როცა ერთი მათგანი უზმნისწინაა:

ყველა ნახოს და ბაბოს (მ. ელიოზ., 32). ნახონ ვანო და მერე დანიშნონ (ე.ეფ., 223), აბა სტადოს და კაცის სისხლით შეღებოს გუთანი (გ. ნატრ., 50).

ამრიგად, II სერიის მწკრივთა თანმიმდევრობაზე დაკვირვება გვიჩვენებს, რომ ამ სერიის ზმნების მწკრივთა ფორმები — ზმნისწინიანია და უზმნისწინოც — უმთავრესად სრულ ასპექტს გამოხატავენ.

ასპექტის ბამოხატვა III სერიის მწკრივებში

როდესაც გვაქვს მწკრივთა თანმიმდევრობა: I თურმეობითი — I თურმეობითი, ასპექტური თანმიმდევრობა უმთავრესად არის სრული — სრული.

ბირველად არ აკივლებულა და აწივლებულა ანაკლიას ნავსაყუდელში ქალი (გ.ჩიქ., 211). ვისმეს აუხსენია და ბანუშარტაჰს (ს.შანშ., 314). თურმე სოფიკო ამდბარა და ერთი თავისი ამხანაგის კლასიდან გაძევება მოუთხოვია (თ.პილ., 150). შეუტყვიან და მისაზღაოც მიუზღვიან (ნ.შატ., 60). მიუზღვიან და სიხარულით ჩასტყვიან (კრიტ., 162). ერთმანეთისათვის შეუზღვიან და მიმდევრულ მხატვრულ ფორმაში ჩამოუშაღვიან (ა. თევზ., 11).

სრული ასპექტის გამომხატველია ისეთი ზმნებიც, უზმნისწინოდ რომ არ იხმარება და უასპექტოდაა მიჩნეული:

ერთ მშენებელ დღესაც ამდბარა და მოხალისედ წასულა ომში (გ.ნატ., 60). ირავინ მოსულა თქვენებრ აქ ყრილობაზე და არ ბანუშარტაჰს ტყის მნიშვნელობა (ს.შანშ., 315).

სრულ ასპექტს გამოხატავს აგრეთვე I თურმეობითის უზმნისწინო ფორმებიც:

რა არ მინახავს ქვეყანაზე და არ წამიკითხავს (გ. ნატრ., 39). ბევრი რამეც უნახავს და ბამოუტყვიან თავის ხანგრძლივ ცხოვრებაში.

II თურმეობითიც უმთავრესად ზმნისწინიანია და სრულასპექტიანი, ამიტომ ერთგვარშემამხენლიან შერწყმულ წინადადებებში ასპექტურ წყვილთა თანმიმდევრობა ასეთია: სრული — სრული:

ერთი სკამი დაამდბათ და იატაკზე თევით გატენილი ლეიბი დაეშლნო (პლორ., 737). ქორწინების დამადასტურებელი ბეჭედი პირწმინდად ამოეშალა და ბამპრო (ე. ყოფ., 202). უნდოდა წამოეჭდარიყო და დაეხედა (გ. ჩიქ., 172). ამ წუთს უნდოდა გამოეფხილებინა და ცხელ გულზე ყველაფერი ბამპრავინა (ნ. წულ., 227). უნდოდა აეღო და მიწაზე დაენარცხებინა (შ. დად., 527).

სრულასპექტიანია ე.წ. „უასპექტო“ ზმნები:

როგორ უნდა ბეჭედი უნდა რისთვის უნდა მიღვედნა (ე. ზედგ., 405). ფარ-ხმალი ეხლავე უნდა დამეშარათ და უთანასწორო ბრძოლის უგუნურება ეთქვამთ სარდლისათვის (გ. ჩიქ., 199).

მართლაც, ჩანს, რომ ყველა ზმნა არ იცვლება ასპექტების მიხედვით, მაგრამ ყოველი ზმნური ფორმა ეკუთვნის რომელიმე ასპექტს (მ, 41-45).

მაშასადამე, III სერიის მწკრივის ფორმებიც უმთავრესად სრულ ასპექტს გამოხატავენ.

იოკევა, რომ ერთგვარ მწკრივთა თანმიმდევრობისას II და III სერიის პრევერბიანი თუ უპრევერბო ზმნები უმეტესწილად სრულ ასპექტს გამოხატავს და ასპექტურ წყვილთა თანმიმდევრობა ასეთია: სრული — სრული.

ცხადია, მხოლოდ სრული ასპექტის გამოხატვის უნარი აქვთ მყოფადის წრის მწკრივებს.

ამრიგად, ჩვენ მიერ გამოყენებული საანალიზო ხერხის მიხედვით, კერძოდ, ერთგვარშემასწავლაში შერწყმულ წინადადებაში მწკრივთა და ასპექტურ წყვილთა თანმიმდევრობაზე დაკვირვებით, შესაძლებელი გახდა მიგველო თანამედროვე ქართულში ასპექტის გამოხატვის ასეთი სურათი:

1. აწმყოს წრის მწკრივები გამოხატავენ მხოლოდ უსრულ ასპექტს, მათ არ ძალუძთ სრული ასპექტის წარმოება.

ასევე უსრული ასპექტისაა აწმყოს წრის ის პრევერბიანი ფორმები, სადაც ზმნისწინი მოკლებულია მაპერფექტივებელ უნარს;

2. უსრული ასპექტის გაგება აქვთ ნამყო დროის სტატიკურ ზმნებს;

3. მხოლოდ სრულ ასპექტს გამოხატავენ მყოფადის წრის მწკრივები, მათ არ შეუძლიათ უსრული ასპექტის გადმოცემა;

4. II და III სერიის ფორმები უმთავრესად სრულ ასპექტს გამოხატავენ;

5. იოკევა, რომ ჭერ კიდევ ძალაშია ძველი ქართულისათვის დამახასიათებელი სისტემა ასპექტების სერიათა მიხედვით გარჩევისა.

ა.შანიძემ ზმნის კატეგორიების დახასიათებისას აღნიშნა, რომ ქართულ ზმნას აქვს საშუალება, ერთი ფორმით აღნიშნოს არა მარტო მოქმედება, რომელიც ერთხელ მოხდა, არამედ ისეთიც, რომელიც მეორედმოხდა. ამ კატეგორიას მან თავდაპირველად უწოდა ჯერობა (14, 214), შემდეგ კი გზისობა (15, 209). ეს უკანასკნელი ტერმინი აქვს გამოყენებული „ძველი ქართული ენის გრამატიკაში“ (16, 68), სადაც მითითებულია, რომ ჯერობა ანუ გზისობა ორი სახისაა: ერთგზისი და მრავალგზისი. მრავალგზისი მოქმედებას ძველ ქართულში ხოლმეობითები გამოხატავენ: აწყყოს ხოლმეობითი (მისცემნ), უწყვეტლის ხოლმეობითი (მისცემდის), II ხოლმეობითი (მისცის). მათთან შეპირისპირებისას წყვეტლის ფორმა ერთგზისი მოქმედებას გამოხატავს (მისცა). ხოლმეობითის წარმოებისა და ფუნქციის შესახებ ძველი ქართული ენის მონაცემებზე დაყრდნობით ფუნდამენტური მოსაზრებებია წარმოდგენილი ა.შანიძის მონოგრაფიაში „სუბიექტური პრეფიქსი მეორე პირისა და ობიექტური პრეფიქსი მესამე პირისა ქართულ ზმნებში“ (13, 111-266) და არნ. ჩიქობავას შრომებში: „ეგრეთული კონსტრუქციის პრობლემა იბერიულ-კავკასიურ ენებში“ — (17), „პერმანისის“ („ხოლმეობითის“) ისტორიული ადგილისათვის ქართულ ზმნის უღლების სისტემაში“ (18). ამ მხრივ საყურადღებოა ივ.ჯავახიშვილის მონოგრაფია — „ზმნის ძირითადი კატეგორიების ისტორიისათვის ძველ ქართულში“ (11) და მისივე ნაშრომი „ხოლმეობითის კატეგორიის ისტორიიდან ქართულში“ (12). ხოლმეობითის შესწავლას ახალი მასალებით ამდიდრებს ზ.სარაჯველას მონოგრაფია — „ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის შესავალი“ (9).

სპეციალურ ლიტერატურაში „ხოლმეობითის“ აღსანიშნავად სხვადასხვა ტერმინია გამოყენებული, ჰ. შუხარდტი მას აღნიშნავდა ტერმინით „პერპეტუალ“ (ლათ. პერპეტუუმ-იდან — „მუდმივი“, „სამარადისო“); ნ.მარს ნახმარი აქვს „აორისტი ჩვეულებითი“; აკ. შანიძე ჯერ ხმარობდა ნაყო მრავალგზისის, შემდეგ — ხოლმეობითის (აწყყოს ხოლმეობითი; წყვეტლის ხოლმეობითი); ხოლმეობითის პარალელურად, როგორც მისი სინონიმი, მასვე აქვს ნახმარი ნაყო ჩვეულებითი. რუსულ ტექსტში კი

უხმარია პერმანსივი; დეეტერსიცი პერმანსივს იყენებს. არნ. ჩიქობავა მიუთითებს, რომ „შეიძლება პერმანსივის ბადლად დავტოვოთ ხოლმეობითი სათანადო აქცენტიტ (რაჲ ჩვეულებრივ ხდება)“ ამ გაგებით: „რაჲ ხდება ხოლმე“ (17, 7).

თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში ხოლმეობითი აღარ იხმარება. ბარის ქართულ კილოებში — ქართლურში, კახურში, იმერულში, გურულში — ხოლმეობითი არ დასტურდება. მთის კილოებში — ფშაურში, ხევსურულში, თუშურში, მთიულურში, მოხერში, აგრეთვე ბარის კილოებში — ქიზიყურსა და ფერეიდნულში — ხოლმეობითი დაცულია. ფერეიდნულის ჩვენება მოწმობს, რომ XVII საუკუნისათვის ხოლმეობითი კახურისათვისაც ჩვეულებრივი ყოფილა. ხოლმეობითი გამოყენებულია იმის გადმოსაცემად, რაც ჩვეულებრივ ხდება ხოლმე (17, 8).

ცოცხალ კილოთა უმეტესობამ და სალიტერატურო ქართულმა ეს ფორმები დაკარგა (15, 210) და მათი ადგილი დაიკავა აღწერილობითი წარმოებამ. ამ შემთხვევაში ზმნის ფორმას ახლავს ისეთი სიტყვა, რომელიც თავისი ლექსიკური მნიშვნელობით მიგვითითებს, თუ რამდენჯერ მოხდა, ხდება ან მოხდება ზმნით გამოხატული მოქმედება (5, 249). მაშასადამე, ხოლმეობითის გამოხატვა მარტო წარსული დროის კუთვნილება აღარ ყოფილა. ამასთანავე, მოიშალა როგორც გრამატიკული კატეგორია.

მართალია, ლ.კვაჭაძე აღნიშნავს: „გზისობა, როგორც გრამატიკული კატეგორია, მაშინ გვაქვს, როცა ზმნის ფორმა სხვა სიტყვის დაუხმარებლად მიგვითითებს, ერთხელ არის მოქმედება ჩადენილი, თუ მრავალჯერ“ (5, 249), მაგრამ მრავალგზისობის გამოსახატავად დღევანდელ სალიტერატურო ქართულში არ არსებობს საგანგებო ფორმა და ამიტომ აღარც შესაბამისი გრამატიკული კატეგორია გვაქვს. (21, 351, 3, 27-32).

ქართულში შეგვჩაჩა საჭიროება ერთგზისის ფორმათა გვერდით მრავალგზისის გამოყოფისა და გამოხატვისა. მაგრამ წმინდა პერმანსიული დუბლეტების ორგანული წარმოების მოშლის გამო, მისი მორფოლოგიური, ე.ი. ფორმანტის საშუალებით, გამოხატვის გადავარდნის გამო გამოყენებულ იქნა აღწერილობითი წარმოება. ამით თითქოს გამოსწორდა ის ნაკლი,

რომელიც მორფოლოგიური საშუალების დაკარგვამ გამოიწვია. ხოლმე ნაწილაკიანი აღწერითი ფორმები იმდენად მოქნილი აღმოჩნდა, რომ მისი მეოხებით მრავალგზისობის გამოხატვა მოხერხდა მწკრივების უმეტესობაში და, რაც მთავარია, ზმნისწინიან ფორმებში ხოლმე-ს დართვით სრულ-ასპექტიანი ფორმაც, საჭიროების შემთხვევაში, შეიძლება რეგულარულად განმეორებული, გახშირებული მოქმედების გამომხატველად ვაქციოთ და ზმნას ხანგრძლივად მიმდინარე მოქმედების შინაარსი მივანიჭოთ (11, 5-28). ამის შესახებ თანმიმდევრული და დასაბუთებული მოსაზრება აქვს ჩამოყალიბებული გივი მაჭავარიანს:

„გარკვეულ კონტექსტში პრევერბიანი ნ. უსრული გამოხატავს ისეთ დამთავრებულ მოქმედებას, რომელიც მეორდება (უფრო ზუსტად, მეორდება); „გათენდებოდა თუ არა, პეტრე ადგებოდა, ტანთ ჩაიცვამდა, ხელ-პირს დაიბანდა, ისაუზმებდა და სამუშაოდ გასწევდა მინდორში“. ამიტომ არის, რომ სპეციალურ ლიტერატურაში პრევერბიან ნ.უსრულს ხოლმეობითსაც უწოდებენ ძველი ხოლმეობითისაგან გასარჩევად (აკეთ-ი-ს, თქვ-ი-ს მას I ხოლმეობითის სახელწოდებით აღნიშნავენ).

განმეორებითი მოქმედება (მრავალგზისობა) ზოგჯერ უსრული ნ. ძირითადის ფორმებითაც გადმოიცემა (განსაკუთრებით ხშირია ანდაზებში): „ერთი საბელი მაქვს, ვკეცე, ვკეცე, ვერ დავკეცე“ (გზა) და მისთ.

რით განსხვავდება ამ ტიპის წარმოება პრევერბიანი ნ. უსრულისაგან (როცა ის მრავალგზისობას გამოხატავს)? იმით, რომ უპრევერბო ნ. ძირითადი უსრული სახისაა, ე.წ. ხოლმეობითი კი სრულისა: ვკეცე (ბევრჯერ) ისეთ მოქმედებას აღნიშნავს, რომელიც მრავალგზის განმეორდა, მაგრამ არც ერთხელ ბოლომდე არ იყო მიყვანილი. დავკეციდი (ხოლმე), პირიქით, ისეთი მოქმედების წარმოდგენას იძლევა, რომელიც ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში ბოლომდე იყო მიყვანილი, მაგრამ სისტემატურად მეორდებოდა (და ამდენად გრძელდებოდა კიდევ).

როდესაც დასრულებული (ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში), მაგრამ მრავალგზის განმეორებული, სისტემური, ჩვეულებრივი მოქმედება აწმყოში უნდათ გამოხატონ, ხშირად პრევერბიან (ე.ი. მყოფადის) ფორმებს მიმართავენ ხოლმე. ზემოთ მოყვანილი წინადადება აწმყოში ასეთ სახეს მი-

იღებს. „გათენდება თუ არა, პეტრე ადგება, ტანთ ჩაიცვამს, ხელ-პირს და-იბანს, ისაუბრებს და სამუშაოდ გასწევს მინდორში“.

გახაზული ფორმები ისევა მრავალგზისი, როგორც ე.წ. I ხოლმეობითი. განსხვავება ისაა, რომ უკანასკნელი დროის მიხედვით ნამყოფა, პირველი კი აწყო (უფრო ზუსტად „აწყო ზოგადი“, ე.ი. არსებითად უდროო).

შეგვიძლია დავასკვნათ: გარდა სრული და უსრული ასპექტებისა, თანამედროვე ქართულში გარჩეულია კიდევ ასპექტები: წყვეტილი (მომენტობრივი) და უწყვეტელი (განგრძობითი, დიურატული), ერთგზისი და მრავალგზისი.

სრული და უსრული ასპექტის დაპირისპირება, როგორც უკვე იყო ზემოთ აღნიშნული, ძირითადია დღევანდელ ქართულში. დანარჩენი ასპექტები მკრთალად არის გამოხატული და მეორეხარისხოვან როლს ასრულებს (განსაკუთრებით ეს ითქმის ერთგზისობა-მრავალგზისობის შესახებ).

როგორია მიმართება სრულობა-უსრულობისა, ერთი მხრივ, და, მეორე მხრივ, წყვეტილობა-უწყვეტელობას, ერთგზისობა-მრავალგზისობას შორის?

ყველა ეს კატეგორია ასპექტის კატეგორიის ნაირსახეობას წარმოადგენს და „მოქმედებას სხვადასხვა თვალსაზრისით ახსიათებს“ (6, 120-121).

მაშასადამე, გარკვეულ შემთხვევაში, ზმნას შესაძლებლობა აქვს, აღნიშნოს მოქმედების განგრძობითობა-წყვეტილობა და ერთგზისობა-მრავალგზისობა, რამდენადაც ეს უკანასკნელნი აგრეთვე ზმნით გამოხატული მოქმედების მიმდინარეობაზე გვაძლევენ წარმოდგენას, მაგრამ დამოკიდებული ზმნური კატეგორიის წონა და მნიშვნელობა არ მოუპოვებიათ, ამიტომ ისინი მიჩნეულია ასპექტის კატეგორიის გარკვეულ ვარიაციად და მათ შესატყვისად შემოიღეს ტერმინი მოქმედების სახე (21, 951).

მოქმედების სახეები გამოიყოფა ზმნათა სემანტიკური მსგავსების საფუძველზე. მოქმედების სახე სემანტიკურად ახლოსაა ასპექტთან, რამდენადაც ასახავს რაღაც სხვაობას ზმნის მიერ აღნიშნული მოქმედების მიმდინარეობის წესში, მაგრამ, ასპექტისაგან განსხვავებით, იგი არ წარმოადგენს ცალკე გრამატიკულ კატეგორიას, ვერ ქმნის მკაფიო პარადიგმულ

წყვილებს და ზმნათა შორის ლექსიკური სხვაობის ფარგლებში რჩება.

მოქმედების სახეებადაა მიჩნეული განგრძობითობა-წყვეტილობა და ხოლმეობითობა. აქვე ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ „ხოლმეობითობას დღევანდელ სალიტერატურო ენაში ცალკე გრამატიკულ კატეგორიად ვე-
ლარ მივიჩნევთ, იგი ასპექტის სემანტიკური სახესხვაობაა, მოქმედების სა-
ხეს წარმოადგენს“ (21, 353).

თანამედროვე ქართულში ერთგზისობა-მრავალგზისობა მკრთალადაა გამოხატული (6, 121), ძირითადია მაინც სრული და უსრული ასპექტის დაპირისპირება (იქვე).

ამჯერად ჩვენც სწორედ ამ თვალსაზრისით განვიხილავთ ჯერობის ანუ გზისობის გამოხატვის საკითხს თანამედროვე ქართულში ერთგვარშემას-
მენლიანი შერწყმული წინადადების მწკრივთა თანმიმდევრობის გათვა-
ლისწინებით.

გზისობის გამოხატვა უსრულასამატნიან მწკრივებში

პირველ სერიაში უსრული ასპექტის გადმოსაცემად გამოიყენება აწმყო და უწყვეტელი, აწმყოს კავშირებითის მწკრივი კი თითქმის არ შეგვხვდ-
რია და, ამდენად, მასთან ეს საკითხი არც განგვიხილავს, აწმყოსა და უწ-
ვეტელში იმდენად გზისობა არ ჩანს, რამდენადაც მოქმედების გრძლობა (7, 531-532).

აწმყო — აწმყო

ცნობილია, რომ ძველ ქართულში აწმყოს (წერ-ს) გვერდით გვქონდა აწმყოს ხოლმეობითი (წერ-ნ); პირველი ერთგზის მოქმედებას გამოხატე-
და, მეორე — მრავალგზისს. ძველსავე ქართულში დაწყებულა აწმყოს
ხოლმეობითის დასუსტებისა და თანდათანობითი მოშლის ტენდენცია (9,
425-432); აწმყოს მწკრივმა თანდათან შეითავსა აწმყოს ხოლმეობითის
ფუნქცია (9, 432).

ამიტომაცაა, რომ თანამედროვე ქართულში აწმყოს ფორმებთან თუ-
მცა კირს გზისობის დადგენა, მაგრამ მაინც ისინი სემანტიკურად ხოლმე-
ობითობაზე, „ჩვეულებითობაზე“ მიგვანიშნებენ.

ვმრ ახმრახმს და ბრახშმბს (ე. ზედგ., 445). იმშმლის თაგის გულში ფატი და ანბარირშმბს (ბ.ლორ., 742). ბშჰმრა და ბშჰმს (კრიტ., 154). შსშმშმშმ და შბბბმბი (ე. ზედგ., 431). შიზეშმბს იმმბ და კკუთ ბშბბშშმბ (შ. შრეელ., 49).

ლოტერატურული კრიტიკა მიღმის იოლი გზით... და თაგს ვმრ ალწმშს სულიერ შორჩილბას (კრიტ., 16). მიღმის შთაერობის ნებადაურთველად და ანადმშრმბს იმ ნაწილს (ს.შანშ., 322). მასთან მიღმის და მშშმმბა (ნ. წულ., 197). დავშმშარი და ვშმშრმბ (ე. ზედგ., 446).

მრავალგზისობის გაგებას იძლევა ისეთი ზმნები, რომლებიც მოქმედების ინტენსივობას გვიჩვენებენ:

მერე წარამარა ჩმრდმბა ტრამეი და აქა-იქ არიბმბს ადამიანებს (ს. დემ., 112). ბეგრნაირი ადამიანი შმდმის და ბამოღმის ამ წყეულ რკინის კიშკარში (ბ. ლორ., 741). ბანიშხინან და ხალხს ცხერებეიით მიმრმამბინან (ბ. ლორ., 141). დადინან და დარიგებებს ამლშმშმ (ბ. ლორ., 740).

ამ მხრივ საინტერესოა სტატისკური ზმნების შემცველი შერწყმული წინადადების მონაცემები.

აღნიშნულ ზმნებს უსრული ასპექტის გაგება აქვთ, მონაწილეობენ უსრულასპექტიან ზმნა-შემასმენელთან თანმიმდევრობაში და „უბოლოო“ მოქმედებას გადმოგვცემენ, მიგვანიშნებენ ჩვეულებად ქცეულ მუდმივ „მოქმედებაზე“.

მუშა კაცი შარ და კამაც მიშშარს (თ.კილ., 146). შენ ცოცხალი ხარ და იბანჰმბი (ს.შანშ., 301). ახლა ბაბა დიმიტრი დილა-სალამოს სახლის წინ ზის და გზას ბასბმშრის (ე. ზედგ., 448). ამჟამად თაგის პაწია აივანზე ზის და ჩიბუხს აბოლშმბს (შ. დად., 525). ნაკლი აშმშ და ვერ ამჩნშმშმ (ე. ყიფ., 203). საქმე მთლად დაწყობილი არა აშმს და ახლა საქართველოს დასალაშქრად არა სცხმლამ (გ. ჩიქ., 196). არ მიწდა და მაინც ვშმშრმბ (ე. ყიფ., 203). ცხარე ცრემლითა ტირის და უფალს შმშბლშმის (გ. ნატრ., 49).

უშშმბმელი — უშშმბმელი

მოქმედების ერთ-ერთი სახეა განგრძობითობა, რაც საესებით თანხედება უწყვეტლის მწკრივის შინაარსს. ამიტომაცაა, რომ უწყვეტელი ასპექტის მიხედვითაც უსრულია და მოქმედების გადმოცემის სახითაც. შემთხვევითი არაა, რომ სწორედ უწყვეტლისგანაა ნაწარმოები ე.წ. I ხოლმეობითი. ბუნებრივია, უწყვეტელი შეიცავს როგორც მოქმედების გრძლიობას, ისე განგრძობითობისა და მრავალგზისობის გაგებას, რაც კარგად ჩანს მაჯგუფებელკავშირიანი შერწყმული წინადადების მაგალითზე; ასეთი წინადადების ზმნა-შემასმენლები მოქმედების სახის ერთგვარ თანმიმდევრობას

ბასაც გვიჩვენებენ:

წყნარად ერთდებოდნენ და ისევ სცილდებოდნენ ერთმანეთს მავთულები (ს. დემ., 107). ქაშანურის ჯამებს ხშირ-ხშირად ავსებდნენ ღვინით და უმაღლე სცილდნენ (გ. ნატრ., 38). წიგნებს უფანტავდა და საშელნეს უმსხვრევდა (თ. კილ., 124). ზურგი ჩხვლებდა და ტეხავდა (მ. ჩიქ., 205). უპრავდა და თან ხმისაც აუქლებდა. (რ. ჩაჩ., 125). სწრაფად იღებდა ნაბტერეებს და ჰრიდა (ე. ყიფ., 201). სახელურს მთელი მონდომებით ატრიალებდა და არღანს აუპვიტინებდა (ნ. შატ., 58). იგი ასთმას უჩიოდა და სიმაღლეს ვერ იტანდა (რ. კიფიშ., 65). ლმხსავდა და ხატავდა პლაკატებს (ა. თევზ., 7).

ასეთსავე ვითარებას გადმოგვცემენ ე. წ. საშუალო გვარის ზმნები, რომლებიც ზმნისწინს ან არ საჭიროებენ, ან, თუ დაირთავენ, კვლავ უწყვეტლის მწკრივში რჩებიან, ანდა უზმნისწინოდ არ იხმარებიან:

ძირს ვიცმირებოდი და ვხმავდი (ე. ზედგ., 403). ვასილმა კარგად იცოდა დროის ფასი და ვანოს თითოეულ წუთს თვალისჩინებით უფრთხილდებოდა (კრიტ., 101). ცხოვრობდა და მოქმედებდა (კრიტ., 103). ძირძმებდნენ გლეხები და მექის მზაყარულად თანაუბრდებოდნენ (კ. ლორთქ., 304). დიდიდან საღამომდე ტრიალებდა ერთ ადგილას და მის მდგომარეობაში მყოფთ ეცნობოდა (პ. ლორ., 738). ამბობდა გულში და შიშით თვალს ვერ აშორებდა (გ. ჩიქ., 202). ტუჩს ვარდის წყლით უსველებდა და ჩონთიზე ფიქრობდა (მ. ჩიქ., 201). ხტოდა და ღრიალებდა (მ. გელიოზ., 341). ანახლებენ და ტეხსვენ (მ. გარეკ., 56). ჩაცუქული ხშუოდა და ერვანდა გულს შუა აბობდა (ს. შანშ., 298). ცახცახებდა და უღონოდ იღიმებოდა (გ. ხორგ., 166). ფიქრობდა ზესნახე და გულში უხაროდა (ნ. წულ., 416). იღიმებოდა და მორბოდა (ე. ყიფ., 225). ორატორები ბამოდოდნენ და თავიანთ მუშაობაზე მოუთხრობდნენ შეკრების მონაწილეებს (ნ. წულ., 229). მათთან ერთად დამოდდა მისა და სამართლის დამყარებასა ცდილობდა (გ. ნატრ., 41). თეზი დაჰქონდა გასაყიდად და ამით ირჩინდა თავს (გ. ჩიქ., 210). აჰქონდა და ჩამოჰქონდა ხომალდებზე ათასი ჯურის საქონელი (გ. ჩიქ., 210). ბასცმეროდა გზას და ელოდა (გ. ჩიქ., 203). ის სკოლიდან მორბოდა და მოაფრიალებდა გაშლილ ფურცელს (ე. ზედგ., 447). მოწმენდილი ცა დაჰურობდა და დანათოდა (გ. ჩიქ., 262). განრისხებული ელია ზედ ქოხების თავზე დააბობებდა და ბობობობდა (გ. ჩიქ., 261). აბრძობდა და ყანაში ბაჰქონდა (კ. ლორთქ., 306).

როცა ვიხილავდით სტატიკურ ზმნათა სემანტიკას და ასპექტის გამოხატვის საკითხს ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებაში, აღმოჩნდა, რომ ნამყო დროის სტატიკურ ზმნებს, როგორც წესი, გვერდით უდგას ჩვეულებრივი ზმნის უწყვეტელი; ასეთ შემთხვევაში ისინი გვიჩვენებენ მდგომარეობის უცვლელობისა და მოქმედების ჩვეულებითობას: ვიდები და შევცქეროდი; იდგა და იკვირებოდა; იდგა და ეწეოდა; იჯდა და

ფიქრობდა; იჯდა და იყურებოდა; იჯდა და შესცქეროდა; იჯდა და ელოდებოდა; იჯდა და ქსოვდა; იჯდა და კითხულობდა; ისხდნენ და ბაასობდნენ; იწვა და იცოხნებოდა;

ამრიგად, უსრულასაქტიან მწკრივებში (აწმყოსა და უწყვეტელში) ჯერობის, ანუ გზისობის გამოხატვა მეტად შესუსტებულია; მწკრივთა თანმიმდევრობაზე დაკვირვება გვიჩვენებს, რომ მათ მაინც შეუძლიათ განგრძობადი მოქმედების გამოხატვა.

გზისობის გამოხატვა სრულასაქტიან მწკრივებში

მყოფადი — მყოფადი

ჩვეულებრივად, მყოფადში გზისობის კატეგორია გამოკვეთილი არ არის. კონტექსტის მიხედვით მყოფადის ფორმები შეიძლება ერთგზისობასაც გვიჩვენებდნენ და მრავალგზისობასაც:

ჩემს ნაოფლარ სიმიდს ძირფესვიანად მოვითხრი და შინ მივიტან (ქ.ლორთქ., 301). ცისფრად შემოგზანათებს და გულს ბაბიხსნის (ა.ზედგ., 428). ჩაპიცვამ და ლექციას მაინც არ ბაატყენო (გოგ., 38). შეაპნებენ და ბაამრავალფეროვნებენ (კრიტ., 99). ზურგს შებაძევენ და ბაბეცლებიან (პ.ლორ., 741). ადიდებენ მდინარე და წაღებებს ყანებს (ე.ყიფ., 204). ატყევენ ქარიშხალი და დაანგრძენს ყველაფერს (ე.ყიფ., 204). დაინგრძენს სახლი და ქვეშ მოვიტანს (ე.ყიფ., 25). დაეცდებიან ვანო შინ და გარეთ აღარ ბამოიხმავს (გ.ნატრ., 45). სიცოცხლისით წაიძევიან და მოურიდებლად მიქმელ-მოქმელავენ (გ.ხორტ., 163). მაშინ შენს ერთგულებაში დარწმუნებენ და ეყის ერთის მაგიერ ხუთს ბიჯომებს (ე. ჩეკ., 263). დაიზრდებიან და ფესვებს ქვესკნელში ჩაუშვებენ (ქ.ლორთქ., 301).

როდესაც დასრულებული (ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში), მაგრამ მრავალგზის განმეორებული, სისტემატური, ჩვეულებრივი მოქმედება აწმყოში უნდათ გამოხატონ, ხშირად პრევერბიან (ე.ი. მყოფადის) ფორმებს მიმართავენ ხოლმე. ეს ფორმები ისევეა მრავალგზისი, როგორც ე.წ. I ხოლმეობითი. განსხვავება ისაა, რომ უკანასკნელი დროის მიხედვით ნამყო, პირველი კი აწმყო (უფრო ზუსტად „აწმყო ზოგადი“, ე.ი. არსებითად უდროო (6, 121).

მართლაც, მრავალგზისობა ჩანს ქვემოთ დასახელებულ ნიმუშებში:

მორწმუნე ქრისტიანი საბოლოოდ ქვეყნის გასაგონად მძლავრად ამოიხვეწებებს და ამდენი შიშნულობითა და კრძალვით შეღონებულ საკუთარ თავს მამაცურად შემსაბნებს (კრიტ., 116). ჩახედავს და მთელ სამყაროს

დინასტიას (გ. ხორგ., 164). მხურვალე ბაგეზე ოდნავ შემახმეს ათრთოლებულ ტუჩებს და მიმცემიან თავდავიწყებას (გ. ხორგ., 164).

მრავალგზისობას აძლიერებს ხოლმე ნაწილაკი:

ხანდახან ცხვირ-პირში ამოირტაქამს და მოულოდნელი ტყვილისაგან აბირდებდა ხოლმე (ე. ზედგ. 446).

როდესაც ვამბობთ, მყოფადის მწკრივი გამოხატავს ახლანდელ დროსო, საანალოზო ფორმაში მეტწილად ე.წ. ზოგად აწმყოს ვგულისხმობთ, თუმცა არც კონკრეტული აწმყოს მნიშვნელობაა გამორიცხული, ამასთან ასეთი მყოფადი, ჩვეულებრივ, რეგულარულად განმეორებულ მოქმედებას გამოხატავს (1, 73).

ხოლმეობითი — ხოლმეობითი

ხოლმეობითი სრული ასპექტის მქონე მწკრივია და ამასთანავე მრავალგზისობის გამომხატველი. ამ მწკრივის ფორმათა თანმიმდევრობა გვიჩვენებს მრავალგზისი ასპექტის ზმნა-შემასმენელთა თანმიმდევრობას:

ცხენს შეაჩრებდა ხოლმე და მაშინლა მიხვდებოდა (გ. ნატრ., 46). მასწავლებელი წიგნს ბადაშლიდა და ფურცლავდა და ფურცელს გრძელ თითებიან ხელს დააფარებდა (თ. კილ., 125). დაუმატებდა ქარუმ შენვენაური და უროს დასცხმდა (შანშ., ს. 323). თხრილებს ბაიპვანდა და მდინარეს მიუშვებდა (კ.ლორთქ., 306). მოუწყობდა ტაბაკს და მერე თხმელის ძირას მიაპიტხავდა (მ.ჩიქ., 295). ჩამოვშვლიდი ბავშვებს და დახვდებოდი (ე. ზედგ., 446). თოქში შებმული ბეცანი წარამარა მიხმავდა ციგაზე ყვენივით შემქლარ ბაპას და მსხვილ კბილებს დაანახებდა (ლ. მრელ., 294). ასეთ რაშეს მიუხვდებოდა და ეშმაკობას ბაუბებდა (პ.ლორ., 731).

წაწვეტილი — წაწვეტილი

ნამყო ძირითადის ფუნქცია ნაწყვეტ-ნაწყვეტი, წერტილობრივი, ერთბაში, მომენტობრივი მოქმედების გამოხატვაა (17, 74-80), აკეთა, ხატა, იზარდა — მოქმედება შეწყვეტილია, მაგრამ ბოლომდე არაა მიყვანილი (ნ., 119). მათ მრავალგზისობის მნიშვნელობა აქვთ. ანგარიშგასაწვეია თვალსაზრისი, რომ „წერა“, „ხატა“, „შენა“ და სხვა ამ რიგის ზმნური ფორმები, რომლებიც ქართულ ასპექტოლოგიურ ლიტერატურაში მიჩნეული იყო უსრული ასპექტის ფორმებად, სრული ასპექტისაა (20, 240), გზისობის მიხედვით კი — მრავალგზისის:

ბურღლიამ წაღმა-უკულმა ბევრი ატრიალა და ბოლოს უარი თქვა ბავშვის ყოღვაზე (გ. ჩიქ., 211). ბოლოს ერთი ღიბიანი შედუქნე შემახმარა და სამი მანეთის

მეტი არ აქვს (ს. შანშ., 317). ემუდარნენ და ისევ ზედ დატოვეს (ლ. მრელ., 293). მთელი ყურადღება მიმართნი შენს თავსა და სხვების შემოქმედების განსჯას ერიდე (კრიტ., 116). ყველა თავის საფიცარში აწვიცის და, როგორც იყო, დაითანხმეს (ლ. მრელ., 293). თომაშიც რაღაც ცუდი იბრძნო და ალერსს უმატა. (გ. ნატრ., 42).

მაშასადამე, უზმნისწინო წყვეტილის ფორმები (ატრიალა, აძლია, აფიცა, უმატა... მრავალგზისა, მისი თანამეწყვილე ზმნა-შემასმენელი კი ერთგზისი.

ასპექტის განხილვისას აღვნიშნეთ, რომ „უზმნისწინო ფორმები: ბრძანა, თქვა, უთხრა, ჰკითხა, სთხოვა, ქნა, რომლებიც წყვეტილში დგანან, ყველა სრულასპექტიანია, როგორც ძველადაც იყო“ (15, 272), რასაც ადასტურებს აგრეთვე ის, რომ აღნიშნული ზმნების ასპექტური წყვილის ცალი სრული ასპექტის მქონე ჩვეულებრივი პრევერბიანი ზმნაა; ჯერობის (გზისობის) მიხედვით ორივე კომპონენტი ერთგზისია:

ვანო ხელი ჩაიძნია და უბრძანა (გ. ნატრ., 48). მიხა კი თავის თანამებრძოლებს მიუბრუნდა და უბრძანა (გ. ნატრ., 42).

ყველას თვალი გადახვლო და ხმაღალა თქვა (ე. ზედგ., 405). მინა დაარბოდა და თქვა (ს. დემ., 116). თქვა და ფარდას თვალი არ მოაწოდა (თ. გოგ., 39). თქვა და სამზარეულოში ბავშვად (რ. ჩაჩ., 129). ძალა მოიპოვებდა და თქვა (ს. შანშ., 325).

ალერსით ვუთხარი და დავითანხმე კიდევ (ე. ზედგ., 447). ბავშვად ქალებს და ვუთხარი (გ. ნატრ., 54). შემოვინათ თავისი ლაშაზე თვალები და მიტხრა (გ. ნატრ., 66). ბოლოს ბამბოვით და მიტხრა (ე. ყიფ., 204). შემოტრიალდა და კისკისით მიტხრა (თ. გოგ., 34). მიტხრა დედამ და საწოლ ოთახში ბამბოვად (ე. ზედ., 406). უთხრა თვამ და წინ ბაშქვამ (ნ. წულ., 230). ლოყაზე ხელი მოუთათუნა და უთხრა (გ. ნატრ., 55). გოგიას მხარზე დაადო და უთხრა (თ. კილ., 125). უთხრა და ყურებამდე ბიწილამ (გ. ჩიქ., 197). უთხრა მარიაშა და მაგიდას ერთხელ კიდევ ჩამოუხრა (რ. ჩაჩ., 125). უთხრა ძია სოსანამ და ხელი ბაშქვინად (მ. ელიშ., 341). დიდად ბიწილამ და უთხრა (შ. დად., 527). მან ფუთა ბამბოვით მოძალადეს და უთხრა (გ. ნატრ., 67). მაშინვე მექის დაუმატა და უთხრა (ე. ლორთქ., 300). ბერიკაცებმა მაშაშა დამბარტოხნულს და უთხრეს (ე. ჩიქ., 263). ვუპასუხე მორიდებით და ჯიბეში ხელი ჩაიჭაპე (ე. ზედ., 428). ვუპასუხე და მივხვდი (ე. ყიფ., 199). მიპასუხა და გზა ბანაბრად (ე. ყიფ., 201). უპასუხა აღმიამ და ბაშქვად (მ. მრელ., 49). უპასუხა სტუმარმა და მერე დაუმატა (გ. ნატრ., 38). ვპიტიხე სალომეს და შემხედე (ე. ზედ., 430). ვპიტიხე დედამ და განცვიფრებული მომჩინებდა (ე. ზედ., 405). მერე გოგიას მიუბრუნდა და ვპიტიხე (თ. კილ., 153). იმ დღესვე მოლას მიმეხრა და ვპიტიხე (ს. შანშ., 301).

სთხმვას ზურამ დიდუდას და შარვალს ხელი წაბატანა (მ. ელიოზ., 32). შემდეგ მეუღლეს მიუბრუნდა და სთხმვა (პ. ლორ., 734).

აბგერა, ესროლა, სტყორცნა, სტაცა, სთხლიშა, ჰკრა და სხვა ზმნები სრული ასპექტის შინაარსის გამოხატვას უზმნისწინაოდაც კარგად ახერხებენ (21, 355). ისინი სრულასპექტიან ზმნათა ბუნებრივი თანამეწყვილენი არიან; ამასთანავე ორივე კომპონენტი ერთგზისია.

ფიცხლავ მოტრიალდა და თავის მოვერცხლოლ მათრახს სტატა ხელი (გ.ნატრ., 40). ქერებელიმ კალთაში სტატა ხელი და შემუშპირა (ს.შანშ., 302). ისევ სტატის ხელი და ბაბაბავს (გ. ნატრ., 66). ზედამხედველმა ხელი ჰპარა და დაზავა მიაბდო (გ. ნატრ., 54). უზანგი ჰპარა და განზე ბაბაშნა (შ.დად., 527). გარედან თბილი ჰარი მცა და თმა აუშალა (რ. ჰეიშ., 62). მერე ერთი დამიბბრა და მცა ჰადგიძეს (გ.ნატრ., 40). მკვეთა მილიციელი ბაჰირს და ცალი თვალი გურგენასაკენ ბაბაბარა (ე.ყიფ., 223).

ასეთივეა ორპირიანი მოქმედებითი გვარის ზმნები, რომლებიც II სერი-აში სათავისო ქცევის უპრევერბო ფორმებით გადმოიცემიან.

ვინატრე მე მაშინ და თავი ბამაშნე (ე. ზედგ., 434). გაზეთი იშრდა და მერე ის ფანჯარა მონახა (ს.დგმ., 110). იგი ბირდაპირ ქალებს მიაღბა და იკითხა (რ.ჰეიშ., 61). იკითხა ერთმა და ბარ-წერაქვი ფრთხილად დაუშვა მიწაზე (ლ.მრელ., 298). თარხანმა სხვადასხვა იარაღი იშპარა და დიდი ვაჟკაცობაც ბამოიჩინა (შ. დად., 527). შემუშპირა და პირში იტაბა (მ. ელიოზ., 33). მწიფე ხენდრო ბამოკრიშა და პირში იტაბა (მ. ელიოზ., 34). წამოღბა და შვილი ველარ იცნო (გ.ნატრ., 46). კიდევ ერთხელ ბახშდა და კაცზე ადრე ცხენი იცნო (გ.ნატრ., 37). იძრო მახვილი და ბამუშურა წინ (გ. ჩიქ., 199). ჩალის ფასად იბდო ხელთ მიწის ნაკვეთი და აბრეშუმსახვევი ჰარხანა ააშენა (გ.ნატრ., 53). გულის სიღრმეში რაღაც ჩხელუტა იბრძნო და კანკალი დამუშა (გ. ნატრ., 48). იბრძნო ეს და უცხად ალაპარაკდა (ე.ყიფ., 199). მან იბრძნო და დინახა ახალი თოზა (კრიტ., 107).

მედიატორ ზმნათა წყვეტილი, რომელიც, როგორც წესი, უპრევერბოდაა ნაწარმოები მოქმედებითი გვარის სათავისო ქცევის ფორმებისაგან და სრული ასპექტის მნიშვნელობა აქვს; ამ ზმნათა ერთ ნაწილს მოქმედების გრძლიობა ახასიათებს.

ცოტა ხანი იტრიალა ბაზრის წინ და ავტობუსში ჩაჯდა (რ. ჰეიშ., 65). იმდენი იცინა და იხარახარა (ნ.წულ., 216). მეტროშიც ჩავიდნენ და იხმტილეს (ნ.წულ., 215). წუხელ ბევრი ვიფიქრე და ადგილიც შევიბუღე (მ.მრელ., 297). ბიჭებმა იშარეს და ცივიდან თხილამურების მოხსნა დამუშა (ლ.მრელ., 294). იღროვა მან და მალა სხენიდან ხილზე ბადავიდა (ს. შანშ., 297). ნუთუ სიყვდილმა ასე საოცრად იმომშა და ადამიანური თვისებები დაუბრუნა (ე.ყიფ., 199).

ნაწილი ასეთი ზმნებისა კი მომენტური მოქმედების გამოხატველია;

იპვირა გეგელიმ და ცხენი ნერგებს მოაძლია (კ.ლორთქ., 297). იპვირა მცველ-
მა და გარეთ ბამოვარდა (პ. ლორ., 732). ცოტა ხანს იპუჩა და შემდეგ დაუშობა
(პ. ლორ., 735). უცებ იფეთქა და ცაში ბაიძცა (თ.კილი., 126).

I თურმეობითი — I თურმეობითი

ა.შანიძე ჭერ კიდევ „პრეფიქსებში“ აღნიშნავდა, რომ I თურმეობითი
(გარდამავალი ზმნის) „...გამოჰხატავს მოქმედებას არა რომელსამე დროში
განსაზღვრულს (ნამყოსა, აწმყოსა თუ მყოფადში), არამედ ისეთს, რომე-
ლოც ყოველთვის ჩვეულებრივია და მარად და მარად დამახასიათებელია
მოქმედი პირისათვის“ (13, 121).

ქართულში განგრძობადი და განმეორებადი მოქმედების ფუნქციით გა-
მოიყენება I თურმეობითის როგორც აბსოლუტური, ასევე რელატიური
ფორმები (10, 95). ეს ფუნქცია უცხო არ იყო ძველი ქართულისათვისაც
(2, 27). I თურმეობითის იმ ფორმათა რაოდენობა, რომელთაც განმეორე-
ბადი ან განგრძობითი მოქმედების მნიშვნელობა აქვთ, მატულობს საშუ-
ალი ქართულიდან მოყოლებული და საგრძნობლად იზრდება ახალ
ქართულში. ძველ ქართულთან შედარებით განსაკუთრებით იზრდება იმ
ფორმათა რაოდენობა, რომელთაც განმეორებადი, ხოლმეობითთან ახლო
მდგომი მოქმედების მნიშვნელობა აქვთ (10, 107). დავიმოწმოთ რამდენიმე
ნიმუში:

პირველად არ აპივლმბულა და აწივლმბულა ანაკლის ნაესაყუდარში ქალი
(გ.ჩიქ., 211). რა არ მიწახაპს ამ ქვეყანაზე და არ წამიპიტიხაპს (გ.ნატრ., 39).
ბევრი რამეც უწახაპს და ბამოუცდია თავის ხანგრძლივ ცხოვრებაში (შ.დად.,
525).

ორკვევა, რომ თანამედროვე ქართულში გზისობა გამოკვეთილი გრამა-
ტიკული კატეგორია არ არის. თუმცა კი ზმნა სხვადასხვა საშუალებით გვი-
ჩვენებს მოქმედების გრძლიობას, მრავალგზისობას, მუდმივობას და სხვა
ნოუანსებს, რითაც უახლოვდება ხოლმეობითს. ასეთი შინაარსის გამოხა-
ტვა შეუძლია აწმყოს, უწყვეტელს, მყოფადს („ზოგადი აწმყოს“ მნიშვნე-
ლობით), ხოლმეობითს, წყვეტილს (უპრევერბოს), I თურმეობითს.

1. ლ.გეგუაძე, მყოფადის მნიშვნელობისათვის ქართულში: ნარკვევები იბერიულ-კავკასიურ ენათა მორფოლოგიიდან, თბ., 1980.
2. დ.გეგუაძე, გარდამავალი ზმნების დრო-კილოთა III სერიის ჯგუფის ფორმები ძველ ქართულში, საკანდიდატო დისერტაცია, მანქანაზე ნაბეჭდი, დაცულია საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ბიბლიოთეკაში, ქუთ., 1952.
3. თ.ზურაბიშვილი, ასპექტის გამოხატვის საშუალებანი ქართულში, თბ., 1963. დამოწმებულია ზ.კუმბურიძის შრომაში — ასპექტისა და მოკმედების სახის მიმართებისათვის ქართულში: კრებული „ორიონი“, თბ., 1967.
4. ი.იშნაიშვილი, იოვანეს გამოცხადება და მისი თარგმანები: თსუ ძველი ქართული ენის კათედრის შრომები, ტ.7, თბ., 1961.
5. ლ.კვაჭაძე, ქართული ენა, ნაწ. I, თბ., 1981.
6. გ.მაჭავარიანი, ასპექტის კატეგორია ქართველურ ენებში, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, IV, თბ., 1974.
7. გ.მაჭავარიანი, გრძლიობის, ასპექტისა და დროის კატეგორიის მიმართება თანამედროვე ქართულში, წაკითხულია მოხსენებად თსუ ზოგადი ენათმეცნიერების კათედრის გაფართოებულ ღია სხდომაზე 1962 წელს; მოხსენების თეზისები და ტექსტი ჟურნალში დაკარგულია; ძირითადი დებულებები აღდგენილია მაია მაჭავარიანის მიერ ავტორთან საუბრის საფუძველზე, მიმოშვილელი, 6-9, 1972.
8. ნ.ნათაძე, მყოფადისათვის ქართველურ ენებში: ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, II, თბ., 1961.
9. ზ.სარაჯველაძე, ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის შესავალი, თბ., 1984.
10. დ.ფხაკაძე, I თურმეობითის ფუნქციები ქართულში, თბ., 1984.
11. იე.ქავთარაძე, ზმნის ძირითადი კატეგორიების ისტორიისათვის ძველ ქართულში, თბ., 1954.
12. იე.ქავთარაძე, ხოლმეობითის კატეგორიის ისტორიიდან ქართულში: ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, II, თბ., 1961.
13. ა.შანიძე, სუბიექტური პრეფიქსი მეორე პირისა და ობიექტური პრეფიქსი მესამე პირისა ქართულ ზმნებში, დაბეჭდილია კრებულში: ა.შანიძე, ქართული ენის სტრუქტურისა და ისტორიის საკითხები, თბ., 1957.
14. ა.შანიძე, ქართული გრამატიკის საფუძვლები, I, თბ., 1953.
15. ა.შანიძე, ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, I, თბ., 1973.
16. ა.შანიძე, ძველი ქართული ენის გრამატიკა, თბ., 1976.
17. არნ.ჩიქობავა, ერგატული კონსტრუქციის პრობლემა იბერიულ-კავკასიურ ენებში, I, თბ., 1948.
18. არნ.ჩიქობავა, პერმანსიის („ხოლმეობითის“) ისტორიული ადგილისათვის ქართული ენის ზმნის უღვლილების სისტემაში, სმამ, IV, №1, თბ., 1943.
19. რ.კიკაძე, სტატიკურ ზმნათა ნამყო წყვეტილი ფორმისა და შინაარსის

მიხედვით: საქ. პედინსტიტუტების შრომები, III, 1975.

20. კ.პრელაშვილი, ასპექტის, როგორც ენობრივი კატეგორიის არსი და ასპექტის სამწვეროვანი კორელაცია თანამედროვე ქართულ ენაში: Историко-филологические разыскания, I, Тб., 1980.

21. ზ.კუმბურიძე, ასპექტისა და მოკმედების სახის მიმართებისათვის ქართულში: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საიუბილეო კრებული „ორიონი“, მიძღვნილი აკაკი შანიძის დაბადების 80 წლისთავისადმი, თბ., 1967.

პარატაქსული კონსტრუქციის სტრუქტურა ქართულში

§ 16. მისამართი წევრი პარატაქსულ კონსტრუქციაში

ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული და თანწყობილი წინადადებების განხილვისას მკვლევრები მიუთითებენ, რომ ასეთ წინადადებათა კომპონენტებს არცთუ იშვიათად აქვთ საერთო სიტყვა, რომელიც მეორდება ან იგულისხმება იმავე ან სხვადასხვა წევრად. როდესაც იმავე წევრად მეორდება ან იგულისხმება, მას უწოდებენ „საერთო წევრს“, „საზიარო წევრს“, (4, 331), „შემავრთებელ წევრს“ (8, 203). ჩვენ კი მის აღსანიშნავად ვამოქონებთ „მისამართი წევრი“.

საერთო წევრი ანუ საზიარო წევრი ანუ მისამართი წევრი შემასმენლუბთან დაკავშირებულია სემანტიკურად და გრამატიკულად. მისამართი წევრის მახასიათებელია სემანტიკური და ფუნქციური ოდენობანი. ერთი და იმავე წინადადების რამდენიმე შემასმენლისათვის მისამართი წევრი სემანტიკურად იქნება საერთო სიტყვა, ხოლო ფუნქციურად — საერთო წევრი. მისამართი წევრი შეიძლება იყოს ქვემდებარე, ირიბი დამატება, პირდაპირი დამატება — ცალ-ცალკეც და ერთობლივადაც. ამ მხრივ უაღრესად საინტერესოა ა. შანიძის მითითება: „რთულ თანწყობილ წინადადებაში გაერთიანებულ მარტივ წინადადებებს შეიძლება რომელიმე წევრი საერთო ჰქონდეთ: „ვეფხისტყაოსანი დაწერა რუსთაველმა XII საუკუნეში და პირველად დაბეჭდა ვახტანგ მეექვსემ 1712 წელს“. ამ მაგალითში საერთო წევრია პირდაპირი დამატება („ვეფხისტყაოსანი“), რომელიც ნაჩვენებია პირველ წინადადებაში, მაგრამ ის მეორეშიც იგულისხმება“ (9, 137).

მისამართი წევრის როლი და ადგილი წინადადების აღნაგობის დადგენაში უაღრესად მნიშვნელოვანია; სწორედ მისამართი წევრითა და ზმნა-შემასმენელთა ურთიერთობებით დგინდება შერწყმულ და თანწყობილ წინადადებათა სტრუქტურული ურთიერთმიმართებანი.

ტრადიციულად ერთგვარშემასმენლიანადაა მიჩნეული შერწყმული წინადადება, სადაც რამდენიმე შემასმენელი უკავშირდება ერთსა და იმავე ქვემდებარეს. ჯერ კიდევ 1968 წელს წაკითხულ მოხსენებაში ჩვენ შევეცადეთ დაგვემტკიცებინა, რომ, გამომდინარე ქართული ზმნის პოლიპერსონალიზმიდან, ერთგვარ შემასმენელთა მიმართება უნდა განვიხილოთ არა მხოლოდ საერთო ქვემდებარესთან, არამედ საერთო პირმიმართ დამატებასთანაც (15, 43-45). ამის თაობაზე მოხსენდა აგრეთვე თბილისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის სამეცნიერო სესიას (12); ანალოგიური თვალსაზრისია გატარებული გბურჭულაძის ნაშრომში (1, 145-151). ყოველივე ეს გათვალისწინებულია ლ.კვაჭაძის „თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსის“ 1988 წლის გამოცემაში (4, 247, 330-334). არნ. ჩიქობავას გამოკვლევებზე დაყრდნობით სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ „ქართულ ენაში კონსტრუქციას ქმნის ბრუნვათა თავისებურება სუბიექტისაც და ობიექტისაც“ (2, 313).

წინადადების სტრუქტურული ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა მისამართი წევრის რაობა და ფუნქცია. მისამართი წევრი შეიძლება იყოს: ოდენ ქვემდებარე, ოდენ ირიბი დამატება, ოდენ პირდაპირი დამატება; ერთდროულად: ქვემდებარე და ირიბი დამატება, ქვემდებარე და პირდაპირი დამატება, ქვემდებარე, ირიბი დამატება და პირდაპირი დამატება.

იმის გათვალისწინებით, რომელია მისამართი წევრი, ქვემდებარე თუ პირმიმართი დამატება, ცალ-ცალკე ანდა ერთდროულად, გვექნება პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებანი, სადაც:

- ა) შემასმენელთათვის მისამართი წევრია ოდენ ქვემდებარე;
- ბ) შემასმენელთათვის მისამართი წევრია ოდენ ირიბი დამატება;
- გ) შემასმენელთათვის მისამართი წევრია ოდენ პირდაპირი დამატება;
- დ) შემასმენელთათვის მისამართი წევრებია ერთდროულად ქვემდებარე და ირიბი დამატება;
- ე) შემასმენელთათვის მისამართი წევრებია ერთდროულად ქვემდებარე და პირდაპირი დამატება;
- ვ) შემასმენელთათვის მისამართი წევრებია ერთდროულად ქვემდებარე, ირიბი დამატება და პირდაპირი დამატება.

ა) შემასმენელთათვის მისამართი წიგნია ოდენ ძვემდებარე:

ამ. შემთხვევას განვიხილავთ ცალკე მონოპერსონალურ და ცალკე — პოლიპერსონალურ ზმნა-შემასმენლიან წინადადებებში.

მონოპერსონალური ზმნა-შემასმენლიანი წინადადებანი, სადაც ქვემდებარე ბრუნვაუცვლეულია:

ხოსრო გამოლენჩადა, ბახევიდა (რ.გვეტ., 127,1).

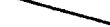
ხოსრო გამოლენჩადა

 ბახევიდა.

ძეთო შიპრთა, დაფრთხა და შევლივით განზე ბახტა (ი.გოგ.)—ა.კიზ.

ქეთო შეკრთა

 დაფრთხა

 ბახტა

გაგის ცხენი ყალყზე შედბა, წაბრიალდა, კლდისაქენ წაბორტმანდა და ბა-
დაპარდა კლდეზე (ყაზ.)—ა.შან.

ცხენი შედგა

 წაბრიალდა

 წაბორტმანდა

 გადავარდა

შიაღუები დათბენ, დაცოცხლდნენ და ბამოძვრნენ მსხლის ქერქიდან
(რაზ.)—ა.შან.

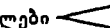
ქიაღუები დათბენ

 დაცოცხლდნენ

 ბამოძვრნენ

ყოველ ცისპარა დღეს შინაფშელები ბამშზავრებოდნენ ხოლმე ბალისაქენ
და ყოველთვის იმავე ხეზე ადრიოდნენ (გოგ.)—ა.შან.

ქიანქველები გაემგზავრებოდნენ

 ადრიოდნენ

მონოპერსონალური ზმნა-შემასმენლიანი (ე.წ. მედიოაქტიურ ზმნა-
ნი) წინადადებანი, სადაც ქვემდებარე ბრუნვაუცვლეულია:

ძალლი დარბის, ხაუნავს, იაბინება, ხრავს, იჟუვება და აშუის (ი.გოგ.)—

ა.ლ.ლ.

ძალლი დარბის

 ხტუნავს

 იკბინება

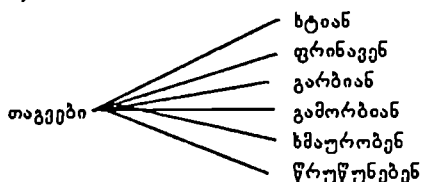
 ხრავს

 იჟუვება

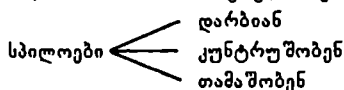
 აშუის

ხტიან თაგვები... ფრინავენ, გარბიან
წრუწუნებენ (რაზ.)—ა.შან.

და გაშრობიან, ხმაურობენ და

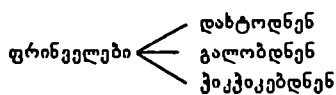
ახალგაზრდა სპილოები ცქეიტად ღარბიან და დღის პირად ველზე დედ-მამის
ახლო კუნტრუშობენ, თამაშობენ (ი.გოგ.)—ა.კიზ.

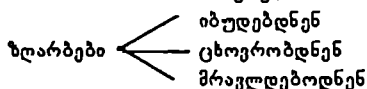
ერთი ბაწია მერცხალი სულ ფიჭიჭიჭებდა, ბალობდა, ყვავილით საესე
ველებში დაქროდა, დასერილობდა (მღვ.)—ა.შან.

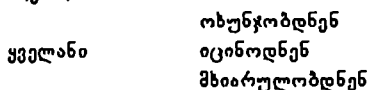
ფრინველები მარდად დახტოდნენ ხეებზე, ბალობდნენ და ფიჭიჭიჭებდნენ
(გოგ.)—ა.შან.

ამის შემდეგ ჩვენს ვენახში ზღარბები თავისუფლად იბუდებდნენ,
ცხოვრობდნენ და მრავლდებოდნენ (გოგ.)—ა.შან.

ყველანი ჩვეულებისამებრ ოხუნჯობდნენ, იცინოდნენ და
მხიარულობდნენ (ყაზ.)—ა.შან.

მისამართი წვევრია ოდენ ქვემდებარე ისეთ პარატაქსულ კონსტრუქცი-
აში, სადაც მონაწილეობენ პოლიპერსონალური ზმნები; ასეთ შემთხვევაში
ზმნა-შემასმენლისათვის საერთო წვევრია ქვემდებარე, დამატება-ობიექტე-
ბი კი თავთავისი აქვთ.

საერთო ქვემდებარე თავ-თავისი პირდაპირი დამატება:

წყალრი რუისა, თუ ნიადერისა, მალლიდამ დაქანებული, ზევიდამ სულ ქვევით ჩაიტანდა მიწას, ჩაჰრეცხდა ვენახსა, ზემო პირს ეახს სულ ძირს ბამოუხრავდა (ილია)—ა.დლ.

წყალი ჩაიტანდა — მიწას
ჩაჰრეცხდა — ვენახს
ბამოუხრავდა — ძირს

პირუტყვნი წამდაუწუმ კუდებს იძნევედნენ და იბერიმბდნენ გამაბეზრებელ მწერებსა (გოგ.)—ა.შან.

პირუტყვნი იქნევედნენ — კუდებს
იგერიებდნენ — მწერებს

ყურზამ ბაიგო პატრონის მოძრაობა, კუდი ბაიგინა და სიამოვნებით ტუჩები მოილოკა (ყაზ.)— ა.შან.

ყურზამ გაიგო — მოძრაობა
გაიგინა — კუდი
მოილოკა — ტუჩები

ერთმა მონადირემ მალალს კლდეში არწივის ბუდე შეამჩნია და იქიდან ბარტყების ამოსხმა მოინდომა (ი.გოგ.)—ა.კიზ.

მონადირემ შეამჩნია — ბუდე
ამოსხმა — ბარტყები

დაამაგრა მოსართავი ჩხინკით ალატონმა, დაიხურა ჭუდი, გადიგლო ბეჭებზე ჰაბალახი, მოხსნა თავისი თეძოვებამოტუსკული რაში და თითქმის წაათრია უკულოდ მიმყოლი ცხენი ჭიშკრისაკენ (დ.კლდ.)—ა.კიზ.

ალატონმა დაამაგრა — მოსართავი
დაიხურა — ჭუდი
გადიგლო — ჰაბალახი
მოხსნა — რაში
წაათრია — ცხენი

მეუღაბნომე იქვე კუთხიდან მოჰიდა ზეშა, ცეცხლი აანთო (ილია)— ა.კიზ.

მეუღაბნომე მოჰიდა — ზეშა
აანთო — ცეცხლი

მე მოვპარიზე მინდერის შვავილები და დავჟანი ბვირბვინი (ქ.ლომთ.)—ა.დლ.

მე მოვპარიზე — შვავილები
დავჟანი — ბვირბვინი

საერთო ქვემდებარე + თავ-თავისი ირიბი დამატება:

მწყემსები ან ბანთილას მიეზებებოდნენ სიმღერით და ან ჩამავალი მზის ზუჟს მსალმებოდნენ (ყაზ.)—ა.შან.

მწყემსები მიეზებებოდნენ — განთიადს
მსალმებოდნენ — ზუჟს

დედოფალს ისევ ცრემლი მოეძალა და ხმა აუჰანებლდა (გრ.აბ. 645)—ლ.კვაჭ.

ცრემლი ————— მოეძალა
ხმა ————— აუჰანებლდა
თეიმურაზს ბული აუჩუხდა და ცრემლი მოერიო (ჯავ., 2, 288)—ლ.კვაჭ.

ბული ————— აუჩუხდა
ცრემლი ————— მოერიო
თეიმურაზს

თორელს ბატბილი ბაუმთელდა, დათეთვეილი დაუამდა და წაღულები მოუფუშდა (გრ.აბ., 658)—ლ.კვაჭ.

ბატბილი ————— გაუმთელდა
დათეთვეილი ————— დაუამდა
წაღულები ————— მოუფუშდა
თორელს

მურიას ფერდი ფერდზე მიმარა, მუხლები მომარა, თვლებში სინათლე დაეპარა, ბეწვი ამბურძნა (რაზ.68)—ლ.კვაჭ.

ფერდი ————— მიეკრა
მუხლები ————— მოეკრა
სინათლე ————— დაეკარგა
ბეწვი ————— აებურძნა
მურიას

ქალს ლოყებზე სიმკრთალე დაჰკარგდა, ხოლო დაწვებზე ოდნავ ლალი უმკრიოდა (გვერ., 277)—ლ.კვაჭ.

სიმკრთალე ————— დაჰკარგდა
ლალი ————— უკვიოდა
ქალს

ფრინველების სასიამოვნო ჟივ-ჟივი და ჭყივილი აღარ ბვესმის, მშენიერ ბულბულის ბაღობა და მერცხლის ჭიჭიპი გულს აღარ ბვიმხიარულებს (ი.გოგბ., 6,46)—ა.ლ.

ჟივ-ჟივი და კვივილი ————— აღარ გვესმის
ბაღობა და კიკიკი ————— აღარ გვიმხიარულებს
[ჩვენ]

ვაჩის სახე წამოვართო და ბულბა ბაგაბუგით დაუფურო ცემა (გრ.აბ., 437)—ლ.კვაჭ.

სახე ————— წამოვართო
ბულბა ————— დაუფურო
ვაჩის

მოხუცი დედაბაბი გაუძლვა მინის და ბუბუამ კი შურით ავსებული
 , თვლები ბაბუივან (ა.ყაზ. 253)

დედაბაბი —————	გაუძლვა	} ონისეს
გუგუამ —————	გაადვენა	
კათალიკოსმა შებედა მეფეს და მერე სხვებიც მიმინივნენ (სანიკ., 345).		
კათალიკოსმა —————	შებედა	} მეფეს
სხვები —————	მიმინივნენ	

ბ) უმეასმეფელთათვის მისამართი წიგნის ოდენ პირდაპირი დამატება:

„ვეფხისტყაოსანი“ დაწერა რუსთაველმა XII საუკუნეში და პირველად
 დაბეჭდა ვახტანგ მემკვიდრე 1712 წელს (ა.შან.).

რუსთაველმა —————	დაწერა	} ვეფხისტყაოსანი
ვახტანგ მემკვიდრე —————	დაბეჭდა	
ცალკე ციებებამ და ტყირებამ დაბეჭდა, ცალკე ცოლის სიკვდილმა დაჩაბრა გვადი (ლ.ჭიჭი.) — ა.კიზ.		
ციებებამ და ტყირებამ —————	დაბეჭდა	} გვადი
სიკვდილმა —————	დაჩაბრა	
ან ბრაზიანმა ძალმა არ დაბეჭდეს, ან გველმა არ დაბეჭდეს (აქაკი) — ა.კიზ.		

ძალმა —————	არ დაბეჭდეს	} [შენ]
გველმა —————	არ დაბეჭდეს	
ოსმალეთი ოქლაშვილს შორიდან ათვალიერებდნენ, კავკასიელები კი დედა ფუტკარივით ეხვევიან და თავიანთ უიშვლო საკმეში იტრევენ (მ.ჭავ. 373).		

ოსმალები —————	ათვალიერებენ	} ოქლაშვილს
კავკასიელები —————	იტრევენ	
მრეკლემ ორი ათასი კაცით აიღო მრეკლემი და რუსებს კი ოც ათასითაც ვერ აუღიათ (ჭავჭავ., 49).		
ერეკლემ —————	აიღო	} ერეკლემი
რუსებს —————	ვერ აუღიათ	

დ) შემასმენელთათვის მისამართი წვერია ერთდროულად ძვემდებარე და ირიბი დამატება

სამაგიეროდ უკვე გაზომილ-გადაქრილ სამშენს არსენს ფოცხვერით ასკდება და კამეჩით აწვმება (მ.ჭაუახ., 172).

არსენა < ასკდება > საქმეს
< აწვება >
მაციორი ზაალს მიუბრუნდა და რუსულად დამლაპარება (ჭაუ., 31)

მიორი < მიუბრუნდა > ზაალს
< დაელაპარაკა >

ბაეზბენი და შეუხტენი ქართველნი რკინის საფარქვეშ შეკედელ ურდოს (სანიკ., 202).

ქართველნი < ბაეზბენი > ურდოს
< შეახტენი >
ლევანი დათანხმდა და დედას მამასთან წაჰვა (ლ.ქიჩი.)—ა.კიზ.

ლევანი < დათანხმდა > დედას
< წაყვა >

ლალაბა აღმა მარდად შემოურბინა შემშებს გარშემო და დააწმებინა სასიამოვნო გუგუნი (ლომ.)—ა.შანი.

აღმა < შემოურბინა > შეშებს
< დააწმებინა >

ხოხბები უშრს უბდებდენი, მაგრამ ლაპარაკით არ ელაპარაკებოდენი (ვაჟა)—ა.შანი.

ხოხბები < უშრს უბდებდენი > მას
< არ ელაპარაკებოდენი >

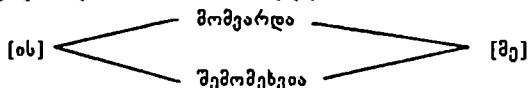
ბატარა ქალი მარიამს აღარ ეშვებოდა ბატარა ზამსა, ხან ბირში უშოფდა ხელს, ხან ზედ უპირებდა შეჯდომასა, ხან ებუჩაპებოდა (რაზ.)—ა.შანი.

მარიამი < აღარ ეშვებოდა > ზაქსა
< უყოფდა >
< უპირებდა >
< ებუჩაპებოდა >

ხმელი წიფლის ტოტები ამაყად დედამიწას სცემდენი, ასკდებოდენი (ვაჟა)—ა.კიზ.

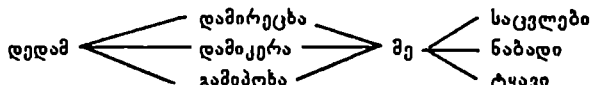
ტოტები < სცემდენი > დედამიწას
< ასკდებოდენი >

მომვარდა სიცილით და შემომეხვინა (ს.კლ., 75, 21-22)

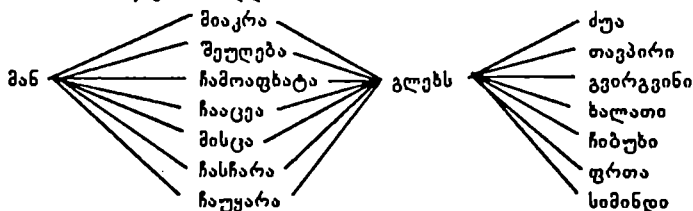

საერთო ქვემდებარისა და ირიბი დამატების მქონე ზმნა-შემასმენლებს შესაძლოა თავ-თავისი პქონდეთ პირდაპირი დამატებანი:

დედამ საცვლები დამირეცხა, ნაბადი დამიკმრა, ტყავი გამიკოხა (ვეფა.)—ა.კიზ.

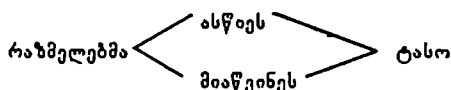

ვილაც ჩანჩურა ბლემხს ნიკაპზე წითელი ძუა მიბარბ, თავპირი ინით შეუღებდა, თავზე ირანული გვირგვინი ჩამოაფხატა, ზაალის მამაპაპისეული ირანული ხალათი ჩაბაცა, პირში ორადლიანი ჩიბუხი მისცა, ხელში ბატის ფრთა ჩასჩარბ, ჯიბეში სიმინდი ჩაუჭარბ (მ.ჯავახ.)—ა.ლ.

ე) შემასმენელთათვის მისამართი ჟმვრია ერთდროულად ჰვმმდებარე და პირდაპირი დამატება:

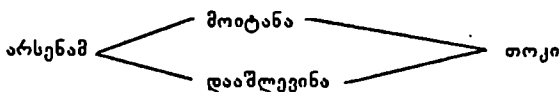
რაზმელემბა სნეული კნენი დეიდა ტასო ასწიეს და განზე მიაწვინეს (მ.ჯავ., 31).

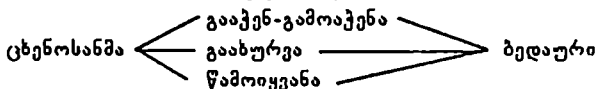
მცხეთელემბა არსენას გვამი საკაცეზე დადეს, ბორანზე დაბსვმნეს, გაღმა ბაიტანეს, ბაპბანეს, შემეღარეს და სვეტიცხოველში დაბსვმნეს (მ.ჯავახ., 545).

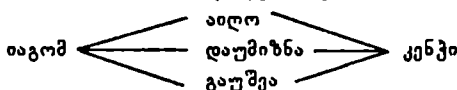
არსენამ თოკი მოიტანა და წერილ ბაწრებად დააშლევინა (მ.ჭავჭავაძე.)—ა.კიზ.

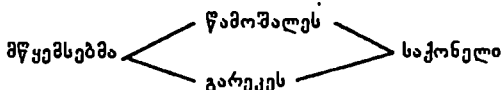
ცხენოსანმა ბედაური გააშენა-გამოაშენა კალებში, გაახურვა და წამოიყვანა პირდაპირ მდინარისაკენ (აკაკი)—ა.კიზ.

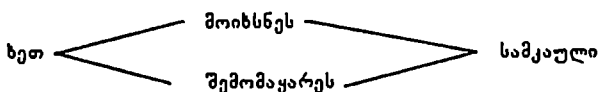
იბოშ აიღო ძენი, დაუშინა და წყნარად გაუშვა (ა.ყაზ.)—ა.კიზ.

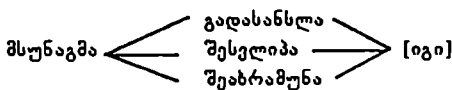
მწყემსებმა საძოვნილი ჩრდილოებიდან წამოშალეს და მინდვრად საძოვარზე ბარეპის (შვალ.)—ა.შან.

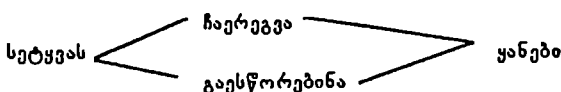
ხეთ სამკაული მოიხსნეს შიშით და ხელუკუღმა შემომაჰარეს (ა.კალანდ.)—ა.კიზ.

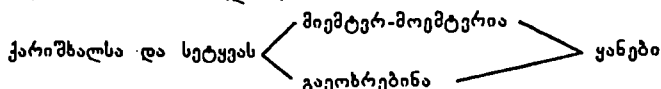
მსწრაფლ გადასანსლა მსუნაბმა, მისვლიკა, მისხრამუნა (წერ.)—ა.შან.

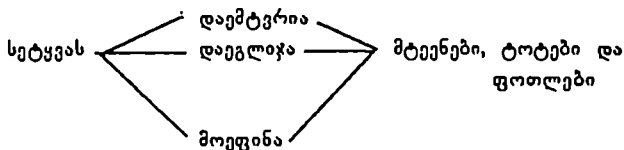
შემხმარი ჰანები სეტყვას ერთიანად ჩაერებვა და მიწასთან გაეწორებინა (ლომ.)—ა.შან.

ძარიშხალსა და სეტყვას ის მშვენიერი ნამუშევარი სულ მიმებრ-მომებრია, ბამოხრებინა (ლომ.)—ა.შან.

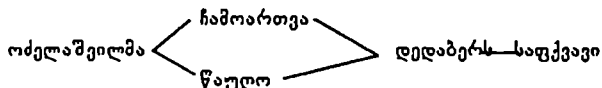

სმტყვას ეაზეზისათვის არა მარტო მტმვენბი, არამედ ტოტმბი და ფოთლმბიკ კი ღამმტვრია, ღამბლიჯა და ღეღამიწაზე მომფინა (ლომ.)—ა.შან.

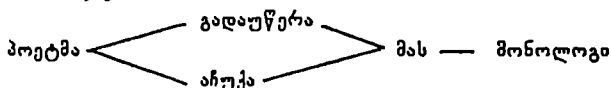

ვ) შემასმენელთათვის მისამართი წებრია ერთდროულად ძვემდებარე, ირიბი ღამატმბა და პირღაპირი ღამატმბა:

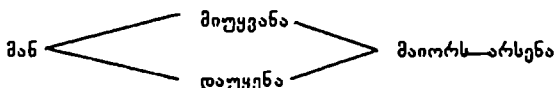
ოქელაშვილმ საზადლოში დეღაბერს საფშავი ჩამოართმა და წისქვილში წაუღო (მ.ჭაფახ., 225).

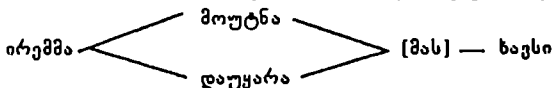
ამას წინათ რუსმა პოეტმა მას თავისი კომედიის რამდენიმე მონოლოგი ბაღაუწერა და აჩუქა (მ.ჭაფახ., 284).

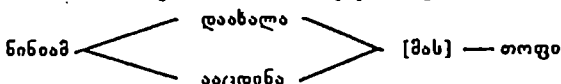
მან არსენა თავის ფეხით მიუშვანა მაციორს და აგერ მარმაროს წყაროსთან ღაუშენა (მ.ჭაფახ., 287).

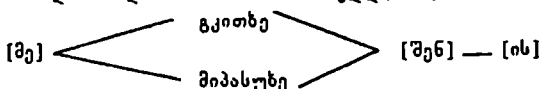
ფურმა ირემმა ხის ხავსი მოუტანა და ღაუშარა წინ (ვეტა)—ა.კიზ.

ნინიამ დაახალა თოფი, მაგრამ აატდინა (ვეტა)—ა.კიზ.

პირდაპირ ბპითხე და პირდაპირ მიბასუხე (ს.კლდ., 77,1).

რაგორც ვხედავთ, პარატაქსულ კონსტრუქციაში მისამართი წევრი შეიძლება იყოს ოდენ ქვემდებარე, ოდენ ირიბი დამატება ან ერთდროულად ქვემდებარე და პირმიმართი დამატება. ეს საკითხი განვიხილეთ ცალკე მონოპერსონალურ ზმნა-შემასმენლებიან წინადადებაში და ცალკე პოლიპერსონალურ ზმნა-შემასმენლებიანთან. ასეთი ერთსახეობის პირობებში მისამართ წევრს ერთსა და იმავე ბრუნვაში მოითხოვდა ყველა შემასმენელი, მაგრამ პარატაქსულ კონსტრუქციაში ერთმანეთის გვერდით ბუნებრივად გვხვდება სხვადასხვა პირთა რაოდენობის და სხვადასხვა გარდამავლობის ზმნა-შემასმენლები, რომლებიც სხვადასხვა ბრუნვაში მართავენ ქვემდებარეს. ამ შემთხვევაში დადგება მისამართი წევრის ბრუნვის საკითხი.

გავრცელებული მოსაზრების თანახმად, „როდესაც წინადადებაში რამდენიმე შემასმენელია ერთ ქვემდებარესთან და ეს შემასმენლები კი ისეთია, რომ ყველას ერთსა და იმავე ბრუნვაში არ ეწყობა ქვემდებარე, არამედ სხვადასხვა ბრუნვა უნდათ (გარდამავლობისა ან სერიების მიხედვით), ქვემდებარე იმას უწევს ანგარიშს, რომელიც უახლოესია მასთან და უწინ გვხვდება“ (9, 110). ანალოგიური თვალსაზრისია გატარებული ლ.კვაჭაძის (4, 241), ა.კიზირიას (8, 233) და სხვათა შრომებში.

ერთი შეხედვით, სადავო არაფერია:

შემოვიღო მძვინკვე და მკითხა მიზეზი სიცოცხლისა (საბა)—ა.ლ.

მოვიღა ზამთარი და მოიტანა თოვლი (ილია)—ა.კიზ.

შველი მიაღბა ქიშკარს და წივილი დიწყო (აკაკი)—ა.კიზ.

ორივეს დაჰმარა ბიორბიზ თავი და მაშინვე ბავიდა (ილია)—ა.კიზ.

მამალმა შედიდურად ჩაახველა, ბასივდა, ბაიფხორა (ვაჟა)—ა.შან.

ბიჭიბმა მძიმე ტვირთი წამოიკიღმს და ბანაკისაკენ ბაეშურნენ (გ.შატბ.)—ა.კიზ.

სხვა დროს იქნება ერთი თავისებური მკვანე სიტყვა ეტატიც (ოთარბანთ მკრივს ამ ქუბისათვის, მაგრამ ახლა კი ბაეშუდა (ილია)—ა.ლ.

ჯერ ისევ ქინკლიან ბარბაშებს სასაცილოდ დამუშავებთ თავიანთი პაწია თვლები და გაშტერებით ბამოიციკრებოდნენ ბუდიდან (ლომ.)—ა.შან.

ამ არეულობაში ტარიელ ბოლშას ცხენიდან ჩამოვარდნა თავი და იქვე გზის ბირად ამოსული ქვეთკირიანი კლდის ძირში მიწოლილიყო (ლ.ქიაჩ.)—ა.კიზ.

ბარბალეს ჟური მომარა ლაპარაკისათვის და ალაყაფის კარისაკენ წამოსულიყო ამბის გასაგებად (ლ.ქიაჩ.)—ა.კიზ.

დასახელებულ მაგალითებში ქვემდებარე მართლაც იმ ბრუნვაშია წარ-

მოდგენილი, რომელსაც მოითხოვს მისგან უახლოესი ზმნა-შემასმენელი, მაგრამ თქმა იმისა, რომ „ქვემდებარე ბრუნვაში პირველ უახლოეს შემასმენელს უწევს ანგარიშს“ (4, 241) და „სხვა შემასმენლებსა და ქვემდებარეს შორის საურთიერთო მართვა არ ჩანს (8, 233), დაზუსტებას მოითხოვს. მისამართი წევრი, ამ შემთხვევაში ქვემდებარე, ყოველთვის იმ ბრუნვაშია, რომელსაც მოითხოვს მისგან თითოეული შემასმენელი. გარეგნული ვითარება არ ასახავს სიღრმისეულს. „ყოველი ზმნა თავისი სტრუქტურით ქვემდებარის მისთვის შესაფერის ფორმას მოითხოვს“ (3, 126). ასეთ შემთხვევაში მისამართი წევრი ყველა შემასმენლისათვის საერთოა სემანტიკურად და ფუნქციურად, ხოლო განსხვავებულია სტრუქტურულად. მაგალითად: მოვიდა ზამთარი და მოიტანა თოვლი.

სემანტიკურად ზამთარი არის საერთო სიტყვა ორივე შემასმენლისათვის, ფუნქციურად ზამთარი არის ქვემდებარე ორივე შემასმენლისათვის, სტრუქტურულად კი ზამთარი პირველი შემასმენლისათვის სახელობითშია: მოვიდა ზამთარი, ხოლო მეორე შემასმენლისათვის — მოთხრობითში: ზამთარმა მოიტანა თოვლი.

ასე რომ, ქვემდებარე ბრუნვაში ანგარიშს უწევს არა მხოლოდ პირველ უახლოეს შემასმენელს, არამედ პარატაქსულ კონსტრუქციაში წარმოდგენილ ყველა ზმნა-შემასმენელს ცალ-ცალკე. იგი ყოველთვის იმ ბრუნვაშია, რომელსაც მოითხოვს მასთან საურთიერთო მართვით დაკავშირებული შემასმენელი, განურჩევლად ამ შემასმენელთა თანმიმდევრობისა.

მისამართი წევრის ფუნქცია სხვა მხრივაც იქცევის ყურადღებას, კერძოდ: მისი საშუალებით დგინდება, წინადადება რთული თანწყობილია თუ შერწყმული. როდესაც მისამართი წევრი, ამ შემთხვევაში ქვემდებარე, პარატაქსული კონსტრუქციის შემადგენელ კომპონენტებში წარმოდგენილია ერთი და იმავე სიტყვით ან ზოგიერთ კომპონენტში შეცვლილია ნაცვალსახელით, ანდა საერთოდაც გამჭრალია და იგულისხმება, ეს პროცესი მიჩნეულია რთული თანწყობილიდან შერწყმული წინადადების მიღების ერთ-ერთ გზად (8, 203-207, 7, 28); ზოგჯერ ჰირს ზღვარის დადება შერწყმულსა და რთულ თანწყობილს შორის; ამის თაობაზე მიგვითითებს ლ.კვაჭაძე კონკრეტული მაგალითის ანალიზით: „რთული თანწყობილი წინადადება: „მარეხიც მეფეებს შორის იდგა და ისიც სხვებივით ღელავდა“

(არაგვ.). ამ წინადადებიდან რომ ამოვიღოთ „ისიც“ ნაცვალსახელი, წინადადება შერწყმული გახდება: „მარეხიც მეფეებს შორის იდგა და სხვებივით ღელავდა“. ცხადია, განსხვავება დასახელებულ რთულ თანწყობილსა და მისგან მიღებულ შერწყმულს შორის უფრო ფორმალურია და არა არსებითი, რადგანაც მესამე პირის ნაცვალსახელი „ღელავდა“ ზმნასთან დაუსახელებლადაც იგულისხმება“ (4, 331).

მართლაც, ასეთ წინადადებათა მიჩნევა შერწყმულად ან თანწყობილად უფრო პირობითია; მთავარია, რომ კომპონენტები თანწყობით უკავშირდებიან ერთმანეთს და გვაქვს პარატაქსული კონსტრუქცია.

მრავალია ისეთი წინადადება, სადაც არც ერთ კომპონენტში ქვემდებარე რეალურად წარმოდგენილი არ არის არც სახელით და არც ნაცვალსახელით; იგი, როგორც მისამართი წევრი, ყველა ზმნა-შემასმენელთან იგულისხმება; მაგალითად:

ხომალდში ჩავედმე, ზღვას ბავშვს, ფრანგის ქვეყნები ვნახე, სულ დავიბრუნე ხმელეთი, ვმრ ვნახე შენი სახელი (ხალხ.)—ა.შან.

[შე] ჩავექე, გაველ, ვნახე, დავიარე, ვერ ვნახე.

სტატში ამ წუნკალს ხელი, ბიჭებო, მოხადეთ ქუდი, ბაბქმით ჩოხა, შემოხსენით ეშმაკის კოთხოვებიანი ქმარი, ბახადეთ ფეხთ და მიპარით ზეზეო (წერ.)—ა.შან.

[თქვენ] სტაცეთ, მოხადეთ, გააძვრეთ, შემოხსენით, გახადეთ, მიაკარით.

თედოს შმაბმევიწმის ურემი, ბადაბუბარმს ფარდაგი, ერთი კარგი ცხვარი დაბარმს ურმის ბოლოს, ახსენის ღმერთი და ერთ მშვენიერ ღლეს შეუღბნენ ქალაქის შარაგზასა (ქავ.)—ა.შან.

[მათ] შეაბმევიწმის, გადააფარეს, დააკრეს, ახსენეს.

[ისინი] შეუღბნენ.

ასე რომ, მისამართი წევრი არის თუ არა რეალურად წარმოდგენილი, ეს ფაქტი არ უნდა იყოს განმსაზღვრელი წინადადებათა აღნაგობის დადგენისას. მისამართი წევრი ყველა ზმნა-შემასმენელს თავ-თავისი აქვს, განურჩევლად იმისა, სახელითაა იგი წარმოდგენილი, ნაცვალსახელით თუ არც ერთი მათგანით. ასეთ წინადადებათა კომპონენტები ერთმანეთს უკავშირდებიან თანწყობით.

სამეცნიერო ლიტერატურაში ერთგვარი წევრი მიჩნეულია შერწყმული წინადადების ერთ-ერთ უმთავრეს მახასიათებლად: შერწყმულია წინადადება, რომელშიც მოიპოვება რამდენიმე ერთგვარი წევრი. ეს უკანასკნელი ხასიათდება შემდეგი ნიშნებით: „ერთგვარი წევრები, რომელნიც ასრულებენ ერთნაირ სინტაქსურ ფუნქციას, შინაარსობრივ ერთნაირად მიემართებიან ერთ საერთო წევრს, მოუგებენ ერთსა და იმავე კითხვაზე და ერთმანეთთან დაკავშირებული არიან თანწყობის საშუალებით“ (4, 225). „შერწყმული ჰქვია ისეთ სინტაქსურ ერთეულს, რომელშიც წარმოდგენილია ერთი და იმავე ფუნქციის (ხშირად ერთი და იმავე ფორმის) ორი ან მეტი წევრი, რომელთაც ერთგვარი წევრები ეწოდებათ.

ერთგვარ წევრს უნდა ახასიათებდეს შემდეგი ნიშნები:

1. ერთი და იგივე ფუნქცია;
2. სინტაქსური მიმართება ერთსა და იმავე წევრთან;
3. ერთი და იმავე ნიშან-თვისების (სემანტიკური შიშართების)

გამოხატვა (2, 173).

წინადადებაში ერთგვარი შეიძლება იყოს როგორც მთავარი, ისე მეორეხარისხოვანი წევრები:

„შერწყმულ წინადადებაში ეს წევრები უნდა ერთგვარი იყოს: თუ დამატებაა, რამდენიმე პირდაპირი, რამდენიმე ირიბი ან რამდენიმე უბრალო; უბრალოს შემთხვევაშიც დამატებები უნდა იყოს ერთგვარი, ე.ი. ერთი და იმავე შინაარსისა (მაგ., საჭურვლის გამოშხატველი ყველა); თუ განსაზღვრებაა, ან გარემოება, აქაც ყველა ერთგვარი უნდა იყოს: ყველა ერთგვარი განსაზღვრება (მაგ., კუთვნილებისა) და ყველა ერთგვარი გარემოება (მაგ., ადგილისა)“ (9, 94).

ა.შანიძის ამ განმარტებაში ყურადღება გამახვილებულია ერთგვარ წევრთა სემანტიკურ და ფუნქციურ მხარეზე, რომელთა ერთობლიობის მცირეოდენი დარღვევითაც კი ისინი ერთგვარ წევრებად აღარ ჩაითვლება. თუ ეს ასეა (და, რა თქმა უნდა, ასეა!), მაშ, როგორღა უნდა მივუდგეთ შემსმენელთა ერთგვარ წევრებად მიჩნევის საკითხს? ეს პრობლემა საგნებით მართებულად დგას სამეცნიერო ლიტერატურაში (3, 125). უნდა ითქვას,

რომ ქართულში ზმნა-შემასმენელთა ერთგვარ წევრებად მიჩნევის საკითხი მარტივად ვერ გადაწყდება. ამ შემთხვევაში უნდა გაირკვეს: რომელია მისამართი წევრი შემასმენელთათვის, თითოეული შემასმენელი როგორი სინტაქსური ერთეულია და რა დატვირთვა აქვთ მათ წინადადებაში; ანდა, არის თუ არა საფუძველი მათი ერთგვარ წევრებად მიჩნევისა?

როგორც ვნახეთ (იხ. §16 „მისამართი წევრი პარატაქსულ კონსტრუქციაში“), პარატაქსულ კონსტრუქციაში რამდენიმე შემასმენელი შინაარსობრივად და სინტაქსურად შეიძლება დაუკავშირდეს არა მხოლოდ ერთსა და იმავე მისამართ წევრს: ოდენ ქვემდებარეს, ოდენ ირიბ დამატებას, ოდენ პირდაპირ დამატებას, არამედ ერთდროულად ორ ან სამ მისამართ წევრს: ქვემდებარესა და ირიბ დამატებას, ქვემდებარესა და პირდაპირ დამატებას, ქვემდებარეს, ირიბ დამატებას და პირდაპირ დამატებას. ასეთ შემთხვევაში ირლვევა ერთგვარ წევრად მიჩნევის ერთ-ერთი ძირითადი პირობა — სემანტიკური და სინტაქსური მიმართება ერთსა და იმავე წევრთან.

პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებაში ჩვეულებრივია აბსოლუტური და რელატიური აგებულების ზმნა-შემასმენელთა თანმიმდევრობა, რომელთა მისამართი წევრი შესაძლოა ერთსა და იმავე ბრუნვაში იდგეს: ზამთრობით მგელი ესტუმრება ხოლმე ხმელ წიფელს, ანტუზმბა იმის გვერდით და ლმუის (ვაჟა)—ა.კიზ.

მრვანდი ცხენიდან ბადმოხტა და ძალს მომეშრა (ს.შანშ.)—ა.კიზ.

სოფლის წნული ორლობიდან ბამოვიდა ლვინჯუა და მტკიცედ დააბზა დიდ შარას (გ.ლეონ.)—ა.კიზ.

ძალი ბამომთხვია ორსავე და წავიდა ტირილით (ვაჟა)—ა.კიზ.

ძლიერმა ძარმა დაჰძროლა, ბურუსი შებრძინა, შეაღწევა და გაჟანტა (ყაზ.)—ა.შან.

ივანემ კმაყოფილებით წვერზე ხელი ჩამოიხსვა და ულვაშებში ჩაიცივნა (შ.არაგვ.)—ა.კიზ.

ამ დროს მთვარემაც ბადმოანათა და ბაღესაით ბადაბზარა ტყეს თავისი სხივები (ვაჟა)—ა.შან.

მართალია, დასახელებულ მაგალითებში აბსოლუტური და რელატიური ზმნა-შემასმენლების ქვემდებარე ერთსა და იმავე ბრუნვაშია, მაგრამ „თქმა იმისა, რომ ქართულში ერთი და იგივე ბრუნვა (მაგ. სახელობითი) ერთსა და იმავე სინტაქსურ ოდენობას წარმოადგენს იმისდა მოუხედავად,

არის იგი აბსოლუტურ თუ რელატიურზმნიან წინადადებაში (იგი დგას; იგი ხუდგას მას), იმის თქმას უდრის, რომ აბსოლუტური და რელატიური სახეობის ზმნები ერთსა და იმავე მორფოლოგიურ ოდენობას წარმოადგენს (10, 234).

რაკი სხვადასხვა აგებულების ზმნა-შემასმენელთა მისამართი წევრის ერთი და იგივე ბრუნვა არ წარმოადგენს ერთსა და იმავე სინტაქსურ ოდენობას, ბუნებრივად დგება საკითხი: რამდენად მართებული იქნება, ერთგვარად მივიჩნიოთ ზმნა-შემასმენლები, რომლებიც ერთსა და იმავე მორფოლოგიურ ოდენობას არ წარმოადგენენ. მით უფრო, რომ „ზმნის მორფოლოგიური აგებულება მხოლოდ ზოგადად არის გადამწყვეტი მასთან შეხამებული წინადადების წევრების თავისებურებათა დასადგენად. მთავარი მნიშვნელობა მაინც სინტაქსურ მიმართებას ენიჭება“ (2, 316).

ერთსა და იმავე წინადადებაში ერთმანეთის გვერდით სრულიად ბუნებრივად დგანან პირთა რაოდენობის, გარდამავლობისა თუ გვარის მიხედვით განსხვავებული ზმნა-შემასმენლები:

პატარა გოგოები თანდათან მოიზარდნენ, თან ძალიან ხარბად ჰამა ღანიწყშეს (გოგ.)—ა.შან.

შველი მიბაბა კიშკარს და წივილი ღანიწყშო (აკაკი)—ა.იოზ.

შემოვიდა მეჭინბე და მკითხა მიზეზი სიცოცხსა (საბა)—ა.დლ.

ამოვარდა საშინელი ქარი, წამოიწოლტა ხეები და მიწას ბაბარა (ჯავ.)—ა.იოზ.

მაშაღი ღსტანხმდა, აფოფხდა ისიც მაღლა და უჩინარ იდგილას ფოთლებში შემაფარა თავი (ვაჟა)—ა.შან.

დათვი ჩვეულებრივ შემბრძნდა სიმიდში და ღანიწყშო ტაროებს ღეწვა-მტერევა (ვაჟა)—ა.შან.

ერთგვარ წევრთა უმთავრესი ნიშანი, რომ ისინი უნდა ასრულებდნენ ერთი და იმავე წევრის ფუნქციას, პარატაქსული კონსტრუქციის ზმნა-შემასმენელთათვის შესაძლოა არც იყოს დამახასიათებელი.

რა ფუნქცია აქვს შემასმენელს წინადადებაში? შემასმენლის განმარტებისას უმთავრესად იძლევიან მის სემანტიკურ დახასიათებას — „შემასმენელი წინადადების ძირითადი წევრია, რომელიც გამოხატავს საგნის მოქმედებას (ბუღბუღი გალობს), მდგომარეობას (ბავშვი წევს), გრძნობითს დამოკიდებულებას ერთი საგნისა მეორისადმი (დედას შვილი უყვარს), ყოლა-ქონებას (ვანოს ორი შვილი ჰყავს, ვანოს წიგნი აქვს), რა

მოსდის საგანს (სითბოსაგან რკინა ფართოვდება), როგორია საგანი (შაქარი ტბილია), ვინ არის ან რა არის საგანი (ის კაცი ილია წინამძღვრიშვილია, ჰავ., ია ყვავილია) და სხვ.“ (4, 57).

ამასთანავე აღიარებენ შემასმენლის განსაკუთრებულ სინტაქსურ ძალას და გამოარჩევენ მას წინადადების მთავარი წევრებისაგან: „შემასმენელი ძირითადი წევრია, რომელსაც უკავშირდება ფორმის საშუალებით ყველა დანარჩენი მთავარი წევრი“ (4, 52).

არნ. ჩიქობავას ფუნდამენტურ დებულებაზე დაყრდნობით, რომ ქართული წინადადების სტრუქტურა-მექანიზმს განსაზღვრავს ზმნა, რომ ქართულში ზმნა წინადადების ეკვივალენტია, ლოგიკურად იბადება კითხვა: ზმნა-შემასმენელი არის კი წინადადების წევრი? იმდენად დიდი მორფოლოგიურ-სინტაქსური დატვირთვის მატარებელია, რომ. იგი ვერ ეტყვა მთავარი თუ ძირითადი წევრის, საერთოდაც, წინადადების წევრის საზღვრებში; მისი ფუნქცია შეუდარებლად ფართოა, ფაქტობრივად „ზმნა არის წინადადება მინიატურაში“ (3, 125). „კონსტრუქციის შექმნის აუცილებელ პირობას; მის ღერძს წარმოადგენს ზმნა-შემასმენელი“ (2, 312). ამდენად, შესაძლებელია ვივარაუდოთ, რომ ქართული ზმნა-შემასმენელი არც მთავარი და არც ძირითადი წევრი არაა, იგი წინადადებაა. ზმნა-შემასმენელი და წინადადება იდენტური ცნებებია, იდენტური სინტაქსური ერთეულებია.

იმის გათვალისწინებით, რომ „რამდენი ზმნაცაა, იმდენი წინადადებაა“ (3, 125), პარატაქსული კონსტრუქციის სტრუქტურა და მექანიზმი უნდა განიხილებოდეს არა ერთგვარ წევრთა, არამედ წინადადებათა თანმიმდევრობის დონეზე.

ამდენად, პარატაქსულ კონსტრუქციაში გვექნება არა ერთგვარი წევრები, არამედ პრედიკატული ცენტრები. რამდენი ზმნა-შემასმენელიცაა, იმდენია პრედიკატული ცენტრი წინადადებაში. თუკი ერთგვარი წევრები არა გვაქვს, მაშინ ხომ წინადადება შერწყმული აღარ იქნება! ამის თაობაზე ადრევე გვქონდა გამოთქმული მოსაზრება: „როგორია აგებულების მიხედვით აღნიშნული ტაბის წინადადებები — შერწყმული თუ თანწყობილი? ალბათ უფრო თანწყობილი! ყოველ შემთხვევაში, მათი გამოიყვნა მიზანშეწონილი არ ჩანს“ (14, 173).

ანალოგიური მოსაზრებისაა ლ. ენუქიძეც: „რამდენიმე შემასმენლიანი წინადადება, ქვემდებარე იქნება საერთო წვერი თუ პირმიმართი დამატება, რთული თანწყობილი წინადადების ქვეტაბად, მის კერძო შემთხვევად მიგვაჩნია“ (3, 127).

§18. შერწყმულ და რთულ თანწყობილ წინადადებათა სტრუქტურული ურთიერთმიმართება

ტრადიციულად შერწყმულ და თანწყობილ წინადადებებს ერთმანეთისაგან განარჩევენ ქვემდებარესთან შემასმენელთა ურთიერთობით: თუ ერთ ქვემდებარესთან რამდენიმე შემასმენელია დაკავშირებული, წინადადება შერწყმულად მიაჩნიათ, ხოლო თუ შემასმენლებს თავთავიანთი ქვემდებარე აქვთ — რთულ თანწყობილად.

შერწყმულ და თანწყობილ წინადადებათა შედგენილობისა და აგებულების საკითხი მკიდროდაა დაკავშირებული მათ სტრუქტურულ ურთიერთმიმართებასთან. ამის გასარკვევად უნდა დავეყრდნოთ მარტივი წინადადების მექანიზმისა და შედგენილობის ამოსავალ პრინციპებს, კერძოდ, მარტივი წინადადების სტრუქტურულ თავისებურებებს. „ქართული წინადადების სინტაქსური მექანიზმი ხასიათდება რიგი თავისებურებით, რაც არსებითად განასხვავებს მას ევროპის ძველ და ახალ ენათა წინადადების სინტაქსური მექანიზმისაგან“ (11, 269). ამ მექანიზმის არსი ძვეს ქართული ზმნის მრავალპირიანობაში. ქართულ ზმნაში თანაბრად აღინიშნება როგორც სუბიექტის, ისე ობიექტის პირი და რიცხვი.

არნ. ჩიქობავამ ძველი ქართული ენის მასალის ანალიზის საფუძველზე გვიჩვენა, რომ „ორპირიან ზმნებში, გარდამავალშიც და გარდაუვალშიც, სუბიექტი და ობიექტი არსებითად ერთნაირი. სინტაქსური უფლებით სარგებლობს: სუბიექტის სინტაქსური ძალა განელეზულია, ობიექტისა — გაძლიერებული, და ამის შედეგად, სინტაქსური დაპირისპირება სუბიექტისა (ქვემდებარისა) და ობიექტისა (დამატებისა) მოხსნილია, დამატება ქვემდებარეს ეცილება...“

ახალ ქართულში წინადადების სინტაქსური მექანიზმის სქემატურმა ანალიზმა ცხადი გახადა, რომ სიტყვათა სინტაქსური ურთიერთობის პრინციპი არ შეცვლილა, არც შეიძლებოდა შეცვლილიყო, რამდენადაც დაგვრჩა წინანდელი მორფოლოგიური საფუძველი: ზმნის პოლიპერსონალუ-

რობა (11, 269). ამიტომაცაა, რომ განსხვავებით ინდოევროპული ენებისაგან, ქართულში წინადადების მთავარი წევრებია: შემასმენელი, ქვემდებარე, პირდაპირი დამატება და ირიბი დამატება (4,51; 5,75; 6,69), სწორედ ამითაა შეპირობებული ქართული წინადადების სტრუქტურული თავისებურებანი. „ქართული წინადადების სინტაქსური რაობა ამოუცნობი დარჩება იმათთვის, ვინც მოიწადინებს მათი სინტაქსური ბუნების გარკვევას აბსოლუტური სახეობის ზმნებიან წინადადებათა მიხედვით. რელატიურ-ზმნებიანი წინადადებებია სპეციფიკური და მასთან ძირითადი ქართულისათვის“ (20, 222). როდესაც განვიზრახვთ ქართული წინადადების სინტაქსური ბუნების გარკვევას, აშკარა გახდა, რომ ქართული ზმნა-შემასმენლის მორფოლოგიურ-სინტაქსური სპეციფიკურობიდან გამომდინარე ახლებურად უნდა დაისვას ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული და რთული თანწყობილი წინადადების სტრუქტურული ურთიერთმიმართების საკითხი, კერძოდ, პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებაში შემასმენელთა სინტაქსური მიმართებანი განხილულ უნდა იქნეს არა მხოლოდ ქვემდებარესთან მიმართებაში, არამედ პირმიმართ დამატებასთანაც. თავდაპირველად ასეთი სტრუქტურის წინადადებები ჩვენ მივიჩნიეთ შერწყმულად და გამოკვავით ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების სახეები. ჯერ კიდევ 1968 წელს თეზისების სახით ჩამოვაყალიბეთ შემდეგი დებულებები:

1. წინადადების აგებულების შესწავლა სინტაქსის ერთ-ერთი ძირითადი საკითხია. ქართული ენის ზმნის მრავალპირიანობა კიდევ უფროა რთულსა და საინტერესოს ხდის ამ საკითხს.

2. ცნობილია, რომ ქართულში წინადადების მთავარი წევრებია: შემასმენელი, ქვემდებარე და პირმიმართი დამატება. კოორდინაცია განაპირობებს შემასმენლის მჭიდრო სინტაქსურ კავშირს როგორც ქვემდებარესთან, ისე პირმიმართ დამატებასთან,

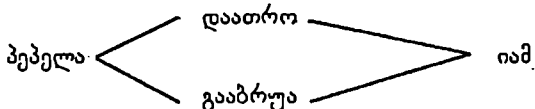
3. ტრადიციული გაგების თანახმად, ერთგვარშემასმენლიანია შერწყმული წინადადება, როდესაც რამდენიმე შემასმენელი დაკავშირებულია ერთ ქვემდებარესთან.

ეს დებულება გასაზიარებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ წინადა-

დებაში მონაწილეობს რამდენიმე ერთპირიანი ზმნა-შემასმენელი: ქალი გაჩუმა, გაყურდა, დანაზდა, დაპატარავდა, დასუსტდა.

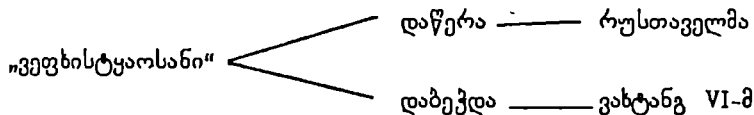
მაგრამ თუ წინადადებაში მონაწილეობს რამდენიმე მრავალპირიანი ზმნა-შემასმენელი, მაშინ ისინი შესაძლებელია ერთდროულად უკავშირდებოდნენ როგორც ქვემდებარეს, ისე პირმიმართ დამატებას:

ქრელი პეპელა დაათრო და გააბრუა იმა

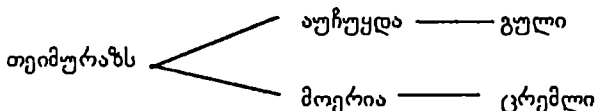
4. გვხვდება აგრეთვე ისეთი წინადადებები, სადაც რამდენიმე შემასმენელი დაკავშირებულია ან მხოლოდ პირდაპირ დამატებასთან:

„ვეფხისტყაოსანი“ დაწერა რუსთაველმა XII საუკუნეში და პირველად დაბეჭდა ვახტანგ VI-მ 1712 წელს.

ანდა მხოლოდ ირიბ დამატებასთან:

თეიმურაზს გული აუჩუყდა და ცრემლი მოერია

5. ზემოთ დასახელებული ეს ორი წინადადება და, საერთოდ, ამ ტიპის წინადადებები საენათმეცნიერო ლიტერატურაში ტრადიციულად მიჩნეულია რთულ თანწყობილ წინადადებებად იმის გამო, რომ ყურადღებას ამახვილებენ შემასმენელთა მიმართებაზე ქვემდებარესთან და მხედველობაში აღარ იღებენ, რომ იმავე წინადადებაში ქვემდებარის გარდა გვაქვს კიდევ სხვა მთავარი წევრი — პირმიმართი დამატება, რომელიც წარმოადგენს საერთო წევრს ამ შემასმენლებისათვის.

ამ თვალსაზრისზე დაყრდნობით აღნიშნული წინადადებები ჩვენ მიგვაჩნია ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ წინადადებებად.

6. მაშინ ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადება ქართულში

აღმოჩნდება რამდენიმე სახისა:

ა. როდესაც რამდენიმე შემასმენელი ერთდროულად დაკავშირებულია როგორც ქვემდებარესთან, ისე პირმიმართ დამატებასთან;

ბ. როდესაც რამდენიმე შემასმენელი დაკავშირებულია ერთ ქვემდებარესთან;

გ. როდესაც რამდენიმე შემასმენელი დაკავშირებულია ერთ ირიბ დამატებასთან;

დ. როდესაც რამდენიმე შემასმენელი დაკავშირებულია ერთ დამატებასთან (15,43-45).

ამ საკითხს გ. ბურჭულაძემ მიუძღვნა სპეციალური სტატია, სადაც მან მიზანშეწონილად მიიჩნია, „ამ სახის წინადადებანი გაერთიანებულ იქნეს შერეული სახის შერწყმულ წინადადებებში“ (1, 150). „ამდენად, ქართულში შერწყმული წინადადებების სახეობათა ტრადიციულ კლასიფიკაციაში ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადება განსახილველია არა მხოლოდ ერთ საერთო ქვემდებარესთან, არამედ ერთ საერთო პირდაპირ და ირიბ დამატება-ობიექტებთანაც.

ეს კი შეპირობებულია ქართული ზმნის, ქართული წინადადების ამ დედაბოძის, პოლიპერსონალიზმით და აქედან გამომდინარე ქვემდებარისა და პირმიმართ დამატებათა სინტაქსური ტოლძალოვნებით“ (1,150-151).

ცხადი გახდა, რომ „წარმოდგენილი თვალსაზრისის მიხედვით გადასინჯვას მოითხოვს შერწყმული და თანწყობილი წინადადების სტრუქტურული ურთიერთმიმართების საკითხი (13, 30). დიდძალ საანალიზო მასალაზე მუშაობამ დაგვარწმუნა, რომ განსახილველი წინადადებანი არის არა ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული, არამედ თანწყობილი (14, 165-173), ამავე თვალსაზრისის უპერს მხარს მოსაზრება, რომლის თანახმადაც რამდენიმე შემასმენლიანი წინადადება, ქვემდებარე იქნება საერთო წევრი, თუ პირმიმართი დამატება, რთული თანწყობილი წინადადების ქვეტიპად, მის კერძო შემთხვევადაა მიჩნეული (3, 127).

ლ.კვაჭაძის 1988 წელს გამოცემულ „თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსში“ გაზიარებულია დებულება, რომ „ორპირიანი და სამპირიანი ზმნებით გადმოცემულ ერთგვარ შემასმენელთა საზიარო მთავარი წევრი შე-

იძლება: იყოს არა მარტო ქვემდებარე, არამედ მასთან ერთად პირმომხმარებელი დამატებაც (ერთ-ერთი ან ორივე) (4, 131). აქედან გამომდინარე, წამოჭრილია საკითხი — „როგორია ეს წინადადება აგებულების მიხედვით? შერწყმულია თუ რთული თანწყობილი“ (4, 331), რაზედაც ავტორს ასეთი პასუხი აქვს: „ამ ტიპის წინადადების სიახლოვე იმდენად დიდია ორივესთან, რომ ერთმა იგი შეიძლება შერწყმულად დაასახელოს, მეორემ — რთულ თანწყობილად“ (4, 331).

აღნიშნული ტიპის წინადადებები ჩვენ მიგვაჩნია თანწყობილად, ვინაიდან:

ა) შემასმენელი მორფოლოგიურ-სინტაქსურად რთული სტრუქტურული ერთეულია; ის არის წინადადების ტოლფასი პრედიკატული ცენტრი. წინადადებაში იმდენი ასეთი პრედიკატული ცენტრი გვაქვს, რამდენიცაა ზმნა-შემასმენელი. თანწყობის საფუძველზე გაერთიანებული პრედიკატულ ცენტრები ქმნიან პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებას.

ბ) შემასმენელი თავისი ფუნქციით წინადადების წევრზე მეტია; ის არის არა წევრი წინადადებისა, არამედ თვითონაა წინადადება; ამიტომაც აღარ დადგება შემასმენელთა ერთგვარ წევრებად მიჩნევის საკითხი. ამდენად, თანწყობის საფუძველზე გაერთიანებულ ზმნა-შემასმენელთა ურთიერთობა უნდა განიხილებოდეს არა როგორც ერთგვარ წევრთა, არამედ როგორც წინადადებათა პარატაქსული ურთიერთმომართება, რაც ქმნის პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებას.

გ) ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ და რთულ თანწყობილ წინადადებებს შორის ზღვარი იშლება მისამართ წევრებთან ზმნა-შემასმენელთა სინტაქსური ურთიერთობითაც. ქართულში რამდენიმე ზმნა-შემასმენლისათვის მისამართი წევრია არა მხოლოდ ქვემდებარე, არამედ ყველა მთავარი წევრი: ქვემდებარე, ორიბი დამატება, პირდაპირი დამატება ცალ-ცალკე და ერთობლივად. ასეთი მიმართებანი თანაბრად ქმნიან პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებას.

დ) წინადადების კონსტრუქციას ქმნის ზმნა-შემასმენელი, რომელიც თავისი სტრუქტურით წინადადების ეკვივალენტია. ასეთ სინტაქსურ ერთეულთა თანმიმდევრობა, რომლის საფუძველია თანწყობა, ქმნის პარა-

ტაქსული კონსტრუქციის წინადადებას.

ე) ყველა სახის პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებაში გვაქვს მწკრივთა იდენტური თანმიმდევრობანი.

ვ) პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებაში გამოყენებულია სავსებით ერთგვარი საკავშირებელი საშუალებანი; კომპონენტები ურთიერთს მიემართება უკავშიროდ ანდა მათგან მიმდინარე კავშირებით.

ამგვარად, ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული და რთული თანწყობილი წინადადების სტრუქტურული ურთიერთმიმართების კვლევისას გამოიკვეთა ისეთი იდენტური საკლასიფიკაციო ნიშნები, რის მიხედვითაც უნდა ვიმსჯელოთ არა იმდენად მათ მსგავსება-განსხვავებაზე, არამედ, უმთავრესად, როგორც ერთგვარ სინტაქსურ ერთეულზე. ქართულში გაუმართლებელი ჩანს მათი გამოიყენება. ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ და რთულ თანწყობილ წინადადებებს აქვთ ერთი საერთო სინტაქსური საფუძველი — პარატაქსული კონსტრუქცია.

§ 19. წინადადების აგებულების საპროტოტაქსის

ტრადიციული გაგებით, წინადადება აგებულების მიხედვით არის მარტივი, შერწყმული და რთული. ეს უკანასკნელი ორი სახისაა: რთული თანწყობილი და რთული ქვეწყობილი; შერწყმულს კი მარტივი და რთული წინადადების შუალედურ საფეხურად მიიჩნევენ. სამივე სახის წინადადების მთავარი ნიშნები ცენტრია ზმნა-შემასმენელი, რომელიც განსაზღვრავს წინადადების სტრუქტურასა და კონსტრუქციას, მის შემდგენილობასა და მექანიზმს. „ქართული წინადადების სინტაქსური მექანიზმი ხასიათდება რიგი თავისებურებით“ (11, 369), რაც განპირობებულია ზმნა-შემასმენლის გამორჩეული ლოგიკურ-გრამატიკული ფუნქციით. პრედიკაცია დებს მიჯნას მარტივსა და რთულ წინადადებას შორის. „მარტივი წინადადებისათვის დამახასიათებელია ერთი პრედიკატული ერთეული (მონოპრედიკატულობა, მონოსტრუქტურა), ხოლო რთულში გვაქვს ორი ან მეტი პრედიკატული ერთეული (პოლიპრედიკატულობა, პოლისტრუქტურა“ (2, 171). აქედან გამომდინარე, შერწყმული წინადადების ტიპები, რომელთათვისაც დამახასიათებელია მონოპრედიკატულობა, სტრუქტურულად „მარტივია“.

წინადადებაში რამდენი ქვემდებარე თუ დამატებაც (პირშიმახვი და პირ-
მიუმართავი), რამდენი განსაზღვრება თუ გარემოებაც გონდა გვექონდეს,
ვერ შეცვლის მის სტრუქტურას, აგებულებას. ეს შეუძლია მხოლოდ ზმნა-
შემასმენელს; რომელიც ქმნის პარატაქსულ ან ჰიპოტაქსურ კონსტრუქცი-
ას.

ტერმინები: „მარტივი წინადადება“, „რთული წინადადება“ სათანადოდ
ვერ ასახავს ამ სინტაქსურ ერთეულთა სტრუქტურულ არსს. ფაქტობრი-
ვად თავისი სტრუქტურით ე.წ. „მარტივი წინადადება“ უაღრესად რთუ-
ლია; მით უმეტეს, ეს ითქმის ქართულ წინადადებაზე. „რთული“ კი შედ-
გება „უაღრესად რთული მარტივი წინადადებებისაგან.“ ამიტომაც წინა-
დადებათა დაყოფა „მარტივ“ და „რთულ“ სინტაქსურ ერთეულებად გაუ-
მართლებლად მიგვაჩნია. მაშასადამე, აგებულების მიხედვით გვექნება არა
„მარტივი“ და „რთული“, არამედ მონობრედიკატული და პოლიბრედიკა-
ტული წინადადებები. ეს უკანასკნელი თავის მხრივ ორი სახისაა: პარატაქ-
სული და ჰიპოტაქსური.

მონობრედიკატული:

მშვიერი მელა დაცანცარებდა.

მელს შემოეყარა ტურას.

მელამ ქათამი გაუგზავნა ტურას.

ცხიერი და მატყუარა მელა შემოეყარა ტურას.

მელა მოულოდნელად და უცაბედად შემოეყარა ტურას.

მელა შემოეყარა ტურას და მგელს.

მელამ მოიპარა ქათამი და ინდაური.

მელა და ტურა დაძმობილდნენ.

პოლიბრედიკატული

ა) პ ი რ ი ტ ი ქ ს უ ლ ი

მელა გაიზარდა და გაწუწკდა.

საქათმეში შეპარულა მელა, ქათმებს ეჩურჩულებოდა ნელა.

მელა მიეპარა, ტურა კი დაემალა ქათამს.

მელამ მოიპარა ქათამი, ტურამ კი შეჭამა.

მელა შოხოყარა და დაუძმობილდა ტურას.

მელამ მოჰარა და შეჰამა ქათამი.

მელამ მეზობელს მოჰარა და შეუჰამა ქათამი.

მელა და ტურა დაძმობილდნენ და გაუდგნენ გზას.

მელა შემოეყარა ტურას და გაუდგნენ გზას.

მგელს მგლობა ერჱა და ტურამ ჭეყანა ამოაგდო.

ბ) ჰ ი ბ ო ტ ა ქ ს უ რ ი :

მელა შემოეყარა ტურას მაშინ, როცა არ ელოდა.

მელა შემოეყარა ტურას იქ, სადაც დათქვეს.

მელა შემოეყარა ტურას, რომელსაც შიმშილისაგან სული სძვრებოდა.

მელა დაუძმობილდა ტურას, რითაც ძალიან ამაყობდა.

მელა დაუძმობილდა ტურას, რათა ერთად ეწანწალათ.

მელას მოუხდა ის, რაც მოსახდენი იყო.

მელა მიხვდა, რომ ტყუილს მოკლე ფეხი აქვს.

მელას რაც ელანდებოდა, ის ესიზმრებოდა.

ამრიგად, დასაშვებად მიგვაჩნია, გარკვეული კორექტივები იქნეს შეტანილი წინადადების აგებულების ტრადიციულ კლასიფიკაციაში; კერძოდ, ნაცვლად „მარტივი“ და „რთული“ წინადადებისა, გვექნება მონოპრედიკატული და პოლიპრედიკატული წინადადებები. მონოპრედიკატულია წინადადება, რომელშიც მონაწილეობს მხოლოდ ერთი ზმნა-შემასმენელი; მათ შორისაა ყველა ე.წ. შერწყმული წინადადება — გარდა ერთგვარშემასმენლიანისა.

მონოპრედიკატულ წინადადებაში გვაქვს მხოლოდ ერთი პრედიკატული ცენტრი. მონოპრედიკატული წინადადება ერთი სახისაა — მონოტაქსური.

პოლიპრედიკატულია წინადადება, რომელშიც მონაწილეობს რამდენიმე ზმნა-შემასმენელი.

პოლიპრედიკატულ წინადადებაში გვაქვს რამდენიმე პრედიკატული ცენტრი. პოლიპრედიკატული წინადადება ორი სახისაა: პარატაქსული და ჰიპოტაქსური.

პარატაქსულში გვაქვს მათეობელი კავშირებით (ან უკავშიროდ) თანწყობის საფუძველზე გაერთიანებული წინადადებები, რომლებიც ერთ სინ-

ტაქსურ ერთეულს წარმოადგენს აზრობრივად, ინტონაციურად და კონსტრუქციულად. მათ შორისაა აგრეთვე ე.წ. ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადება.

ჰიპოტაქსურში გვაქვს მაქვემდებარებელი კავშირებით (ან უკავშიროდ) ქვეწყობის საფუძველზე გაერთიანებული წინადადებები, რომლებიც ერთ სინტაქსურ ერთეულს წარმოადგენენ აზრობრივად, ინტონაციურად და კონსტრუქციულად.

ზემოთქმულის გათვალისწინებით, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, წინადადება აგებულების მიხედვით დაიყოს შემდეგ სახეობებად:

I. მონოპრედიკატული: მონოტაქსური ანუ ოდენწყობილი

II. პოლიპრედიკატული: ა) პარატაქსული ანუ თანწყობილი

ბ) ჰიპოტაქსური ანუ ქვეწყობილი

ლიტერატურა

1. გ. ბურკულაძე, ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების შესახებ ქართულში, არნ. ჩიქობავას დაბადების 80 წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული, თბ., 1979.

2. აკ. დავითიანი, ქართული ენის სინტაქსი, თბ., 1973.

3. ლ. ენუქიძე, ძირითადი სინტაქსური თეორიები თანამედროვე საზღვარგარეთულ ენათმეცნიერებაში, თბ., 1987.

4. ლ. კვაჭაძე, თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსი, თბ., 1988.

5. ა. კიზირია, მარტივი წინადადების შედგენილობა ძველ ქართულში, თბ., 1963.

6. ა. კიზირია, მარტივი წინადადების შედგენილობა ქართულურ ენებში, თბ., 1982.

7. ა. კიზირია, რთული წინადადების შედგენილობა ძველ ქართულში, თბ., 1969.

8. ა. კიზირია, შერწყმული წინადადება ქართულში, იკე, IV, თბ., 1952.

9. ა. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკა, ნაწილი II, სინტაქსი, თბ., 1950.

10. არნ. ჩიქობავა, მარტივი წინადადების პრობლემა ქართულში, I, მეორე გამოცემა, თბ., 1968.

11. არნ. ჩიქობავა, მარტივი წინადადების ევოლუციის ძირითადი ტენდენციები ქართულში: გადმოხედვითი მისსავე შრომაში — „მარტივი წინადადების პრობლემა ქართულში“, მეორე გამოცემა, თბ., 1968.

12. რ. კიკაძე, ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების თავისებურება

ქართულში, თბილისის სახელმწიფო პედინსტიტუტის სამეცნიერო სესია, 1976.

13. რ. ჭიკაძე, ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების სტრუქტურა ქართულში, საქართველოს უმაღლესი სასწავლებლების ქართული ენის კათედრათა რესპუბლიკური სამეცნიერო-მეთოდური კონფერენცია, თსუ, 1981.

14. რ. ჭიკაძე, ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების სტრუქტურული თავისებურება ქართულში, წერილების კრებული — „ქართული ენა“, 1984.

15. რ. ჭიკაძე, წინადადების აგებულების საკითხისათვის ქართულში (ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების მაგალითზე), თელავის სახელმწიფო პედინსტიტუტის XXIII სამეცნიერო სესიის თეზისები, 1968.

სამართო დასკვნები

1.1. ქართული წინადადების კვლევას საკმაოდ დიდი ხნის ისტორია აქვს; დაწყებული ანტონ პირველიდან, ინტენსიურად შეისწავლებოდა წინადადების სპეციფიკა.

1.2. ქართული ენათმეცნიერული აზროვნების განვითარების კვალდაკვალ ფართოვდებოდა წინადადების სტრუქტურის სიღრმისეული ძიებანი; დამუშავდა ქართული წინადადების აგებულებისა და მექანიზმის საფუძვლები; მიღებულია უაღრესად ფასეული შედეგები.

1.3. მიუხედავად ამისა, დღემდე საციალოური კვლევის საგნად არ გახდარა პარატაქსული კონსტრუქციის ისეთი პრობლემური საკითხები, როგორიცაა: ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული და რთული თანწყობილი წინადადებების სტრუქტურული ურთიერთმიმართებების დადგენა, ამ წინადადებათა ზმნა-შემასმენლების მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელების გამოვლენა, მწკრივთა სემანტიკური ურთიერთმიმართებანი და სხვ.

2.1. პარატაქსული კონსტრუქციის შემადგენელი ზმნა-შემასმენლები უმთავრესად ერთი და იმავე მწკრივის ფორმით გადმოიცემა, მაგრამ არც თუ იშვიათად გვაქვს განსხვავებულ მწკრივთა თანმიმდევრობანი.

2.2. ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ და რთულ თანწყობილ წინადადებაში დადასტურდა მწკრივთა თანმიმდევრობის ერთგვარი მოდელები; ამ მხრივ არსებითი სხვაობა არ შეინიშნება აღნიშნულ წინადადებათა ზმნა-შემასმენლების მწკრივთა თანმიმდევრობაში.

2.3. პარატაქსული კონსტრუქციის კომპონენტ ზმნა-შემასმენელთა ურთიერთმიმართებაზე დაკვირვებისას გამოირკვა, რომ ზოგიერთ მწკრივს დღემდე შემოუწინაბავს ადრინდელი მნიშვნელობა; მაგალითად, აწყო—ყოფადისა ან ყოფადი—აწყოს მიმდევრობაში ყოფადი უმთავ-

რესად ისტორიული აწმყოს, ზოგადი აწმყოს გამომხატველია; წყვეტილს კი მყოფადთან მიმართებაში ზოგჯერ ბრძანებითის მნიშვნელობა შემოუნახავს.

3.1. პარატაქსული კონსტრუქციის. მწკრივთა თანმიმდევრობათა შესწავლისას წამოიჭრა მწკრივთა სემანტიკური ურთიერთმიმართების საკითხი; ამ მხრივ უადრესად საინტერესო აღმოჩნდა სტატიკურ ზმნათა ნამყო წყვეტილის სემანტიკა, უწყვეტილისა და II ფურემოებითის ფორმოზრის სემანტიკური სიახლოვე; აგრეთვე, კვაზიერგატიული კონსტრუქციის შემქმნელი ზმნა-შემასმენლის სემანტიკური და სინტაქსური ფუნქცია.

4.1. როდესაც პარატაქსულ კონსტრუქციაში ერთ-ერთ კომპონენტად გვხვდება სათანადო ვნებითის ფუძიდან ნასესხები ნამყო წყვეტილის ფორმის სტატიკური ზმნა-შემასმენელი, ასეთ შემთხვევათა თითქმის აბსოლუტურ უმრავლესობაში მას მოსდევს „წესიერ“ ზმნათა ნამყო უწყვეტელი: იღვა და: კეთიინება, ბუტბუტება, ფიქრობდა, შეჰყურებდა, თოხნიდა... იჭდა და: აბოლებდა, უსმენდა, შეჰყურებდა, ითვალიერებდა, კითხულობდა, ქსოვდა...

იწვა და: ფიქრობდა, ფშინავდა, ელოდა, კენესოდა, ეჩურჩულებოდა, ხერიინავდა...

ეგლო და: მათხოვრობდა, ხერინავდა, შესცქეროდა, ნატრულობდა, ტიროდა... და სხვა მრავალი.

4.2. ასე რომ, ნასესხები ნამყო წყვეტილის ფორმის მქონე სტატიკური ზმნა სისტემატურად მონაწილეობს ნამყო უწყვეტილის მწკრივთა თანმიმდევრობის მოდელში, რაც ერთხელ კიდევ ცხადყოფს იმ დებულების ჭეშმარიტებას, რომ სტატიკურ ზმნათა ნამყო ფორმით წყვეტილია, ხოლო შინაარსით — უწყვეტელი.

ფაქტობრივად გვაქვს მწკრივთა მიხედვით განსხვავებული, მაგრამ სემანტიკური ბუნებით იდენტური თანმიმდევრობა.

5.1. უწყვეტელი და II ფურემოებითი პარატაქსული კონსტრუქციის მწკრივთა თანმიმდევრობაში ბუნებრივი თანამეწყვილენი არიან:

უწყვეტელი — II ფურემოებითი

ფიქრობდა და ვერ კი ბაზისენებინა (თ.ბიბ.)

დილთ ისევ გულმოდგინედ წვიმდა და ნისლი ხეირიანად არც ბაზანტულიყო (გ.გელ.)

II თურმეობითი — უწყვეტალი

კისერი ბაგერძელბინა და ფეხსაცმელს უშურმად (კ.კობ.).

ღამე ბატრეცოილიყო და ვარსკვლავები ცახცახებდნენ (გ.აბაშ.).

5.2. უწყვეტლისა და II თურმეობითის სემანტიკურ სიახლოვეზე მიგვი-
თითებს ის ფაქტიც, რომ მსგავსად უწყვეტლისა, II თურმეობითიც სტატი-
კურ ზმნათა ნამყო წყვეტილის ბუნებრივი თანამეწყველია:

სტატიკური ზმნა — II თურმეობითი

გიორგი განიერად გალაჭული იღბა შუა ოთახში და თავი ჩამძინდრა (გ.შატ.).

კარგა ხანს იჯდა და გონს ვერ მოსულიყო (გ.შატ.).

მამლის ყვილამდე გაუნძრევლად იწვა და დაღვრებით ერთ კუთხეს
მისჩამებოდდა (ჯავახ.).

II თურმეობითი — სტატიკური ზმნა

დაკუნთული მკლავები გულზე ღამპრიშა და ისე იღბა (გ.შატ.).

ბიჭებს ძონძი-კონკი ღამუხარბთ და ზედ იწვა სიცხით გათანგული პატარა,
ტუტყიანი მაწანწალა (თ.გოგ.).

თავიანთ ტარასით ბამოზინულნიშვნენ და თამარ მეფის დროინდელ დან-
გრულის ეკლესიის გვერდზე ისხდნენ (ვაჟა).

5.3. უწყვეტლისა და II თურმეობითის სემანტიკურ-ფორმოებრივი სი-
ახლოვე შემთხვევითი არაა, ვინაიდან „უწყვეტელიცა და II თურმეობითიც,
ორივე, ფაქტობრივად ნამყოა, მსგავსება პირვანდელი ჩანს, განსხვავება,
ფუნქციური დაცილება (დიფერენცირება) — მეორეული, სხვაობის სა-
ფუძველი არა მხოლოდ სინტაქსურ, არამედ სემანტიკურ ურთიერთმიმარ-
თებებშიც უნდა ვეძიოთ“ (ბ. ჯორბენაძე).

6.1. სემანტიკური და სტრუქტურული ურთიერთმიმართების თვალსაზ-
რისით საინტერესოა „ადგა. და...-ს შემცველი პარატაქსული კონსტრუ-
ქცია: ადგა და წავიდა, ადგა და შეჰამა...“

6.2. ირკვევა, რომ ამ მოდელის გავრცელების სფეროა ძველი, საშუალო,
ახალი და თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენა; აგრეთვე: ქარ-
თველური ენები, დიალექტები, სასაუბრო ქართული. იგი საერთო ენობრი-
ვი ფაქტია.

6.3. ყურადღებას იქცევს ისიც, რომ ისეთ სიტყვათგანლაგებაში, სადაც
„ადგა და...“-ს მოსდევს გარდამავალი ზმნა-შემასმენელი, ქვემდებარე უმე-
ტესწილად მოთხრობით ბრუნვაშია, თუმცა კი „ადგა“ ზმნა-შემასმენელი

მას წესისამებრ სახელობითში მოითხოვს; იგი ქმნის კვაზიერგატიულ კონსტრუქციას, ვინაიდან ქვემდებარე სემანტიკურად და სინტაქსურად უკავშირდება მომდევნო ჩვეულებრივ ზმნა-შემასმენელს: ადგა კაცმა და მოკლა დათვი.

6.4. „ადგა და...“ -ს შემცველ წინადადებაში კვაზიერგატიული კონსტრუქციის ჩამოყალიბებას, ჩვენი აზრით, ხელი შეუწყო იმანაც, რომ ეს ზმნა დაიცალა ძირითადი სემანტიკური მნიშვნელობისაგან; იგი ხშირად ისეთ ზმნა-შემასმენელთა თანამეწყვილეა, რომელთა მიხედვითაც წინადადებაში მოქმედების ლოგიკური განვითარება სრულადაც არ მოითხოვს „ადგომას“. ადგა ამ კაცმა და უთხრა, ადგა და მიაქამა, ადგა და დალოცა...

6.5. როგორც ჩანს, ასეთ კონსტრუქციაში სემანტიკურად და სინტაქსურად შეუდარებლად ძლიერია მომდევნო ზმნა-შემასმენელი, რომელიც ფაქტობრივად განაგებს წინადადების კონსტრუქციას.

7.1. ამრიგად, პარატაქსულ კონსტრუქციაში მწკრივთა სემანტიკური ურთიერთმიმართებანი მრავალ საყურადღებო ბრბოლემას წარმოაჩენს; ეს იმიტომ, რომ მხოლოდ ურთიერთმიმართებებში ვლინდება ენობრივ მოვლენათა დინამიკა, ენის შემოქმედებითი ნიშატი“ (ბ. ჯორბენაძე).

8.1. პარატაქსულ კონსტრუქციაში კომპონენტ ზმნა-შემასმენელთა ურთიერთმიმართებანი გამოავლენენ ზმნურ კატეგორიათა ფორმობრივ და ფუნქციურ შესაძლებლობებს. ამ მხრივ საინტერესოა ასპექტისა და გზისობის გამოხატვის საკითხი მწკრივთა თანმიმდევრობაში.

9.1. საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ასპექტი ზმნის უძველესი კატეგორიაა; ქართულ საენათმეცნიერო ლიტერატურაში გაზიარებულია დებულება, რომ ძველ ქართულში ასპექტური გარჩევა ემყარებოდა I და II სერიის ფორმათა შეპირისპირებას, ახალ ქართულში კი ასპექტის გამოხატვა ზმნისწინს ემყარება.

9.2. პარატაქსულ კონსტრუქციაში კომპონენტ ზმნა-შემასმენელთა თანმიმდევრობანი გამოავლენენ ასპექტურ წყვილთა შესაბამის მიმდევრობას.

9.3. ირკვევა, რომ ასპექტის გამოხატვის ახალ სისტემაზე გადასვლის შემდეგ მთლიანად მაინც არ გამქრალა ძველი ქართულისათვის დამახასია-

ათებული სისტემა ასპექტების სერიათა მიხედვით გარჩევისა და ძველი სისტემის ნაშთები დღემდე განაგრძობენ არსებობას.

10.1. პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებათა ზმნა-შემასმენლების თანმიმდევრობაზე დაკვირვებამ დაადასტურა, რომ ჯერობა ანუ გზისობა თანამედროვე ქართულში გამოკვეთილი გრამატიკული კატეგორია არ არის.

10.2. ზმნა ლექსიკური თუ აღწერითი საშუალებებით გვიჩვენებს მოქმედების გრძლიობას, მრავალგზისობას, მუდმივობას და სხვა ნიუანსებს; ასეთი შინაარსის გამოხატვა შეუძლია აწმყოს, უწყვეტელს, მყოფადს („ზოგადი აწმყოს“ მნიშვნელობით), ხოლმეობითს, წყვეტილს (უპრევერბოს), I თურმეობითს.

11.1. ქართული წინადადების პარატაქსული კონსტრუქციის სტრუქტურულ თავისებურებათა კვლევისას სულ სხვაგვარად გამოიკვეთა მისამართი წევრისა და ერთგვარი წევრის როლი და ფუნქცია, ვიდრე ეს მიღებული იყო საბერძნულ ლიტერატურაში. აქვე ახლებურად დაისვა ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული და რთული თანწყობილი წინადადებების სტრუქტურული ურთიერთმიმართებისა და, საერთოდ, წინადადების აგებულების საკითხი.

12.1. ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული და რთული თანწყობილი წინადადებების განხილვისას მკვლევრები მიუთითებენ, რომ ასეთ წინადადებათა კომპონენტებს ზშირად აქვთ საერთო სიტყვა, რომელიც მეორდება ან იგულისხმება იმავე ან სხვადასხვა წევრად. მის აღსანიშნავად ჩვენ ვამჯობინეთ „მისამართი წევრი“.

12.2. პარატაქსულ კონსტრუქციაში მისამართი წევრი ზმნა-შემასმენლებთან დაკავშირებულია როგორც სემანტიკურად, ისე გრამატიკულად. ასეთი წინადადების შემასმენელთათვის მისამართი წევრი სემანტიკურად იქნება საერთო სიტყვა, ხოლო ფუნქციურად — საერთო წევრი.

12.3. გამომდინარე ქართული ზმნის პოლპერსონალიზმიდან, მისამართი წევრი შეიძლება იყოს: ოდენ ქვემდებარე, ოდენ ირიბი დამატება, ოდენ პირდაპირი დამატება; ანდა ერთდროულად: ქვემდებარე და ირიბი დამატება, ქვემდებარე და პირდაპირი დამატება; ქვემდებარე, ირიბი დამატება და

პირდაპირი დამატება.

12.4. მისამართი წვერის ფუნქცია წინადადების აგებულების დადგენაში უაღრესად მნიშვნელოვანია; სწორედ მისამართ წვერთა და ზმნა-შემასმენელთა ურთიერთობებით დგინდება შერწყმულ და თანწყობილ წინადადებათა სტრუქტურული ურთიერთმიმართებანი.

13.1. ტრადიციული თვალსაზრისით შერწყმულია წინადადება, რომელშიც მოიბოვება რამდენიმე ერთგვარი წვერი. ამ უკანაკნელის მახასიათებლებია: ერთი და იგივე ფუნქცია, სინტაქსური მიმართება ერთსა და იმავე წვერთან, ერთი და იმავე ნიშან-თვისების (სემანტიკური მიმართების) გამოხატვა.

ქართული ზმნის სპეციფიკურობითაა განპირობებული ის ფაქტი, რომ წინადადებაში ერთმანეთის გვერდით სრულიად ბუნებრივად დგანან პირთა რაოდენობის, გარდამავლობისა თუ გვარის მიხედვით განსხვავებული ზმნა-შემასმენლები, რომლებიც ვერ მიიჩნევა ერთგვარ წვერებად: ისინი დამოუკიდებელი მორფოლოგიური ოდენობებია, რომლებიც სემანტიკურად და სინტაქსურად უკავშირდებიან არა ერთსა და იმავე მისამართ წვერს, არამედ — სხვადასხვას.

13.2. არნ.ჩიკობავას ფუნდამენტურ დებულებაზე დაყრდნობით, რომ ქართული წინადადების სტრუქტურა-მექანიზმს განსაზღვრავს ზმნა, რომ ქართულში ზმნა წინადადების ეკვივალენტია, ლოგიკურად იბადება კითხვა: ზმნა-შემასმენელი არის კი წინადადების წვერი? აშკარაა, რომ მისი სინტაქსური ფუნქცია უფრო მეტია, ვიდრე წინადადების წვერისა.

ამდენად, შესაძლოა ვივარაუდოთ, რომ ქართული ზმნა-შემასმენელი მთავარი ან ძირითადი წვერი კი არაა, არამედ წინადადებაა.

13.3. პარატაქსულ კონსტრუქციაში გვექნება არა ერთგვარი წვერები, არამედ პრედიკატული ცენტრები. რამდენი ზმნა-შემასმენელიცაა, იმდენი დამოუკიდებელი პრედიკატული ცენტრია წინადადებაში.

13.4. იმის გათვალისწინებით, რომ ზმნა არის წინადადება მინიატურაში, რომ რამდენი ზმნაცაა, იმდენია წინადადება, პარატაქსული კონსტრუქციის სტრუქტურა და მექანიზმი უნდა განიხილებოდეს არა ერთგვარ წვერთა, არამედ წინადადებათა თანმიმდევრობის დონეზე.

14.1. შერწყმულ და თანწყობილ წინადადებათა შედგენილობის და აგებულების საკითხი მჭიდროდაა დაკავშირებული მათ სტრუქტურულ ურთიერთმომართებასთან. „ქართული წინადადების სინტაქსური მექანიზმი ხასიათდება რიგი თავისებურებებით, რაც არსებითად განასხვავებს მას ევროპის ძველ და ახალ ენათა წინადადების სინტაქსური მექანიზმისაგან“ (არნ.ჩიქობავა). ამ მექანიზმის არსი ძვეს ქართული ზმნის მრავალპირიანობაში.

14.2. ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული და რთული თანწყობილი წინადადება ჩვენ მიგვაჩნია თანაბარ სინტაქსურ ოდენობად, ერთგვარ სტრუქტურულ ერთეულად და მას ვუწოდეთ პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადება; ამის საფუძველს გვაძლევს შემდეგი მოტივები:

ა) შემასმენელი მორფოლოგიურ-სინტაქსურად რთული სტრუქტურული ერთეულია; ის არის წინადადების ტოლფასი პრედიკატული ცენტრი. წინადადებაში იმდენი პრედიკატული ცენტრი გვაქვს, რამდენიცაა ზმნა-შემასმენელი. თანწყობის საფუძველზე გაერთიანებული პრედიკატული ცენტრები ქმნიან პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებას.

ბ) შემასმენელი თავისი ფუნქციით წინადადების წევრზე მეტია; ის არის არა წევრი წინადადებისა, არამედ თვითონაა წინადადება; ამიტომაც, აღარ დადგება შემასმენელთა ერთგვარ წევრებად მიჩნევის საკითხი. ამდენად, თანწყობის საფუძველზე გაერთიანებულ ზმნა-შემასმენელთა ურთიერთობა უნდა განიხილებოდეს არა როგორც ერთგვარ წევრთა, არამედ როგორც წინადადებათა პარატაქსული ურთიერთმომართება, რაც ქმნის პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებას.

გ) ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ და რთულ თანწყობილ წინადადებებს შორის ზღვარი იშლება მისამართ წევრებთან ზმნა-შემასმენელთა სინტაქსური ურთიერთობითაც; ქართულში რამდენიმე ზმნა-შემასმენლისათვის მისამართი წევრია არა მხოლოდ ქვემდებარე, არამედ ყველა მთავარი წევრი: ქვემდებარე, ირიბი დამატება, პირდაპირი დამატება ცალ-ცალკე და ერთობლივად. ასეთი მიმართებანი თანაბრად ქმნიან პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებას.

დ) წინადადების კონსტრუქციას ქმნის ზმნა-შემასმენელი, რომელიც

თავისი სტრუქტურით წინადადების ეკვივალენტია. კომპონენტა თანმიმდევრობა, რომლის საფუძველია თანწყობა, ქნის პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებას.

ე) ყველა სახის პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებაში გვაქვს მწყობრთა იდენტური თანმიმდევრობანი.

ვ) პარატაქსული კონსტრუქციის წინადადებაში გამოყენებულია სავსებით ერთგვარი საკავშირებელი საშუალებანი, კომპონენტები ურთიერთს მიემართება უკავშიროდ ანდა მაერთებელი კავშირებით.

14.3. ამგვარად, ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული და რთული თანწყობილი წინადადებების სტრუქტურული ურთიერთმიმართების კვლევას გამოიკვეთა ისეთი იდენტური საკლასიფიკაციო ნიშნები, რის მიხედვითაც უნდა ვიმსჯელოთ არა იმდენად მათ მსგავსება-განსხვავებაზე, არამედ, უმთავრესად, როგორც ერთგვარ სინტაქსურ ერთეულზე. ქართულში გაუმართლებელი ჩანს მათი გამოჩენა. ერთგვარშემასმენლიან შერწყმულ და რთულ თანწყობილ წინადადებებს აქვთ ერთი საერთო სინტაქსური საფუძველი — პარატაქსული კონსტრუქცია.

15.1. ტრადიციული გაგებით, წინადადება აგებულების მიხედვით არის მარტივი, შერწყმული და რთული. ეს უკანასკნელი ორი სახისაა: რთული თანწყობილი და რთული ქვეწყობილი; შერწყმულს კი მარტივი და რთული წინადადების შუალედურ საფეხურად მიიჩნევენ.

სამივე სახის წინადადების მაორგანიზებელი ცენტრია ზმნა-შემასმენელი, რომელიც განსაზღვრავს წინადადების სტრუქტურასა და კონსტრუქციას, მის შედგენილობასა და მექანიზმს.

15.2. დასაშვებად მიგვაჩნია, გარკვეული კორექტივები იქნეს შეტანილი წინადადების აგებულების ტრადიციულ კლასიფიკაციაში; ვინაიდან პრედიკატია დებს მიჯნას მარტივსა და რთულ წინადადებას შორის, ნაცვლად „მარტივი“, „შერწყმული“ და „რთული“ წინადადებისა, გვექნება მონოპრედიკატული და პოლიპრედიკატული წინადადებები.

15.3. მონოპრედიკატულია წინადადება, რომელშიც მონაწილეობს მხოლოდ ერთი ზმნა-შემასმენელი; მათ შორისაა ყველა ე.წ. შერწყმული წინადადება — გარდა ერთგვარშემასმენლიანისა.

მონობრედიკატულ წინადადებაში გვაქვს მხოლოდ ერთი პრედიკატული ცენტრი. მონობრედიკატული წინადადება ერთი სახისაა — მონოტაქსური.

15.4. პოლიპრედიკატულია წინადადება, რომელშიც მონაწილეობს რამდენიმე ზმნა-შემასმენელი.

პოლიპრედიკატულ წინადადებაში გვაქვს რამდენიმე პრედიკატული ცენტრი. პოლიპრედიკატული წინადადება ორი სახისაა: პარატაქსული და ჰიპოტაქსური.

პარატაქსულში გვაქვს მათემატიკური კავშირებით (ან უკავშიროდ) თანწყობის საფუძველზე გაერთიანებული წინადადებები, რომლებიც ერთ სინტაქსურ ერთეულს წარმოადგენს აზრობრივად, ინტონაციურად და კონსტრუქციულად. მათ შორისაა ე.წ. ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადება.

ჰიპოტაქსურში გვაქვს მაქვემდებარებელი კავშირებით (ან უკავშიროდ) ქვეწყობის საფუძველზე გაერთიანებული წინადადებები, რომლებიც ერთ სინტაქსურ ერთეულს წარმოადგენს აზრობრივად, ინტონაციურად და კონსტრუქციულად.

15.5. ზემოთქმულის გათვალისწინებით, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, წინადადება აგებულების მიხედვით დაიყოს შემდეგ სახეობებად:

- I. მონობრედიკატული: მონოტაქსური ანუ ოდენწყობილი.
- II. პოლიპრედიკატული: ა) პარატაქსული ანუ თანწყობილი.
 ბ) ჰიპოტაქსური ანუ ქვეწყობილი.

1. ნ. აბესაძე, შერწყმული წინადადებები სვანურში, თსუ შრომები, ენათმეცნიერება — 174, თბ., 1977.
2. ლ. აბზიანიძე, გარემოებით დამოკიდებული წინადადებანი საერო ლიტერატურის ადრინდელ ძეგლებში, თბ., 1977.
3. ანტონ I, ქართული ღრამშატიკა, თბ., 1885.
4. რ. ასათიანი, მარტივი წინადადების ტიპოლოგიური ანალიზი, თბ., 1982.
5. შ. აფრიდონიძე, დროის კატეგორია როგორც სიტყვათა მორგანიზმული წინადადებაში, თსუ, 5(148), თბ., 1972.
6. შ. აფრიდონიძე, სიტყვათგანლაგება ახალ ქართულში, თბ., 1986.
7. ელ. ბაბუნაშვილი, ანტონ პირველი და ქართული გრამატიკის საკითხები, თბ., 1970.
8. ელ. ბაბუნაშვილი, თ. უთურგაიძე, ანტონ პირველის ქართული ღრამშატიკა და მისი ეროვნულ-ისტორიული მნიშვნელობა, თბ., 1971.
9. ნ. ბასილია, უკავშირო რთული წინადადება, თბ., 1974.
10. გ. ბურჭულაძე, ერთგვარშემასწავლებელი შერწყმული წინადადების შესახებ ქართულში, არნ. ჩიქობავას დაბადების 80 წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული, თბ., 1979.
11. გ. ბურჭულაძე, წინადადებათა შერწყმა პირმშობრ დამატებათა მიხედვით: კრებ. „ფილოლოგია“, I, სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, თსუ, 1975.
12. გაიოზ რექტორი, ქართული ღრამშატიკა, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ელენე ნიკოლაიშვილმა, თბ., 1970.
13. თ. გამყრელიძე, ზმნის „პირიანობა“ და „ვალენტობა“, გივი მაჭავარიანის ხსოვნისადმი მიძღვნილი „საენათმეცნიერო კრებული“, თბ., 1979.
14. ლ. გეგუჩიძე, მწკრივთა შესაძლო შეფარდებისა და დროთა თანმიმდევრობის საკითხები პიპოტაქსურ კონსტრუქციებში, ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, წიგნი მეხუთე, თბ., 1983.
15. ლ. გეგუჩიძე, მყოფადის მნიშვნელობისათვის ქართულში: ნარკვევები იბერიულ-კავკასიურ ენათა მორფოლოგიიდან, თბ., 1980.
16. დ. გეჭაძე, გარდამავალი ზმნების დრო-კილოთა III სერიის ჯგუფის ფორმები ძველ ქართულში, საკანდიდატო დისერტაცია, მანქანაზე ნაბეჭდი, დაცულია საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ბიბლიოთეკაში, ქუთ., 1952.
17. გ. გოგოლაშვილი, დრო-კილოთა მეორე სერიის ფორმები ახალ ქართულში, თბ., 1984.
18. დ. გრიქოროვა, თანწყობილ წინადადებაში შემავალი კომპონენტების სემანტიკური აღწერა, თბ., 1983.
19. აკ. დავითიანი, ქართული ენის სინტაქსი, თბ., 1973.
20. ს. დოდაშვილი, ქართული ღრამშატიკა, ხზ.: ს. დოდაშვილი, თხზულებანი, შეადგინა და წინასიტყვაობა დაურთო თ. კუკავამ, თბ., 1989.

21. ს. დოდაშვილი, შემოკლებული ქართული ღრამშატიკა, ტფ., 1930.
22. კ. დონდუა, დამოკიდებული წინადადების განვითარების ისტორიიდან ძველ ქართულში, თსუ შრომები, ტ. 37, 1949.
23. კ. დონდუა, მიმართებითი ნაცვალსახელისა და მისამართი სიტყვის ურთიერთობისათვის ძველ ქართულში, ენიმქის შოამზე, V-VI, 1940.
24. ლ. ენუქიძე, ძირითადი სინტაქსური თეორიები თანამედროვე საზღვარგარეთულ ენათმეცნიერებაში, თბ., 1987.
25. ლ. ენუქიძე, წინადადების აქტუალური დანაწევრება და მისი მიმართება სინტაქსური და სემანტიკური ანალიზის თანამედროვე მეთოდებთან: კრებ. „თანამედროვე ზოგადი ენათმეცნიერების საკითხები“, VI, თბ., 1981.
26. ფ. ერთელიშვილი, რთული წინადადების ისტორიისათვის ქართულში, 1, პიპოტაქსის საკითხები, თბ., 1963.
27. თ. ზურაბიშვილი, ასპექტის გამოხატვის საშუალებანი ქართულში, 1963: დამოწმებულია ზ. კუმბურიძის შრომაში — ასპექტისა და მოქმედების სახის მიმართებისათვის ქართულში: კრებული „ოროინო“, თბ., 1967.
28. ვ. თოფურია, რთული ქვეწყობილი წინადადების მარტივით შენაცვლებისათვის ქართულში: ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლების საკითხები სკოლაში, კრებული, X-XI, 1960.
29. ვ. თოფურია, სინტაქსური ანალოგიის ერთი შემთხვევა ქართულში დიალექტების მიხედვით: „ჩვენი მეცნიერება“, I, ტფ., 1923.
30. ი. იშანაშვილი, იოვანეს გამოცხადება და მისი თარგმანები: თსუ ძველი ქართული ენის კათედრის შრომები, ტ. 7, თბ., 1961.
31. გ. კაქარაძე, მორფოლოგიურ კატეგორიათა გამოყოფის კრიტერიუმის საკითხისათვის, საქართველოს პედინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, თბ., 1988.
32. მ. კელენჯერიძე, ქართული პრაქტიკული გრამატიკა, II გამოცემა, ქუთაისი, 1925.
33. ლ. კვანტალიანი, მისამართი სიტყვისა და მიმართებითი ნაცვალსახელის შეთანხმება ქართულში, თბ., 1983.
34. ლ. კვანტალიანი, რთული წინადადების შესწავლის ისტორიიდან, იკე, XXIX, თბ., 1990.
35. ლ. კვანტალიანი, ქართული ენის სინტაქსის შესწავლის ისტორია (XVII-XX სს. 30-40-იანი წლები), იკე, XXXII, 1993.
36. ლ. კვანტალიანი, ქართული ზეპირი მეტყველების სინტაქსის საკითხები, თბ., 1990.
37. ლ. კვაჭაძე, რთული წინადადების სწავლების მეთოდიკა, თბ., 1950.
38. ლ. კვაჭაძე, ქართული ენა, ნაწ. I., თბ., 1981.
39. ლ. კვაჭაძე, თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსი, თბ., 1988.
40. ი. კიზირია, მარტივი წინადადების შედგენილობა ქართველურ ენებში, თბ., 1982.
41. კიზირია, მარტივი წინადადების შედგენილობა ძველ ქართულში, თბ.,

1963.

42. ა. კიზირია, მარტივი წინადადების ტიპები წვერთა შედგენილობის მიხედვით და კომუნიკაციებში, თბ., 1987.
43. ა. კიზირია, რთული თანწყობილი წინადადება ძველ ქართულში, იკე, ტ. VIII, თბ., 1955.
44. ა. კიზირია, რთული წინადადების შედგენილობა ძველ ქართულში, თბ., 1969.
45. ა. კიზირია, შერწყმული წინადადება ქართულში, იკე, IV, თბ., 1952.
46. ნ. კოტინოვი, კილოს კატეგორია და სინტაქსის ზოგადი საკითხი ქართულში, თბ., 1986.
47. ლ. ლეჟავა, რთულ წინადადებაში ზმნისართ-კავშირთა მართებულად გამოყენების საკითხები, ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, წიგნი მეხუთე, თბ., 1983.
48. ნ. ლოლაძე, სტატიკურ ზმნათა ფორმობრივი და სემანტიკური კლასიფიკაციისათვის ქართველურ ენებში, სადისერტაციო მაცნე, თბ., 1995.
49. ქ. ლომთათიძე, დამოკიდებული წინადადების ერთი თავისებურება ზოგ ქართულ დიალექტში, იკე, I, 1946.
50. ქ. ლომთათიძე, ქართულ დიალექტებში დამოკიდებული წინადადების თავისებური გამოხატვის ფუნქციური საფუძველი: რესპუბლიკური დიალექტოლოგიური სამეცნიერო სესია (ქ. თელავი, 1988 წლის 20-21-22 ოქტომბერი), მუშაობის გეგმა და მოხსენებათა თეზისები, თბ., 1988.
51. გ. მაჭავარიანი, ასპექტის კატეგორია ქართველურ ენებში: ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, IV, 1974.
52. ნ. მაჭავარიანი, გრძლიობის, ასპექტისა და დროის კატეგორიის მიმართება თანამედროვე ქართულში, წაკითხულია მოხსენებად თსუ ზოგადი ენათმეცნიერების კათედრის გაფართოებულ ღია სხდომაზე 1962 წელს; მოხსენების თეზისები და ტექსტი ჟერჯერობით დაკარგულია; ძირითადი დებულებები აღდგენილია მაია მაჭავარიანის მიერ ავტორთან საუბრის საფუძველზე, მიმომხილველი, 6-9, 1972.
53. მ. მეგრელიშვილი, ენის სინტაქსური სისტემა-შეპირისპირებითი კვლევის ობიექტი, თბ., 1980.
54. ნ. ნათაძე, მყოფადისათვის ქართველურ ენებში: ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, II, თბ., 1961.
55. ი. ნიკოლაიშვილი, ქართული გრამატიკა, თბ., 1928.
56. ი. ნიკოლაიშვილი, ქართული მოკლე გრამატიკა, თბ., 1912.
57. თ. ჟორდანია, ქართული გრამატიკა, (ეტიმოლოგია და სინტაქსი), ტფ. 1889.
58. გ. როგავა, ვარლამ თოფურის სინტაქსური ანალოგიის კანონი, იკე, ტ. XXII, თბ., 1980.
59. გ. როგავა, ჰიპოტაქსის საკითხისათვის ქართულში, ქუთაისის პედინსტიტუტის შრომები, ტ. VIII, 1948.
60. ზ. სარჯველაძე, ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის საკითხები, თბ., 1975.

61. ზ. სარაჯველაძე, ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის შესავალი, თბ., 1984.

62. ზ. სარაჯველაძე, წყვეტილისა და II ხოლმეობითის ფორმათა ურთიერთშენაცვლებისათვის ძველ ქართულ წერილობით ძეგლებში, გივი მაჭავარიანის ხსოვნისადმი მიძღვნილი „საენათმეცნიერო კრებული“, თბ., 1979.

63. თ. სიხარულიძე, ქართული ენის გრამატიკა, მორფოლოგია და სინტაქსი (სახელმძღვანელო საშუალო სკოლის V-VI-VII კლასებისათვის), ტფ., 1937.

64. მ. სუბიშვილი, მყოფადის წარმოება და სტატიკურ ზმნათა პარადიგმა ქართულში, იკე, XX, თბ., 1978.

65. ა. ფეიქრაშვილი, თურმეობითის მნიშვნელობა და გამოყენება ახალ ქართულში, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, IV, თბ., 1974.

66. ალ. ფოცხიშვილი, ქართული გრამატიკული აზრის ისტორიიდან, თბ., 1979.

67. ალ. ფოცხიშვილი, ქართული ენათმეცნიერების ისტორია, თბ., 1995.

68. დ. ფხაკაძე, I თურმეობითის ფუნქციები ქართულში, თბ., 1984.

69. ივ. ქავთარაძე, ზმნის ძირითადი კატეგორიების ისტორიისათვის ძველ ქართულში, თბ., 1954.

70. ივ. ქავთარაძე, ხოლმეობითის კატეგორიის ისტორიიდან ქართულში: ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, II, თბ., 1961.

71. არ. ქუთათელაძე, პირველ-დაწყებითი ქართული გრამატიკა, მეოთხე გამოცემა, ტფ., 1907.

72. ს. ყაუხჩიშვილი, ერთი უცნობი სინტაქსური მოვლენისათვის ძველ ქართულში, ქუთაისის პედინსტიტუტის შრომები, ტ. IX, 1949.

73. ა. შანიძე, გრამატიკული სუბიექტი ზოგიერთ გარდაუვალ ზმნასთან ქართულში, თსუ ძველი ქართული ენის კათედრის შრომები, 7, თბ., 1961.

74. ა. შანიძე, სუბიექტური პრეფიქსი მეორე პირისა და ობიექტური პრეფიქსი მესამე პირისა ქართულ ზმნებში, დაბეჭდილია კრებულში: ა. შანიძე, ქართული ენის სტრუქტურისა და ისტორიის საკითხები, თბ., 1957.

75. ა. შანიძე, ქართული გრამატიკის საფუძვლები, I, თბ., 1953.

76. ა. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკა, ნაწილი II, სინტაქსი, თბ., 1950.

77. ა. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკა, სახელმძღვანელო არასრული საშუალო სკოლის V-VII კლასებისათვის, თბ., 1939.

78. ა. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, I, თბ., 1973.

79. ა. შანიძე, ძველი ქართული ენის გრამატიკა, თბ., 1976.

80. მ. შინჭაიაშვილი, იპო ზმნის სტატიკურობის საკითხისათვის, იკე, XV, თბ., 1966.

81. არნ. ჩიქობავა, ენათმეცნიერების შესავალი, თბ., 1952.

82. არნ. ჩიქობავა, ერატიული კონსტრუქციის პრობლემა იბერიულ-კავკასიურ ენებში, I, თბ., 1948.

83. არნ. ჩიქობავა, მარტივი წინადადების პრობლემა ქართულში, I, მეორე გამოცემა, თბ., 1968.

84. არნ. ჩიქობავა, მარტივი წინადადების ევოლუციის ძირითადი ტენდენციები

ქართულში: გადმოხედილია მისსავე შრომაში „მარტივი წინადადების პრობლემა ქართულში, I, მეორე გამოცემა, თბ., 1968.

85. არნ. ჩიქობავა, პერმანსიის („ხოლმეობითის“) ისტორიული ადგილისათვის ქართული ზმნის უღვლილების სისტემაში, საქ. მეცნ. აკად. მოამბე, IV, №1, 1943.

86. არნ. ჩიქობავა, რა თავისებურებები ახასიათებს ქართული ენის აგებულებას? წერილი IV, ქურნალი „კომუნისტური აღმშენებლობა“, 1970.

87. არნ. ჩიქობავა, ქართული ენის ზოგადი დახასიათება, ქეგლ, ტ. I, თბ., 1950.

88. არნ. ჩიქობავა, ქართული ზმნის უღვლილების სისტემის საკითხები, იკე, XVI, თბ., 1968.

89. დ. ჩხუბიანიშვილი, ზოგიერთი სინტაქსური კონსტრუქციის მონაცვლეობისათვის ძველ ქართულში, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, II, თბ., 1961.

90. შ. ძიძიგური, კავშირები ქართულ ენაში, თბ., 1973.

91. რ. ქიკაძე, სტატიკურ ზმნათა ნაშეო წყვეტილი ფორმისა და შინაარსის მიხედვით: საქ. პედინსტიტუტების შრომები, III, 1975.

92. რ. ქიკაძე, ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების თავისებურება ქართულში, თბილისის სახელმწიფო პედინსტიტუტის სამეცნ. სესია, 1976.

93. რ. ქიკაძე, ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების სტრუქტურა ქართულში, საქართველოს უმაღლესი სასწავლებლების ქართული ენის კათედრათა რესპუბლიკური სამეცნიერო-მეთოდური კონფერენცია, თსუ, 1981.

94. რ. ქიკაძე, ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების სტრუქტურული თავისებურება ქართულში, წერილების კრებული „ქართული ენა“, თბ., 1984.

95. რ. ქიკაძე, წინადადების აგებულების საკითხისათვის ქართულში (ერთგვარშემასმენლიანი შერწყმული წინადადების მაგალითზე), თელავის სახელმწიფო პედინსტიტუტის XXIII სამეცნ. სესიის თეზისები, 1968.

96. კ. კრელაშვილი, ასპექტის როგორც ენობრივი კატეგორიის არსი და ასპექტის სამწვეროვანი კორელაცია თანამედროვე ქართულ ენაში: Историко-филологические разьскания, I, ტბ., 1980.

97. ზ. ჭუმბურიძე, ასპექტისა და მოქმედების სახის მიმართებისათვის ქართულში: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საიუბილეო კრებული „ოროიონ“, მიძლენილი აკაკი შანისის დაბადების 80 წლისთავისადმი, თბ., 1967.

98. ს. ხუნდაძე, ქართული გრამატიკა, ქუთაისი, 1904.

99. მ. ჯანაშვილი, ქართული გრამატიკა, ტფ., 1906.

100. ბ. ჭორბენაძე, ქართული ზმნის ფორმობრივი და ფუნქციური ანალიზის ბრინცივები, თბ., 1980.

101. Вопросы синтаксиса современного русского языка, под ред. акад. В.Виноградова. М., 1950.

102. А.Н.Гвоздев, Современный русский литературный язык, II, М., 1961.

103. Грамматика русского языка, под ред. В.В.Виноградова и Э.С.Истриной, т. II, М., 1954.

104. А.М.Земский, С.Э.Крючков, М.В.Светлаев, Русский язык, часть

вторая, М., 1955.

105. И.Кипшидзе, Грамматика мингрельского (иверского) языка, С.-П., 1914. დაბეჭდილია: ოსებ უფშიძე, რჩეული თხზულებანი, თბ., 1994 წ.

106. С.Е.Крючков, Л.Ю.Максимов, Современный русский язык, Синтаксис сложного предложения, М., 1977.

107. А.М.Пешковский, Русский синтаксис в научном освещении, М., 1956.

108. Н.С.Поспелов, О грамматической природе и принципах классификации бессоюзных сложных предложений. Вопросы синтаксиса современного русского языка, М., 1950.

109. Современный русский язык, синтаксис, под. ред. проф. Е.М.Галкиной-Федорук, М., 1957.

1. გ. აბაშ. — გრიგოლ აბაშიძე, ლაშარელა, თბ., 1969.
2. ნ. აგიაშ. — ნიკა აგიაშვილი, ჭაბუკები დარჩენ მარად, თბ., 1971.
3. ლ. ავალ. — ლადო ავალიანი, რჩეული, სამ წიგნად, წიგნი I, ნოველები, წერილები, თბ., 1978.
4. ჭ. ამირ. — ჭაბუა ამირეჯიბი, დათა თუთაშხია, თბ., 1979.
5. ვ. ბარნ. — ვასილ ბარნოვი, მიმქრალი შარავანდედი, რომანი, თბ., 1962.
6. ა. ბელ. — აკაკი ბელიაშვილი, თავგადასავალი ბესიკ გაბაშვილისა, რომანი, წიგნი პირველი, თბ., 1948.
7. რ. ბეჟ. — როსტომ ბეჟანიშვილი, ჩვენი უკანასკნელი თამაში, თბ., 1963.
8. თ.ბიბ., — თამაზ ბიბილური, მთვარის შვილი, რომანი და მოთხრობები, თბ., 1981.
9. რ. გაბრ. — რევაზ გაბრიაძე, უცხო ჩიტი, ჭუთ., 1978.
10. კ. გამს. — კონსტანტინე გამსახურდია, ვახის ყვავილობა, რჩეული თხზულებანი, რვატომეული, ტ.V., 1961.
- 10^ა. გ.გელ. — გიორგი გელაშვილი, საყვარელი ისამინები, თბ., 1965.
11. რ. გვეტ. — რაქდენ გვეტაძე, რჩეული პროზა, თბ., 1962.
12. თ. გოგ. — თენგიზ გოგოლაძე, მოთხრობები, თბ., 1981.
13. ლ. გოთ. — ლევან გოთუა, ტ. III, გმირთა ვარამი, წიგნი მეოთხე, თბ., 1978.
14. შ. დად. — შალვა დადიანი, რჩეული თხზულებანი, ტ. I. თბ., 1958.
15. ს. დემ. — სოლომონ დემურხანიშვილი, ოქროს ნაპირი, თბ., 1969.
16. თ. დონჟ. — თინა დონჟაშვილი, მოთხრობები, რომანი, თბ., 1980.
17. გ. დოჩ. — გურამ დოჩანაშვილი, მოთხრობები, თბ., 1976.
18. ნ. დუმბ. — ნოდარ დუმბაძე, მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი, მე ვხედავ მზეს, თბ., 1966.
19. მ. ელიოზ. — მერაბ ელიოზაშვილი, დიდებულები და შვილიშვილები, თბ., 1964.
20. ვაჟა — ვაჟა-ფშაველა, თხზულებათა სრული კრებული, ტ. V, თბ., 1962.

21. ე. ზედგ. — ელიზბარ ზედგინიძე, რჩეული ორ ტომად, ტომი პირველი, თბ., 1971.

22. ა. თევზ. — ანდრო თევზაძე, ლიტერატურული წერილები და ნარკვევები, თბ. 1962.

23. რ. ინან. — რევაზ ინანიშვილი, ერთტომეული, თბ., 1981.

24. ნ. კეცხ. — ნიკო კეცხოველი, ცხრათვალა მზის ქვეშ, თბ., 1967.

25. დ. კვიც. — დავით კვიცარიძე, ნდობა, რომანი, თბ., 1968.

26. ა. კიზ. — ანტონ კიზირია, ქართული ენა (პრაქტიკუმი), თბ., 1984.

27. ს. კლდ. — სერგო კლდიაშვილი, თხზულებათა კრებული ოთხ ტომად, ტ. IV, თბ., 1978.

28. კ. კობ. — კარლო კობერიძე, მ. გვალავა, მოთხრობები, თბ., 1980.

29. კრიტ. — კრიტიკა, აღმანახი (გამოდის სამ თვეში ერთხელ), 4(33), თბ., 1980.

30. გ. ლეონ. — გიორგი ლეონიძე, ნატერის ხე, თბ., 1964.

31. გ. ლეონ. — გიორგი ლეონიძე, ნატერის ხე, თბ., 1976.

32. ი. ლის. — იაკინთე ლისაშვილი, თხზულებანი ოთხ ტომად, ტ. III, თბ., 1974.

33. კ. ლორთქ. — კონსტანტინე ლორთქიფანიძე, კოლხეთის ცისკარი, რომანი, თხზულებანი ოთხ ტომად, ტ. II, თბ., 1968.

34. პ. ლორ. — პარმენ ლორია, ერთტომეული (ჩაი, მეველუდი) ბათ., 1957.

35. ს. მთვარ. — სიმონ მთვარაძე, ჩაშლილი ქორწილი, თბ., 1968.

36. მნათ. — მნათობი, თბ., 1976, № 7.

37. მ. მრეველ. — მიხეილ მრეველიშვილი, თხზულებანი ორ ტომად, მოთხრობები, ტ. I, თბ., 1971.

38. ლ. მრელ. — ლადო მრელაშვილი, თავგადასავალი სამი ღამისა, თბ., 1977.

39. გ. ნატრ. — გიორგი ნატროშვილი, თხზულებანი, პიესა, მოთხრობები, ტ. I, თბ., 1972.

40. ო. იოს. — ოტია იოსელიანი, ნოველები, თბ., 1974.

41. გ. რჩეულ. — გურამ რჩეულიშვილი, მოთხრობები, თბ., 1977.

42. ა. სულ. — არჩილ სულაკაური, ლექსები, მოთხრობები, თბ., 1977.
43. ვ. ურჯ. — ვანო ურჯუმელაშვილი, ჯვარცმა, თბ., 1978.
44. გ. ფანჯ. — გურამ ფანჯიკიძე, მეშვიდე ცა, თბ., 1967.
45. ლ. ქიაჩ. — ლეო ქიაჩელი, გვადი ბიგვა, თბ., 1980.
46. ა. ქუთ., — ალექსანდრე ქუთათელი, პირისპირ, რომანი, ნაწილი II, თბ., 1967.
47. აღ. ღლ. — ალექსანდრე ღლონტი, ქართული წინადადება, თბ., 1961.
48. ე. ყიფ. — ედიშერ ყიფიანი, ორტომეული, ტ. I. თბ., 1974.
49. ა. შან. — აკაკი შანიძე, ქართული ენის გრამატიკა, ნაწ. II, სინტაქსი, თბ., 1950.
50. ს. შანშ. — სანდრო შანშიაშვილი, რჩეული თხზულებანი, ტ. VI, ლექსები, იგაგები, პოემა, მოთხრობები, თბ., 1973.
51. ნ. შატ. — ნუგზარ შატაძე, მოთხრობები, ცისკარი, 1973, №5, 1976, №10.
52. გ. შატბ. — გიორგი შატბერაშვილი, თხზულებანი, ტ. II. თბ., 1972.
53. გ. შატბ. — გიორგი შატბერაშვილი, ჩემს ძველ სახლში, თბ., 1960.
54. ი. ჩად. — იორამ ჩადუნელი, ცხოვრების ზღურბლზე, თბ., 1963.
55. რ. ჩაჩ. — როდამ ჩაჩანიძე, გზა ნავსადგურისაკენ მიდის, თბ., 1963.
56. ვ. ჩეკ. — ვალერიან ჩეკურიშვილი, ბედი კაცთა, მოთხრობები, თბ., 1973.
57. გ. ჩიქ. — გრიგოლ ჩიქოვანი, თხზულებანი ოთხ ტომად, ტ. I. თბ., 1982.
58. ო. ჩხ. — ოთარ ჩხეიძე, ორტომეული, ტ. II (ლანდები, ნაკრძალები, ჩემი სოფლის ეტიუდები), თბ., 1974.
59. ცისკ. — ცისკარი, 1981., №12.
60. გ. ციცი. — გიორგი ციციშვილი, სძლიე სიხარბესა შენსა,, თბ., 1978.
61. აკაკი — აკაკი წერეთელი, ბაში-აჩუკი, ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია, თბ., 1971.
62. ნ. წულ. — ნოდარ წულუისკირი, ზესნახე (რომანი), წიგნი

პირველი, თბ. 1976.

63. ილია — ილია ჭავჭავაძე, თხზულებანი, თბ., 1957.

64. რ. ჭეიშ. — რეზო ჭეიშვილი, დალი, ჭალაქში დინოზავრები დადიან, ცისფერი მთები, თბ, 1980.

65. ვ. ჭელ., — ვახტანგ ჭელიძე, ფიქრები ხვალსდღელ დღეზე, თბ., 1975.

66. ს. ჭილ., — სერგი ჭილაია, ეკატერინე ჭავჭავაძე, მეორე გამოცემა, თბ., 1979.

67. თ. ჭილ. — თამაზ ჭილაძე, მოთხრობები, თბ., 1972.

68. ო. ჭილ. — ოთარ ჭილაძე, გზაზე ერთი კაცი მიდიოდა, თბ., 1973.

69. გ. ხორგ. — გიორგი ხორგუაშვილი, ჟამი სიყვარულისა, თბ., 1981.

70. ჯავახ. — მიხეილ ჯავახიშვილი, რჩეული თხზულებანი, ტ. I. თბ., 1958.

71. მ. ჯავახ. — მიხეილ ჯავახიშვილი, მოთხრობები, გივი შადურის, თხზულებანი რვა ტომად, ტ. III, თბ., 1973.

72. რ. ჯაფ. — რევაზ ჯაფარიძე, მძიმე ჯვარი, წიგნი IV, მუშლი მუხასა, თბ., 1981.

წინასიტყვაობა	3
---------------------	---

I თ ა ვ ი

მწარმოებელთა თანამშრომლობის მოდელი პარატაქსულ კონსტრუქციები	5
ა) მწარმოებელთა თანამშრომლობის მოდელი ერთგვარშემოს- მენლიან შერწყმულ წინადადებაში	5
§1. უკავშირო შერწყმული წინადადება	6
§2. მაჯგუფებელკავშირიანი შერწყმული წინადადება	11
§3. მაპირისპირებელკავშირიანი შერწყმული წინადადება	18
§4. მაცალკეებელკავშირიანი შერწყმული წინადადება	22
§5. ვითარებით-გამორიცხვითი, პირობით-შედგობითი კავშირიანი შერწყმული წინადადება	26
ბ) მწარმოებელთა თანამშრომლობის მოდელი რთულ თანწყობილ წინადადებაში	27
§6. უკავშირო რთული თანწყობილი წინადადება	27
§7. მაჯგუფებელკავშირიანი რთული თანწყობილი წინადადება	40
§8. მაპირისპირებელკავშირიანი რთული თანწყობილი წინადადება	56
§9. მაცალკეებელკავშირიანი რთული თანწყობილი წინადადება	65
§10. ვითარებით-გამორიცხვითი, პირობით-შედგობითი კავშირიანი რთული თანწყობილი წინადადება	70
ლ ი ბ ე რ ა ტ უ რ ა	75

II თ ა ვ ი

მწარმოებელთა სემანტიკური ურთიერთმიმართების ქაპიტალი პარატაქსულ კონსტრუქციები	76
§11. სტატისკურ ზმნათა სემანტიკური ბუნებისათვის	76
ა) სტატისკურ ზმნათა ნამყო წვეტილის სემანტიკა ერთგვარშემოსმენლიან შერწყმულ წინადადებაში	77

ბ) სტატისტიკური ზმნათა ნამყო წყვეტილის სემანტიკა, რთულ თანწყობილ წინადადებაში	104
§12. უწყვეტლისა და II თურმეობითის სემანტიკური ურთიერთმიმართებისათვის	107
§13. კვაზიერგატიული კონსტრუქცია და ზმნა-შემასმენლის სემანტიკა	111
ლ ი ბ ე რ ა ტ უ რ ა	113

III თ ა ვ ი

ზოგი ზმნური კატეგორიის გამოხატვისათვის პარათაქსულ კონსტრუქციაში	114
§14. ასპექტის გამოხატვის საკითხი მწკრივთა თანმიმდევრობაში	114
§15. გზისობის გამოხატვის საკითხი მწკრივთა თანმიმდევრობაში	129
ლ ი ბ ე რ ა ტ უ რ ა	141

IV თ ა ვ ი

პარათაქსული კონსტრუქციის სტრუქტურა ძართულში	143
§16. მისამართი წევრი პარათაქსულ კონსტრუქციაში	143
§17. ერთგვარი წევრი პარათაქსულ კონსტრუქციაში	158
§18. შერწყმულ და თანწყობილ წინადადებათა, სტრუქტურული ურთიერთმიმართება	162
§19. წინადადების აგებულების საკითხისათვის	167
ლ ი ბ ე რ ა ტ უ რ ა	170
საერთო დასკვნები	172
გამოყენებული ლიტერატურა	181
საანალიზო წყაროები შემოკლებათა განმარტებითურთ	187

გამომცემლობის რედაქტორი
ტექნიკური რედაქტორი
კორექტორი

თამარ ბაბუღია
ბეჟან ასათიანი
ცირა მოლოდინი

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 5.06.95
ქალაქის ფორმატი 60x84 1/16
პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 12,25
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 9
ტირაჟი 1000 შეკვეთა № 45
ფასი სახელშეკრულებო

თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა
თბილისი, ი.ჭავჭავაძის პრ., 14

წიგნი აიწყო გამომცემლობა „მერიდიანის“ კომპიუტერულ ცენტრში

სააქციო საზოგადოება „ფარნავაზი“
მეგობრობის გამზირი 7

Роиш Валерьянович Чикадзе

**ПАРАТАКТИЧЕСКАЯ КОНСТРУКЦИЯ ПРЕДЛОЖЕ-
НИЯ В ГРУЗИНСКОМ**

(на грузинском языке)

**Издательство Тбилисского университета
Тбилиси 1995**